ΠΜΣ Εφαρμοσμένης Οικονομικής
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα των Βαλκανικών Χωρών: Συγκριτική Ανάλυση

Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Γεώργιος Κωτίδης

Επιβλέπων: Λέκτορας, Θεόδωρος Μεταξάς

Βόλος -2011-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία ετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Ιούνιος 2011.

Κωτίδης Κωνσταντίνος

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου διατριβής, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Μεταξά Θεόδωρο, για την πολύτιμη βοήθεια του. Οι συμβουλές του και οι παρατηρήσεις του στην εξέλιξη της μελέτης μου αποτέλεσαν ένα χρήσιμο εργαλείο για την ολοκλήρωση της.

Θα ήθελα ιδιαίτερα να ευχαριστήσω τον κ. Χάλκο Γεώργιο, αλλά και όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος, που καθ' όλη την διάρκεια του προγράμματος σπουδών ήταν κοντά μας και μας βοήθησαν να αναπτύξουμε τις γνώσεις μας, καταφέρνοντας να μας περάσουν τα κατάλληλα ερεθίσματα για την παραπέρα επιστημονική μας πορείας, αλλά και για την επαγγελματική – κοινωνική μας εξέλιξη.

Θα ήθελα εκτός των άλλων να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου, τους γονείς μου, οι οποίοι ήταν δίπλα μου από την αρχή ως το τέλος αυτής της διπλωματικής διατριβής, αλλά και του μεταπτυχιακού προγράμματος στο σύνολο του και γνωρίζω ότι θα είναι πάντα δίπλα μου σε κάθε επιλογή – προσπάθεια - βήμα της ζωής μου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ **Σελ.13**

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ **Σελ.15**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Ορισμός Πολυεθνικής Επιχείρησης (ΠΕ) ..... Σελ. 19

1.2 Ορισμός Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) Σελ.19

1.3 Ορισμός Ανταγωνιστικότητας Σελ.20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

2.1 Διεθνής Επιχειρηματική Δραστηριότητα Σελ.22

2.2 Ιστορική Ανάδρομη Σελ.23

2.2.1 - Αρχαϊκές μορφές παραγωγής στο εξωτερικό Σελ.23

2.2.2 - 19ος αιώνας Σελ.24

2.2.3 - Η περίοδος 1870 – 1917 ..... Σελ.26

2.2.4 - Η περίοδος του μεσοπολέμου και η μεταπολεμική περίοδος Σελ.28

2.2.5 - Η μορφή των ΠΕ σήμερα Σελ.31

2.3 Θεωρητική Προσέγγιση Πολυεθνικής Επιχείρησης Κατά HYMER Σελ.35

2.4 Ανάλυση και Μορφές Πολυεθνικής Επιχείρησης Σελ.36

2.5 ΠΕ ως Φορείς Μεταφοράς Έρευνας και Ανάπτυξης (Ε&Α) ..... Σελ. 40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

3.1 Τύποι Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) Σελ.45

3.1.1 - Βάση Κινήτρου Σελ.45

3.1.2 - Βάση Κατεύθυνσης Σελ.47

3.1.3 - Βάση Στόχου Σελ.48

3.2 Θεωρίες Άμεσων Ξένων Επενδύσεων Σελ.50

3.2.1 - Ατέλειες των Αγορών - Θεωρία της Βιομηχανικής Οργάνωσης (Hymer, 1960) Σελ.50

3.2.2 - Θεωρία του Κύκλου Ζωής Προϊόντος (Vernon, 1966) Σελ.52

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

3.2.3 - Θεωρία Μίμησης της Ηγετικής Εταιρίας (Follow the Leader), (Knickerbocker, 1973) Σελ.53

3.2.4 - Θεωρία Εσωτερικοποίησης (Buckley, 1976)..... Σελ.54

3.2.5 - Εκλεκτική Θεωρία (Dunning, 1981)..... Σελ.55

3.2.6 - Θεωρία Ανισορροπίας, (Moon & Roehl, 1993)..... Σελ.59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....Σελ.61

4.1 Ελκυστικότητα χωρών - προσέλκυση ΑΞΕ Σελ.61

4.2 Παράγοντες Προσέλκυσης ΑΞΕ..... Σελ.65

4.2.1 - Εγχώριο Επιχειρηματικό Περιβάλλον Σελ.66

4.2.2 - Κυβερνητικοί Κανονισμοί Σελ.67

4.2.3 – Διαφθορά..... Σελ.67

4.2.4 - Δημοσιονομικά Κίνητρα – Φορολογία Σελ.68

4.2.5 - Μακροοικονομικά Κίνητρα Σελ.69

4.2.6 - Πολιτισμικές Διαφορές..... Σελ.72

4.2.7 – Συμπεράσματα - Συνοπτική Παρουσίαση Παραγόντων προσέλκυσης ΑΞΕ και άλλοι Παράγοντες Σελ.73

4.2.8 - Μορφές Κινδύνου Σελ.75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΒΑΛΚΑΝΙΑ..... Σελ.77

5.1 Από το χθες στο σήμερα Σελ.78

5.2 Ανάλυση βαλκανικών χωρών Σελ.80

5.2.1 - ΑΛΒΑΝΙΑ (ALBANIA) Σελ.80

5.2.2 – ΒΟΣΝΙΑ / ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ (BOSNIA / HERZEGOVINA)..Σελ.88

5.2.3 – ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (BULGARIA)..... Σελ.95

5.2.4 – ΚΡΟΑΤΙΑ (CROATIA)..... Σελ.107

5.2.5 - ΠΓΔΜ (FYROM) Σελ.116

5.2.6 - ΡΟΥΜΑΝΙΑ (ROMANIA) Σελ.125

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

6.1 Ανταγωνιστικότητα..... Σελ.136

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.2 Μέτρηση της Ανταγωνιστικότητας Σελ.137

6.2.1 - Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας – GCI Σελ.139

6.2.2 - Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας Σελ.141

6.2.3 - Ειδικοί Δείκτες Ανταγωνιστικότητας Σελ.142

6.2.4 - Συνοπτικά – Συγκριτικά οι Δείκτες Ανταγωνιστικότητας Σελ.148

6.3 Επιχειρείν στα Βαλκάνια (Doing Business) Σελ.149

6.3.1 - Ξεκινώντας μία επιχείρηση (Starting a Business) Σελ.149

6.3.2 - Χρησιμοποίηση Εργαζομένων (Employing workers) Σελ.150

6.3.3 - Προστασία Επενδυτών (Protecting investors) Σελ.152

6.3.4 - Πληρωμή Φόρων (Paying Taxes) Σελ.153

6.3.5 - Διασυνοριακό Εμπόριο (Trading across borders) Σελ.154

6.3.6 – Σύνοψη / Συμπέρασμα υποκεφαλαίου Σελ.155

6.4 Μέγεθος Αγοράς Σελ.160

6.5 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις Σελ.163

6.6 Διαθεσιμότητα Πόρων Σελ.168

6.6.1 - Χρήστες Internet Σελ.169

6.6.2 – Υποδομές Σελ.171

6.7 Χώρες Προέλευσης ΑΞΕ Σελ.176

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Σελ.178

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Σελ.182

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1 **ΣΕΛ.29**

Εκτιμώμενο απόθεμα συσσωρευμένων ΑΞΕ, κατά χώρα προέλευσης (1914 – 1960)

Πίνακας 2.2 **ΣΕΛ.29**

Εκτιμώμενο απόθεμα συσσωρευμένων ΑΞΕ, κατά χώρα προορισμού (1914 – 1960)

Πίνακας 2.3 **ΣΕΛ.31**

Αριθμός μητρικών και θυγατρικών ΠΕ κατά χώρα ή και ευρύτερη γεωγραφική περιοχή

Πίνακας 2.4 **ΣΕΛ.34**

Φορείς των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Πίνακας 2.5 **ΣΕΛ.42**

Ακαθάριστες δαπάνες για Ε&Α - ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, για επιλεγμένες χώρες και από τομέα εκτέλεσης (πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος).

Πίνακας 2.6 **ΣΕΛ.42**

Κατάταξη και Δαπάνες σε όρους Ε&Α από τις 25 κορυφαίες εταιρίες: 2002 – 2006

Πίνακας 3.1 **ΣΕΛ.50**

Οριζόντιες και Κάθετες ΑΞΕ σε σχέση με την ανάπτυξη

Πίνακας 3.2 **ΣΕΛ.57**

Η ερμηνεία τύπων διεθνούς παραγωγής με τη χρήση της εκλεκτικής προσέγγισης

Πίνακας 3.3 **ΣΕΛ.58**

Σχολιάζοντας (Ρωτώντας – Απαντώντας) την εκλεκτική θεωρία

Πίνακας 3.4 **ΣΕΛ.59**

Θεωρία Ανισορροπίας σε σύγκριση με τις παλαιότερες συμβατικές θεωρίες

Πίνακας 4.1 **ΣΕΛ.64**

Πολιτικές Αλλαγές υπέρ της προσέλκυσης ΑΞΕ

Πίνακας 4.2 **ΣΕΛ.70**

Μελέτες - Μέγεθος Αγοράς = GDP

Πίνακας 4.3 **ΣΕΛ.73**

Παράγοντες πολιτισμικού χαρακτήρα

Πίνακας 4.4 **ΣΕΛ.75**

Χάρτης Εμπορικών Κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι Ξένοι Επενδυτές

Πίνακας 4.5 **ΣΕΛ.76**

Μη Εμπορικών Κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι Ξένοι Επενδυτές

Πίνακας 5.1 **ΣΕΛ.82**

Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για την Αλβανία

Πίνακας 5.2 **ΣΕΛ.83**

Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Αλβανία.

Πίνακας 5.3 **ΣΕΛ.84**

ΑΞΕ στην Αλβανία ανά τομέα δραστηριότητας.

Πίνακας 5.4 **ΣΕΛ.85**

Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Αλβανία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 5.5 **ΣΕΛ.86**
Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την ΑΛΒΑΝΙΑ και η απόστασή τους
Πίνακας 5.6 **ΣΕΛ.87**
ελληνικές επιχειρήσεις και τομέας δραστηριότητάς τους στην ΑΛΒΑΝΙΑ
Πίνακας 5.7 **ΣΕΛ.89**
Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη
Πίνακας 5.8 **ΣΕΛ.91**
ΑΞΕ σε million € από χώρες προέλευσης στην Βοσνία – Ερζεγοβίνη
Πίνακας 5.9 **ΣΕΛ.92**
ΑΞΕ στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη ανά τομέα δραστηριότητας
Πίνακας 5.10 **ΣΕΛ.92**
Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Βοσνία – Ερζεγοβίνη
Πίνακας 5.11 **ΣΕΛ.93**
Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την Βοσνία - Ερζεγοβίνη και η απόστασή τους
Πίνακας 5.12 **ΣΕΛ.97**
Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Πίνακας 5.13 **ΣΕΛ.100**
Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Βουλγαρία
Πίνακας 5.14 **ΣΕΛ.101**
ΑΞΕ στην Βουλγαρία ανά τομέα δραστηριότητας (1998 – 2006)
Πίνακας 5.15 **ΣΕΛ.102**
Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Βουλγαρία
Πίνακας 5.16 **ΣΕΛ.102**
Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ και η απόστασή τους
Πίνακας 5.17 **ΣΕΛ.104**
Τομέας δραστηριότητάς – συμμετοχή ελληνικών επενδύσεων σε σχέση με το σύνολο της εισροής βουλγαρικών ΑΞΕ – ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Πίνακας 5.18 **ΣΕΛ.105**
Απόσταση Βόρειο - ελλαδικών πόλεων από Νότιο - βουλγαρικές πόλεις
Πίνακας 5.19 **ΣΕΛ.109**
Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΚΡΟΑΤΙΑ
Πίνακας 5.20 **ΣΕΛ.111**
ΑΞΕ σε million € (1993 – 2009) από χώρες προέλευσης στην Κροατία
Πίνακας 5.21 **ΣΕΛ.112**
ΑΞΕ στην Κροατία ανά τομέα δραστηριότητας (1993 – 2010)
Πίνακας 5.22 **ΣΕΛ.113**
Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Κροατία
Πίνακας 5.23 **ΣΕΛ.114**
Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την ΚΡΟΑΤΙΑ και η απόστασή τους
Πίνακας 5.24 **ΣΕΛ.115**
Εισαγωγές – Εξαγωγές, Ελλάδας - Κροατίας (1995 – 2008)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 5.25 **ΣΕΛ.117**
Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΠΓΔΜ
Πίνακας 5.26 **ΣΕΛ.120**
Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στην ΠΓΔΜ
Πίνακας 5.27 **ΣΕΛ.121**
ΑΞΕ στην FYROM ανά τομέα δραστηριότητας σε million € (2003 – 2007)
Πίνακας 5.28 **ΣΕΛ.121**
ΑΞΕ στην FYROM ανά τομέα δραστηριότητας σε million € και ποσοστιαία (2003 – 2007)
Πίνακας 5.29 **ΣΕΛ.122**
Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την FYROM
Πίνακας 5.30 **ΣΕΛ.123**
Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την FYROM και η απόστασή τους
Πίνακας 5.31 **ΣΕΛ.124**
ελληνικές επιχειρήσεις, τομέας δραστηριότητάς τους και ύψος επένδυσης στη FYROM
Πίνακας 5.32 **ΣΕΛ.128**
Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΡΟΥΜΑΝΙΑ
Πίνακας 5.33 **ΣΕΛ.130**
Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στην Ρουμανία.
Πίνακας 5.34 **ΣΕΛ.131**
ΑΞΕ στη Ρουμανία ανά τομέα δραστηριότητας (2008 – 2009)
Πίνακας 5.35 **ΣΕΛ.132**
ΑΞΕ στη Ρουμανία ανά τομέα δραστηριότητας (1991 – 2007)
Πίνακας 5.36 **ΣΕΛ.133**
Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για τη Ρουμανία
Πίνακας 5.37 **ΣΕΛ.133**
Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για τη Ρουμανία και η απόστασή τους
Πίνακας 5.38 **ΣΕΛ.134**
Τομέας δραστηριότητάς και συμμετοχή ελληνικών εταιριών στη Ρουμανία
Πίνακας 6.1 **ΣΕΛ.139**
Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας, GCI (2009 - 2011)
Πίνακας 6.2 **ΣΕΛ.142**
Δείκτης Αντιληπτής Διαφθοράς, CPI (2010)
Πίνακας 6.3 **ΣΕΛ.144**
Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας στον Κόσμο, EWF (2008)
Πίνακας 6.4 **ΣΕΛ.145**
Human Development Index, HDI (1990 – 2010)
Πίνακας 6.5 **ΣΕΛ.147**
Δείκτης Καινοτομίας, GII (2008 - 2009)
Πίνακας 6.6 **ΣΕΛ.148**
Βαλκανικές χώρες και Κατάταξη ανά δείκτη ανταγωνιστικότητας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 6.7 **ΣΕΛ.149**
Ξεκινώντας μία επιχείρηση στις βαλκανικές χώρες.
Πίνακας 6.8 **ΣΕΛ.151**
Χρησιμοποίηση Εργαζομένων για τις βαλκανικές χώρες.
Πίνακας 6.9 **ΣΕΛ.152**
Προστασία Επενδυτών για τις βαλκανικές χώρες.
Πίνακας 6.10 **ΣΕΛ.153**
Πληρωμή Φόρων για τις βαλκανικές χώρες.
Πίνακας 6.11 **ΣΕΛ.155**
Διασυνοριακό εμπόριο για τις βαλκανικές χώρες.
Πίνακας 6.12 **ΣΕΛ.156**
Συνολική κατάταξη βαλκανικών χωρών – Easy of doing business
Πίνακας 6.13 **ΣΕΛ.156**
Συνοπτική απεικόνιση των επιμέρους υπό – δεικτών.
Πίνακας 6.14 **ΣΕΛ.160**
Επίδραση Μεγέθους Αγοράς στις ΑΞΕ (ανασκόπηση βιβλιογραφίας)
Πίνακας 6.15 **ΣΕΛ.161**
Συγκριτικός πίνακας GDP (current US$)
Πίνακας 6.16 **ΣΕΛ.161**
Συγκριτικός πίνακας Πληθυσμού (1995 – 2009)
Πίνακας 6.17 **ΣΕΛ.163**
Συγκριτικός πίνακας GDP (current US$) per head.
Πίνακας 6.18 **ΣΕΛ.164**
Συγκριτικά - Εισροές ΑΞΕ στις βαλκανικές χώρες.
Πίνακας 6.19 **ΣΕΛ.165**
Συγκριτικά – κατά κεφαλήν Εισροές ΑΞΕ στις βαλκανικές χώρες
Πίνακας 6.20 **ΣΕΛ.166**
Συγκριτικά εισροές ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ
Πίνακας 6.21 **ΣΕΛ.167**
Ετήσια εισροή ΑΞΕ (αθροιστικά), για τις εξεταζόμενες χώρες των Βαλκανίων
Πίνακας 6.22 **ΣΕΛ.169**
Συγκριτική Απεικόνιση χρηστών Internet
Πίνακας 6.23 **ΣΕΛ.172**
Απεικόνιση δικτύων μεταφορών
Πίνακας 6.24 **ΣΕΛ.172**
Συγκριτική Απεικόνιση δικτύων μεταφορών
Πίνακας 6.25 **ΣΕΛ.176**
Συμμετοχή χωρών με ΑΞΕ στα Βαλκάνια

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 2.1 ΣΕΛ.33
Μεταβολή του αριθμού των ΠΕ από το 1988 – 2007
Γράφημα 3.1 ΣΕΛ.52
Ο Κύκλος Ζωής Προϊόντος
Γράφημα 4.1 ΣΕΛ.63
Οι πιο ελκυστικές χώρες για ΠΕ – απαντήσεις από ειδικούς στο Διεθνές Εμπόριο
Γράφημα 4.2 ΣΕΛ.63
Οι πιο ελκυστικές χώρες για ΠΕ – απαντήσεις από Πολυεθνικές Επιχειρήσεις
Γράφημα 4.3 ΣΕΛ.74
Παράγοντες που επηρεάζουν την εισροή ΑΞΕ
Γράφημα 5.1 ΣΕΛ.83
Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Αλβανία
Γράφημα 5.2 ΣΕΛ.84
Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Αλβανία
Γράφημα 5.3 ΣΕΛ.90
Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Βοσνία / Ερζεγοβίνη
Γράφημα 5.4 ΣΕΛ.91
Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Βοσνία – Ερζεγοβίνη
Γράφημα 5.5 ΣΕΛ.99
Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Βουλγαρία
Γράφημα 5.6 ΣΕΛ.101
Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Βουλγαρία
Γράφημα 5.7 ΣΕΛ.110
Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Κροατία
Γράφημα 5.8 ΣΕΛ.112
Ποσοστό ΑΞΕ (1993 – 2009) από χώρες προέλευσης στην Κροατία
Γράφημα 5.9 ΣΕΛ.119
Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – ΠΓΔΜ
Γράφημα 5.10 ΣΕΛ.120
Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στην ΠΓΔΜ
Γράφημα 5.11 ΣΕΛ.129
Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Ρουμανία
Γράφημα 5.12 ΣΕΛ.131
Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στη Ρουμανία
Γράφημα 6.1 ΣΕΛ.146
Human Development Index – Συγκριτική Απεικόνιση
Γράφημα 6.2 ΣΕΛ.148
Βαλκανικές χώρες και κατάταξή τους, ανά δείκτη ανταγωνιστικότητας
Γράφημα 6.3 ΣΕΛ.157
Βαλκανικές χώρες – Easy of doing business
Γράφημα 6.4 ΣΕΛ.162

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πληθυσμός (1995-2009)
Γράφημα 6.5 ΣΕΛ.166
Εισροές ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ
Γράφημα 6.6 ΣΕΛ.167
Ετήσια εισροή ΑΞΕ (αθροιστικά), για τις εξεταζόμενες χώρες των Βαλκανίων
Γράφημα 6.7 ΣΕΛ.169
Σύγκριση χρηστών Internet, στις εξεταζόμενες βαλκανικές χώρες - 2009
Γράφημα 6.8 ΣΕΛ.170
Σύγκριση χρηστών Internet σε group χωρών – 2009
Γράφημα 6.9 ΣΕΛ.173
Σύγκριση οδικού δικτύου
Γράφημα 6.10 ΣΕΛ.174
Σύγκριση σιδηροδρομικού δικτύου
Γράφημα 6.11 ΣΕΛ.174
Σύγκριση αεροδρομίων
Γράφημα 6.12 ΣΕΛ.177
Συμμετοχή χωρών με ΑΞΕ στα Βαλκάνια (top -10)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 6.1 ΣΕΛ.136
Ενδογενής παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα
Διάγραμμα 6.2 ΣΕΛ.138
Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας
Διάγραμμα 6.3 ΣΕΛ.139
Υπολογισμός Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI)
Διάγραμμα 6.4 ΣΕΛ.141
Υπολογισμός Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI)
Διάγραμμα 6.5 ΣΕΛ.171
Επίδραση των υποδομών στις ΑΞΕ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις	ΑΞΕ
Foreign Direct Investments	FDI
Foreign Portfolio Investments	FPI
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων	ΠΔΕ
Πολυεθνική Επιχείρηση	ΠΕ
Multinational Corporations	MNCs
Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες	ΛΑΧ
Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής	Η.Π.Α
South East Europe	SEE
Πολυμερής Συμφωνία για τις Επενδύσεις	ΠΣΕ
Έρευνα και Ανάπτυξη	Ε&Α
Τμήματος Εμπορίου και Βιομηχανίας	DTI
Σύνδεσμος Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδος	ΣΒΒΕ
Βοσνία – Ερζεγοβίνη	BiH
Ευρωπαϊκή Ένωση	Ε.Ε.
Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων	ΕΣΟΑΒ
πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας	ΠΓΔΜ
Former Yugoslav Republic of Macedonia	FYROM
Πλεονεκτήματα Ιδιοκτησίας, Τοποθεσίας, Εσωτερικοποίησης	OLI
Εθνικό Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας	ΕΣΑΑ
Δείκτης Ανθρώπινου Δυναμικού	HDI
Δείκτης Αντιληπτής Διαφθοράς	CPI
Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας	MICI
Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας	GCI
Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας στον Κόσμο	EFW
Δείκτης Καινοτομίας	GII

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα των Βαλκανικών Χωρών: Συγκριτική Ανάλυση

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξέλιξη της Πολυεθνικής Επιχείρησης και το φαινόμενο των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων είναι δύο έννοιες που έχουν προσελκύσει το έντονο ενδιαφέρον των ερευνητών. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται ένα ισχυρό θεωρητικό υπόβαθρο τόσο για τις ΠΕ, όσο και για τις ΑΞΕ, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στους παράγοντες προσέλκυσης αυτών. Η έρευνα βασίζεται στο θεωρητικό πλαίσιο για να προβεί σε μία συγκριτική ανάλυση, χρησιμοποιώντας ως μελέτη περίπτωσης τα Βαλκάνια, θέλοντας να διαπιστώσει την ανταγωνιστικότητά των χωρών των Βαλκανίων στις δομές της νέας παγκοσμιοποιημένης αγοράς, καθώς επίσης και τις προοπτικές προσέλκυσης ΑΞΕ στα Βαλκάνια. Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι χώρες των Βαλκανίων έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο, βελτιώνοντας οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες και προσελκύοντας κατά διαστήματα σημαντικές εισροές ΑΞΕ. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να γίνουν ακόμα πιο ουσιαστικά βήματα προς την καταπολέμηση ζημιογόνων καταστάσεων που πλήττουν την εικόνα των χωρών και θέτουν εμπόδια στους ξένους επενδυτές. Το γεγονός αυτό θα οδηγήσει τις βαλκανικές χώρες σε σημαντικότερη εκμετάλλευση των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων, που κατά κύριο λόγο είναι η γεωγραφική τους θέση και το χαμηλό κόστος των συντελεστών παραγωγής.

ABSTRACT

The evolution of the MNEs and the emergence of FDI, are two concepts that have attracted researchers' keen interest. In this research, we use a solid theoretical background for the MNEs and FDIs, emphasizing on their pull factors. The research is based on a theoretical framework to undertake a comparative analysis, with Balkans as case study, in order to ascertain the competitiveness of these countries into the globalized market. Moreover, we want to examine the prospects for attracting FDIs in Balkans. We conclude that Balkan countries have made significant progress, improving their economic and social indicators, attracting important inflows of FDI, from time to time. Nevertheless, steps to combat harmful situations, which affect the image of the countries and pose obstacles to foreign investors, have to be made. This fact will lead the Balkan countries to a greater exploitation of their comparative advantages, which primarily are their location and the low cost of inputs.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Λέξεις Κλειδιά:

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, Ανταγωνιστικότητα, Πολυεθνική Επιχείρηση, Βαλκάνια

Κωδικοί JEL:

F21; F23; O10

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΛΟΓΟΙ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί ερευνητική δουλειά του συγγραφέα, στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών του και συγκεκριμένα την εκπόνηση της διπλωματικής του εργασίας. Ερέθισμα για την ενασχόληση με την περιοχή των Βαλκανίων και τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και την Ανταγωνιστικότητα, έδωσε στον συγγραφέα η προηγούμενη ενασχόλησή του με το θέμα και η διάκριση του σε πανελλήνιο φοιτητικό διαγωνισμό. ($3^{η}$ πανελλήνια θέση – ΕΒΕΑ 2008).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ένας από τους όρους που κυριάρχησαν κατά την τελευταία δεκαετία του περασμένου αιώνα είναι αναμφίβολα η έννοια της παγκοσμιοποίησης. Η δυνατότητα ανταγωνισμού και επιχειρηματικότητας στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον απέκτησε έντονα χαρακτηριστικά (ευκαιρίες – απειλές) και σημείο αναφοράς σε πολλά επιστημονικά κείμενα. Το πολυσύνθετο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης εμφανίζεται είτε στην καθημερινότητα, είτε στις βιβλιογραφικές αναφορές με διαφορετικές εκφάνσεις: κοινωνική, πολιτισμική, πολιτική, οικονομική κλπ.

Στα πλαίσια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, που προηγείται και επηρεάζει τις άλλες μορφές, γίνεται αντιληπτό και συνεχώς πιο επίκαιρο το θέμα της διεθνοποίησης του κεφαλαίου. Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου αποτέλεσε καθοριστικό στοιχείο στην οργάνωση του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας και στη διάρθρωση και τις λειτουργίες του διεθνούς οικονομικού συστήματος καθώς υποδηλώνει την επέκταση του διεθνούς εμπορίου, τις δραστηριότητες των πολυεθνικών επιχειρήσεων (ΠΕ), αλλά και τη μεταφορά τεχνολογίας. Διακριτό γνώρισμα της διεθνοποίησης του κεφαλαίου τις τελευταίες δεκαετίες, αποτελούν οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ). Η συγκεκριμένη μορφή διεθνούς επιχειρηματικότητας γνωρίζει εντυπωσιακή αύξηση και αποτελεί βασικό συντελεστή ανάπτυξης για πολλές χώρες ανά τον κόσμο. Οι ΑΞΕ έγιναν μια σημαντική πηγή εξωτερικής ιδιωτικής χρηματοδότησης για πολλές (κυρίως αναπτυσσόμενες) χώρες και δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι πολλές χώρες αναλώνονται σε τεράστιες προσπάθειες, για να προσελκύσουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο ΑΞΕ, μέσω της προώθησης των τοπικών τους πλεονεκτημάτων και περιορισμού των κινδύνων και των εμποδίων που παρακωλύουν τις εισροές ΑΞΕ.

Η βιβλιογραφία που πραγματεύεται ως αντικείμενο έρευνας τις ΠΕ και τις ΑΞΕ, είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη και προέρχεται από πολλά και διαφορετικά επιστημονικά πεδία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

(Θεωρία Διεθνούς Επιχειρηματικής Δραστηριότητας, Θεωρία Διεθνούς Εμπορίου, Θεωρία της Επιχείρησης, Στρατηγική των επιχειρήσεων κ.α.). Στην συντριπτική τους πλειοψηφία, γίνεται διερεύνηση στις επιπτώσεις των ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής και στους προσδιοριστικούς παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ από τις χώρες υποδοχής προς τις ΠΕ.

Το εγχείρημα μετάβασης των βαλκανικών χωρών στις δομές της νέας παγκοσμιοποιημένης αγοράς, στις νέες προοπτικές για σταθερότητα και ανάπτυξη τους (πράγμα που έλειπε στα τέλη του περασμένου αιώνα από τις βαλκανικές χώρες), καθώς και η εκμετάλλευση βασικών πλεονεκτημάτων τους, αποτελεί μελέτη περίπτωσης σταδιακά για ολοένα και περισσότερους ερευνητές. Στα πλαίσια αυτά η ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και οι χώρες ανεξάρτητα η κάθε μία, προσπαθούν να γίνουν ανταγωνιστικές στο διεθνές προσκήνιο, δίνοντας την δυνατότητα σε ξένους επενδυτές να επενδύσουν και να οργανώσουν επιχειρηματικές δραστηριότητες στα Βαλκάνια.

Τα παραπάνω αποτελούν την λογική σύνθεσης μιας μελέτης που πραγματεύεται τις ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΗΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ. Η παραπάνω κατανομή, δίνει το στίγμα της ανάλυσης που απαιτείται για να γίνει αντιληπτό και κατανοητό το φαινόμενο των ΑΞΕ στα Βαλκάνια.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της μελέτης είναι να καλύψει όλο το φάσμα των ΑΞΕ στην περιοχή των Βαλκανίων, να σκιαγραφήσει την υπάρχουσα κατάσταση και να δώσει το στίγμα της επόμενης μέρας, τόσο για τις χώρες (ανταγωνιστικότητα τους στην προσέλκυση ξένων κεφαλαίων), όσο και για τις ΠΕ (μεταφορά επιχειρηματικών δραστηριοτήτων ανάλογα τα κίνητρα και τους παράγοντες προσέλκυσής τους).

Η θεωρητική προσέγγιση των ΠΕ και των ΑΞΕ, μέσα από την οπτική της σύγχρονης και παλαιότερης βιβλιογραφικής ανασκόπησης, δίνει τη δυνατότητα στο αναγνώστη της, να γνωρίσει και να αντιληφθεί την διαχρονική εξέλιξη των φαινομένων καθώς και να κατανοήσει την σημασία ύπαρξής τους τόσο για τις χώρες υποδοχής, όσο και για τις ΠΕ στο περιβάλλον διεθνοποίησης και μεταφοράς επιχειρηματικότητας.. Η μελέτη βασισμένη στο θεωρητικό αυτό πλαίσιο, εξετάζει την περιοχή των Βαλκανίων και την είσοδό της στο διεθνές επιχειρηματικό προσκήνιο, μετά από κρίσιμες και μεταβατικές περιόδους στα τέλη της προηγούμενης χιλιετίας ακολουθώντας συγκριτικές αναλύσεις για να δώσει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα σχετικά με τις ΑΞΕ στα Βαλκάνια.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Μπορούν τα Βαλκάνια να είναι μία περιοχή ανταγωνιστική στην νέα οικονομική πραγματικότητα που διαμορφώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο;

- ΝΑΙ – ΟΧΙ και γιατί.
- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα στην περιοχή, ποιες είναι οι ευκαιρίες για την προσέλκυση νέων επενδύσεων.

Ποιες χώρες επενδύουν στα Βαλκάνια;

Σε ποιους τομείς δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις που επενδύουν στην περιοχή;

Αναλύοντας την κάθε χώρα ξεχωριστά, προκύπτουν αποκλίσεις μεταξύ τους, ή όλες είναι στα ίδια επίπεδα;

- Ποια είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε χώρας;
- Πόσο ανταγωνιστές είναι στη διεθνή προσέλκυση ξένων κεφαλαίων;
- Διαφοροποιούνται τα κίνητρα που η κάθε χώρα προσφέρει;

Μετά την ανασυγκρότηση των Βαλκανίων και την ομαλοποίηση της έκρυθμης κατάστασης που επικρατούσε τα περασμένα χρόνια, μπορεί η περιοχή και οι χώρες της να βρεθούν σε τροχιά ανάπτυξης;

- Σε ποια επίπεδα είναι βασικά μεγέθη της οικονομίας για κάθε χώρα;
- Οι ξένες επενδύσεις βοηθάνε στην ανάπτυξη ή εξυπηρετούν μόνο τους επενδυτές;

Υπάρχουν από την βιβλιογραφία και την διαχρονική παρακολούθηση του φαινομένου των ΑΞΕ σε άλλες περιοχές παράγοντες που προσελκύουν ή εμποδίζουν τις ΑΞΕ;

- Ομαδοποιούνται οι παράγοντες και οι κίνδυνοι;
- Μπορούν να ενταχθούν και στην ανάλυση των ΑΞΕ στα Βαλκάνια οι παράγοντες και οι κίνδυνοι;

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη είναι οργανωμένη σε έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ορισμοί των βασικών θεμάτων ενασχόλησης της μελέτης. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο γίνεται θεωρητική προσέγγιση των εννοιών Πολυεθνική Επιχείρηση και Άμεσες Ξένες Επενδύσεις,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

κάνοντας μία ιστορική αναδρομή και παρουσιάζοντας τις παλαιότερες και πιο σύγχρονες προσεγγίσεις της βιβλιογραφίας, παρουσιάζοντας τις διαφορές που προκύπτουν. Στο τέταρτο κεφάλαιο η μελέτη επικεντρώνεται στου παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ, όπως αυτοί μελετήθηκαν από άλλους ερευνητές. Συγκεντρώνοντας υλικό από διάφορες μελέτες, γίνεται ταξινόμηση των παραγόντων προσέλκυσης ΑΞΕ και των πιθανών κινδύνων που αυτές να αντιμετωπίζουν. Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζουμε τις χώρες των Βαλκανίων και τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτές, κάνοντας αναφορά στο παρελθόν και στο μέλλον τους ξεχωριστά για την καθεμία, αλλά και τις δυνάμεις – αδυναμίες τους όπως αυτές προκύπτουν από την βιβλιογραφία, αλλά και τους βασικούς οικονομικό – κοινωνικούς δείκτες τους. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης πραγματοποιείται μια συγκριτική ανάλυση των βαλκανικών χωρών, δίνοντας βαρύτητα στην ανταγωνιστικότητα τους στις νέες παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες, δίνοντας απαντήσεις στο αν θεωρούνται τα Βαλκάνια ανταγωνιστικά σαν περιοχή και σε ποια σημεία η καθεμία χώρα υπερέχει έναντι των άλλων βαλκανικών χωρών.

Στην μελέτη χρησιμοποιήθηκε:

το Word 2007 για την συγγραφή της εργασίας.

το αναβαθμισμένο Excel 2007 για την επεξεργασία δεδομένων, σχεδίαση πινάκων και γραφική απεικόνιση αυτών (διαγράμματα – γραφήματα).

το Eviews 5 και το Minitab 14 για την εξαγωγή περιγραφικών στατιστικών.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Ορισμός Πολυεθνικής Επιχείρησης (ΠΕ)

«Μία πολυεθνική εταιρία[1] είναι μία εταιρία, η οποία πραγματοποιεί άμεση ξένη επένδυση (Foreign Direct Investment – FDI) και κατέχει ή ελέγχει δραστηριότητες που παράγουν προστιθέμενη αξία, σε περισσότερες από μία χώρες». Dunning, (1993, σελ.3). Ειδικότερα ο όρος πολυεθνική εταιρία (ΠΕ) υποδηλώνει μία πλήρως οργανωμένη και πολυδιάστατη οργανωτική στρατηγική σύμφωνα με τους Bartlett και Ghoshal (1989, σελ.3).

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ένα διεθνές περιβάλλον, χρησιμοποιούν ένα σύνολο διαφορετικών διεθνών στρατηγικών, ικανών να εξυπηρετήσουν τους στόχους τους, σύμφωνα με τα δεδομένα της χώρας υποδοχής. Οι Johanson και Vahlne (1977), υποστηρίζουν ότι οι πολυεθνικές εταιρίες περνούν από διάφορα στάδια για να φτάσουν στην ολοκλήρωσή τους. Η αρχή τους μπορεί να είναι με κάποιες επιλεκτικές εξαγωγές και έπειτα εδραιώνουν προοδευτικά την θέση τους στις χώρες υποδοχής. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα, τα καταστήματά τους να κερδίζουν έδαφος στον τομέα των πωλήσεων και η παραγωγική τους δομή να συμπληρώνεται σταδιακά και από άλλες δραστηριότητες. Άλλες επιχειρήσεις που παρουσιάζουν μεγαλύτερες πωλήσεις στις αγορές του εξωτερικού, αντί σε αυτές του εσωτερικού, είναι πολύ πιθανό να μην εμπλέκονται σε διαδικασίες επέκτασης μέσω ΑΞΕ σύμφωνα με τους Hirsch και Meshulach (1991), αλλά να κυνηγούν την διεθνοποίηση της παραγωγής τους μέσω του εμπορίου και όχι μέσω των επενδύσεων.

> *«Η διάδοση των πολυεθνικών επιχειρήσεων αποτελεί χωρίς αμφιβολία, όπως και η ανάπτυξη της ατμομηχανής, του ηλεκτρισμού και του αυτοκινήτου, ένα από τα μεγαλύτερα συμβάντα της σύγχρονης οικονομικής ιστορίας»*
>
> Παπανδρέου Β. (1981, σελ.49)

1.2 Ορισμός Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ)

Στην βιβλιογραφία συναντάμε διαφορετικές προσεγγίσεις σχετικά με τον ορισμό των ΑΞΕ. Οι περισσότεροι εξ' αυτών διαφοροποιούνται στις εκφράσεις. Η εργασία υιοθετεί δύο εκ των ορισμών της βιβλιογραφίας που θεωρούνται πλήρης για την κατανόηση της έννοιας των ΑΞΕ.

---

[1] Ο όρος πολυεθνική εταιρία στην αγγλική γλώσσα αποδίδεται με τις λέξεις, transnational και multinational corporation ή enterprise ή firm. Ο πρώτος όρος σύμφωνα με τον Dunning (1993, σελ. 13), υιοθετήθηκε από το Κέντρο των Πολυεθνικών Εταιριών του ΟΗΕ το 1974, μετά από αίτημα ορισμένων χωρών της Λατινικής Αμερικής. Ο δεύτερος όρος προτιμάται από τις ανεπτυγμένες χώρες, τους επιχειρηματικούς κύκλους και τους πανεπιστημιακούς. Με τον χρόνο, τόσο οι οικονομολόγοι όσο και οι πολιτικοί χρησιμοποιούν τους δύο όρους χωρίς διάκριση καθώς αναφέρονται στον ίδιο τύπο διεθνούς επιχείρησης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Άμεση ξένη επένδυση θεωρείται η επένδυση που γίνεται έξω από την χώρα προέλευσης μιας εταιρίας (μητρική), σε μία τρίτη χώρα (χώρα υποδοχής – host country). Στην χώρα υποδοχής εγκαθιδρύεται μία νέα εταιρία (θυγατρική), η οποία και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα μητρικής εταιρίας. Ο επενδυτής έχει πλήρη έλεγχο της χρήσης των μεταφερόμενων, από την μητρική εταιρία, πόρων, που αποτελούν ένα σύνολο στοιχείων, σχετικών με το χρηματικό κεφάλαιο, την τεχνολογία, τις διοικητικές ικανότητες, την επιχειρηματικότητα, τις τεχνικές πρόσβασης σε αγορές πέρα των συνόρων κ.α. Η μητρική εταιρία με τον τρόπο αυτό, επιδιώκει να εκμεταλλευτεί ένα σύνολο πλεονεκτημάτων, που υπάρχουν στην χώρα υποδοχής (Μάρδας, 2006, σελ.329).

Σύμφωνα με τους Κόντη και Κιτωνάκη (2003), η επένδυση που απαιτείται για τη δημιουργία θυγατρικών ονομάζεται άμεση (direct investment) και διακρίνεται από τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου (portfolio investments), από το γεγονός ότι ο επενδυτής διατηρεί το διοικητικό έλεγχο επί της επένδυσης και αφετέρου η ΑΞΕ, έχει μακροχρόνιο χαρακτήρα και δεν ρευστοποιείται εύκολα.

«ΑΞΕ είναι η διαδικασία που απαντάει στις ατέλειες της αγοράς και τις αποτυχίες του ατελούς ανταγωνισμού σε μια οικονομία.»

Chakrabarti (2003)

1.3 Ορισμός Ανταγωνιστικότητας

Τα τελευταία χρόνια η εθνική ανταγωνιστικότητα έχει αποκτήσει μια νέα δυναμική στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, της μειωμένης άσκησης αυτόνομης κρατικής πολιτικής και του διεθνούς ανταγωνισμού, έτσι η έννοιά της έχει αποτελέσει ένα από τα κεντρικότερα ζητήματα της οικονομικής θεωρίας και πολιτικής.

Σύμφωνα με τον Αγαπητό (2004), η ανταγωνιστικότητα είναι η μονάδα που μετράει την αντοχή μιας οικονομίας στον διεθνή ανταγωνισμό ή ο ανταγωνισμός ενός προϊόντος που παράγεται στο εσωτερικό μιας χώρας έναντι ενός όμοιου προϊόντος που παράγεται στο εσωτερικό ή εξωτερικό.

Σύμφωνα με τον Πιτέλη (1998, σελ.28), ο ορισμός που έχει επικρατήσει είναι αυτός του ΟΟΣΑ[2], κατά τον οποίο η ανταγωνιστικότητα είναι: ο βαθμός στον οποίο ένα κράτος μπορεί σε ελεύθερες και δίκαιες συνθήκες αγοράς, να έχει πρόσβαση σε υλικά, αγαθά και υπηρεσίες,

[2] Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

τα οποία περνούν επιτυχώς τον έλεγχο των διεθνών αγορών, διατηρώντας σταθερά ή αυξάνοντας, τα πραγματικά εισοδήματα των πολιτών σε μακροχρόνιο διάστημα.

Σύμφωνα με τον ορισμό που παραθέτει το Εθνικό Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (Ε.Σ.Α.Α.), η ανταγωνιστικότητα αναφέρεται στην ικανότητα διατήρησης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας - αναβάθμισης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυσης της απασχόλησης και της πραγματικής συνοχής, της περιβαλλοντικής προστασίας και αναβάθμισης, της διαρκούς βελτίωσης της παραγωγικότητας - υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης.

Αντίθετα με τις μελέτες που υποστηρίζουν την σημασία της ανταγωνιστικότητας, ο Krugman (1994), αντικρούει αυτές, λέγοντας πως οι θεωρίες περί διεθνούς ανταγωνιστικότητας δεν μπορεί να είναι αξιόπιστες με την αιτιολογία ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών είναι παράλογος. Τα κράτη που υστερούν σε ανταγωνιστικότητα δεν είναι δυνατόν να «κλείσουν», άρα και η διεθνής ανταγωνιστικότητα δεν έχει νόημα και θα πρέπει να αντικατασταθεί με την παραγωγικότητα, που είναι μέγεθος μετρήσιμο και κατ' επέκταση συγκρίσιμο.

Στην μελέτη υιοθετείται η έννοια της ανταγωνιστικότητας, αλλά για να γίνει συγκρίσιμο μέγεθος και αξιόπιστο μέτρο σύγκρισης θα πρέπει να προκύψει σαν έννοια, από προσδιοριστικούς παράγοντες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγικότητα. (υποδομές – ανθρώπινους πόρους – τεχνολογία – καινοτομία κα).

«Η πραγματική ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την παραγωγικότητα»

Krugman (1994) - Πιτέλης (1998, σελ. 31)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

2.1 Διεθνής Επιχειρηματική Δραστηριότητα

Η διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης αναφέρεται στην αναλογία εγχώριων και διεθνών δραστηριοτήτων, πωλήσεων και περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης. Όσο πιο μεγάλη είναι η αναλογία αυτή, τόσο περισσότερο διεθνοποιημένη θεωρείται ότι είναι η επιχείρηση. Στην διεθνή βιβλιογραφία, έχουν καθιερωθεί – τυποποιηθεί οι διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες, ως εξής:

- Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων (International Merchandise Trade)

Αυτή η κατηγορία διεθνούς επιχειρηματικής δραστηριότητας περιλαμβάνει τις εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών. Διαχρονικά αποτελεί την πιο παραδοσιακή μορφή (Feenstra, 1998).

- Διεθνές Εμπόριο Υπηρεσιών (International Service Trade)

Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τις εισαγωγές και εξαγωγές υπηρεσιών, όπου η μεν πρώτη σχετίζεται με πληρωμές εκτός των συνόρων της χώρας όπου δραστηριοποιείται η οικονομική μονάδα ως αντάλλαγμα για την προσφορά υπηρεσιών από αλλοδαπές επιχειρήσεις, ενώ η δεύτερη σχετίζεται με εισπράξεις από το εξωτερικό για παροχή υπηρεσιών σε αλλοδαπούς (Langhammer, 2005).

- Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (Foreign Portfolio Investments – FPI)

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει επενδύσεις χαρτοφυλακίου, με την μορφή, είτε παροχής δανείων στο εξωτερικό, είτε με αγορά μετοχών εισηγμένων επιχειρήσεων σε χρηματιστηριακή αγορά της αλλοδαπής, είτε με τραπεζική τοποθέτηση σε ξένο νόμισμα. Χαρακτηριστικό αυτών των επενδύσεων είναι ότι κίνητρο πραγματοποίησης έχουν την επίτευξη συνολικής απόδοσης ή κερδών, υψηλότερα από τα αντίστοιχα της εγχώριας αγοράς (*Errunza, 2001)*.

- Άμεση Ξένη Επένδυση (Foreign Direct Investments – FDI)

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει την μεταφορά κεφαλαίων από μία χώρα σε μία άλλη, με σκοπό την δημιουργία μιας επιχείρησης ή εξαγορά του συνόλου ή μέρους του μετοχικού κεφαλαίου μιας τοπικής επιχείρησης. Οι εισροές αυτές μπορεί να είναι είτε υλικά (μετοχικό κεφάλαιο, εξοπλισμός, πρώτες ύλες κλπ), είτε άυλα (τεχνογνωσία – know how, οργανωτική δομή, marketing, ποιοτικός έλεγχος κλπ). Σε αντίθεση με τις επενδύσεις FPI, πρωταρχικός

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

σκοπός είναι η ολικός ή μερικός έλεγχος της τοπικής επιχείρησης στην οποία επενδύονται τα κεφάλαια (Borensztein et al., 1998).

«Δεν είμαι Αθηναίος ή Έλληνας, αλλά πολίτης του κόσμου»

Σωκράτης

2.2 Ιστορική Ανάδρομη

Προκειμένου να γίνει κατανοητός ο σημερινός ρόλος των ΠΕ και κυρίως οι λόγοι για τους οποίους είναι τόσο σημαντική μία ΠΕ για τις ΑΞΕ, είναι απαραίτητη μία έστω και σύντομη ιστορική αναδρομή στην εξέλιξή της.

2.2.1 - Αρχαϊκές μορφές παραγωγής στο εξωτερικό[3]

Η ιστορία πολλών λαών είναι γεμάτη με παραδείγματα, τα οποία παραπέμπουν σε πολλά χαρακτηριστικά της σύγχρονης ΠΕ. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι ίσως οι αποικισμοί των αρχαίων ελληνικών πόλεων οι οποίες υπό την πίεση της έλλειψης βασικών πρώτων υλών, δημιουργούν εκτεταμένα δίκτυα συγγενών πόλεων σε πολύ μεγάλες εκτάσεις και με διάρκεια πολύ μεγαλύτερη ακόμα και από τις σημερινές μορφές και δραστηριότητες των ΠΕ. Για τον λόγο του ότι τα χαρακτηριστικά αυτά δεν έχουν αναλυθεί από την οικονομική επιστήμη, το παράδειγμα θα μπορούσε να είναι απλά ένας συνειρμός σκέψης και ομοιότητας ανάμεσα στην επέκταση της σημερινής ΠΕ, με την επέκταση των δραστηριοτήτων αυτών των αποικιών. Σύμφωνα με τον Dunning (1993, σελ.97), οι λόγοι που ώθησαν στην ανάληψη παραγωγικών δραστηριοτήτων εκτός συνόρων και έμειναν απαράλλακτοι έως και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, είναι οι εξής τρεις:

- Επιθυμία ενίσχυσης του εμπορίου και των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις ανάγκες του κράτους, των μεμονωμένων παραγωγών ή ακόμα και καταναλωτών.
- Η απόκτηση νέων γαιών και νέων πηγών πλούτου και
- Η ανακάλυψη νέων διεξόδων εκμετάλλευσης των εγχώριων αποταμιεύσεων

Ένα ακόμα βασικό χαρακτηριστικό αυτού του τύπου δραστηριοτήτων είναι και ο κυρίαρχος ρόλος του κράτους που αναμειγνύονταν στις περισσότερες των περιπτώσεων και αφορούσαν τις οικονομικές δραστηριότητες στο εξωτερικό. Παραδείγματα αυτού του φαινομένου

3 Ο διαχωρισμός των περιόδων ανάπτυξης των ΠΕ που ακολουθεί η εργασία βασίζεται στον διαχωρισμό που χρησιμοποιεί ο Dunning (1993) και υιοθετείται αργότερα από μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

αποτελούν τόσο η Βρετανική όσο και η Ολλανδική εταιρία των Ανατολικών Ινδιών. Σε άλλες των περιπτώσεων οι φορείς μπορεί να ήταν ιδιώτες και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Dunning (1994) κατά το μεσαίωνα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Χανσεατική συνομοσπονδία η οποία αποτελούνταν από μία ομάδα εμπόρων, από την πόλη Lubeck της Γερμανίας. Η Χανσεατική συνομοσπονδία μεταξύ των άλλων έκανε σημαντικές επενδύσεις στην γεωργία της Πολωνίας και στην κτηνοτροφία της Μ. Βρετανίας και Ολλανδίας.

Σε αυτή την περίοδο θα λέγαμε πως οι ΑΞΕ είναι λιγοστές, καθώς σκοπός των εμπλεκόμενων είναι η ενίσχυση του εμπορίου και επιπλέον πραγματοποιούνται κυρίως στα πλαίσια των αυτοκρατοριών για εκμετάλλευση των αποικιών τους. Παρόλα αυτά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι στην αρχαϊκή αυτή περίοδο μπήκαν οι βάσεις για την δημιουργία ΑΞΕ των επόμενων περιόδων.

2.2.2 - 19ος αιώνας

Αυτό που διαφοροποιεί την συγκεκριμένη περίοδο δεν είναι άλλο από τον γεγονός της βιομηχανικής επανάστασης. Οι αλλαγές που επήλθαν, άλλαξαν ριζικά την μορφή της επιχείρησης. Η βιομηχανική επανάσταση ήταν αυτή που έδωσε ώθηση στην δημιουργία του εργοστασίου ως μορφή οργάνωσης της παραγωγής. Παράλληλα με την οργάνωση της παραγωγής, δίνει το έναυσμα στην αλλαγή των ιδιοκτησιακών καθεστώτων μιας επιχείρησης, καθώς και στον τρόπο διοίκησής τους.

Παρότι η ΠΕ δεν έχει πάρει ακόμα την τελική της μορφή, οι εξελίξεις που παρατηρούνται προκαλούν και ένα κύμα ΑΞΕ που προέρχεται κυρίως από την Μ. Βρετανία αλλά και από άλλες χώρες σε μικρότερο βαθμό (Η.Π.Α., Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο, Σουηδία, Ελβετία κλπ). Αυτήν την περίοδο ο Dunning (1994) διακρίνει τρεις τύπους ΠΕ:

Αυτόνομος επιχειρηματίας. Ουσιαστικά είναι επιχειρηματίες που επενδύουν σε μία ξένη χώρα, περιορίζοντας ή διακόπτοντας τις δραστηριότητες τους στις χώρες προέλευσής τους. Παρατηρούνται μετακινήσεις τέτοιων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών κυρίως αμερικανικής προέλευσης με σημείο προορισμού την ευρωπαϊκή επικράτεια, αλλά και Βρετανών που ακολουθούν αντίθετη πορεία, επενδύοντας στην Αμερική. Σύμφωνα με τον Wilkins (1988), εφόσον δεν μπορούμε να μιλήσουμε για μητρική εταιρία στην χώρα προέλευσης, το μεταναστευτικό κεφάλαιο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ΑΞΕ. Θα ήταν όμως λάθος να παραβλέψουμε το γεγονός αυτό για δύο κυρίως λόγους:

- Οι επιπτώσεις αυτού του φαινομένου ταιριάζουν ιδιαίτερα με αυτές των ΑΞΕ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Γίνεται ευκολότερη η ανάλυση του φαινομένου των ΑΞΕ, κυρίως στις αρχές της πραγματοποίησής τους.

Ο χρηματοδότης καπιταλιστής. Πρόκειται για την σημαντικότερη κατηγορία επενδύσεων στο εξωτερικό. Σύμφωνα με τον Dunning (1993, σελ. 100), μπορούμε να διακρίνουμε σε αυτή την κατηγορία, τρεις σημαντικές υποκατηγορίες με δύο κοινά χαρακτηριστικά.

Τα κοινά χαρακτηριστικά έχουν να κάνουν με τον μεγάλο βαθμό και την ικανότητα άντλησης κεφαλαίων με τα οποία χρηματοδοτούνται δραστηριότητες στο εξωτερικό. Το δεύτερο στοιχείο έχει να κάνει με την σχετικά μικρή συμμετοχή στην διαχείριση των επιχειρήσεων που δημιουργούν ή εξαγοράζουν.

Επιχειρηματική δραστηριότητα από ντόπιους επιχειρηματίες με κεφάλαια που προέρχονται από το εξωτερικό. Τομέας δραστηριότητας τέτοιων επιχειρήσεων, είναι η παροχή δημόσιων υπηρεσιών (ύδρευση), σιδηρόδρομοι, εξορύξεις κλπ, ενώ εκτιμάται από τον Dunning (1993, σελ.101) ότι το 1914 υπήρχαν 2640 τέτοιες επιχειρήσεις.

Αυτόνομη επιχείρηση (free standing company). Το βασικό κίνητρο και σε αυτή την περίπτωση είναι η διοχέτευση άφθονων βρετανικών (κυρίως) κεφαλαίων σε κάποια επιχειρηματική ιδέα στο εξωτερικό. Είναι μικρές επιχειρήσεις που διατηρούν μικρά γραφεία και ένα διοικητικό συμβούλιο, παίζοντας τον ρόλο της μητρικής, και συνήθως δραστηριοποιούνται σε μία μόνο χώρα και σε έναν μόνο κλάδο. Ο τομέας δραστηριότητας τους δεν διαφοροποιείται από την προηγούμενη υποκατηγορία. Όπως αναφέρει ο Wilkins (1988), παρόλο που και άλλες χώρες δραστηριοποιούνται σε ανάλογες κινήσεις, το φαινόμενο δεν παύει να είναι βρετανικό και επιπλέον υπήρχαν χιλιάδες αυτόνομες επιχειρήσεις οι οποίες ήταν και η πλειοψηφία των βρετανικών ΑΞΕ.

Επενδυτικοί Όμιλοι. Βρετανικό επίσης φαινόμενο, με χαρακτηριστικό τους την φήμη τους, που τους επιτρέπει να διαχειρίζονται μεγάλο αριθμό θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό (εμπορικές ή επιχειρήσεις εξορύξεων ή με χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ακόμα και μεταποιητικές) (Chapman, 1985). Οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε περιοχές όπως η Άπω Ανατολή, Αφρική, Ρωσία αλλά και Λ. Αμερική. Για τα δεδομένα της εποχής κάποιες εξ' αυτών θεωρούνται γιγαντιαίες και άλλες με μία διαφορετική μορφή – λογική υφίστανται ακόμα και σήμερα[4].

4 Για παράδειγμα η εταιρία De Beers, που μέχρι και σήμερα διατηρεί το σχεδόν αποκλειστικό παγκόσμιο μονοπώλιο στην αγορά διαμαντιών.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Οι πρώτες ΠΕ σε αρχικά στάδια. Σε σχέση με τις προηγούμενες κατηγορίες, υπήρχε και ένας πολύ μικρός αριθμός επιχειρήσεων, οι οποίες αφού κατείχαν ήδη μία ικανοποιητική θέση στην εγχώρια αγορά, επιδιώκουν την δραστηριοποίησή τους και σε άλλες χώρες. Η κατεύθυνση τους είναι προς της αναπτυγμένες χώρες με σκοπό την παρασκευή προϊόντων για τις τοπικές αγορές.

Αξίζει να αναφερθεί πως ο Dunning (1994), αναφέρει χαρακτηριστικά ως την πρώτη αμερικανική ΑΞΕ, από την επιχείρηση κατασκευής όπλων το 1952, Samuel Colt.

2.2.3 - Η περίοδος 1870 - 1917

Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, η κατάσταση δεν αλλάζει δραματικά ως προς τον εξαγωγέα κεφαλαίων στο εξωτερικό (Μ. Βρετανία), καθώς επίσης και η μορφή οργάνωσης και λειτουργίας των δραστηριοτήτων έχει χαρακτηριστικά του χρηματοδότη καπιταλιστή.

Αυτήν την περίοδο συναντάμε μία περίοδο ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας και διαμορφώνονται οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις εκείνες για την ανάπτυξη μιας σύγχρονης ΠΕ.

Ο βασικότερος λόγος ήταν η εξέλιξη στην διαθέσιμη τεχνολογία. Νέες μορφές στις μεταφορές και στις επικοινωνίες, με σιδηρόδρομους, ατμόπλοια, τον ηλεκτρισμό και τον τηλέγραφο, καθώς επίσης και νέες τεχνολογίες αποθήκευσης και παραγωγής, μαζί με μηχανές συνεχούς παραγωγής, αυξάνουν τις δυνατότητες επέκτασης και συντονισμού των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων σε διαστάσεις αδιανόητες για τα προηγούμενα χρόνια. Οι τεχνολογίες αυτές απαιτούν ολοένα και μεγαλύτερη ποιότητα εισροών (πχ εργασία), οι οποίες είναι και γεωγραφικά διασπαρμένες, περίπλοκες και σε μεγαλύτερο αριθμό παραγωγικών διαδικασιών.

Τα παραπάνω οδηγούν και στον δεύτερο μεγάλο παράγοντα αλλαγής και αφορά στην οργανωτική δομή των επιχειρήσεων και έχει σαν αποτέλεσμα την μεγέθυνσή τους. Σύμφωνα με τον Chandler (1980):

«Η σύγχρονη μεταποιητική επιχείρηση δεν μεγάλωσε με την απλή επέκταση του εργοστασίου. Αντίθετα, αυτές οι επιχειρήσεις μεγάλωσαν με την προσθήκη νέων μονάδων παραγωγής και διανομής, με την προσθήκη γραφείων πωλήσεων και προμηθειών, με την προσθήκη μονάδων παραγωγής πρώτων υλών και ενδιάμεσων εισροών, με την απόκτηση ναυτιλιακών

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

επιχειρήσεων, σιδηροδρομικών αμαξών, αγωγών και άλλων μεταφορικών μέσων ακόμα και με την κατασκευή ερευνητικών εργαστηρίων.»

Η κατακόρυφη αύξηση των συναλλαγών τείνουν να αδρανοποιήσουν τις παλιές μορφές διοίκησης της προηγούμενης περιόδου, κάνοντας απαραίτητη μία μορφή οργανωτικής δομής με περισσότερους μάνατζερ. Ο λόγος εργασία παραγωγής προς διοικητική εργασία μειώνεται και οι διοικητικές αλλαγές απαιτούν κτίρια, τμήματα ελέγχου και ιεράρχηση των αρμοδιοτήτων.

Γίνεται κατανοητό ότι πλέον κάποιες επιχειρήσεις στηρίζουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα ολοένα και περισσότερο στην ικανότητά τους να καινοτομούν παρά στο συγκριτικό πλεονέκτημα που τους δίνει η χώρα προέλευσης. Με αυτή την λογική και την αυξανόμενη προστασία, βελτίωση και εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων τους, οι επιχειρήσεις αρχίζουν να δραστηριοποιούνται σε ξένες αγορές.

Σύμφωνα με τον Dunning (1993, σελ.105) η επέκταση των ΠΕ σε ξένες αγορές πραγματοποιείται σχεδόν ταυτόχρονα και προς τα πίσω και προς τα εμπρός.. Η επέκταση προς τα πίσω αφορούσε την εξασφάλιση του ελέγχου της παραγωγής και των α' υλών που αποτελούν τις ενδιάμεσες εισροές για τα επόμενα στάδια παραγωγής των επιχειρήσεων, δηλαδή ΑΞΕ σε αναζήτηση α' υλών. Επιπλέον η επέκταση προς τα εμπρός αφορά την εξασφάλιση του ελέγχου της παραγωγής προϊόντων, δηλαδή ΑΞΕ σε αναζήτηση αγορών. Η πρώτη κατηγορία αφορά ΑΞΕ σε χώρες λιγότερο αναπτυγμένες (ΛΑΧ), ενώ στην δεύτερη κατηγορία οι επενδύσεις κατευθύνονται κυρίως σε αναπτυγμένες χώρες.

Ο Dunning (1993, σελ 110), διακρίνει δύο κατηγορίες παραγόντων που οδήγησαν τις επιχειρήσεις στην απόφαση να επενδύσουν σε άλλες αναπτυγμένες χώρες. Ο πρώτος παράγοντας αφορά στην κατοχή από την επιχείρηση κάποιου πλεονεκτήματος σε σχέση με τους ανταγωνιστές της[5]. Ο δεύτερος παράγοντας αφορά την γεωγραφία της επένδυσης, δηλαδή το λόγο που μία επένδυση γίνεται στην μία ή στην άλλη χώρα. Υπό - παράγοντες της συγκεκριμένης κατηγορίας, μπορεί να είναι θέματα σχετικά με:

- Τους περιορισμούς στις εισαγωγές,
- Την αντίδραση των ανταγωνιστών (ανταγωνιστικές συμπεριφορές),

[5] Τις περισσότερες περιπτώσεις το συγκεκριμένο κομμάτι αφορά κάποια συγκεκριμένη τεχνογνωσία, που κατοχυρώνεται με διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Τη μείωση του κόστους παραγωγής προϊόντων και μεταφοράς αυτών και
- Την ικανοποίηση των ιδιαίτερων αναγκών και προτιμήσεων των καταναλωτών.

2.2.4 - Η περίοδος του μεσοπολέμου και η μεταπολεμική περίοδος

Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται από σημαντικά γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας, όπως οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι και μία μεγάλη κρίση του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος. Παρόλα τα γεγονότα που σημάδεψαν την ταραχώδης αυτή περίοδο, στους πίνακες που ακολουθούν, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η αύξηση των ΑΞΕ είναι ικανοποιητική και με μεγάλο κερδισμένο της εποχής, τις Η.Π.Α., καθώς τα μερίδια της στις συνολικές εξερχόμενες ΑΞΕ αυξήθηκαν σημαντικά.

Η θέση της Μ. Βρετανίας ως απόλυτου κυρίαρχου βιομηχανικού κράτους έχει αρχίσει να εξασθενεί, αλλά εξακολουθεί να είναι ο μεγαλύτερος ξένος επενδυτής, με δεύτερη την χώρα των Η.Π.Α.

Όσον αφορά τις χώρες που δέχονταν τα κεφάλαια, χώρες υποδοχής, οι αναπτυσσόμενες είναι αυτές που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ, ενώ σημαντικό είναι το γεγονός ότι η διασπορά των κεφαλαίων είναι αρκετά ευρεία σε διάφορα σημεία του πλανήτη.

Οι κλάδοι στους οποίους κατευθύνονταν οι ΑΞΕ της περιόδου, σύμφωνα με τον Dunning (1994), είναι για αναζήτηση α' υλών και σε ποσοστά πάνω από 60 τοις εκατό αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες και μετέπειτα επενδύσεις σε σιδηρόδρομους και υπηρεσίες (διανομές, τράπεζες, υπηρεσίες κοινής ωφέλειας), που έχουν κατεύθυνση και αναπτυγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες χώρες. Από την άλλη, επενδύσεις που αφορούν στην μεταποίηση, έχουν κατεύθυνση κυρίως προς τις αναπτυγμένες χώρες.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο παρατηρείται μεγάλη πτώση των γερμανικών επενδύσεων και αυτό οφείλεται στην γερμανική ήττα. Οι γερμανικές επιχειρήσεις είναι διστακτικές να επενδύσουν στον εξωτερικό, καθώς και οι έλλειψη κεφαλαίων, οδηγεί τις εξερχόμενες ΑΞΕ των Γερμανών από 10,3% το 1914, στα όρια του 1,0% μερικές δεκαετίες αργότερα. Οι γερμανικές επιχειρήσεις θέλοντας να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα τους, στήνουν καρτέλ και όρους απαγόρευσης επένδυσης σε άλλες χώρες, γεγονός που βρίσκει αρκετούς μιμητές κυρίως στην Ευρώπη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Η γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ της συγκεκριμένης περιόδου καταγράφονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας2.1: Εκτιμώμενο απόθεμα συσσωρευμένων ΑΞΕ, κατά χώρα προέλευσης (1914 – 1960)

	1914		1938		1960	
	Εκατ.$	%	Εκατ.$	%	Δισ.$	%
Αναπτυγμένες Χώρες	14582	100	26350	100	65,4	98,9
Β. Αμερική		19,2		30,4		52
ΗΠΑ		(18,2)		(27,7)		(48,3)
Ευρώπη		75,4		63,9		42,1
Μ. Βρετανία		(44,6)		(39,8)		(16,3)
Γερμανία		(10,3)		(1,3)		(1,2)
Γαλλία		(12,0)		(9,5)		(6,2)
ΛΑΧ		5,3		5,7		4,8
Ρωσία		(2,1)		(1,7)		-
Ιαπωνία		(2,1)		(2,8)		(0,8)
Αναπτυσσόμενες Χώρες	-	-	-	-	0,7	1,1
Σύνολο	14582	100	26350	100	66,1	100

Πίνακας2.2: Εκτιμώμενο απόθεμα συσσωρευμένων ΑΞΕ, κατά χώρα προορισμού (1914 – 1960)

	1914		1938		1960	
	Εκατ.$	%	Εκατ.$	%	Δισ.$	%
Αναπτυγμένες Χώρες	5235	37,2	8346	34,3	36,7	67,6
Β. Αμερική		16,0		16,8		37,8
ΗΠΑ		(10,3)		(7,4)		(14)
Καναδάς		(5,7)		(9,4)		(23,8)
Ευρώπη		7,8		7,4		23
Μ. Βρετανία		(1,4)		(2,9)		(9,2)
Αναπτυσσόμενες Χώρες	8850	62,8	15969	65,7	17,6	32,4
Λατινική Αμερική		(32,7)		(30,8)		(15,7)
Αφρική		(6,4)		(7,4)		(5,5)
Ασία		(20,9)		(25,0)		(7,6)
Σύνολο	14085	100	24315	100	54,3	100

Πηγή: *Dunning (1993, σελ. 117 - 118)*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου εν τέλει είναι:

- Η έξαρση μέτρων προστατευτισμού των εθνικών αγορών (κυρίως με δασμολογικά μέτρα) και η παράκαμψη αυτών που οδήγησε σε αμυντικές επενδύσεις, είναι το πρώτο από τα βασικά χαρακτηριστικά και

- Η έναρξη της περιόδου, όπου παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των αμερικανικών επιχειρήσεων και υπόλοιπων επιχειρήσεων ανά τον κόσμο, είναι το δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό.

Οι αμερικάνικές επιχειρήσεις στηρίζουν τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα όχι μόνο με την κατοχή πόρων (υλικών – άυλων), αλλά και με τον τρόπο οργάνωσης της εκμετάλλευσης των πόρων αυτών, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.

Οι θυγατρικές αρχίζουν να αντιμετωπίζονται, όχι σαν απλές προσθήκες στον κορμό μιας μητρικής, αλλά σαν τμήματα εκτεταμένων διεθνών δικτύων προσθήκης αξίας.

Τέλος στον πρωτογενή τομέα, σε αυτήν την περίοδο μορφοποιήθηκε ο κλάδος του πετρελαίου με στοιχεία που παρατηρούμε ακόμα και σήμερα. Μέχρι εκείνη την περίοδο ήταν οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που επένδυαν στο εξωτερικό με σκοπό την παραγωγή, ενώ οι αμερικανικές στρέφονταν στο εξωτερικό με σκοπό την πώληση πετρελαίου. Η κατάσταση όμως διαφοροποιείται με τις επενδύσεις τεραστίων κεφαλαίων από αμερικανικές επιχειρήσεις για αναζήτηση και άντληση πετρελαίου σε χώρες της Λατινικής Αμερικής, Μέση Ανατολή κ.α. Οι μόνες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που κατάφεραν να αλλάξουν την οργανωτική του στρατηγική δομή και να ακολουθήσουν τις εξελίξεις, ήταν η Shell και η BP.

Σύμφωνα με τον Dunning (1993, σελ.125) οι Η.Π.Α. είναι αυτές που βγαίνουν αλώβητες από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και κατορθώνουν την απόλυτη κυριαρχία στην διεθνή οικονομικό –πολιτική σκηνή. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται και στις ΑΞΕ και στην αντίστοιχη διαμόρφωση του μεταπολεμικού οικονομικού συστήματος, με τις Η.Π.Α. να κατέχουν τα 2/3 όλων των μεταπολεμικών ΑΞΕ την δεκαετία του 60’.

Από τα πρώτα έτη της μεταπολεμικής περιόδου, αρχίζουν να μεταβάλλονται σχεδόν ταυτόχρονα και η γεωγραφική, αλλά και η κλαδική κατανομή των ΑΞΕ, με τις αναπτυγμένες χώρες να αποτελεί προορισμό ΑΞΕ σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι παλαιότερα σε σχέση με τις ΛΑΧ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

2.2.5 - Η μορφή των ΠΕ σήμερα

Η σημερινή εικόνα των ΠΕ είναι αρκετά διαφορετική από αυτήν που επικρατούσε στη δεκαετία του 60. Οι εξελίξεις που ακολούθησαν έπειτα από την μεταπολεμική περίοδο, οδήγησαν σε μεταβολές, τόσο στα ποιοτικά, όσο και στα ποσοτικά χαρακτηριστικά των ΑΞΕ, σε σημείο που να μπορούμε να πούμε πως ο ρόλος των ΑΞΕ είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο που τα χαρακτηριστικά του ακόμα διαμορφώνονται και ακόμα εξελίσσονται.

Σε διεθνή κλίμακα, οι ΠΕ ωθούν τις διάφορες περιφέρειες και τους εργαζόμενους σε ανταγωνισμό μεταξύ τους, ιδιαίτερα στους τομείς όπου κυριαρχεί η τυποποιημένη, μαζική παραγωγή. Έτσι λοιπόν στην περιφέρεια των τριών πόλων της τριάδας Η.Π.Α. – Ευρώπη – Ιαπωνία, οι πολυεθνικές έχουν εγκαταστήσει παραγωγικές βάσεις, στις οποίες επωφελούνται από χαμηλότερο κόστος εργασίας και ευνοϊκότερες για της ίδιες συνθήκες.

Σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία και τους αντίστοιχους οργανισμούς εμπορίου και ανάπτυξης, οι ΠΕ έχουν αναπτυχθεί και έχουν εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο, υπερδιπλασιάζοντας τα μεγέθη τους. Τα κράτη, έχουν μειώσει σημαντικά τους περιορισμούς που επιβάλλουν στις πολυεθνικές, περιορίζοντας την ίδια τους την εξουσία προς όφελος των εταιριών αυτών. Σύμφωνα με τον Dunning (1993, σελ. 15), το 1988 εκτιμούνταν ότι υπήρχαν 17,500 με 20,000 ΠΕ, αριθμός που το 2001 σύμφωνα με τον «Άτλαντα» της Le Monde Diplomatique (2005, σελ.28)[6], ανέρχεται στις 65,000 ΠΕ με 850,000 θυγατρικές σε όλο τον κόσμο και οι οποίες απασχολούν 54 εκατ. εργαζομένους. Στον παρακάτω πίνακα η εργασία καταγράφει την αύξηση των πολυεθνικών επιχειρήσεων και των θυγατρικών τους στις χώρες των Βαλκανίων και στις μεγαλύτερες οικονομικά χώρες.

Πίνακας 2.3: Αριθμός μητρικών και θυγατρικών ΠΕ κατά χώρα ή και ευρύτερη γεωγραφική περιοχή.

Χώρα και ευρύτερη γεωγραφική περιοχή.	Έτος	Μητρικές		Θυγατρικές	
		Αριθμός Επιχειρήσεων	%	Αριθμός Επιχειρήσεων	%
Παγκοσμίως	2003	63834	100%	866119	100%
Παγκοσμίως	2007	78411	100%	777647	100%
Developed Economies	2003	49048	77%	105830	12%
Developed Economies	2007	58239	74%	259942	33%
Developing Economies	2003	13936	22%	517611	60%

[6] Μεταφρασμένο κείμενο από την Εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία», με τίτλο «Το νέο πρόσωπο του κόσμου» και στοιχεία που έχουν ως πηγή την έκθεση της UNCTAD, 2002, για τις παγκόσμιες επενδύσεις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Developing Economies	2007	18521	24%	406967	52%
South-East Europe		777	0,99%	100746	12,96%
Albania	2006	0	0,00%	16	0,02%
Bosnia and Herzegovina	2006	8	1,03%	75	0,07%
Bulgaria	2000	26	3,35%	7153	7,10%
Croatia	2006	428	55,08%	2532	2,51%
Romania	2002	20	2,57%	89911	89,25%
Serbia and Montenegro	2006	55	7,08%	263	0,26%
FYROM	2002	0	0,00%	6	0,01%
Greece	2005	240	30,89%	790	0,78%
West Asia		2052	2,62%	16542	2,13%
Turkey	2006	1624	79,14%	14955	90,41%
East Asia		12708	16,21%	307844	39,59%
China	2005	3429	26,98%	280000	90,96%
Euopean Union		43824	55,89%	211806	27,24%
Denmark	1998	9356	21,35%	2305	1,09%
Germany	2005	5855	13,36%	9193	4,34%
France	2002	1267	2,89%	10713	5,06%
Cyprus	2005	1650	3,77%	4800	2,27%
Czech Republic	1999	660	1,51%	71385	33,70%
Hungary	2005	0	0,00%	26019	12,28%
United Kingdom	2005	2360	5,39%	13667	6,45%
Africa		736	0,94%	6406	0,82%
Tynisia	2006	142	19,29%	2803	43,76%
South Africa	2006	218	29,62%	641	10,01%
Other Countries					
United States	2002	2418	3,79%	24607	2,84%
Japan	2005	4563	5,82%	4500	0,58%

Πηγή: *UNCTAD (2003, σελ. 222-223 / 2007, σελ. 217-218)*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να αντλήσουμε μερικές σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και κατ' επέκταση για τις ΑΞΕ.

Στην 20ετία στην οποία και αναφέρεται το γράφημα παρατηρήθηκε συνολικά μία αύξηση στον αριθμό των ΠΕ κατά περίπου 60 χιλιάδες νέες ΠΕ με ποσοστά αύξησης συνολικά για αυτά τα χρόνια 292%.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 2.1: Μεταβολή του αριθμού των ΠΕ από το 1988 - 2007

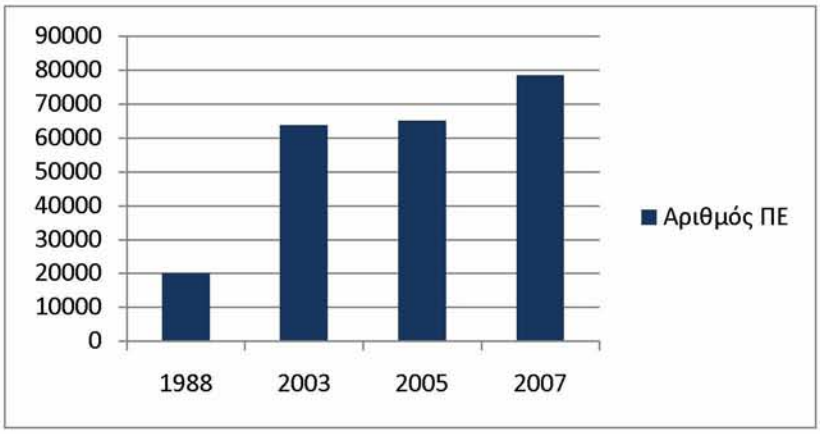

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Σημαντικό είναι να δούμε και την κατεύθυνση – περιοχές και χώρες υποδοχής – των θυγατρικών και κατ' επέκταση των ΑΞΕ. Αρχικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι κάθε μία μητρική εταιρία δημιουργεί κατά μέσο όρο 10 θυγατρικές ανά τον κόσμο, υπόθεση φυσικά που μπορεί να έχει ακραίες τιμές, με επιχειρήσεις που κατέχουν μεγάλη δύναμη να διαθέτουν θυγατρικές εταιρίες σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό χωρών. Ο μεγαλύτερος αριθμός των εταιριών που δραστηριοποιούνται σε διεθνή επίπεδο έχουν την μητρική τους εταιρία σε κάποια αναπτυγμένη χώρα (7 στις 10), ενώ 3 στις 10 πολυεθνικές έχουν ως μητρική εταιρία με χώρα προέλευσης κάποια αναπτυσσόμενη χώρα. Σε αντίθεση με το παραπάνω συμπέρασμα για τις μητρικές εταιρίες, οι θυγατρικές αυτών επιλέγεται κατά 50-60% να δραστηριοποιηθούν σε αναπτυσσόμενες χώρες με μόλις 20-30% να επιλέγεται σαν χώρα υποδοχής μία αναπτυγμένη χώρα. Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να κρατήσουμε την παρατήρηση του γεγονότος αυτού σαν ένα μέτρο επιλογής της ΠΕ, ως προς την χώρα υποδοχής των ΑΞΕ.

Στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης - SEE[7], παρατηρείται ένας πολύ μικρός αριθμός μητρικών ΠΕ που σε παγκόσμια κλίμακα η ποσότητα τους, αγγίζει οριακά το 1% του συνόλου των ΠΕ, με αποτέλεσμα να φαίνεται ξεκάθαρα πως υπάρχουν προβλήματα στην δομή της εγχώριας αγοράς. Από αυτό το 1% η πλειοψηφία των μητρικών εταιριών έχουν

7 Η έννοια Νοτιοανατολική Ευρώπη – South East Europe (SEE), αν και ταυτίζεται τις περισσότερες φορές με την έννοια των Βαλκανίων θα πρέπει να σημειωθεί πως περιλαμβάνει και χώρες που παραδοσιακά δεν συμπεριλαμβάνονται σε αυτές των βαλκανικών χωρών. Ο πίνακας που έχει δομηθεί παραπάνω από στοιχεία της UNCTAD, αναφέρεται στις χώρες της SEE και συμπεριλαμβάνει τις χώρες της βαλκανικής χερσονήσου, σε αντίθεση με προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το "South East Europe Transnational Cooperation Programme", που περιλαμβάνουν και χώρες όπως η Αυστρία και τμήματα της Ουκρανίας και της Ιταλίας. Η εργασία υιοθετεί σαν SEE τις χώρες των Βαλκανίων και όπου συντρέχει λόγος θα αναφέρονται επεξηγήσεις και εξαιρέσεις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

έδρα την Ελλάδα αλλά και την Κροατία. Τοποθετήσαμε στον πίνακα και τις ΠΕ με χώρα προέλευσης την Τουρκία, καθώς η γεωγραφική της θέση επιβάλλει την προσοχή μας, ώστε να μπορέσουμε αργότερα να ερμηνεύσουμε φαινόμενα που σχετίζονται με τις ΑΞΕ και έχουν να κάνουν με την χώρα προέλευσης – χώρα υποδοχής και την γεωγραφική απόσταση των χωρών. Η Τουρκία παρατηρούμε ότι έχει σχεδόν τις διπλάσιες μητρικές ΠΕ από ολόκληρη την SEE και επιπλέον 6,5 φορές περισσότερες ΠΕ από την Ελλάδα.

Αντίθετα, οι χώρες της βαλκανικής χερσονήσου, φαίνεται να προσελκύουν θυγατρικές σε ποσοστά που αγγίζουν το 13%. Οι χώρες της SEE γίνονται χώρες υποδοχής ΑΞΕ από πολυεθνικές επιχειρήσεις με κύρια χώρα υποδοχής την Ρουμανία. Αν εξαιρέσουμε βέβαια την Ρουμανία που παρουσιάζει εντυπωσιακά νούμερα προσέλκυσης θυγατρικών, θα δούμε πως η Βουλγαρία είναι η αμέσως επόμενη[8], γεγονός που μπορεί να συνδυαστεί και με την είσοδο τον δύο χωρών στην Ε.Ε. Από την άλλη η Τουρκία λόγο γειτνίασης απασχολεί την μελέτη και φαίνεται να συγκεντρώνει το 90% το θυγατρικών επιχειρήσεων που διαλέγουν σαν περιοχή υποδοχής των επενδύσεών τους την Δυτική Ασία.

Πίνακας 2.4: Φορείς των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Είδος Εταιρίας	Ιδιοκτησία	Έδρα της επιχείρησης	Κατανομή Ενεργητικού και Παθητικού	Τόπος Οικονομικής Δραστηριότητας και Πραγματοποίησης Κερδών
Διεθνής	Μέτοχοι μιας εθνικότητας	Χώρα Προέλευσης της μητρικής	Χώρα Προέλευσης της μητρικής	Χώρα Προέλευσης της μητρικής και εξαγωγές
Διεθνική	Μέτοχοι μιας, δύο ή τριών εθνικοτήτων	Σε μία ή δύο χώρες	Σε πολλές χώρες	Σε πολλές χώρες
Πολυεθνική	Μέτοχοι πολλών χωρών - επικράτηση μετόχων της χώρας προέλευσης της μητρικής	Σε μία ή δύο χώρες	Σε πολλές χώρες	Σε πολλές χώρες
Υπερεθνική	Μέτοχοι πολλών χωρών - χωρίς την επικράτηση κανενός	Διεθνής βάση	Διεθνής	Διεθνής

Πηγή: *Goetschin P. (1973, σελ.2)*[9]

8 Θα πρέπει να σημειωθεί, πως τα διαθέσιμα στοιχεία για την Βουλγαρία είναι με έτος αναφοράς το 2000, όπως αυτά παρουσιάζονται και στους επίσημους πίνακες της UNCTAD το 2007.
9 αναδημοσίευση Ρουμελιώτης Π. (1978)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

2.3 Θεωρητική Προσέγγιση Πολυεθνικής Επιχείρησης Κατά HYMER

Ο Hymer ήταν ο πρώτος που ασχολήθηκε σοβαρά στο να αναπτύξει μία θεωρία για τις ΑΞΕ στις βιομηχανικές κυρίως επιχειρήσεις. Μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι η πατρική μορφή της ΠΕ. Ο Hymer έθεσε βασικά ερωτήματα όπως:

- Γιατί οι εθνικές επιχειρήσεις ήταν ικανές και πρόθυμες να επεκταθούν έξω από τα σύνορα της χώρας τους;
- Γιατί επέλεξαν τις ΑΞΕ αντί άλλων εναλλακτικών επιλογών, όπως τις εξαγωγές ή την εκχώρηση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (lincensing);

Ο Hymer μελέτησε μεταπολεμικά τις αμερικανικές επιχειρήσεις και παρατήρησε ότι έχουνε αναπτύξει έναν αριθμό πλεονεκτημάτων για την επέκτασή τους, όπως η οργανωτική τους δομή, η τεχνογνωσία, η διαφοροποίηση του προϊόντος, η πρόσβαση στο κεφάλαιο κλπ. Η ύπαρξη τέτοιων πλεονεκτημάτων αρκούσε για να κατοχυρώσουν οι εταιρίες αυτές ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις ντόπιες επιχειρήσεις των πιθανών χωρών υποδοχής γεγονός που επαρκούσε για να αντισταθμίσει τα εγγενή μειονεκτήματα των δραστηριοτήτων στο εξωτερικό[10]. Επιπλέον η επένδυση στο εξωτερικό ήταν ένας τρόπος ανεύρεσης για πιθανές πηγές ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, φθηνής εργασίας, νέων προϊόντων και τεχνικών, αλλά και για διασφάλιση από ανταγωνιστικές επιχειρήσεις που δεν έκαναν πρώτες αυτό το βήμα.

Τα παραπάνω δείχνουν τους λόγους που μία ΠΕ επεκτάθηκε σε διεθνή δραστηριότητα. Ο λόγος – τα κίνητρα που επιλέγουν οι ΠΕ να διεθνοποιηθούν μέσω ΑΞΕ, αντί άλλων εναλλακτικών μορφών διεθνοποίησης, σύμφωνα με την προσέγγιση του Hymer, προκύπτει από την ανάγκη εύρεσης λύσης σε προβλήματα σχετικά με τη δυνατότητα οικειοποίησης των «οιονεί – προσόδων», όταν χρησιμοποιούνται οι αγορές, με σύνοψη συμφωνιών για πρώτες ύλες και διασφάλιση του «οιονεί – μονοπωλίου» της γνώσης. Ο Hymer επιπλέον συμπλήρωσε την ανάλυσή του, γύρω από τις ΠΕ και στο ότι το μέγεθος και η διεθνικότητα από μόνα τους προσδίδουν πλεονέκτημα στις ΠΕ. Όλες οι εξελίξεις της θεωρίας των ΠΕ στηρίζονται στην θεωρία του Hymer (Πιτέλης, 1998: σελ.105-107).

10 Ως μειονεκτήματα από τις δραστηριότητες στο εξωτερικό μπορεί να είναι οι πολιτισμικές διαφορές, τα προβλήματα γλώσσας, η ανεπαρκής γνώση των τοπικών αγορών κλπ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Ο Hymer παρατηρεί ότι οι ΑΞΕ έχουν διπλή φύση:

- Επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να μεταφέρουν κεφάλαιο, τεχνολογία και οργανωτικές δεξιότητες από μία χώρα σε άλλη,
- Επιπλέον είναι ένα εργαλείο για να σταματήσει ο ανταγωνισμός μεταξύ διαφορετικών επιχειρήσεων διαφορετικών εθνών.

Από την άλλη πλευρά οι ΠΕ εγείρουν περισσότερα ερωτήματα από όσα η οικονομική θεωρία μπορεί να απαντήσει. Οι πολυεθνικές είναι επιχειρήσεις που δρουν κάτω από ατελείς αγορές και το ερώτημα της αποτελεσματικότητας των ολιγοπωλιακών αγορών (Hymer, 1970).

Οι ΠΕ χωρίζονται σε δύο κατευθύνσεις. Από τη μία πλευρά πρέπει να υιοθετήσουν τις τοπικές συνήθειες κάθε χώρας. Από την άλλη πρέπει να συντονίζουν τόσες δραστηριότητες σε τόσα τμήματα και να καθορίζουν την πορεία των ιδεών σε διαφορετικές χώρες ώστε να κρίνεται απαραίτητος ο κεντρικός έλεγχος (Hymer, 1970).

2.4 Ανάλυση και Μορφές Πολυεθνικής Επιχείρησης

Μια ΠΕ μπορεί να ορισθεί και να αναλυθεί σε τρία επίπεδα σύμφωνα με τον Μάρδα (2006, σελ. 177 – 208):

Οικονομικό Επίπεδο, όπου μία επιχείρηση χαρακτηρίζεται ως πολυεθνική, ανάλογα, με το μέγεθος, τη γεωγραφική διασπορά και την επέκταση των δραστηριοτήτων της στο εξωτερικό. Το ποσοστό των πωλήσεων, του ενεργητικού, της παραγωγής και των κερδών που προέρχονται από θυγατρικές εγκατεστημένες στο εξωτερικό αποτελούν τα κριτήρια προσδιορισμού της πολυεθνικότητας μιας επιχείρησης. Είναι γενικά αποδεκτό στην διεθνή βιβλιογραφία, ότι 20% με 25% της συνολικής δραστηριότητας της επιχείρησης πρέπει να πραγματοποιείται από θυγατρικές στο εξωτερικό, ώστε αυτή να θεωρείται – χαρακτηριστεί ως πολυεθνική.

Οργανωτικό Επίπεδο, όπου μία επιχείρηση χαρακτηρίζεται ως πολυεθνική, σύμφωνα με το βαθμό που ενσωματώνει μία μητρική, την θυγατρική της μονάδα στο σύστημα οργάνωσης, την διοίκηση και την παραγωγή, στην λήψη αποφάσεων, την στρατηγική της επιχείρησης και την δυνατότητα της να δρα ως ένα ενιαίο σύνολο σε παγκόσμιο επίπεδο.

Χάραξη Ενιαίας Στρατηγικής, όπου μία επιχείρηση χαρακτηρίζεται ως πολυεθνική, όταν οι θυγατρικές της υπόκεινται σε κοινή στρατηγική, η οποία σχεδιάζεται και εκτελείται κάτω από

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

μία συγκεκριμένη αντίληψη, δηλαδή οικοδόμηση διεθνών ή περιφερειακά ολοκληρωμένων δραστηριοτήτων.

Η άσκηση ελέγχου μιας ΠΕ πάνω σε επιχειρήσεις στο εξωτερικό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω άμεσων ή έμμεσων σχέσεων. Οι τρόποι που με τους οποίους μία επιχείρηση μπορεί να προβεί σε ΑΞΕ, έχοντας άμεση σχέση[11] με την θυγατρική εταιρία είναι οι ακόλουθοι:

- Πλήρης Ιδιοκτησία Υποκαταστήματος (wholly owned subsidiary)

Αναφέρεται στην 100% ιδιοκτησία υποκαταστήματος από μία επιχείρηση. Αυτή η μορφή ιδιοκτησίας επιτρέπει στην επιχείρηση τον πλήρη έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας, στοιχείο πολλές φορές καθοριστικό για τον τρόπο εισόδου σε μία αγορά. Αρνητικό της πλήρης ιδιοκτησίας, είναι το κόστος, καθώς απαιτεί την εγκατάσταση ολόκληρης μονάδας σε ξένη χώρα.

- Κοινή Επιχείρηση – Κοινοπραξία (joint venture)

Πρόκειται για συμφωνία μεταξύ διεθνών εταιριών, σύμφωνα με την οποία καθεμία παραχωρεί κάποιον – κάποιους παραγωγικούς συντελεστές (πχ κεφάλαιο τεχνογνωσία, εξοπλισμό) και σχηματίζουν μία συμμαχία όπου οι εταίροι μοιράζονται (όχι απαραίτητα εξίσου), περιουσιακά στοιχεία και κέρδη. Η κοινοπραξίες προτιμώνται σε περιπτώσεις έλλειψης γνώσης της αλλοδαπής ή περιόδους αβεβαιότητας και υψηλού κινδύνου. Μειονέκτημα της κοινοπραξίας, αποτελεί η έλλειψη απόλυτου ελέγχου.

Οι περιπτώσεις της πλήρης ιδιοκτησίας και της κοινοπραξίας αναλύθηκαν από τους Yiu και Makino (2002), που προσπάθησαν να δώσουν μία απάντηση στην επιλογή μεταξύ των δύο μορφών ελέγχου. Σημαντικός παράγοντας για την επιλογή είναι το ρίσκο και οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση, λόγο αβεβαιότητας ή έλλειψης γνώσης, αλλά παρουσιάζονται αντίθετοι στην λογική ότι μία κοινοπραξία αντιμετωπίζει λιγότερους κινδύνους από ότι μία πλήρης ιδιοκτησία, καθώς η θεωρία δείχνει γενικά ότι μια πλήρως ελεγχόμενη θυγατρική, προβλέπει καλύτερα συστήματα παρακολούθησης για τους κινδύνους αυτούς, από μια κοινή επιχείρηση (Ramanathan et al. 1997, Williamson 1991). Συμπερασματικά σύμφωνα με τους Yiu and Makino (2002), οι ΠΕ είναι πιθανότερο να επιλέξουν μία κοινοπραξία όταν τα θεσμικά και κανονιστικά πλαίσια πίεσης από την χώρα υποδοχής είναι μεγάλα, ενώ ταυτόχρονα επιλέγουν τρόπο εισόδου, είτε με την μία μορφή, είτε με την άλλη, που έχει

11 Άμεση σχέση σημαίνει ιδιοκτησία, όλου ή μέρους του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης που είναι εγκατεστημένη στην αλλοδαπή.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

επιτυχία σε προηγούμενες περιπτώσεις είτε σε μία άλλη χώρα, είτε από την χώρα υποδοχής σε άλλη επιχειρηματική παρόμοια δραστηριότητα.

- Στρατηγικές συμμαχίες (Strategic Alliances)

Πρόκειται για ένα είδος κοινοπραξίας, που αφορά σε πιο στρατηγικούς και μακροπρόθεσμους στόχους. Οι στρατηγικές συμμαχίες συνάπτονται μεταξύ τοπικών και ξένων επιχειρήσεων, με σκοπό την εκμετάλλευση της νέας τεχνολογίας και των κεφαλαίων από τις τοπικές επιχειρήσεις και την καλή γνώση της τοπικής αγοράς από τις ξένες. Οι στρατηγικές συμμαχίες είναι συνδεδεμένες με την ιστορία των επιχειρήσεων και συν – εξελίσσονται μαζί της. Η διαχείριση των στρατηγικών συμμαχιών εξαρτάται από την στρατηγική χαρτοφυλακίου, θεσμική, οργανωτική δομή – λογική της επιχείρησης (Koza and Lewin, 1998).

- Επένδυση Greenfield

Αναφέρεται στην καθιέρωση μιας εξολοκλήρου νέας οντότητας από την αρχή (εξαγορά γης, μηχανημάτων, κατασκευή κτιριακών εγκαταστάσεων κλπ). Παραδείγματα για τον ρόλο των στρατηγικών που οδηγούν σε Greenfield επενδύσεις δίνουν ο Pike και Vale (1996), για τον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας και συγκεκριμένα της Nissan στην Μ. Βρετανία και της Ford/VW, στην Πορτογαλία.

- Επένδυση Brownfield

Αναφέρεται στην απόκτηση μιας υπάρχουσας επιχείρησης με κτιριακές εγκαταστάσεις, η οποία μετατρέπεται και αναπτύσσεται εξολοκλήρου. (αγορά κτιριακών εγκαταστάσεων για δημιουργία άλλου είδους επιχείρηση. Στην ίδια μελέτη των Pike και Vale (1996), συγκρίνονται οι δύο μέθοδοι επένδυσης και σαν μελέτες περίπτωσης αναφέρονται συγκριτικά οι περιπτώσεις της Ford Hale wood και GM Vaux hale Ellesmare Port στην Μ. Βρετανία και της Renault στην Πορτογαλία.

- Απόκτηση μιας υπάρχουσας επιχείρησης (Acquisition)

Απόκτηση μιας επιχείρησης και λειτουργίας της χωρίς σημαντικές αλλαγές.

  - Απόκτηση πλειοψηφίας (Acquisition on majority)

Απόκτηση μεριδίων πλειοψηφίας μιας υπάρχουσας επιχείρησης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Απόκτηση μειοψηφίας (Acquisition of a minority)

Απόκτηση μεριδίων μειοψηφίας μιας υπάρχουσας επιχείρησης. Στην διεθνή βιβλιογραφία είναι γενικά αποδεκτό ότι η κατοχή ενός ποσοστό 25% του μετοχικού κεφαλαίου της θυγατρικής είναι αναγκαία ώστε να ασκείται αποτελεσματικός έλεγχος.

Η έρευνα των Gail Theus Fairhurst και Snavely (1983), έδειξε ότι είναι προτιμότερο να επιδιώκονται εξαγορές μεγάλων εταιριών με υψηλής ποιότητας περιουσιακά στοιχεία, έτσι ώστε να τους «επιτρέπετε» η είσοδος σε αντίστοιχες αγορές. Η επιλογή εξαγοράς από την άλλη εξαρτάται από τις διοικήσεις και τα αντίστοιχα τμήματα των εταιριών που καθορίζουν τις στρατηγικές δράσης της επιχείρησης.

- Συγχώνευση και Εξαγορά (merger an acquisition)

Είναι η συγχώνευση δύο ή περισσοτέρων επιχειρήσεων, συνήθως μίας μεγάλης και μιας μικρής που έχουν σκοπό την αναδιάρθρωση της μικρής εταιρίας. Οι περιπτώσεις αυτές συχνά προσφέρουν τον πιο γρήγορο τρόπο εισόδου και μάλιστα σε συγκριτικά μεγαλύτερο κομμάτι της αγοράς σε σχέση με τις εναλλακτικές λύσεις που προαναφέρθηκαν (Gail Theus Fairhurst και Snavely, 1983)

- Παράκτια Επιχείρηση (offshore)

Δημιουργία επιχείρησης σε μία χώρα όπου ορισμένες πτυχές της σχέσης κυβέρνησης – ΠΕ, όπως η φορολογία είναι ευνοϊκές προκειμένου να αναληφθεί μέρος ή όλες οι δραστηριότητες της μητρικής επιχείρησης από την επιχείρηση του εξωτερικού με ελάχιστη φορολογία. Αυτές οι χώρες συχνά καλούνται φορολογικοί παράδεισοι.

Οι τρόποι που με τους οποίους μία επιχείρηση μπορεί να προβεί σε ΑΞΕ, έχοντας έμμεση σχέση[12] με την θυγατρική εταιρία είναι οι ακόλουθοι:

- Συμφωνία χορήγησης αδειών (licensing)

Σε αυτή την περίπτωση δίνεται το δικαίωμα στην τοπική επιχείρηση να χρησιμοποιεί την γνώση και την τεχνολογία, χαρακτηριστικά που μεταφέρονται από την ξένη επιχείρηση.

12 Έμμεσες σχέσεις αναπτύσσονται μέσω σύναψης αγοραίων συμβάσεων μεταξύ επιχειρήσεων εγκατεστημένων σε διαφορετικές χώρες και δεν προϋποθέτουν κανένα ποσοστό ιδιοκτησίας της μίας επί της άλλης. Επιπλέον δεν προϋποθέτουν την μεταφορά χρημάτων από πλευράς του ξένου επενδυτή. Αντί αυτού ο ξένος επενδυτής συμβάλλει με την γνώση και την εμπειρία του γύρω από το επενδυτικό σχέδιο με σκοπό το αντάλλαγμα και μία ανταμοιβή, είτε οικονομική, είτε κάποια άλλη στρατηγική.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Συμφωνία δικαιοχρησίας (franchising)

Περίπτωση στην οποία η ξένη επιχείρηση επιτρέπει στη τοπική εταιρία να δουλέψει κάτω από το ίδιο εμπορικό σήμα της μητρικής εταιρίας, παράγοντας ακριβώς το ίδιο προϊόν (ή υπηρεσία), λειτουργώντας ως μία μεμονωμένη επιχείρηση για ένα ορισμένο χρονικό διάστμα, πάντοτε με τη αυστηρή καθοδήγηση της εταιρίας.

> *«Δεν πρέπει να εκπλήσσει το γεγονός ότι μια καθιερωμένη εταιρεία όπως η Ford πρέπει να δώσει βάρος στην εργασία, ώστε να διασφαλιστεί η μελλοντική ανταγωνιστικότητα και ευημερία της, την στιγμή που Ιαπωνικές εταιρίες χρησιμοποιούν Greenfield επενδύσεις με πολύ χαμηλό κόστος και στην παραγωγή και στην κατασκευή ακόμα και στην UK.»*
>
> Ian McAllister, Ford UK chairman quoted in Ford Motor Company, 1992

2.5 – ΠΕ ως Φορείς Μεταφοράς Έρευνας και Ανάπτυξης (Ε&Α)

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι σημαντικοί φορείς Ε&Α παγκοσμίως. Από αυτές προέρχονται οι μισές περίπου παγκόσμιες δαπάνες για Ε&Α και πάνω από τα 2/3 των παγκόσμιων επιχειρηματικών δαπανών σύμφωνα με τον Supachai Panichdakdi, γενικό γραμματέα της UNCTAD, (wir2005, σελ.24-25) . Οι ΑΞΕ από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις θεωρούνται ένα σημαντικό κανάλι για την πρόσβαση στις προηγμένες τεχνολογίες από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι ΠΕ είναι μεταξύ των πιο προηγμένων τεχνολογικά εταιριών και έτσι αποτελούν ένα ουσιαστικό μέρος της παγκόσμιας Ε&Α των επενδύσεων. Οι αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομίες σε μετάβαση φαίνεται να προσελκύουν δραστηριότητες Ε&Α και μάλιστα παρατηρείται αυξητική τάση προς αυτή την κατεύθυνση. Περισσότερες από τις μισές κορυφαίες – σε όρους δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη – ΠΕ, ήδη διεξάγουν Ε&Α σε χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία, ή η Σιγκαπούρη. Από τις αρχές του 90' μέχρι και σήμερα, όπου πρώτη η Motorola, εγκατέστησε εργαστήριο Ε&Α, στην Κίνα, τα ξένα εργαστήρια Ε&Α στην χώρα έφτασαν κοντά στα 800. Χαρακτηριστικό είναι και το παράδειγμα της General Electric που στον τομέα της Ε&Α το 2005, στην Ινδία, απασχολούσε 2.400 ανθρώπους σε διαφορετικούς τομείς. Θα ήταν επιπλέον χρήσιμο να αναφερθεί και ότι πολλές φαρμακευτικές εταιρίες σε χώρες όπως η Ινδία πραγματοποιούν τις περισσότερες από τις κλινικές τους έρευνες. Ξεκινώντας από μηδενική βάση η περιοχή της νότιο-ανατολικής και ανατολικής Ασίας, κατέχει σήμερα το 30% του συνολικού σχεδιασμού των ημιαγωγών (semiconductor design) στον κόσμο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων Ε&Α ήταν τόσο αναμενόμενη για τις αναπτυσσόμενες χώρες όσο και μη αναμενόμενη.

Αναμενόμενη επειδή οι ΠΕ θα έπρεπε να υποστηρίξουν τις παραγωγικές τους δραστηριότητες στις αναπτυσσόμενες χώρες με Ε&Α. Μη αναμενόμενη, γιατί η Ε&Α, είναι μία δραστηριότητα απαιτητική σε ικανότητες, γνώση, υποδομή, στοιχεία που κατά γενική ομολογία μπορεί να έχει διαθέσιμα μία ΠΕ, πιο εύκολα σε αναπτυγμένες χώρες. Το συγκεκριμένο γεγονός ξεπεράστηκε χάρη σε επενδύσεις που έγιναν στην εκπαίδευση, αλλά και σε άλλα σημεία του συστήματος καινοτομίας κάποιων χωρών. Οι ανταγωνιστικές πιέσεις και η ανάγκη μερικών βιομηχανιών για ευελιξία[13], είναι από τις κινητήριες δυνάμεις των νέων τάσεων.

Άμεσες ξένες επενδύσεις σε Ε&Α μπορούν να βοηθήσουν τις χώρες προκειμένου να ενισχύσουν τα συστήματα καινοτομίας τους ώστε τελικά να αναβαθμιστούν βιομηχανικά και καινοτομικά. Τα οφέλη δεν έρχονται αυτόματα. Οι σωστές επιλογές σε πολιτικές αποφάσεις και στρατηγικές είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη, ώστε οι χώρες υποδοχής να υιοθετήσουν ένα πλαίσιο που υποστηρίζει τη δυνατότητα μιας χώρας να καινοτομεί. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι οι τεχνολογικές ικανότητες των εγχώριων επιχειρήσεων και των ερευνητικών κέντρων είναι απαραίτητες, όχι μόνο για να προσελκύσουν ΑΞΕ σε Ε&Α, αλλά και να επωφεληθούν από αυτές (UNCTAD, 2005).

Σύμφωνα με πληροφορίες του Τμήματος Εμπορίου και Βιομηχανίας (DTI – 2008, σελ.49), σχετικά με τις δαπάνες παγκοσμίως από τις χώρες για Ε&Α, το 85% αυτών εκτελούνται μόλις από έξι χώρες (Γερμανία, Η.Π.Α., Ιαπωνία, Ηνωμένο Βασίλειο, Νότια Κορέα, Γαλλία), ενώ οι τρεις τομείς που εξουσιάζουν είναι αυτός των αυτοκινήτων, των φαρμακευτικών ειδών και των τεχνολογιών επικοινωνίας και ενημέρωσης.

Στις επόμενες σελίδες παρουσιάζονται δύο σχετικοί πίνακες που αναφέρονται στις δαπάνες για Ε&Α καθώς και τις κορυφαίες εταιρίες ανά τον κόσμο σε όρους Ε&Α, την χώρα προέλευσης τον τομέα δραστηριοποίησης τους καθώς και τις δαπάνες τους για Ε&Α.

13 Η Ε&Α, έχει ανάγκη από ποιότητα και ποσότητα ερευνητών.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 2.5: Ακαθάριστες δαπάνες για E&A - ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, για επιλεγμένες χώρες και από τομέα εκτέλεσης (πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος).

ΧΩΡΑ	E&A/GDP (%)	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ[14] (%)
Japan (2007)	3,44	77,9
South Korea (2006)	3,22	76,2
China (2007)	1,49	72,3
United States (2007)	2,68	71,9
Germany (2006)	2,54	69,6
United Kingdom (2006)	1,76	64,1
France (2006)	2,1	63,2
Canada (2008)	1,82	56,1

Πηγή: *OECD (2010, κεφ.4, σελ.37-38)*

Πίνακας 2.6: Κατάταξη και Δαπάνες σε όρους E&A από τις 25 κορυφαίες εταιρίες: 2002 - 2006

		E&A rank		έξοδα E&A ($millions)		
Επιχείρηση (χώρα προέλευσης)	Τομέας	2006	2002	2006	2002	% μεταβολή
Toyota Motor (Japan)	Αυτοκινητοβιομηχανία	1	5	7,486	5,606	33,54%
Pfizer (United States)	Φαρμακοβιομηχανία	2	6	7,423	5,176	43,41%
Ford Motor (United States)	Αυτοκινητοβιομηχανία	3	1	7,2	7,7	-6,49%
Johnson & Johnson (United States)	Φαρμακοβιομηχανία	4	12	7,125	3,957	80,06%
Microsoft (United States)	Software	5	10	7,121	4,307	65,34%
DaimlerChrysler (Germany)	Αυτοκινητοβιομηχανία	6	2	7,007	6,446	8,70%
GlaxoSmithKline (United Kingdom)	Φαρμακοβιομηχανία	7	8	6,611	4,625	42,94%
Siemens (Germany)	Ηλεκτρικά Εξαρτήματα και Εξοπλισμός	8	3	6,604	6,178	6,90%
General Motors (United States)	Αυτοκινητοβιομηχανία	9	4	6,6	5,8	13,79%
Volkswagen (Germany)	Αυτοκινητοβιομηχανία	10	25	6,03	3,07	96,42%
Samsung Electronics (South Korea)	Ηλεκτρικά Εξαρτήματα και Εξοπλισμός	11	X	5,943	X	
Intel (United States)	Ημιαγωγοί	12	11	5,873	4,034	45,59%
Sanofi-Aventis (France)	Φαρμακοβιομηχανία	13	16	5,823	3,631	60,37%

14 Το υπόλοιπο ποσοστό, αναφέρεται σε επενδύσεις για E&A που πραγματοποιούνται από άλλους φορείς, όπως Κυβερνήσεις, Πανεπιστήμια και Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

International Business Machines - IBM (United States)	Υπηρεσίες Υπολογιστών	14	7	5,682	4,75	19,62%
Roche Holding (Switzerland)	Φαρμακοβιομηχανία	15	27	5,359	3,04	76,28%
Novartis (Switzerland)	Φαρμακοβιομηχανία	16	24	5,349	3,099	72,60%
Nokia (Finland)	Τηλεπικοινωνιακός Εξοπλισμός	17	22	5,122	3,24	58,09%
Matsushita Electric (Japan)	Υπηρεσίες Υψηλής Τεχνολογίας	18	9	4,858	4,599	5,63%
Honda Motor (Japan)	Αυτοκινητοβιομηχανία	19	15	4,638	3,646	27,21%
Sony (Japan)	Υπηρεσίες Υψηλής Τεχνολογίας	20	14	4,571	3,699	23,57%

Πηγή: *IEEE (2009, σελ.39-40) και (2005 σελ.43-44)*

Από τον παραπάνω πίνακα, προκύπτει πως στους τομείς Ε&Α, κυριαρχούν η αυτοκινητοβιομηχανία και η φαρμακοβιομηχανία. Οι δαπάνες που αφορούν τους δύο αυτούς τομείς της βιομηχανίας ανέρχονται στο 62% των δαπανών από το σύνολο των 20 κορυφαίων ΠΕ σε όρους Ε&Α.

Πρώτη ΠΕ το 2006 σε επενδύσεις για Ε&Α, ήταν η Toyota, από την Ιαπωνία και αναφέρεται στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας. Το γεγονός ότι η αυτοκινητοβιομηχανία συγκεντρώνει μεγάλους προϋπολογισμούς για Ε&Α είναι αναμενόμενο, καθώς αυτός ο τομέας έχει να αντιμετωπίσει τις περιβαλλοντικές και σχετικές με την ενέργεια προκλήσεις του μέλλοντος. Στις πρώτες θέσεις του πίνακα παρατηρούμε και ΠΕ που προέρχονται από τις Η.Π.Α και πρώτη αυτών είναι η Pfizer που το 2005 ήταν στην κορυφή των εταιριών σε επενδύσεις για Ε&Α. Η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που έχει «εκπρόσωπο» στις μεγαλύτερες ΠΕ σε Ε&Α, είναι η Γερμανία και συγκεκριμένα η DaimlerChrysler στον χώρο του αυτοκινήτου και παρόλο που έπεσε στην κατάταξη παραμένει ψηλά σε επενδύσεις Ε&Α. Στον χώρο των υπολογιστών και του Software η Microsoft κυριαρχεί και ακολουθείτε από άλλες με παρόμοιο αντικείμενο ενασχόλησης. Στον συγκεκριμένο κλάδο βλέπουμε μεγάλη διαφοροποίηση και μεγάλη διασπορά ως προς το αντικείμενο ενασχόλησης με κοινό παρανομαστή τις νέες τεχνολογίες. (υπολογιστές, software, ημιαγωγοί και ηλεκτρονικός εξοπλισμός)

Από την σύγκριση με τα στοιχεία του 2002, βλέπουμε πως οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, έχουν δώσει έμφαση στην Ε&Α και έχουν αυξήσει τις δαπάνες τους προς αυτή την κατεύθυνση σε ποσοστό κατά μέσο όρο 41%. Η μόνη με αρνητικό πρόσημο είναι η Ford

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

που παρόλα αυτά είναι στις πρώτες θέσεις του πίνακα. Εντυπωσιακή αύξηση παρατηρούμε στην Volkswagen που σχεδόν διπλασίασε τα ποσά για E&A και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να την ανεβάσει στην σχετική λίστα κατά 15 θέσεις (από την 25η στην 10η)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

3.1 - Τύποι Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ)

Προσπαθώντας να διερευνήσουμε τους διάφορους στόχους - λόγους που μία επιχείρηση (ΠΕ), προβαίνει σε ΑΞΕ και προσδοκά κερδοφόρα αποτελέσματα, καταλήγουμε σε βασικούς τύπους ΑΞΕ που καθορίζονται με βάση την κατεύθυνση από την οποία αυτές προέρχονται ή κατευθύνονται, βάση των στόχων τους και των κινήτρων τους. Ο διαχωρισμός που ακολουθεί βασίζεται στις μελέτες των Kokkinou και Psycharis (2004) και στο βιβλίο του Λιαργκόβα (2007)[15], ενώ εμπλουτίζεται με επιπλέον μελέτες, όπως Kalnins et al (2004), Bitzenis (2006), Luo (2003) κ.α.

3.1.1 - Βάση Κινήτρου

Αναζητώντας πλουτοπαραγωγικούς πόρους (resource seeking)

Υπάρχουν επιχειρήσεις που προβαίνουν σε ΑΞΕ, προκειμένου να αποκτήσουν συγκεκριμένους πλουτοπαραγωγικούς πόρους σε χαμηλότερο κόστος, από ότι στην χώρα προέλευσής τους. Σύμφωνα με τους Kalnins et al (2004), υπάρχουν τρεις τύποι, κυρίως, πλουτοπαραγωγικών πόρων:

- Φυσικοί Πόροι

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν μεταλλεύματα, όπως το πετρέλαιο, χαλκός, βωξίτης, αγροτικά προϊόντας, όπως ζάχαρη, καφές, καπνός κλπ. Αυτού του είδους οι ΑΞΕ συνδέονται αποκλειστικά με την χώρα υποδοχής και απαιτούν υψηλές επενδύσεις σε υποδομή.

- Ανειδίκευτο ή μερικώς ειδικευμένο εργατικό δυναμικό

Οι περισσότερες των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων προέρχονται από τις αναπτυγμένες χώρες, εκεί όπου το εργατικό κόστος είναι υψηλό. Για τον λόγο αυτό αναζητούν για την ίδια παραγωγική διαδικασία χώρες με φθηνό εργατικό κόστος. Η περιοχή των Βαλκανίων είναι μία περιοχή που το φθηνό εργατικό δυναμικό είναι ένας από τους παράγοντες που προσελκύουν ΑΞΕ, σύμφωνα με τον Bitzenis (2006).

- Τεχνολογικές – Διαχειριστικές Ικανότητες

[15] Ο τίτλος του βιβλίου είναι «Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τομέας δραστηριοποίησης κυρίως εταιριών που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών και μπορούν να δραστηριοποιηθούν στον τουρισμό, ενοικιάσεις, εκπαιδευτικές και ιατρικές υπηρεσίες και με χαρακτηριστικά που συνδέονται σχεδόν αποκλειστικά με την χώρα υποδοχής.

Αναζητώντας την αγορά (market seeking)

Στην συγκεκριμένη κατηγορία οι ΠΕ σκοπεύουν στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την ίδια την αγορά της χώρας υποδοχής. Σύμφωνα με τον Luo (2003), τέσσερα είναι τα πιθανά κίνητρα που μπορούν να οδηγήσουν μια ΠΕ σε πραγματοποίηση τέτοιου είδους ΑΞΕ:

- Η εγκατάσταση στην αγορά στόχο πελάτες ή προμηθευτές της επιχείρησης

Το παράδειγμα που αναφέρεται χαρακτηριστικά, είναι αυτό των Ιαπωνικών επιχειρήσεων ανταλλακτικών, οι οποίες προχώρησαν σε αυτούς του είδους τις ΑΞΕ, ακολουθώντας τις ιαπωνικές αυτοκινητοβιομηχανίες στην επέκτασή τους στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ.

- Προσαρμογή στα εγχώρια καταναλωτικά πρότυπα ή στις εγχώριες συνθήκες παραγωγής.

Μια επιχείρηση δεν μπορεί απλά να εξάγει κάποια από τα προϊόντα της, αλλά θα πρέπει να μπει σε μία αγορά και να ακολουθήσει τις εγχώριες ιδιομορφίες είτε στην παραγωγή, είτε στην κατανάλωση και ειδικά όταν αφορά τρόφιμα, ποτά και υπηρεσίες που απαιτούν ιδιαίτερη διαφημιστική καμπάνια.

- Εξυπηρέτηση της αγοράς με ΑΞΕ, παρά με εμπόριο

Για κάποιες χώρες όπως η Ιαπωνία που θέλει να προσελκύσει μία αγορά στόχο, μπορεί για μία ιαπωνική επιχείρηση να είναι πιο συμφέρουσα η πραγματοποίηση ΑΞΕ, από ότι οι εμπορικές συναλλαγές.

- Εγκατάσταση στην γεωγραφική ζώνη που εδρεύουν ανταγωνιστικές επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου.

Πολλές επιχειρήσεις οδηγούνται σε ΑΞΕ προκειμένου να βρίσκονται σε αγορές όπου δραστηριοποιούνται ενεργά και οι ανταγωνιστές της. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα των ΗΠΑ, που εξ' αιτίας του μεγέθους της, αλλά και του ότι αποτελεί χώρα προέλευσης αρκετών πολυεθνικών, έχει αναγκάσει και πολλές άλλες ΠΕ να έχουν παρουσία εκεί.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Αναζητώντας την αποδοτικότητα (efficiency seeking)

Η ΠΕ θα αναζητήσει και μεγιστοποίηση της αποδοτικότητά της. Εφόσον μία ΠΕ έχει πρόσβαση σε πλουτοπαραγωγικούς συντελεστές, θα προσπαθήσει να αναζητήσει την μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας. Σύμφωνα με τον Eckel (2003), οι ΠΕ εξετάζουν τις ΑΞΕ με βάση την αποδοτικότητα σε παραγωγή και απασχόληση. Συμπερασματικά προκύπτει ότι όταν το κόστος μετεγκατάστασης μειώνεται, οι ΠΕ αρχίζουν διαδικασίες μετεγκατάστασης σε περιοχές χαμηλότερου κόστους γεγονός που δεν βλάπτει απαραίτητα τους εργαζόμενους σε χώρες με υψηλότερους μισθούς.

Αναζητώντας στρατηγικούς πόρους ή ικανότητες (strategic asset seeking)

Αυτός ο τύπος ΑΞΕ σύμφωνα με τον Wesson (1999) περιλαμβάνει πολυεθνικές επιχειρήσεις που στοχεύουν στην διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς τους με την εξαγορά πλουτοπαραγωγικών πόρων άλλων επιχειρήσεων. Τέτοιους είδους ΑΞΕ συναντάμε κυρίως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας.

3.1.2 - Βάση Κατεύθυνσης

Εσωτερικές ΑΞΕ

Εσωτερικές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις προκύπτουν όταν ξένο κεφάλαιο επενδύεται σε εγχώριους πλουτοπαραγωγικούς πόρους.

Οι εσωτερικές ΑΞΕ ενισχύονται από:

- Μειώσεις φόρων, επιδοτήσεις, χαμηλά επιτόκια δανεισμού, παροχές προνομίων, άρση συγκεκριμένων περιορισμών.
- Εφαρμογή πρακτικών που οδηγούν σε μακροχρόνιο κέρδος θυσιάζοντας μια βραχυχρόνια απώλεια εισοδήματος.

Αντιστοίχως, οι εσωτερικές ΑΞΕ περιορίζονται από:

- Περιορισμούς και όρια ιδιοκτησίας

Εξωτερικές ΑΞΕ

Οι εξωτερικές ΑΞΕ υφίστανται όταν το εγχώριο κεφάλαιο επενδύεται σε εξωτερικούς πόρους. Επιπρόσθετα το ίδιο κεφάλαιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για επενδύσεις σε εισαγωγές και εξαγωγές μιας ποσότητας προϊόντος που προέρχεται από ξένη χώρα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Οι εξωτερικές ΞΑΕ ενθαρρύνονται:

- Από κυβερνητικές πολιτικές ασφάλισης επιχειρηματικού κινδύνου

Οι εξωτερικές ΑΞΕ περιορίζονται:

- Από τα φορολογικά κίνητρα ή αντικίνητρα για τις εταιρίες οι οποίες επενδύουν εκτός της εγχώριας οικονομίας ή σε επαναπατρισμένα κέρδη.
- Από τα υποκατάστατα των τοπικών επιχειρήσεων.
- Από κυβερνητικές πολιτικές που υποστηρίζουν την εν μέρει κρατικοποίηση των βιομηχανιών.
- Από τις διάφορες «εγωκεντρικές» κοινωνικές ομάδες (αγρότες) οι οποίες υποστηρίζονται από εσωτερικές ΑΞΕ ή από το κράτος.

3.1.3 - Βάση Στόχου

ΑΞΕ για δημιουργία νέων θυγατρικών επιχειρήσεων

Είναι οι ΑΞΕ σε νέες εγκαταστάσεις ή στην επέκταση ήδη υπαρχόντων εγκαταστάσεων. Αυτές οι επενδύσεις αποτελούν τον πρωταρχικό στόχο για το κράτος που τις φιλοξενεί, δεδομένου ότι δημιουργούν νέες παραγωγικές δυνατότητες, αυξάνουν τις θέσεις εργασίας, μεταφέρουν νέες τεχνολογίες και τεχνογνωσία στη χώρα υποδοχής και δημιουργούν «συνδέσμους» στην παγκόσμια αγορά. Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD), εκθειάζει στις εκθέσεις του τα πλεονεκτήματα των εν λόγω επενδύσεων στην περιφερειακή ανάπτυξη και την εθνική οικονομία, δεδομένης της δυνατότητας που δίνεται για αύξηση της απασχόλησης (συχνά με μισθούς υψηλότερους από τις εγχώριες επιχειρήσεις), για αύξηση των επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη και για επιπλέον κεφαλαιακές επενδύσεις. Η κριτική για την αποτελεσματικότητα των επενδύσεων αυτών εστιάζεται στην απώλεια του μεριδίου της αγοράς από τις εγχώριες επιχειρήσεις καθώς και το γεγονός ότι τα κέρδη φαίνεται να φεύγουν από τις τοπικές οικονομίες και να επιστρέφουν στη χώρα από την οποία προέρχεται η πολυεθνική (Kokkinou et al., 2004).

ΑΞΕ συγχωνεύσεων και εξαγορών

Πρόκειται για μεταφορά των υπαρχόντων περιουσιακών στοιχείων από τις τοπικές εγχώριες εταιρείες σε ξένες εταιρείες και αποτελεί τον πρωταρχικό τύπο Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Εκτός συνόρων συγχωνεύσεις, συμβαίνουν όταν τα περιουσιακά στοιχεία και η λειτουργία των επιχειρήσεων διαφορετικών χωρών ενώνονται για να δημιουργήσουν μια νέα νομική

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

οντότητα. Από την άλλη, εκτός συνόρων, εξαγορές συμβαίνουν όταν ο έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων και της λειτουργίας των επιχειρήσεων μεταφέρεται από μια εγχώρια εταιρεία σε μια εταιρεία που προέρχεται από ξένη χώρα, με την εγχώρια εταιρεία να αποτελεί πλέον μια θυγατρική της ξένης εταιρείας. Σε αντίθεση με τις επενδύσεις σε έργα υποδομής οι εξαγορές δεν παρέχουν κανένα μακροπρόθεσμο πλεονέκτημα στην τοπική οικονομία (Kokkinou et al., 2004). Τέλος, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές αποτελούν έναν σημαντικό τύπο ΑΞΕ και μέχρι το 1997 ανέρχονταν περίπου στο 90% των εισροών ΑΞΕ στις ΗΠΑ. Οι συγχωνεύσεις είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος για τις Πολυεθνικές να πραγματοποιήσουν ΑΞΕ (World Investment Report, 2000).

Οριζόντιες ΑΞΕ (Horizontal FDI)

Αποτελούν επένδυση στην ίδια βιομηχανία στο εξωτερικό, μια επιχείρησης που δραστηριοποιείται εγχώρια.

Κάθετες ΑΞΕ (Vertical FDI)

Χωρίζονται στις Προς τα Πίσω Κάθετες ΑΞΕ[16], οι οποίες ουσιαστικά υπάρχουν όταν μια βιομηχανία του εξωτερικού προμηθεύει με εισροές μια εγχώρια εταιρεία για την παραγωγική της διαδικασία και στις Προς τα Μπροστά, Κάθετες ΑΞΕ[17], οι οποίες υπάρχουν όταν μια βιομηχανία του εξωτερικού πουλάει τις εκροές μιας εγχώριας εταιρείας.

Η διαφοροποίηση και η ερμηνεία των Οριζόντιων και Κάθετων ΑΞΕ, γίνεται σύμφωνα με τους Beugelsdijk et al (2008). Χρησιμοποιώντας μια βάση δεδομένων παρατηρούν τα αποτελέσματα στην ανάπτυξη από την οριζόντια και κάθετη δραστηριότητα των αμερικανικών ΠΕ σε 44 χώρες υποδοχής κατά την περίοδο 1983-2003. Οι οριζόντιες και κάθετες ΑΞΕ έχουν θετικά και σημαντικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη σε ανεπτυγμένες χώρες, με τις οριζόντιες ΑΞΕ να έχουν καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με τις κάθετες ΑΞΕ. Σημαντικό είναι και το συμπέρασμα, ότι οριζόντιες και κάθετες ΑΞΕ δεν έχουν σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών.

[16] Backward Vertical FDI
17 Forward Vertical FDI

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 3.1: Οριζόντιες και Κάθετες ΑΞΕ σε σχέση με την ανάπτυξη

Beugelsdijk S., Smeets R., Zwinkels R. (2008)	Horizontal and Vertical FDI έχουν θετική επίδραση στην ανάπτυξη μιας αναπτυγμένης χώρας
	Horizontal FDI > Vertical FDI
	Horizontal and Vertical FDI δεν έχουν κανένα αποτέλεσμα στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

3.2 Θεωρίες Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Μία πλήρης βιβλιογραφική επισκόπηση της θεωρίας των ΑΞΕ είναι δυστυχώς αδύνατη, κυρίως λόγω της έκτασης που θα έπρεπε να αφιερωθεί σε αυτή. Η ανάλυση που ακολουθεί θα περιλάβει τις σημαντικότερες συνεισφορές και τις κυριότερες σχολές σκέψης γύρω από το αντικείμενο – φαινόμενο των ΑΞΕ. Η ανάλυση μας περιλαμβάνει τις πρώτες προσπάθειες προσέγγισης του φαινομένου, έξω από τα πλαίσια των συμβατικών εργαλείων της διεθνούς οικονομικής καθώς και μεταγενέστερες έρευνες και αναλύσεις που συγκλίνουν στο ότι οι πρώιμες προσεγγίσεις δεν θεωρούνται ολοκληρωμένες, αλλά η συμβολή τους για την παραπέρα έρευνα στάθηκε πολύτιμη.

3.2.1 - Ατέλειες των Αγορών - Θεωρία της Βιομηχανικής Οργάνωσης (Hymer, 1960)

Ο Stephen Hymer ήταν ο οικονομολόγος που άλλαξε τον τρόπο αντίληψης και ερμηνείας του φαινομένου των ΑΞΕ. Με τη διδακτορική του διατριβή (Hymer, 1960) έδωσε ουσιαστικά καινούργια ώθηση στην ανάλυση των ΑΞΕ και επηρέασε δραστικά όλες σχεδόν τις μετέπειτα θεωρίες.

Η καινοτομία του Hymer εντοπίζεται στο ότι δεν προσπάθησε να ερμηνεύσει το φαινόμενο βασισμένος στη θεωρία της διεθνούς οικονομικής, αλλά κυρίως της βιομηχανικής οργάνωσης[18].

Σύμφωνα με τον Ietto-Gillies (2002), ο Hymer προσπαθώντας να αναλύσει τους παράγοντες που οδηγούν την επέκταση των δραστηριοτήτων μίας επιχείρησης εκτός των εθνικών της συνόρων αναφέρει δύο βασικούς λόγους:

[18] Ο Cantwell (2000) στη δική του ανάλυση, αναφέρει την αντίθεση του στην αρχική προσέγγισης του Hymer και συγκεκριμένα ότι αυτή πηγάζει από τη θεωρία της επιχείρησης και όχι από τη βιομηχανική οικονομική, αφού παρουσιάζει την ΠΕ ως μία επιχείρηση που είναι ενεργητικός παράγοντας και όχι παθητικός αποδέκτης της οργάνωσης της αγοράς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Ότι είναι συχνά επικερδής ο έλεγχος επιχειρήσεων σε περισσότερες από μία χώρες προκειμένου να εξαλειφθεί ο μεταξύ τους ανταγωνισμός
- Όταν κάποιες επιχειρήσεις έχουν κάποιο πλεονέκτημα σε μία συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να τους συμφέρει η εκμετάλλευση αυτού του πλεονεκτήματος μέσω της δημιουργίας ξένων θυγατρικών.

Ο Hymer (1993, σελ. 35-55) ασχολήθηκε με την διάκριση ξένων και εγχώριων επιχειρήσεων και τις δυσκολίες – εμπόδια που αυτές αντιμετωπίζουν σε μία χώρα υποδοχής τους. Τα εμπόδια είναι δυνατό να αφορούν διακρίσεις από την κυβέρνηση της χώρας, από τους καταναλωτές ή από τους προμηθευτές. Επιπλέον, οι εγχώριες επιχειρήσεις έχουν συνήθως καλύτερη αντίληψη του εγχώριου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που μπορεί να αφορά παραμέτρους όπως μεταξύ άλλων τη νομοθεσία, την κουλτούρα και τις προτιμήσεις των καταναλωτών.

Ο Hymer υποστήριξε ότι μία επιχείρηση είναι απαραίτητο να αναγνωρίσει και να αξιοποιήσει κάποια πλεονεκτήματα τα οποία να είναι δυνατόν να αντισταθμίσουν τα μειονεκτήματα που θα προκύψουν. Σύμφωνα με τον Ietto-Gillies (2002), ο Hymer διαχώρισε ως πλεονεκτήματα:

- Την πιθανή προνομιακή πρόσβαση σε φθηνότερους συντελεστές παραγωγής σε σχέση με τον ανταγωνισμό.
- Συνάρτηση παραγωγής χαμηλότερου κόστους
- Πρόσβαση σε εκτεταμένα ή φθηνότερα δίκτυα διανομής
- Διαφοροποίηση των προϊόντων μέσω της ενσωμάτωσης κάποιων χαρακτηριστικών που απουσιάζουν από ανταγωνιστικά προϊόντα.

Η συμβολή του έργου του Hymer είναι πραγματικά σημαντικό και αυτό θα φανεί παρακάτω στην περιγραφή των σύγχρονων θεωριών τις οποίες έχει βαθύτατα επηρεάσει. Για πρώτη φορά η επιχείρηση, αλλά και οι ατέλειες των αγορών μπήκαν στο επίκεντρο της ανάλυσης της διεθνούς παραγωγής και παρότι δεν είναι μία ολοκληρωμένη θεωρία, είναι σίγουρα η μόνη από τις πρώιμες θεωρίες που επηρέασε τόσο αποφασιστικά τις σύγχρονες θεωρίες των ΑΞΕ και της λειτουργίας της ΠΕ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

3.2.2 - Θεωρία του Κύκλου Ζωής Προϊόντος (*Vernon, 1966*)

Η θεωρία αυτή είναι αποτέλεσμα ενός σημαντικού ερευνητικού προγράμματος του πανεπιστημίου Harvard με αντικείμενο τη διερεύνηση των επιπτώσεων των αμερικανικών ΑΞΕ, επικεφαλής του οποίου ήταν ο Raymond Vernon. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στη συμβατική θεωρία του διεθνούς εμπορίου, αλλά και τη θεωρία του τόπου εγκατάστασης[19].

Το βασικό σημείο της θεωρίας είναι πως, παρότι υποθέτει ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένα τεχνολογικά ή άλλα πλεονεκτήματα που απολαμβάνουν οι επιχειρήσεις κάποιας χώρας σε σχέση με αυτές των υπολοίπων χωρών, οι παραγωγοί κάθε χώρας είναι σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα τις ανάγκες, αλλά και τους περιορισμούς της συγκεκριμένης αγοράς. Έτσι, οι παραγωγοί των ΗΠΑ, χώρα με υψηλό εισόδημα και κόστος εργασίας, ήταν πρωτοπόροι στην καινοτομία προϊόντων υποκατάστασης εργασίας, όπως οι ραπτομηχανές, οι γραφομηχανές και τα τρακτέρ. Αντίθετα, η Γερμανία και συγκεκριμένα οι επιχειρήσεις της, ως αντίδραση στην έλλειψη πρώτων υλών, εισήγαγαν καινοτομίες στα πλαστικά (Dicken, 1998)

Γράφημα 3.1: Ο Κύκλος Ζωής Προϊόντος

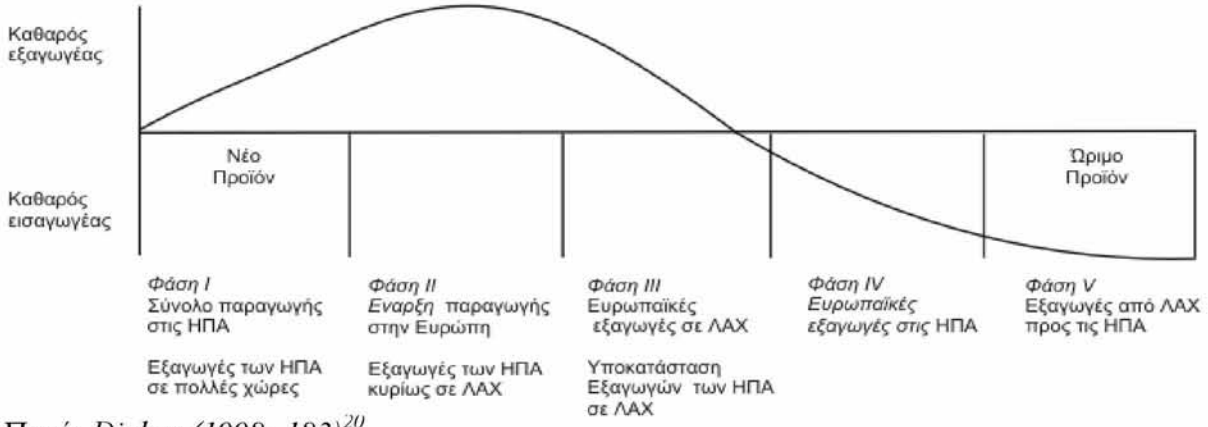

Πηγή: *Dicken (1998: 183)*[20]

Αυτή η θεωρία, σύμφωνα με την ίδια μελέτη του Dicken (1998) επιβεβαιώνει ότι οι περισσότερο τεχνολογικώς ανεπτυγμένες δραστηριότητες, καθώς και οι δραστηριότητες έντασης κεφαλαίου, θα επικεντρωθούν στα ανεπτυγμένα βιομηχανικά κράτη λόγω της

[19] Η περίοδος πραγματοποίησης της έρευνας, ήταν μία περίοδος οικονομικής πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ. Το κατά κεφαλήν εισόδημα στη χώρα ήταν περίπου διπλάσιο από αυτό του μέσου όρου των χωρών της Δ. Ευρώπης, αλλά και οι περισσότερες επιχειρήσεις, με έμφαση στην καινοτομία και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, ήταν συγκεντρωμένες εκεί. Είναι σαφές ότι στη σύγχρονη εξαιρετικά περίπλοκη πραγματικότητα τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά

[20] Το γράφημα, όπως φαίνεται και στην πηγή προέρχεται από τον Dicken (1998: 183), ο οποίος αναφέρει ως πηγή του διαγράμματος τον Wells (1972).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

εκλεπτυσμένης και υψηλής καταναλωτικής ζήτησης, εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, των σύγχρονων υποδομών και των επαρκώς ανεπτυγμένων κεφαλαιαγορών των κρατών αυτών. Αντίστροφα, λιγότερο ανεπτυγμένες τεχνολογικώς δραστηριότητες, όπως η τεχνολογία ωρίμου προϊόντος, που ακολουθεί πλέον σαφή πρότυπα τυποποίησης και οι τεχνολογίες έντασης ανειδίκευτης εργασίας, θα τοποθετηθούν σταδιακά σε αναπτυσσόμενες χώρες, των οποίων τα δομικά χαρακτηριστικά (φθηνό εργατικό δυναμικό και ανεκτικό ρυθμιστικό περιβάλλον) συνεπάγονται παραγωγική αποδοτικότητα.

Ως εκ τούτου, στη φάση της ωρίμανσης οι ΑΞΕ κατευθύνονται προς τις ανεπτυγμένες χώρες και αργότερα εκρέουν από αυτές, όταν επέλθει η τυποποίηση των προϊόντων, ωστόσο, σύμφωνα με τον Liu (2003), αυτή **η θεωρία, ναι μεν, στρέφει το ενδιαφέρον προς τις αναπτυσσόμενες χώρες κατά τη διαδικασία τυποποίησης λόγω κόστους, αλλά δεν αποσαφηνίζει το γιατί η πλειονότητα των ΑΞΕ διακινείται μεταξύ ανεπτυγμένων χωρών.**

Σύμφωνα όμως με τους Nabende, et al. (2000), ακόμη και αν αποδεχθεί κανείς το χαρακτηριστικό των τριών τεχνολογικών σταδίων, η θεωρία δεν εξηγεί γιατί μια επιχείρηση θα πρέπει να έχει παρουσία στο εξωτερικό, αντί απλά να εκχωρεί την τεχνολογία της σε τρίτους (licensing), αφού είναι γνωστό ότι με ΑΞΕ θα υπάρχουν επιπλέον κόστη και κίνδυνοι. Επιπλέον οι περισσότερες ΠΕ εισάγουν ταυτόχρονα προϊόντα σε διάφορες αγορές του κόσμου, όχι μόνο υπό τυποποιημένη, αλλά και υπό διαφοροποιημένη μορφή.

3.2.3 - Θεωρία Μίμησης της Ηγετικής Εταιρίας (Follow the Leader), (Knickerbocker, 1973)

Ο Knickerbocker (1973) επισήμανε ότι όταν ένας ανταγωνιστής διεξάγει ΑΞΕ σε κλάδους που χαρακτηρίζονται από ολιγοπωλιακές τάσεις, οι άλλοι ανταγωνιστές σπεύδουν να ακολουθήσουν με αμυντικές ΑΞΕ στην ίδια αγορά. Το κίνητρό τους σχετίζεται με την επιθυμία τους να «αποκρούσουν» οποιαδήποτε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μπορεί να αποκτήσει ο ανταγωνιστής τους και μπορεί να αφορά σε εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας.

Η στρατηγική μίμησης της ηγετικής εταιρίας μπορεί να εμφανιστεί σε οποιονδήποτε κλάδο, στον οποίο κυριαρχούν λίγες και ισχυρές εταιρίες ηγέτες στην αγορά, ενώ ταυτόχρονα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε κλάδους, όπου οι ηγετικές εταιρίες πωλούν μη διαφοροποιημένα προϊόντα (Μάρδας, 2006, σελ 338-339).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

3.2.4 - Θεωρία Εσωτερικοποίησης (Buckley, 1976)

Η θεωρία της εσωτερικοποίησης είναι αυτή που απαντά στο ερώτημα γιατί οι διασυνοριακές συναλλαγές ενδιάμεσων αγαθών οργανώνονται από τις πολυεθνικές εταιρίες και δεν ρυθμίζονται από τις δυνάμεις τις αγοράς (Dunning, 1993, σελ. 75-76). Το συγκεκριμένο θέμα απασχόλησε στα μέσα της δεκαετίας του 70', τόσο τους Buckley και Casson, αλλά και άλλους Σουηδούς, Καναδούς, Άγγλους και Αμερικάνους οικονομολόγους που εργάστηκαν ανεξάρτητα.

Η βασική υπόθεση της θεωρίας αυτής είναι ότι οι ΠΕ αντιπροσωπεύουν έναν εναλλακτικό μηχανισμό διευθέτησης των δραστηριοτήτων προστιθέμενης αξίας ανάμεσα στα εθνικά σύνορα. Έτσι επενδύουν στο εξωτερικό, όταν αντιληφθούν ότι τα οφέλη από την κοινή ιδιοκτησία των ξένων δραστηριοτήτων και των συναλλαγών που προκύπτουν από αυτές, είναι πιθανό να υπερβούν τα οφέλη που προσφέρονται από τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Αυτός είναι και ο πυρήνας της θεωρίας σύμφωνα με τον Buckley (1988). Η θεωρία προσπαθεί να εντοπίσει κυρίως, τις καταστάσεις κατά τις οποίες οι αγορές ενδιάμεσων προϊόντων στο εξωτερικό είναι πιθανόν να εσωτερικοποιηθούν στις δραστηριότητες της ΠΕ και ειδικότερα της θυγατρικής της. Παραδείγματος χάρη, και σύμφωνα με τον Buckley (1988), σε κάποια καταναλωτικά αγαθά η ανικανότητα της αγοράς να εγγυηθεί σε έναν πωλητή ενός ενδιάμεσου αγαθού τον επαρκή έλεγχο των τελικών παραγόμενων προϊόντων, μπορεί να αποτελεί ένα σημαντικό λόγο για ενσωμάτωση του εν λόγω ενδιάμεσου προϊόντος, στη διαδικασία της παραγωγικής διαδικασίας της εταιρίας.

Η θεωρία της εσωτερικοποίησης, δεν μπορούσε από μόνη της να εξηγήσει τη λειτουργία των ΠΕ και την ανάληψη ΑΞΕ και έτσι δέχθηκε αρκετές επικρίσεις. Με το συγκεκριμένο σκεπτικό ο Buckley (1988) και άλλοι θεωρητικοί αναλυτές της εσωτερικοποίησης, αντιλήφθηκαν την ανάγκη του συνδυασμού μεταβλητών σχετικών με την εσωτερικοποίηση, με σκοπό την παρουσίαση μιας συνολικής θεωρίας για την δράση των ΠΕ.

Με αυτή την επιλογή, της εσωτερικοποίησης, η ΠΕ επιδιώκει να οδηγήσει στη μείωση του κόστους παραγωγής της και στο μεγαλύτερο έλεγχο της δικής της παραγωγικής διαδικασίας όπως επίσης και τον έλεγχο της διεθνούς αγοράς. Η επιχείρηση με τον τρόπο αυτό επιδιώκει να ξεπεράσει τις όποιες ανεπάρκειες της αγοράς, οι οποίες μεταφράζονται σε αύξηση του κόστους της, σε όρους αβεβαιότητας και κινδύνων (Dunning, 1994)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

3.2.5 - Εκλεκτική Θεωρία (Dunning, 1981)

Η Πολυεθνική εταιρία που ενδιαφέρεται για ΑΞΕ σύμφωνα με την εκλεκτική θεωρία του Dunning, θα πρέπει να συνδυάζει τα πλεονεκτήματα της ιδιοκτησίας, με αυτά των οικονομιών κλίμακας, της τεχνολογικής έρευνας, του marketing, των τιμών, της ποιότητας, της παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής που προσφέρει η τοποθεσία, για να μπορέσει να εσωτερικοποιήσει καλύτερα τις αγορές ενδιάμεσων προϊόντων. Το παραπάνω βασίστηκε στην λογική ότι καμία θεωρία δεν μπορεί από μόνη της να ερμηνεύσει την ύπαρξη ΑΞΕ και έτσι διαμορφώνει μια εκλεκτική προσέγγιση που να συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά προηγούμενων θεωριών. Αυτή η προσέγγιση προσφέρει μία διαφορετική οπτική ως προς τα οφέλη της Ιδιοκτησίας (O), της Τοποθεσίας (L) και τέλος της Εσωτερικοποίησης (I) που διαθέτει μία επιχείρηση (Dunning, 1993, σελ. 76-81).

Πλεονέκτημα Ιδιοκτησίας (O)

Για μία επιχείρηση τα πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας, είναι συνήθως άυλα και μπορούν να μεταφερθούν στο εξωτερικό με σχετικά χαμηλό κόστος. Παραδείγματος χάρη, εξειδικευμένες εργατικές ικανότητες, προηγμένη τεχνολογία, ικανότητες διοίκησης και marketing. Όσο μεγαλύτερα είναι τέτοιου είδους ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για μια επιχείρηση, τόσο πιο πιθανόν είναι να εμπλακεί σε ΑΞΕ.

Στην διεθνή βιβλιογραφία, (Grosse, 1992; Dunning, 1993, κ.α.), έχουν καθιερωθεί τρία είδη πλεονεκτημάτων ιδιοκτησίας:

- Κατοχή και εκμετάλλευση μονοπωλιακής δύναμης
- Κατοχή μοναδικής και διατηρήσιμης πλουτοπαραγωγικής πηγής, και
- Ικανότητα των μάνατζερ, ως προς να αναγνωρίσουν, να αξιολογήσουν και να εξασφαλίσουν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές

Τα παραπάνω στοιχεία είναι τα κυριότερα πλεονεκτήματα που σχετίζονται με την ιδιοκτησία, αλλά ανάλογα με την εποχή και την εξέλιξη των συνθηκών που δραστηριοποιείται μία ΠΕ, κάποια από αυτά συμπληρώνονται και διαφοροποιούνται. Την τρέχουσα περίοδο, φαίνεται να δίνεται μεγάλη έμφαση στην ικανότητα των επιχειρήσεων να αποκτούν πρόσβαση και να οργανώνουν περιουσιακά στοιχεία έντασης γνώσης σε ολόκληρο τον κόσμο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πλεονέκτημα Τοποθεσίας (L)

Μία επιχείρηση που κατέχει ακίνητα (φυσικά ή δημιουργημένα) αποθέματα, τότε η παρουσία της σε μία ξένη χώρα – περιοχή, αντί σε μία εγχώρια έχει περισσότερες πιθανότητες να εκμεταλλευτεί τα υπάρχοντα πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας (O).

Τα πλεονεκτήματα τοποθεσίας αντανακλούν διαφορετικά πολιτισμικά και πολιτικά περιβάλλοντα, τιμές παραγωγικών συντελεστών, κόστος μεταφορών, μέγεθος και προοπτικές των αγορών και εμπορικά εμπόδια. Σύμφωνα με τον Dunning (1993), αυτά είναι τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν το ερώτημα για την γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ. *(Που πραγματοποιούνται τελικά οι επενδύσεις;)*

Πλεονέκτημα Εσωτερικοποίησης (I)

Είναι τα πλεονεκτήματα της επιχείρησης που την στηρίζουν έτσι ώστε να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση μέσω της προσπάθειας της, να ελέγξει ολόκληρη την αλυσίδα αξίας στην παραγωγή. Ως εκ τούτου, με αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να απαντηθεί και το ερώτημα, *πως επεκτείνεται τελικά μία επιχείρηση στο εξωτερικό;* Dunning (1993).

Σύμφωνα με τον Μάρδα (2006, σελ.348), τρεις είναι οι τύποι των μεταβλητών που θα επηρεάσουν τη διαμόρφωση των συνδυασμών OLI πλεονεκτημάτων και αυτοί με την σειρά του θα επηρεάσουν τις δραστηριότητες των ΠΕ. Οι μεταβλητές αυτές χωρίζονται σε αυτές που βρίσκονται:

- σε συγκεκριμένες χώρες – περιοχές
- σε συγκεκριμένους τύπους δραστηριοτήτων – βιομηχανιών
- σε συγκεκριμένες εταιρίες

Συνεπώς η ροπή, των ΠΕ, που θέλουν να αναλάβουν ΑΞΕ και να διεθνοποιήσουν την παραγωγή τους, ποικίλει, ανάλογα: με τα οικονομικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της χώρας προέλευσης και των χωρών υποδοχής της επένδυσης, με τον τύπο και τα είδη των προϊόντων που θέλουν να παράγουν και τέλος με τις υπάρχουσες διοικητικές και οργανωσιακές στρατηγικές.

Πολυεθνικές που αντιλαμβάνονται και εκμεταλλεύονται καλύτερα και αποδοτικότερα τα πλεονεκτήματα τους καθώς και συνδυάζουν καλύτερα τα πλεονεκτήματα σε μία ξένη αγορά, είναι και αυτές που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να θεωρηθούν οι πιο πετυχημένοι παίκτες σε διεθνές επίπεδο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 3.2: Η ερμηνεία τύπων διεθνούς παραγωγής με τη χρήση της εκλεκτικής προσέγγισης

Τύπος Διεθνούς Παραγωγής	O Πλεονεκτήματα Ιδιοκτησίας το "*γιατί*" της δραστηριότητες	L Πλεονεκτήματα Τοποθεσίας το "*που*" της παραγωγής	I Πλεονεκτήματα Εσωτερικοποίησης το "*πως*" της εμπλοκής	Στρατηγικοί Στόχοι της ΠΕ	Παραδείγματα τύπων δραστηριοτήτων που ευνοούν τις ΠΕ
Αναζήτηση Φυσικών Πόρων	Κεφάλαιο, τεχνολογία, πρόσβαση σε αγορές, συμπληρωματικά περιουσιακά στοιχεία, μέγεθος και διαπραγματευτικές δυνάμεις	Παρουσία φυσικών πόρων και σχετικής υποδομής επικοινωνιών και μεταφορών, φορολογικά και άλλα κίνητρα	Εξασφάλιση σταθερότητας των προμηθειών στις σωστές τιμές, έλεγχος αγορών	Προνομιούχα πρόσβαση στους πόρους σε σχέση με τους ανταγωνιστές	(α) Πετρέλαιο, χαλκός, βωξίτης, μπανάνες, ανανάς, κακάο, ξενοδοχεία (β) Μεταποίηση στο εξωτερικό, προϊόντα ή διαδικασίες έντασης εργασίας

Τύπος Διεθνούς Παραγωγής	O Πλεονεκτήματα Ιδιοκτησίας το "*γιατί*" της δραστηριότητες	L Πλεονεκτήματα Τοποθεσίας το "*που*" της παραγωγής	I Πλεονεκτήματα Εσωτερικοποίησης το "*πως*" της εμπλοκής	Στρατηγικοί Στόχοι της ΠΕ	Παραδείγματα τύπων δραστηριοτήτων που ευνοούν τις ΠΕ
Αναζήτηση Αγορών	Κεφάλαιο, τεχνολογία, πληροφορίες, ικανότητες μάνατζμεντ και οργάνωσης, Ε&Α, οικονομίες κλίμακας, δυνατότητα δημιουργίας προσκόλλησης στο προϊόν.	Κόστος υλικών και εργασίας, μέγεθος και χαρακτηριστικά της αγοράς. Κυβερνητική πολιτική (π.χ. σε σχέση με κανονισμούς και εισαγωγικούς ελέγχους, επενδυτικά κίνητρα κ.ά.)	Επιθυμία μείωσης κόστους διεκπεραιώσεων και πληροφοριών, άγνοια καταναλωτών, ή αβεβαιότητα κ.ά., η προστασία εμπορικών δικαιωμάτων	Προστασία υφιστάμενων αγορών, αντίδραση σε συμπεριφορά ανταγωνιστών, αποτροπή ανταγωνιστών ή δυνητικών ανταγωνιστών από την κατάκτηση νέων αγορών.	Η/Υ, φαρμακευτικά προϊόντα, μηχανοκίνητα οχήματα, τσιγάρα, μεταποιημένα τρόφιμα, αεροπορικές υπηρεσίες.
Αναζήτηση αποτελεσμα-τικότητας προϊόντων διαδικασιών	Όπως παραπάνω, αλλά επίσης πρόσβαση σε αγορές, οικονομίες φάσματος, γεωγραφική διαφοροποίηση και διεθνή αναζήτηση εισροών	Οικονομίες εξειδίκευσης προϊόντων και συγκέντρωσης, Χαμηλό κόστος εργασίας, Ύπαρξη κινήτρων για επιτόπου παραγωγή	Όπως για τη δεύτερη κατηγορία καθώς και κέρδη από οικονομίες κοινής διακυβέρνησης, Οικονομίες κάθετης ολοκλήρωσης και οριζόντιας διαφοροποίησης	Ορθολογική οργάνωση της παραγωγής του προϊόντος σε περιφερειακό ή παγκόσμιο επίπεδο και απολαβή πλεονεκτημάτ ων στην εξειδίκευση της διαδικασίας	(α) μηχανοκίνητα οχήματα, ηλεκτρικές συσκευές, επιχειρηματικές υπηρεσίες, κάποιες δραστηριότητες Ε&Α (β) Καταναλωτικά ηλεκτρονικά είδη, υφάσματα και ενδύματα, κάμερες, φαρμακευτικά προϊόντα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Αναζήτηση στρατηγικών πόρων	Οποιοδήποτε από τα τρία παραπάνω προσφέρει δυνατότητες για συνέργια με υφιστάμενους πόρους	Οποιοδήποτε από τα τρία παραπάνω προσφέρει τεχνολογία, αγορές και άλλους πόρους στους οποίους μειονεκτεί η επιχείρηση	Οικονομίες κοινής διακυβέρνησης, βελτιωμένο ανταγωνιστικό ή στρατηγικό πλεονέκτημα, μείωση ή διασπορά κινδύνου	Ενίσχυση της παγκόσμιας καινοτομικής ή παραγωγικής ανταγωνιστικότητας, απόκτηση νέων γραμμών παραγωγής ή αγορών	Κλάδοι που παρουσιάζουν υψηλό δείκτη παγιοποίησης και που προσφέρουν σημαντικές οικονομίες κλίμακας ή συνέργιας.

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα βασισμένο στην εκλεκτική θεωρία του Dunning*

Πίνακας 3.3: Σχολιάζοντας (Ρωτώντας – Απαντώντας) την εκλεκτική θεωρία

1ο Ερώτημα: Υπάρχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για συγκεκριμένες εταιρίες που δύναται να ενισχυθούν περισσότερο μέσα από την αύξηση του μεγέθους τους;			Ownership Spesific Advantages
ΝΑΙ	ΟΧΙ		
Άρα μπορούν αυτές οι εταιρίες να επεκταθούν			
2ο Ερώτημα: Υπάρχουν λόγοι για εσωτερίκευση ξεχωριστών μονάδων / διαδικασιών σε έναν οργανισμό ή εταιρία; (Συμφέρει δηλαδή η επέκταση με επενδύσεις ή συνεργασίες, είτε βραχυπρόθεσμες, είτε μακροπρόθεσμες);			Internalization Advantages
ΝΑΙ	ΟΧΙ		
Άρα επιλέγω να επενδύσω για παραγωγή προϊόντος (backwards internalization), ή για προώθηση προϊόντος (forwards internalization)			
3ο Ερώτημα: Υποσκελίζεται το κόστος μεταφοράς και ο προστατευτισμός από τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα της κάθε περιοχής (είτε για αποδοχή τελικών προϊόντων, είτε για συντελεστές παραγωγής ενδιάμεσων προϊόντων κλπ);			Location Specific Advantages
ΝΑΙ	ΟΧΙ		
Άρα επιλέγω τη διεύρυνση πέρα από τα εθνικά, τοπικά και περιφερειακά σύνορα, μέσω ΑΞΕ και/ή μέσω διεθνών εμπορικών συναλλαγών			

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα βασισμένο στην ανάλυση της εκλεκτική θεωρίας*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

3.2.6 - Θεωρία Ανισορροπίας, (Moon & Roehl, 1993)

Οι Moon και Roehl (1993) παρατήρησαν έναν αυξανόμενο αριθμό ΑΞΕ από λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, καθώς και από επιχειρήσεις που δεν είναι από τους ισχυρότερους ανταγωνιστές στις αγορές τους. Αυτή η αύξηση στην ποικιλία των επενδύσεων είναι μια πρόκληση για τις υπάρχουσες θεωρίες επενδύσεων, που θεωρούν ότι τα πλεονεκτήματα ιδιοκτησίας είναι εκείνα που δίνουν στις επιχειρήσεις ένα προβάδισμα στις ξένες αγορές.

Οι κλασικές θεωρίες των ΑΞΕ εστίασαν μόνο στις ατέλειες των αγορών για τα υφιστάμενα περιουσιακά στοιχεία. Οι Moon και Roehl (2001) υποστηρίζουν ότι οι κλασσικές θεωρίες των ΑΞΕ δεν μπορούν να εξηγήσουν ικανοποιητικά τις αυξανόμενες ΑΞΕ και την σημασία τους για ορισμένες επιχειρήσεις.

Η Θεωρία της Ανισορροπίας μπορεί να εξηγήσει τους λόγους, για τους οποίους αυτές οι επιχειρήσεις, αντιμετωπίζοντας ατέλειες στις αγορές για την συγκέντρωση των πόρων, εισχωρούν σε ξένες αγορές χωρίς την περιουσιακή βάση όπως αυτή προβλέπεται σύμφωνα με τις κλασικές θεωρίες.

Πίνακας 3.4: Θεωρία Ανισορροπίας σε σύγκριση με τις παλαιότερες συμβατικές θεωρίες

	ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ Moon & Roehl	ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ Dunning	ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ Hymer
Υπόθεση	Κάθε επιχείρηση προσπαθεί να βελτιστοποιήσει την σύνθεση των περιουσιακών της στοιχείων.	Εξωγενώς και ενδογενώς ατελής αγορά	Δομικώς και ενδογενώς ατελής αγορά
Σημείο Εκκίνησης	Ναι, αλλά τι γίνεται με τις τρέχουσες αντίστροφες ΑΞΕ;	Συμφωνεί με τον Hymer, αλλά η θεωρία μάλλον υπεραπλούστευσε τους λόγους για εσωτερικοποίηση	Αν οι αγορές προϊόντων - παραγωγικών συντελεστών είναι τέλειες, τότε γιατί λαμβάνουν χώρα ΑΞΕ;
Βασική Υπόθεση	Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να βελτιστοποιήσουν την σύνθεση των περιουσιακών τους στοιχείων, σύμφωνα με την τεχνολογία, ακόμα και αν έχουν ιδιοκτησιακά μειονεκτήματα.	Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις επιλέγουν την τοποθεσία, όπου θα γίνει αποτελεσματική εκμετάλλευση των παραγωγικών συντελεστών, με βάση τις *ειδικές* τους ικανότητες.	Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις εσωτερικοποιούν την σχετική αγορά και μποδίζουν την είσοδο σε αυτή άλλων επιχειρήσεων

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

	ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ Moon & Roehl	ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ Dunning	ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ Hymer
Δύναμη	Συνδυάζει τη δυναμική εξέλιξη της αγοράς και περισσότερα δυναμικά μοντέλα στην ανάλυση των εμπειρικών στοιχείων, πέρα από την κλασική θεωρία βελτιστοποίησης – Χρήση των ΑΞΕ ως μέσο ισοστάθμισης και καινοτομίας.	Πιο γενικό μοντέλο ΑΞΕ που ερμηνεύει τους λόγους των ΑΞΕ με βάση το είδος της ατέλειας της αγοράς.	Νέα προσέγγιση & περισσότερο ευθεία ερμηνεία
Αδυναμία	Δεν κάνει υποθέσεις για κοινωνικές ή οργανωτικές μεταβλητές και θέτει με ευκολία τη υπόθεση της ομοιογένεια στην αντίληψης διαφορετικών χωρών σχετικά με τις ΑΞΕ	Αποτυγχάνει να εξηγήσει ΑΞΕ από επιχειρήσεις, που δεν διαθέτουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.	Αποτυγχάνει να εξηγήσει την δυναμική πλευρά της αγοράς και των πολυεθνικών επιχειρήσεων

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα βασισμένο στους Moon and Roehl (1993)*

Ο παραπάνω πίνακας απεικονίζει τις βασικές διαφορές που προκύπτουν από τις διαφορετικές και παλαιότερες προσεγγίσεις σχετικά με τις ΑΞΕ. Η θεωρία ανισορροπίας των Moon και Roehl (1993), διαφοροποιείται σε σχέση με τις παλαιότερες συμβατικές θεωρίες. Ζητήματα όπως η υπόθεση της κάθε θεωρίας, αλλά και το σημείο εκκίνησης της κάθε μίας φαίνονται παραπάνω και η κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα θα πρέπει να ταυτίζεται με κάποια από τις παραπάνω θεωρίες.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Τα προβλήματα που δημιουργούνται από τις μακροχρόνιες επιδράσεις των ΑΞΕ, μπορεί να οξυνθούν από την αυξανόμενη διαπραγματευτική δύναμη των ΠΕ απέναντι στα ίδια τα κράτη και τις κυβερνήσεις τους και τις περισσότερες των περιπτώσεων σχετίζεται με την χωροταξική ευελιξία των λειτουργιών τους. Η σημερινή σχέση μεταξύ ΠΕ και κρατών είναι μία σχέση «ανταγωνιστικών προσφορών», δηλαδή χώρες που θα πρέπει να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να προσελκύσουν τις ΑΞΕ, προσφέροντας καλύτερα κίνητρα για τις ΠΕ. Σε αυτό το «παιχνίδι» οι χώρες με καλύτερη υποδομή και ευνοϊκότερο θεσμικό περιβάλλον, μπορεί να βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση (Πιτέλης, 1998: σελ.226.)

Αξίζει να σημειωθεί πως τα ίδια τα κράτη έχουν μειώσει σημαντικά τους περιορισμούς που επιβάλλουν στις πολυεθνικές, περιορίζοντας την ίδια τους την εξουσία προς όφελος των εταιριών αυτών. Στο προσχέδιο της Πολυμερούς Συμφωνίας για τις Επενδύσεις (ΠΣΕ), το 1998, οι αναπτυγμένες χώρες ήταν έτοιμες, στο όνομα της φιλελεύθερης αρχής της μη διάκρισης ανάμεσα στις πολυεθνικές και τις τοπικές επιχειρήσεις να συναινέσουν σε περιορισμό της κρατικής επένδυσης. Προβλέπονταν, σύμφωνα με τον «Άτλαντα» της Le Monde Diplomatique (2005, σελ.29), ότι πολιτικά μέτρα που θα έπληττα τα συμφέροντα των πολυεθνικών θα μπορούσαν να αμφισβητηθούν ενώπιον των δικαστηρίων.

Μπροστά στην ολοένα και μεγαλύτερη υποταγή των κρατών, αναδύεται ένα διεθνές κίνημα πολιτών που απαιτεί τον σεβασμό από τις πολυεθνικές, τήρηση των νόμων για τα ανθρώπινα - εργασιακά δικαιώματα και το περιβάλλον εργασίας. Η ετερογένεια του κινήματος αυτού αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές και εθνικές αντιφάσεις που προκαλεί η παγκοσμιοποίηση.

4.1 Ελκυστικότητα χωρών - προσέλκυση ΑΞΕ

Σύμφωνα με τους Rolfe R. et al (1993), είναι σημαντικό να καθορίσουμε τους παράγοντες που κάνουν μία χώρα ελκυστική στις ΑΞΕ ώστε να διαπιστώσουμε τελικά και τα σημεία αυτά που επηρεάζουν τις επιλογές των ΠΕ. Η έρευνα των Rolfe R. et al (1993), καθορίζει επτά βασικούς παράγοντες:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Προσανατολισμός προς την αγορά (market orientation).

Διαφοροποίηση κινήτρων για επιχειρήσεις που θέλουν να εστιάσουν την επένδυσή τους στις εξαγωγές, σε αντίθεση με αυτές που στόχο έχουν με την επένδυσή τους να εστιάσουν στην τοπική αγορά.

Τύπος επένδυσης (Type of Investment)

Διαφοροποίηση κινήτρων για επιχειρήσεις που μόλις έχουν αρχίσει την δραστηριότητά τους στην χώρα υποδοχής σε αντίθεση με εκείνες που επεκτείνονται ή προχωρούν σε συγχωνεύσεις.

Χώρα επένδυσης (Country of Investment)

Διαφοροποίηση κινήτρων ανάλογα την απόσταση από τις αγορές, το μέγεθος της αγοράς, την οικονομική ανάπτυξη, την ποιότητα των υποδομών, τα επίπεδα βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, την πολιτική και νομισματική σταθερότητα. Παράγοντες που καθιστούν μία χώρα, μία περιοχή ελκυστική ή όχι στις ΑΞΕ.

Προϊόν (Product)

Διαφοροποίηση κινήτρων ανάλογα με το αν πρόκειται για προϊόν βαριάς ή μη βιομηχανίας, μεταποιητικό ή υπηρεσία.

Μέγεθος επένδυσης (Investment Size)

Διαφοροποίηση κινήτρων ανάλογα με τον επενδυτή. Οι μεγάλοι επενδυτές και οι μικροεπενδυτές αντιμετωπίζουν διαφορετικά τα κίνητρα που τους παραχωρούνται ή που γενικά προσφέρονται ανά χώρα ή περιοχή υποδοχής.

Εργατικό δυναμικό (Size of Labor Force)

Διαφοροποίηση κινήτρων ανάλογα με το μέγεθος της εταιρίας σε εργατικό δυναμικό σε αντίθεση με αυτές που διαθέτουν μικρότερο σε πλήθος εργατικό δυναμικό.

Χρόνια επένδυσης (Year of Investment)

Διαφοροποίηση κινήτρων ανάλογα τα χρόνια της επένδυσης. Κίνητρα μπορεί να διαφοροποιούνται από χρονιά σε χρονιά. Αστάθμητοι παράγοντες που μπορεί από την μία

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

χρονιά στην άλλη να οδηγήσουν σε αρνητική επίπτωση ή αντίθετα σε θετική – ευνοϊκή συνθήκη.

Γράφημα 4.1: Οι πιο ελκυστικές χώρες για ΠΕ – απαντήσεις από ειδικούς στο Διεθνές Εμπόριο

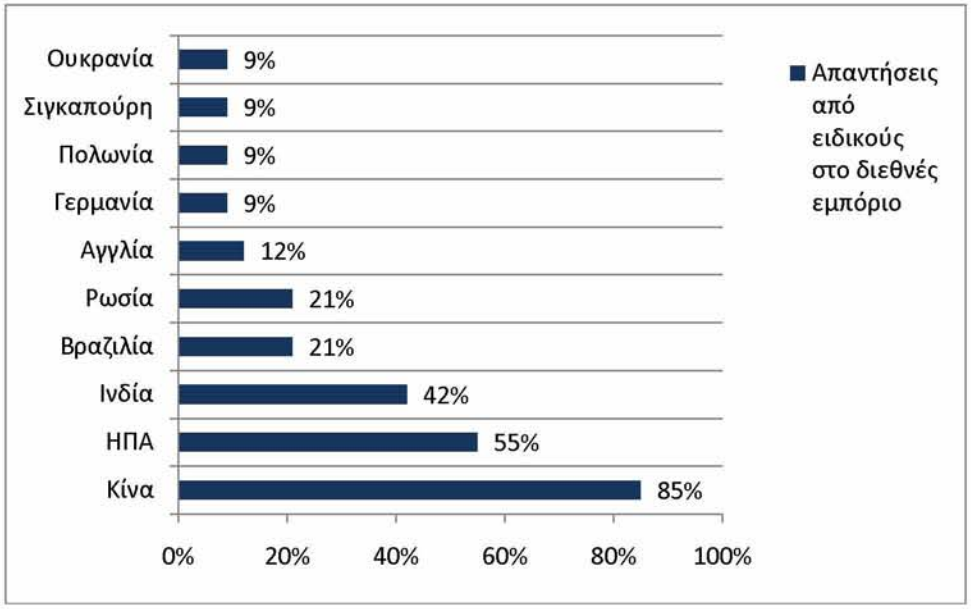

Πηγή: *UNCTAD (www.unctad.org/fdiprospects)*

Γράφημα 4.2: Οι πιο ελκυστικές χώρες για ΠΕ – απαντήσεις από Πολυεθνικές Επιχειρήσεις

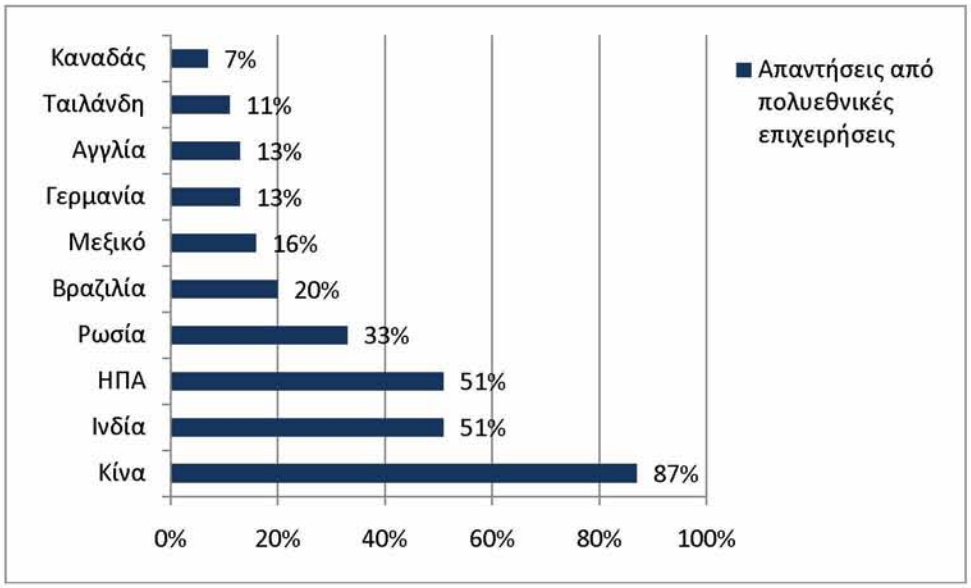

Πηγή: *UNCTAD (www.unctad.org/fdiprospects)*

Οι περισσότερες χώρες προσφέρουν μια πληθώρα κινήτρων για να προσελκύσουν επενδύσεις. Από τα στοιχεία που αναλύονται στην έρευνα των Rolfe R. et al (1993), προκύπτει ότι όλα τα κίνητρα δεν ανταποκρίνονται και σε όλους τους επενδυτές –

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

επιχειρήσεις. Τα κίνητρα που παρέχονται κρίνονται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της επένδυσης. Αυτό από την άλλη, δίνει το ερέθισμα σε ένα κράτος να καθορίσει το είδος των επενδύσεων που επιθυμεί να προσελκύσει, έτσι ώστε να διαμορφώσει και τα αντίστοιχα κίνητρα προσέλκυσης ΑΞΕ. Επιπλέον εκτός από τα κίνητρα που θέτουν οι χώρες υποδοχής, θέτουν και βασικούς κανόνες σύμφωνα με τις τοπικές – εγχώριες συνθήκες και κανονισμούς για τις επενδύσεις, γεγονός που αμφισβητείται από μεγάλο μέρος τις διεθνής βιβλιογραφίας, θεωρώντας τα κράτη, υποχείρια των ΠΕ.

Οι χώρες συνεχίζουν να υιοθετούν μέτρα που στόχο έχουν την προσέλκυση ΑΞΕ και την βελτίωση του επενδυτικού κλίματος για την χώρα τους. Το 2006 καταγράφηκαν, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της UNCTAD (2007), αλλαγές στις εθνικές νομοθεσίες σχετικά με την είσοδο και την λειτουργία των ΠΕ. Προσδιορίστηκαν 184 πολιτικές αλλαγές, 80% των οποίων στόχο είχαν την δημιουργία ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για την υποδοχή ΑΞΕ[21].

Αξίζει να σημειωθεί και να καταγραφεί στον παρακάτω πίνακα, ότι από τις 184 πολιτικές αλλαγές, οι 109 αφορούν αναπτυσσόμενες χώρες.

Πίνακας 4.1: Πολιτικές Αλλαγές υπέρ της προσέλκυσης ΑΞΕ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ
Σύνολο	184
Αναπτυγμένες Χώρες	37
Αναπτυσσόμενες Χώρες	109
Αφρική	57
Νότιο - Ανατολική Ευρώπη	38 (20,65%)
Λοιπές Χώρες	38

Πηγή: *UNCTAD (2007, σελ.14-15)*

Οι περισσότερες των αλλαγών περιείχαν την εισαγωγή νέων προωθητικών προσπαθειών. Συγκεκριμένα περιελάμβαναν μείωση φόρου εταιρικού εισοδήματος αλλά και την χορήγηση ειδικών αδειών, μέτρα που οι επιπτώσεις τους αφορούν και στις εγχώριες επιχειρήσεις, αλλά και στις ξένες θυγατρικές.

21 Προς την αντίθετη κατεύθυνση, υπήρχαν 37 πολιτικές αποφάσεις, για περιοριστικούς παράγοντες από την χώρα υποδοχής και στόχο είχανε την ιδία εκμετάλλευση και κυρίως σε τομείς όπως της βιομηχανίας εξορύξεων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

4.2 Παράγοντες Προσέλκυσης ΑΞΕ

Στις προηγούμενες ενότητες αναφέρθηκαν τα κίνητρα που οδηγούν μία ΠΕ στο να προβεί σε ΑΞΕ καθώς και θεωρίες σχετικά με το φαινόμενο των ΑΞΕ από τις οπτικές γωνίες από παλιότερες σε πιο σύγχρονες ερμηνείες του. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία τρία ήταν τα βασικά κίνητρα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν μία ΠΕ σε άμεση ξένη επένδυση σε μία άλλη χώρα και αυτά είναι: η αναζήτηση πόρων, η αναζήτηση των αγορών και η αναζήτηση αποδοτικότητας.

Σύμφωνα με πλήθος ερευνών που εντοπίζονται στην βιβλιογραφία, σύμφωνα με τον Bitzenis et al. (2007), δείχνουν ότι μία ΠΕ για να εμπλακεί σε ΑΞΕ συνδυάζει τα χαρακτηριστικά, κάθε μίας από αυτές τις κατηγορίες κινήτρων, αλλά ενδείκνυται να δίνει σε κάποια από τις κατηγορίες αυτές, μεγαλύτερη βαρύτητα και επιπλέον να προσαρμόζει την στρατηγική της ανάλογα τα επιμέρους χαρακτηριστικά της χώρας υποδοχής.

Οι ΑΞΕ τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν μία εκτόξευση, γεγονός που όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο σημείο της μελέτης μας, οδήγησε πολλούς αναλυτές – ερευνητές να εξετάσουν το φαινόμενο και να δώσουν απαντήσεις στο γιατί συμβαίνει, ποια είναι τα κίνητρα, πως αυτά προσαρμόζονται ανάλογα με την χώρα υποδοχής, κ.α. Σε αυτό το σημείο θα προσπαθήσουμε να επικεντρώσουμε στους επιμέρους παράγοντες που μπορεί να προσελκύσουν έναν ξένο επενδυτή, στους κινδύνους που αυτός αντιμετωπίζει, παράγοντες αντικίνητρα και επιπλέον τις ευκαιρίες που μπορούν να προκύψουν είτε για την επένδυση, αλλά κυρίως για την χώρα υποδοχής, ειδικά όταν οι εξεταζόμενες χώρες υποδοχής αφορούν τις βαλκανικές χώρες με τα σημαντικά προβλήματα τις περασμένες δεκαετίες και τις προοπτικές ανασυγκρότησή της.

Αρχικά ο Dunning (1994) προσπαθεί να δώσει ταυτότητα σε κάποιες από αυτές τις πολιτικές που μπορούν να δώσουν ώθηση για ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα, αλλά και το αντίθετο. Η επιχειρηματολογία του βασίζεται στο ότι οι ΑΞΕ εξαρτώνται από την ικανότητα της χώρας υποδοχής να δημιουργήσει μια σειρά από ευνοϊκές πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, όπως:

- προοδευτικούς οικονομικούς στόχους, ταυτόχρονα με πολιτικές πρωτοβουλίες, όπως **ουσιαστική υποστήριξη των ΑΞΕ** και ένα ευνοϊκό ιδιοκτησιακό καθεστώς,
- ικανότητα άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας - διαχείρισης χωρίς την αυθαίρετη γραφειοκρατική παρέμβαση,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- ύπαρξη ενός φορολογικού συστήματος δίκαιο που να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, καθώς επίσης και νομικά πλαίσια, με μηχανισμούς που θα ενισχύουν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και αποτρέπουν διενέξεις,
- ελαχιστοποίηση του εγκλήματος και της διαφθοράς, ή τουλάχιστον, μείωση των επιδράσεων τους στους εξωτερικούς επενδυτές,

Συνεπώς, η επενδυτική απόφαση έπεται της ανάλυσης παραγόντων.

Έννοιες όπως ο κίνδυνος, η ευκαιρία, η κερδοφορία, η ασφάλεια και η σταθερότητα, αλλά και το πολιτικό, θεσμικό, νομικό και οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο η επιχείρηση λειτουργεί ίσως αποδειχτεί ένα κίνητρο ή αντίθετα αντικίνητρο για τις ΑΞΕ. Στην ίδια λογική ανάλυσης του φαινομένου σύμφωνα με τον Chakrabarti (2003), οι βασικότεροι παράγοντες που καθορίζουν την προσέλκυση ΑΞΕ για μία χώρα είναι:

Το μέγεθος της αγοράς – Το κόστος εργασίας – Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες – Η πολιτική σταθερότητα - Το κόστος μεταφοράς.

Ανατρέχοντας στην βιβλιογραφία συναντήσαμε αρκετές προσεγγίσεις σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τις ΑΞΕ. Η κάθε έρευνα εστίαζε σε συγκεκριμένες μεταβλητές και σε συγκεκριμένα προβλήματα που προέκυπταν σε διάφορες χώρες του κόσμου. Στην προσπάθεια να κατηγοριοποιήσουμε και να ασχοληθούμε με τους βασικότερους από τους παράγοντες η μελέτη προχωράει στην παρακάτω ταξινόμηση και ανάλυση:

4.2.1 - Εγχώριο Επιχειρηματικό Περιβάλλον

Η παγκοσμιοποίηση και η ολοκλήρωση της διεθνούς οικονομίας έχει συντελέσει σ' ένα αξιόλογο βαθμό για αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης των ροών των ΑΞΕ. Αυτή η ραγδαία άνοδος των ΑΞΕ απορρέει από τις βελτιώσεις που έχουν συντελεστεί στο επενδυτικό κλίμα όλων των χωρών. Αναγνωρίζοντας ότι ΑΞΕ μπορούν να συνεισφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη τους και ανταποκρινόμενες στην ανάγκη των επενδυτών να επιχειρούν σε ένα φιλικό περιβάλλον, η στάση πολλών χωρών απέναντι στις ξένες επενδύσεις έχει αλλάξει σημαντικά (UNCTAD, 2003). Σύμφωνα με τον Kyaw (2003), στις χώρες όπου **οι πολιτικές και θεσμικές συνθήκες έχουν βελτιωθεί περισσότερο**, ο λόγος των ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ έχει αυξηθεί ετησίως κατά 25%. Αντίθετα, στις χώρες στις οποίες οι πολιτικές συνθήκες έχουν βελτιωθεί λιγότερο, ο λόγος των ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ έχει αυξηθεί ετησίως, αλλά λιγότερο από 6%.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Κατά τους Christiansen και Ogutcu (2002), το ευνοϊκό πλαίσιο για τις ΑΞΕ και τις ΠΕ που δραστηριοποιούνται σε αυτές, συμπίπτει με τις καλύτερες πρακτικές για τη δημιουργία ενός δυναμικού και ανταγωνιστικού εγχώριου επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Αρχές, όπως είναι αυτές της διαφάνειας, των μη-διακρίσεων και των καθορισμένων νομικό – οικονομικών συνθηκών, είναι καθοριστικές στην προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων, επειδή οι ξένοι επενδυτές έχουν σαφή αντίληψη της κατάστασης στην οποία πρόκειται να λειτουργήσουν. Επιπλέον, η έλλειψη διαφάνειας πιθανόν να οδηγήσει σε παράνομες και άλλες πρακτικές, οι οποίες γενικά κάνουν το επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής ανεπιθύμητο.

4.2.2 - Κυβερνητικοί Κανονισμοί

Ένα ελκυστικό παρεμβατικό κλίμα – από κυβερνητική οπτική, είναι μια σημαντική παράμετρος στην προσέλκυση της επενδυτικής δραστηριότητας. Συνεπώς, είναι σημαντικό για τις εγχώριες αρχές να εντείνουν τις προσπάθειες τους στην κατοχύρωση του κράτους δικαίου και της καλής διακυβέρνησης, συμπεριλαμβάνοντας την θέληση τους να εντείνουν τις προσπάθειες τους για καταπολέμηση της διαφθοράς και άλλων παράνομων πρακτικών. Σύμφωνα με τον Petri (1997), οι πολιτικές που μειώνουν τα παρεμβατικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ξένοι επενδυτές και διασφαλίζουν τον επαναπατρισμό του κεφαλαίου και των εισοδημάτων τους είναι απαραίτητες στο να μετατρέψουν τη δυνατότητα κέρδους σε βιώσιμα επενδυτικά εγχειρήματα. Επιπρόσθετα, κατά τον Asiedu (2002), η επένδυση απαιτεί κερδοφόρες ευκαιρίες και θεσμικό καθεστώς το οποίο εξυπηρετεί τις επιχειρηματικές συναλλαγές.

Σύμφωνα με τους Kokkinou και Psycharis (2004), οι μελέτες των Mody & Srinivasan (1998); Hall & Jones (1999); Altomonte (2000); Bevan & Estrin (2000); Morisset (2000); Stevens (2000); Roll & Talbott (2001), **καταλήγουν να επιβεβαιώσουν την υπόθεση ότι οι διαφορές μεταξύ των χωρών στην ανάπτυξη και την παραγωγικότητα σχετίζονται με τις διαφορές στις υποδομές διακυβέρνησης.**

4.2.3 - Διαφθορά

Σύμφωνα με τον Nojoud (2007), αρκετοί είναι οι ερευνητές που μελέτησαν την έννοια της διαφθοράς υπό το πρίσμα της οικονομικής οπτικής και της επιρροής της τόσο στην ίδια την οικονομία μιας χώρα, όσο και στην προσέλκυση ΑΞΕ.

Προσπαθώντας να δώσουν έναν ορισμό στην έννοια της διαφθοράς οι Getz και Volkema (2001), αναφέρουν χαρακτηριστικά την διαφθορά, ως την κατάχρηση δημόσιων πόρων και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ρόλων προς ίδιο συμφέρον, την κακή χρήση εξουσίας για μη υπηρεσιακούς σκοπούς αλλά και τις αμφιλεγόμενες δαπάνες που προστίθενται στο επιχειρηματικό κόστος. Κατά τον Brunetti et al. (1997), η διαφθορά έχει αποδειχθεί ότι μειώνει την οικονομική ανάπτυξη αφού μειώνει τις συνολικές επενδύσεις και την ιδιωτική επένδυση ως προς το ΑΕΠ.

Ο Mauro (1998) είναι ακόμα ένας μελετητής της διαφθοράς. Ισχυρίζεται ότι **η διαφθορά σχετίζεται με τη χαμηλή δημόσια δαπάνη για την εκπαίδευση και την υγεία**, ένας παράγοντας που ίσως έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ΑΞΕ καθώς επίσης και για τις στρατηγικές που θα πρέπει να ακολουθήσει μια ΠΕ. Πολλές μελέτες συμφωνούν με το Mauro και σύμφωνα με τον Nojoud (2007), υπάρχουν αρκετές μελέτες, όπως αυτές των Gastanaga et al. (1998); Campos et al. (1999); Wei (2000); Aseidu και Villamil (2000); Van Vuuren (2002); Habib και Zurawicki (2002); Aseidu (2003), που δείχνουν ότι **η διαφθορά και η γραφειοκρατία επιφέρουν αδυναμία επιβολής νόμων**, και αποθαρρύνουν τις Α.Ξ.Ε..

Η έννοια της διαφθοράς απασχολεί σημαντικά και την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων, γεγονός που θα αναλύσουμε παρακάτω, αλλά αξίζει να αναφέρουμε ότι μελετητές όπως Fatić (2000), έχει ασχοληθεί με το φαινόμενο τονίζοντας την σημασία της επίλυσης προβλημάτων διαφθοράς που απασχολούν το σύνολο σχεδόν των χωρών στα Βαλκάνια, έτσι ώστε να προσελκύσουν ολοένα και περισσότερες ΑΞΕ.

4.2.4 - Δημοσιονομικά Κίνητρα - Φορολογία

Τα δημοσιονομικά κίνητρα αποτελούν ένα βασικό «όπλο» για τις κυβερνήσεις των χωρών που υποδέχονται τις ΑΞΕ. Επιπλέον είναι και μία παράμετρος που ο ξένος επενδυτής λαμβάνει σοβαρά υπόψη πριν την απόφαση του για δραστηριοποίηση στην συγκεκριμένη χώρα. Τα δημοσιονομικά κίνητρα σχετίζονται τις περισσότερες φορές με την φορολογία και συγκεκριμένα με το φορολογική ελάφρυνση των ξένων επενδυτών. Το συγκεκριμένο φαινόμενο στην διεθνή βιβλιογραφία είναι γνωστό ως tax holidays και αρκετοί είναι οι μελετητές και του συγκεκριμένου παράγοντα για την προσέλκυση ΑΞΕ.

Αυτού του είδους τα κίνητρα μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες σύμφωνα με τους, De Mello και Luiz (1997):

- Μειωμένοι Συντελεστές Εταιρικών Φόρων

Το μέτρο αυτό αναφέρεται στη μείωση του συντελεστή φορολόγησης για τις εταιρίες. Το συγκεκριμένο κίνητρο μπορεί να έχει διαφορετικές οπτικές ανάλογα με την χώρα υποδοχής

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

και διαφορετικές εφαρμογές ανάλογα τον τομέα δραστηριοποίησης της εταιρίας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός, πως κάποιες χώρες δεν προχωράνε σε μείωση του γενικότερου φορολογικού συντελεστή εταιρικών εσόδων αλλά επικεντρώνονται στην μείωση του φορολογικού συντελεστή εταιρικών εσόδων που προέρχονται από συγκεκριμένες πηγές ή δραστηριότητες σε συγκεκριμένους κλάδους.

- Ειδικές Ζώνες Φορολογικών Προνομίων

Η δημιουργία ζωνών - περιοχών με χαμηλούς συντελεστές εταιρικού φόρου είναι ένα άλλο μέτρο που χρησιμοποιείται ιδιαίτερα για την προσέλκυση ΑΞΕ. Το γεγονός αυτό φαίνεται να σχετίζεται με τις ιδιαιτερότητες της περιοχής (π.χ. μεγάλη ανεργία) και επιπλέον την πρόθεση της χώρας για την επιλογή κατεύθυνσης των επενδύσεων στην ενδοχώρα.

Αντίθετα με έρευνες που παρουσιάζουν τα δημοσιονομικά χαρακτηριστικά της φορολογίας ως κίνητρα για προσέλκυση ΑΞΕ, οι έρευνες των Boateng και Glaister (1999) και του Wei (2000) συμφωνούν στο σημείο ότι φορολογικά κίνητρα από μόνα τους δεν προσελκύουν σημαντικές ΑΞΕ σε μία χώρα, ειδικά όταν αυτά εκλαμβάνονται σαν αποζημίωση για διαρκή συγκριτικά μειονεκτήματα (D' Mello και Luiz, 1997).

4.2.5 - Μακροοικονομικά Κίνητρα

Τα μακροοικονομικά χαρακτηριστικά μιας χώρας είναι σημείο αναφοράς σε πολλές ερευνητικές μελέτες καθώς θεωρούνται σημαντικά στην διαμόρφωση της εικόνας της χώρας, επηρεάζοντας την ανταγωνιστικότητά της είναι επίσης την προσέλκυση ΑΞΕ. Είναι προφανές ότι η γενικότερη οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται μια χώρα επηρεάζει τις ξένες επιχειρήσεις και γενικότερα τους ξένους επενδυτές, που σκέφτονται να επενδύσουν σε αυτή. Πέρα από την γενικότερη προσπάθεια της χώρας να βελτιώσει και να σταθεροποιήσει την οικονομική κατάσταση της χώρας, μια σειρά από μέτρα που συντελούν προς την ίδια κατεύθυνση μπορούν να έχουν επίσης επίδραση στην εισροή ΑΞΕ στη χώρα. Σύμφωνα με τους Garibaldi et al. (2002), η **μακροοικονομική σταθερότητα θεωρείται** ευρέως από τους πολιτικούς ιθύνοντες και τους ακαδημαϊκούς **ως δημιουργός ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις ξένες επενδύσεις.**

Σύμφωνα με τους Erramilli και D'Souza, (1995) σε χώρες στις οποίες έχουν ήδη υπάρξει επενδύσεις από ξένες εταιρίες, η οικονομική αβεβαιότητα και η μακροοικονομική αστάθεια τείνουν να μειώσουν το μέγεθος της επένδυσης ή να τις ωθήσουν σε εναλλακτικές επιλογές επένδυσης σε περιβάλλοντα χωρίς υψηλό κίνδυνο. Σε ποιο ακραία πολιτική για την εταιρία οι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Lensink και Morrissey, (2000), βλέπουν αποχώρηση της εταιρίας, εγκαταλείποντας εντελώς τη χώρα. Έτσι, σε χώρες μακροοικονομικά ασταθείς, οι ξένοι επενδυτές δε θα διακινδυνεύσουν τα κεφάλαια τους έως ότου η οικονομική κατάσταση βελτιωθεί σημαντικά (Chakrabarti, 2003).

Σύμφωνα με τη Υπηρεσία Συμβούλων Ξένων Επενδύσεων (FIAS) – (Foreign Investment Advisory Service) οι ΠΕ πρέπει να επικεντρωθούν να δώσουν προσοχή τόσο στην πολιτική όσο και στην οικονομική σταθερότητα, με όσες υποκατηγορίες αυτές συμπεριλαμβάνουν, αλλά επιπλέον και σε μακροοικονομικές μεταβλητές όπως οι ακόλουθες:

- Μέγεθος Αγοράς

Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς για την χώρα υποδοχής, μαζί με τις προοπτικές μεγέθυνσής της, παίζει θετικό ρόλο στις ΑΞΕ (Christiansen και Ogutcu, 2002). Στη βιβλιογραφία οι περισσότερες μελέτες μετρούν το μέγεθος της αγοράς με βάση το επίπεδο του ΑΕΠ. Στον πίνακα 4.2 αναφέρονται κάποιες από τις έρευνες αυτές.

Πίνακας 4.2: Μελέτες - Μέγεθος Αγοράς = GDP

Μελέτη / Χώρα / Οικονομετρική Μέθοδος	**Μεταβλητή για Μέγεθος Αγοράς - Σημαντική μεταβλητή (+)**
Bajorubio and Sosvilla - Rivero, 1994 Spain (1961-89) Cointegration	GDP (+)
O'Sullivan, 1993 Ireland (1960-80) 2SLS	Foreign GDP (+)
Wand and Swain, 1995 China (1978-92) OLS	GDP (+) and Growth GDP (+)

Πηγή: *επεξεργασία από D' Mello και Luiz, (1997)*

Παρόλα αυτά, ποιο σύγχρονες μελέτες, Kokko (2002), αντικρούουν τον συγκεκριμένο παράγοντα προσέλκυσης ΑΞΕ, επιχειρηματολογώντας πως η τεράστια αύξηση στις ΑΞΕ σχετίζεται αδιαμφισβήτητα με την παγκοσμιοποίηση της διεθνούς οικονομίας. Σημαντικές τεχνικές και καινοτομίες στον τομέα των επικοινωνιών και της πληροφορίας έχουν διευκολύνει το συντονισμό του διεθνούς δικτύου παραγωγής. Αποτέλεσμα αυτού, η σπουδαιότητα του μεγέθους της εθνικής αγοράς σαν καθοριστικός παράγοντας της χώρας εγκατάστασης της ΠΕ έχει εξασθενήσει (Chakrabarti, 2003).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Διαθεσιμότητα Πόρων

Οι περισσότερες έρευνες (αναφέρονται παρακάτω κάποιες εξ' αυτών, στην κάθε υποκατηγορία ξεχωριστά) που συναντάμε στην βιβλιογραφία, αναλύουν την έννοια διαθεσιμότητα πόρων σε τρεις υποκατηγορίες:

Υποδομές – Φυσικοί Πόροι – Εργατικό Δυναμικό

a) Υποδομές

Η έννοια των υποδομών σε μία χώρα, εύκολα θα αναμένονταν να επηρεάζει θετικά την προσέλκυση ΑΞΕ. Η χώρα υποδοχής είναι αυτή που επιδιώκει να έχει όσο το δυνατό καλύτερες υποδομές, αλλά επιπλέον και οι ξένοι επενδυτές αναζητούν χώρες με καλές υποδομές έτσι ώστε να αναπτύξουν τις δραστηριότητες της. Στην έννοια υποδομές συμπεριλαμβάνονται:

Οδικό δίκτυο, Δίκτυο αερομεταφορών, Ανώτερες τηλεπικοινωνιακές συνδέσεις (internet, τηλέφωνο), Παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος.

Σύμφωνα με τους Borenszstein et al. (1998), πολλές έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, η μεταβλητή υποδομή είναι θετική και στατιστικά σημαντική στα υποδείγματα τους. Σύμφωνα με τους ίδιους παλιότερες μελέτες χρησιμοποίησαν τα παρακάτω:

Hill και Munday (1992) → Δαπάνες για οδικές μεταφορές

Mudambi (1995) → Κατά κεφαλήν κατανάλωση ενέργειας

Coughlin et al. (1991) → Συγκοινωνίες

b) Φυσικοί Πόροι

Πολλές ΑΞΕ έχουν κατεύθυνση τις χώρες που διαθέτουν άφθονους φυσικούς πόρους. Σκοπός αυτών των ΑΞΕ είναι να έχουν οι ξένοι επενδυτές πρόσβαση στις πηγές φυσικών πόρων και επιπλέον αποδοτικότητα στην παραγωγική διαδικασία. Σύμφωνα με τον José De Gregorio (2003), που ασχολήθηκε με τους φυσικούς πόρους για την περίπτωση της Χιλής, υπάρχει θετική συσχέτιση της προσέλκυσης ΑΞΕ μέσω φυσικών πόρων, που είναι άφθονοι στην περιοχή. Επιπρόσθετα ο ίδιος ερευνητής, γενικεύει το φαινόμενο και υποστηρίζει ότι ξένοι επενδυτές εγκαθιστούν θυγατρικές στο εξωτερικό για να διασφαλίσουν μια πιο σταθερή ή φθηνότερη παροχή πρώτων υλών και πηγών ενέργειας. Σύμφωνα και με τον Aseidu (2006),

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

φυσικοί πόροι όπως το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, οι διάφοροι ορυκτοί πόροι κ.α. είναι αυτοί που προσελκύουν επενδύσεις.

c) Εργατικό Δυναμικό

Όταν μια χώρα κατέχει συγκριτικά μεγάλα ποσοστά εργατικού δυναμικού, το σχετικό κόστος παραγωγής, σε προϊόντα έντασης εργασίας, αναμένεται να είναι χαμηλό. Στα συγκεκριμένα προϊόντα της αγοράς αναμένεται ότι η χώρα θα αναπτύξει κυρίως τις δικές της βιομηχανίες, καθώς επίσης και θα προσελκύσει ξένες επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τον Billington (1999), επειδή παρατηρείται σχετικά χαμηλή κινητικότητα εργαζομένων από χώρα σε χώρα, οι ΠΕ προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τη φθηνή εργασία μεταφέροντας τις δραστηριότητες τους στις χώρες υποδοχής. Σε αυτό το πλαίσιο, λαμβάνουν υπόψη τους τα χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού και πιο συγκεκριμένα, το κόστος, τη διαθεσιμότητα και παραγωγικότητα της τοπική εργασίας καθώς επίσης και τη δύναμη των συνδικάτων.

Οι Freidman et al. (1992) βρίσκουν μια **θετική συσχέτιση ανάμεσα στα επίπεδα ανεργίας και τις εισροές ΑΞΕ**. Η άποψη αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι όσο μεγαλύτερη προσφορά εργασίας υπάρχει, τόσο μεγαλύτερο είναι και το επίπεδο ανεργίας που κάνει τους ανθρώπους να θέλουν να δουλέψουν σκληρότερα και με χαμηλότερους μισθούς.

Από την άλλη οπτική οι Christiansen και Ogutcu (2002), επικεντρώνονται στο γεγονός ότι χώρες που βασίζονται αποκλειστικά στο χαμηλό κόστος, στο ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό ή τους φυσικούς πόρους για να προσελκύσουν ΑΞΕ, είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην προσέλκυση ΑΞΕ σε βιομηχανίες υψηλής προστιθέμενης αξίας και επιπλέον είναι πιθανό να υποφέρουν από χαμηλή οικονομική ανάπτυξη. Βασισμένοι σε αυτή τη λογική επισημαίνουν το ρόλο της χώρας υποδοχής στην βελτίωση του ανθρωπίνου κεφαλαίου.

4.2.6 - Πολιτισμικές Διαφορές

Οι διάφοροι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την προσέλκυση ΑΞΕ για μία χώρα υποδοχής δεν περιορίζονται σε μακροοικονομικούς, πολιτικούς και άλλους οικονομικούς παράγοντες. Σύμφωνα με τους Cui et. al. (2006), υπάρχουν και επιπλέον παράγοντες, πολιτισμικού χαρακτήρα. Οι σύγχρονες ΠΕ αναγνωρίζουν και υπολογίζουν παράγοντες με πολιτισμικό χαρακτήρα όπως αυτές που εμφανίζονται στο παρακάτω πίνακα:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 4.3: Παράγοντες πολιτισμικού χαρακτήρα

ΑΞΙΕΣ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΕΣ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΟΜΗ
Εργασιακή Κουλτούρα	Προκαταλήψεις	Γλώσσα	Συγγένεια / Οικογένεια
Χρονικός προσανατολισμός	Τελετουργίες	Διαλεκτοί	Κινητικότητα
Ατομικότητα / Συλλογικότητα	Ταμπού / Περιορισμοί	Μη λεκτική επικοινωνία	Εθνικοφροσύνη
Ροπή για κίνδυνο	Γιορτές	ΜΜΕ	Αστικοποίηση
Επιτεύγματα	Σχετικά με τις Αξίες	Τεχνολογία	Κοινωνικές Τάξεις και Κατάταξη
	Επαγγελματικές πεποιθήσεις		Πατερναλισμός/ Καθοδήγηση (Paternalism)

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από Cui et. al. (2006) και Shenkar (2001)*

4.2.7 – Συμπεράσματα - Συνοπτική Παρουσίαση Παραγόντων προσέλκυσης ΑΞΕ και άλλοι Παράγοντες

Στην τρέχουσα ενότητα διατυπώθηκαν με βάση την διεθνή βιβλιογραφία οι σημαντικότεροι παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ. Οι περισσότεροι των παραγόντων σχετίζονται με την χώρα υποδοχής και ασχολούνται με τις συνθήκες που μία ΠΕ συναντάει στην χώρα υποδοχής. Αναλυτικότερα φαίνεται ότι στις χώρες που οι θεσμικές λειτουργίες του κράτους έχουν βελτιωθεί και δεν υπάρχουν φαινόμενα αδιαφάνειας η εισροή ΑΞΕ μεγαλώνουν. Στο ίδιο πλαίσιο επίσης, η ισχυρή κυβερνητική υποδομή μπορεί να βοηθήσει για βιώσιμα επενδυτικά εγχειρήματα. Τα ζητήματα διαφθοράς είναι ακόμα ένα θέμα μελέτης σε πλήθος ερευνών. Από αυτές προκύπτει πως η εξάλειψη της διαφοράς βοηθάει στην εισροή ΑΞΕ, καθώς επίσης και στην ανάπτυξη της χώρας. Εκτός της διαφθοράς βασικός παράγοντας προσέλκυσης ΑΞΕ θεωρούνται και τα φορολογικά κίνητρα, με τους χαμηλούς συντελεστές φορολογίας και τις περιοχές με ειδικές ζώνες φορολογικών προνομίων να κεντρίζουν το ενδιαφέρον ΑΞΕ. Μεγαλύτερη βαρύτητα δίνεται στους μακροοικονομικούς παράγοντες της οικονομίας που επηρεάζουν καθοριστικά την εισροή ΑΞΕ, καθώς χώρες με μακροοικονομική σταθερότητα προσελκύουν ΑΞΕ. Στους μακροοικονομικούς παράγοντες το μέγεθος της αγοράς εξετάζεται με αποτελέσματα διαφόρων μελετών να χρησιμοποιούν το GDP και να διαπιστώσουν θετική και ισχυρή συσχέτιση με την εισροή ΑΞΕ. Σημαντική είναι και η σημασία των διαθέσιμων πόρων για μία χώρα υποδοχής (Υποδομές – Φυσικοί Πόροι – Εργατικό Δυναμικό), καθώς επιπλέον και πολιτισμικοί παράγοντες που θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται σε σχετικές αναλύσεις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Συνοπτική Παρουσίαση και άλλοι παράγοντες

Γράφημα 4.3: Παράγοντες που επηρεάζουν την εισροή ΑΞΕ.

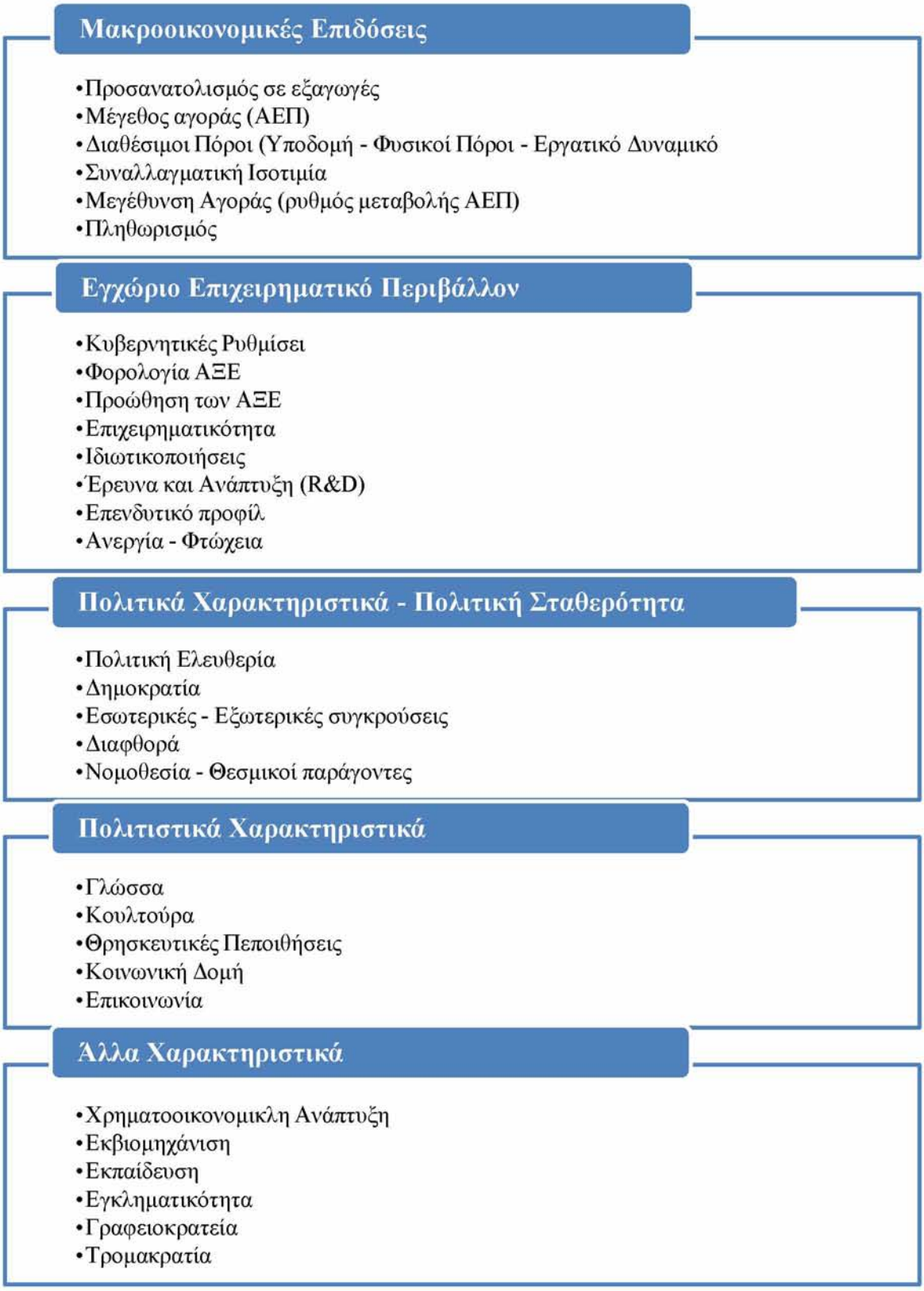

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα, συνθέτοντας τα προηγούμενα με στοιχεία από την International Country Risk Guide, ICRG*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

4.2.8 - Μορφές Κινδύνου

Ο κίνδυνος για μία ΠΕ που θα θελήσει να αναπτύξει μια επιχειρηματική δραστηριότητα, να προβεί σε ΑΞΕ σε μία χώρα διαφέρει ανάλογα την περίπτωση, την χώρα υποδοχής, τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση κλπ, αλλά πάντα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, να μπορεί να προβλεφθεί και να μπορεί να αντιμετωπιστεί αν αυτό είναι εφικτό από την ίδια την επιχείρηση. Οι κίνδυνοι δεν μπορούν πάντα να εκτιμηθούν και να ποσοτικοποιηθούν αντικειμενικά. Αυτό που αντιπροσωπεύει ένα κίνδυνο για ένα επενδυτή μπορεί να μην είναι σημαντικός για κάποιον άλλο, πράγμα το οποίο εξαρτάται από την ειδίκευση, την εμπειρία και την γνώση και τους μηχανισμούς αντιμετώπισης που διαθέτει η κάθε επιχείρηση. Αυτό απαιτεί για τις ΠΕ αλλά και τους μάνατζερ της να είναι ενήμεροι για την εξέλιξη των δομικών χαρακτηριστικών των ΑΞΕ και να κατανοούν εις βάθος τις αναγκαίες αλλαγές για μια ΠΕ, υπό το πρίσμα των περίπλοκων στρατηγικών της διεθνούς ολοκλήρωσης (UNCTAD, 1997).

Στο παρακάτω πίνακα φαίνονται οι κίνδυνοι ομαδοποιημένοι και αποτελούν σύμφωνα με Development Financing (2000), ένα «χάρτη» κινδύνων, που δύναται αν αντιμετωπίσει μια ΠΕ. Η βασική κατηγοριοποίηση γίνεται σε εμπορικούς και μη εμπορικούς κινδύνους.

Πίνακας 4.4: Χάρτης Εμπορικών Κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι Ξένοι Επενδυτές

ΕΜΠΟΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ					
Χρηματοοικονομικοί		**Λειτουργικοί**		**Επιχειρηματικοί**	
Ισολογιστικός		Επιχειρηματικής στρατηγικής και αγοράς		Νομικός	
Δομή	Υποθήκες	Marketing	Ζήτηση	Νόμοι	Στοιχειοθέτηση
Ενεργητικό	Παθητικό	Προϊόν	Πόροι	Δικαστική Ισχύς	
Προβλέψεις	Παράγωγα	Τεχνολογία	Υποστηρ. Συστήματα		
Εισοδηματική Κατάσταση		Διοικητικά Συστήματα και Λειτουργίες		Πολιτικές Μεταβολές	
Δομή	Κερδοφορία	Παραγωγή	Ανθρώπινο Δυναμικό	Φορολογία	Εργατικό Δυναμικό
Χρέη	Υπηρεσίες	Έλεγχος	Ασφάλεια	Πληθωρισμός	Κοινωνία
Εισοδήματα	Κεφάλαιο Κινδύνου	Κοινωνική Ασφάλιση		Επιτόκια	Κανονισμοί
Περικοπές	Παράγωγα	Εκπαίδευση	Μετεκπαίδευση	Δασμοί	Βιομηχανία
Κεφαλαιακή Επάρκεια		Τεχνολογία		Χρηματοοικονομικά Συστήματα	
Ισολογισμός	Χρέος	Εκσυγχρονισμός	Εγκαταστάσεις	Πληρωμές	Υπηρεσίες
Κεφαλαιοποίηση		Μετεκπαίδευση	Νέες Προβλέψεις	Πιστωτικοί Περιορισμοί	
Οιωνοί Κεφαλαιοποίηση					

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίστωση	Διαφθορά και Απάτη	Υποστηρικτικό Σύστημα Επιχειρηματικότητας
Δανειζόμενος Εγγυητής Πιστωτής Πελατειακές Σχέσεις	Υπάλληλος Μεριδιούχος Μεσάζον Κυβέρνηση Προμηθευτής Πελάτης	Λογιστική Ελεγκτική Υποστήριξη ΙΤ Τμήμα Παραπόνων Συμβουλευτική
Ρευστότητα	**Διακοπή Επιχειρηματικότητας**	**Αποτυχία Υποδομής**
Χρήμα Χρηματοροές Νόμισμα Ενεργητικό Νόμισμα Παθητικό Καλυμμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία	Εσωτερικοί Παράγοντες Εξωτερικοί Παράγοντες Υποδομή Ατύχημα	Συγκοινωνίες Τηλεπικοινωνίες Ενέργεια Ύδρευση / Άρδευση
Επιτόκιο	**Διοικητικά Προβλήματα**	**Περιβαλλοντικοί Παράγοντες**
Εγχώριο Ξένο Βραχυχρόνιο Μακροχρόνιο	Γραφειοκρατία Στοιχειοθέτηση Σύγκρουση Αρμοδιοτήτων	Ατμοσφαιρική Ρύπανση Ρύπανση Υδάτων Διαρροές Αερίων Τοξικότητα Εδάφους
Νόμισμα		**Ανταγωνισμός**
Μεταβλητικότητα Απελευθέρωση		Ξένος Εγχώριος Εισόδου Εξόδου

Πίνακας 4.5: Χάρτης Μη Εμπορικών Κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι Ξένοι Επενδυτές

ΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ		
Εγχώριοι		
Πολιτικός	Σκοπιμότητα Πίστωσης	Πόλεμος - Σύγκρουση
Κατάσχεση Σφετερισμός Εθνικοποίηση Υπεξαίρεση Σπάσιμο Συμβάσεων Αναρχικές Επαναστάσεις	Δημόσια Τοπικής Αυτοδιοίκησης Τοπική Δημοτική	Εμφύλιος Συνοριακός Τοπικός Τρομοκρατία
Φυσικό Γεγονός	Πολιτική Αποτυχία	Επίδραση Παγκόσμιας Συγκυρίας
Σεισμός Κατολισθήσεις Πλημμύρα Πυρκαγιά	Τραπεζική Κρίση Χρηματοοικονομική Κρίση Δημοσιονομική Κρίση Εργατική Κρίση	Πόλεμος Τρομοκρατία Τιμή Πετρελαίου Παγκόσμια Κρίση

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από Development Financing (2000)*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΒΑΛΚΑΝΙΑ

«Βαλκάνια» είναι η ονομασία των χωρών που καταλαμβάνουν τη Βαλκανική χερσόνησο, την ανατολικότερη των τριών νότιο-ευρωπαϊκών χερσονήσων της Μεσογείου. Συμπεριλαμβάνει τα κράτη της Ελλάδας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Αλβανίας, Σκοπίων, Σερβίας, Μαυροβουνίου, Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, Κροατίας και τέλος της Σλοβενίας. Konemann (2004, σελ.261)

Ο όρος «Βαλκάνια» προέρχεται από την ονομασία του βαλκανικού βουνού που εκτείνεται από το κέντρο της Βουλγαρίας, μέχρι την ανατολική πλευρά της Σερβίας. Καθώς τα φυσικά σύνορα δεν συμπίπτουν με τα εθνικά σύνορα, συχνά υπάρχουν δυσκολίες και διαφωνίες σχετικά με το καθορισμό των κρατών που αποτελούν τα Βαλκάνια. Ενώ υπήρχε ήδη αντιπαράθεση για την υπαγωγή ή όχι της Ρουμανίας στη περιοχή των Βαλκανίων, ο διαμελισμός της Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας προκαλεί το ίδιο ερώτημα αναφορικά με τη Σλοβενία και τη Κροατία (Boniface, 2001, σελ.110)

Ένα από τα γνωρίσματα της περιοχής είναι η περιφερειακή αστάθεια που τη χαρακτηρίζει. Αυτό το συμπέρασμα αποτυπώνεται πολύ εύστοχα από τον Boniface (2001, σελ.110), και αναφέρει συγκεκριμένα ότι:

«Δυο χώρες - μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας (Ρουμανία και Βουλγαρία), δυο του ΝΑΤΟ (Ελλάδα και Τουρκία), μια χώρα επικεφαλής των Αδεσμεύτων (Γιουγκοσλαβία) και μια που δεν είναι ενταγμένη σε καμία στρατιωτική συμμαχία (Αλβανία): αυτή ήταν η γεωστρατηγική κατάσταση της περιοχής στις αρχές τις δεκαετίας του 1990. Έκτοτε το Σύμφωνο της Βαρσοβίας χάθηκε, η Γιουγκοσλαβία διαμελίστηκε και ιδρύθηκαν έξι νέα κράτη, ενώ η Αλβανία βυθίστηκε για λίγο, το 1997, στον εμφύλιο πόλεμο».

Εικόνα 1: *Balkan peninsula with northwest border Soča - Krka - Sava*

Όπως φαίνεται και στην διπλανή εικόνα η θέση των Βαλκανίων είναι ιδιαίτερα σημαντική. Αυτό οφείλεται

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

κυρίως στα σύνορα της. Στην ανατολική πλευρά τα Βαλκάνια «βρέχονται» από την Μαύρη Θάλασσα, στο νότιο τμήμα, «αγκαλιάζονται» από το Αιγαίο Πέλαγος και το Ιόνιο επίσης, ενώ δυτικά υπάρχει η Αδριατική Θάλασσα.

Ιστορικά η περιοχή ήταν γνωστή ως σταυροδρόμι των διάφορων πολιτισμών, με την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και την Οθωμανική να εξαπλώνονται στην περιοχή, αφήνοντας το στίγμα τους και στην συνέχεια να καταρρέουν.

Τα Βαλκάνια καλύπτουν μία έκταση περί των 550.000 km^2 και ο πληθυσμός ανέρχεται περίπου στα 55 εκατομμύρια. (http://en.wikipedia.org/wiki/Balkans)

5.1 Από το χθες στο σήμερα

Η κατάσταση στην περιοχή των Βαλκανίων χαρακτηρίζεται όλα τα προηγούμενα χρόνια από μία αστάθεια τόσο πολιτική όσο και οικονομική. Αυτό αν θελήσουμε να το προσεγγίσουμε λιγάκι περισσότερο θα πρέπει να δούμε την ιστορία της περιοχής.

Η ιστορία της περιοχής αρχίζει πολλά χρόνια πριν, προ-κλασσική αρχαιότητα, όταν ελληνικές πόλεις και φυλές ελληνικές κυριαρχούν. Αργότερα η εξάπλωση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας «ακουμπάει» και τα Βαλκάνια. Το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής κατακτήθηκε και αμέσως αρχίζει η εξάπλωση της Ρωμαϊκής κουλτούρας και της λατινικής γλώσσας. Πολλές περιοχές όμως συνεχίζουν να μιλούν την κλασσική ελληνική παρά την κυριαρχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Μετά τα τέλη του 16ου αιώνα, η Οθωμανική Αυτοκρατορία ελέγχει την περιοχή και έτσι σε πολλές περιοχές το Οθωμανικό στοιχείο κυριαρχεί. Στη νοτιοανατολική Ευρώπη αρχίζουν να εμφανίζονται στοιχεία μουσουλμανικά και επιπλέον μία ακόμα γλώσσα και κουλτούρα. Η ανεξαρτησία κρατών της βαλκανικής θα αρχίσει κατά τον 19ο αιώνα (Ελλάδα, Σερβία, Βουλγαρία) και η έκταση της Τουρκίας θα αρχίσει να περιορίζεται (Jelavich, 1983, σελ. 4-42)

Ο Πρώτος Παγκόσμιος πόλεμος ξεσπά με αφορμή την δολοφονία του αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου της Αυστρίας στο Σεράγεβο και η περιοχή χαρακτηρίζεται από μία αποσταθεροποίηση και κρίση που συνεχώς διογκώνεται. Ταυτόχρονα με την κρίση στην περιοχή, κάποια τμήματα της Ευρώπης κάνουν στροφή στο εμπόριο και κοιτούν προς τον Ατλαντικό απομονώνοντας ακόμα περισσότερο οικονομικά την περιοχή των Βαλκανίων. Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η Σοβιετική Ένωση παίζει σημαντικό ρόλο στην περιοχή. Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου έχει την υποστήριξη από χώρες των Βαλκανίων με κουμμουνιστικές και φίλο-σοβιετικές κυβερνήσεις. Η Γιουγκοσλαβία με ηγετική μορφή τον στρατάρχη Τίτο δεν αποδέχεται την Ένωση με την Βουλγαρία ενώ και η Αλβανία ακολουθεί μία απομονωτική θέση ξέχωρα από την Σοβιετική Ένωση. Από το 1945

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

έως το 1980 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, καταφέρνει να διατηρήσει τη συνοχή της, παρά τις διαφωνίες των διάφορων εθνών. Από το 1980, η χώρα εμφανίζει κάποιες ρωγμές στον ιστό της , αλλά η διάσπαση γίνεται πραγματικότητα στα τέλη του 1991 (Boniface, 2001, σελ.110-111)

Την δεκαετία του 1990 η περιοχή πλήττεται από σφοδρές ένοπλες συγκρούσεις και έχει ως αποτέλεσμα την επέμβαση δυνάμεων του ΝΑΤΟ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κοσσυφοπέδιο και Σκόπια. Το κύριο ζήτημα που πλήττει αυτή τη στιγμή την Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι η ύπαρξη Αλβανόφωνων στο Κοσσυφοπέδιο και η επίτευξη σταθεροποίησης σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, ώστε να μπορέσει να υπάρξει ανάπτυξη της περιοχής.

Η Ελλάδα από το 1981 βρίσκεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και από τις χώρες τις βαλκανικής χερσονήσου την ακολουθούν το 2007, η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Τα τελευταία χρόνια άρχισαν οι συζητήσεις για παραπέρα διεύρυνση με χώρες των Δ.Βαλκανίων. Οι αναταραχές όμως της περιοχής αναγκάζουν την Ε.Ε. να θέσει στις διαπραγματεύσεις πρωταρχικούς όρους σταθεροποίησης και στη συνέχεια σύνδεσης.

Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στα βαλκανικά κράτη και η μετάβαση τους προς τις διεθνείς αγορές οδήγησαν στην εισροή ΑΞΕ στη περιοχή. Σημείο αφετηρίας, σύμφωνα με τους Zakharov και Kušić (2003) στην εκδήλωση του φαινομένου, είναι αναμφίβολα το έτος 1989. Οι εισροές ΑΞΕ αρχικά είναι ελάχιστες, καθώς η ανάπτυξη στα Βαλκάνια παρεμποδίζεται από την αιματηρή διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας και το εσωστρεφές κομμουνιστικό παρελθών των χωρών, αλλά από τα μέσα της δεκαετίας του ’90 άρχισαν να μεταβάλλονται και να αποκτούν μία ανοδική τάση. Σε πρώτη φάση σύμφωνα με τον Kekic (2005), κλειδί της προσέλκυσης ΑΞΕ στις χώρες της περιοχής αποτέλεσαν η πολιτική και κοινωνική σταθερότητα, η οικονομική ανάπτυξη, αλλά και το ενδεχόμενο ένταξης των χωρών αυτών στην ΕΕ, που είναι βασικός στόχος σχεδόν όλων των κυβερνήσεων των βαλκανικών κρατών. Πρωταρχικό ρόλο παίζουν επίσης παράγοντες όπως το χαμηλό κόστος παραγωγής (που οφείλεται σε χαμηλό κόστος εργασίας και χαμηλές αξίες γης), το καταρτισμένο εργατικό δυναμικό, η ευνοϊκή φορολογία για τις επενδύσεις και άλλοι παράγοντες για τους οποίους η εργασία θα αναφερθεί και θα αναλύσει εκτενέστερα στην συνέχεια. Επιπλέον ο Sergi (2003), αναφέρει την σημασία της γεωγραφικής εγγύτητας στο προσανατολισμό των ΑΞΕ για την περιοχή των Βαλκανίων καθώς και τα πλεονεκτήματα αυτής.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

5.2 Ανάλυση βαλκανικών χωρών

Στο πρώτο κομμάτι αυτού του κεφαλαίου προσπαθήσαμε να δώσουμε μια γενική εικόνα της κατάστασης που επικράτησε στην περιοχή των Βαλκανίων. Σε αυτό το κομμάτι θα δώσουμε βαρύτητα στις εξεταζόμενες χώρες ξεχωριστά, με έμφαση σε στοιχεία που προέκυψαν από την θεωρία ως βασικοί παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ.

Η αναφορά στις εξεταζόμενες χώρες γίνεται με αλφαβητική σειρά. Στην ανάλυση συμπεριλήφθηκαν συνοπτικά οι παρακάτω χώρες:

Αλβανία – Βοσνία/Ερζεγοβίνη – Βουλγαρία – Κροατία – ΠΓΔΜ - Ρουμανία.

5.2.1 - ΑΛΒΑΝΙΑ (ALBANIA)

Η Αλβανία είναι μια χώρα των Βαλκανίων που ανεξαρτητοποιήθηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1912, αλλά κατακτήθηκε από την Ιταλία το 1939. Κομμουνιστικό κίνημα αναλαμβάνει την χώρα το 1944 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, όπου η Αλβανία που κλείνει 46 χρόνια ξενόφοβο κομμουνιστικό κράτος και καθιερώνει μια πολυκομματική δημοκρατία. Σύμφωνα με το Financial Standards Foundation (2009), η μετάβαση έχει αποδειχθεί δύσκολη, καθώς όλες οι διαδοχικές κυβερνήσεις προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν προβλήματα όπως, η μεγάλη ανεργία, η εκτεταμένη διαφθορά, ένα ερειπωμένο κράτος από υποδομές, ισχυρά δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος, και μαχητικούς πολιτικούς αντιπάλους.

Η Αλβανία κατέχει μία στρατηγικής σημασίας γεωγραφική θέση, καθώς βρίσκεται κατά μήκος των στενών του Οτράντο, έχοντας πέρασμα από την Αδριατική, στο Ιόνιο πέλαγος και από κει στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Επιπλέον, για την Αλβανία από τον Απρίλιο του 2009 έχει τεθεί σε ισχύ η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης. Παρά τη συνεχή βελτίωση της οικονομίας, που ξεκίνησε ουσιαστικά το 2003 και με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της τάξεως του 5-6%, η Αλβανία θα χρειαστεί μεγάλο χρονικό διάστημα προκειμένου να πετύχει επίπεδο ανάπτυξης και υποδομών ικανό να της επιτρέψουν την ένταξή της στης Ε.Ε., θα είναι ωστόσο δεσμευμένη να προσαρμόζεται προοδευτικά στο κοινοτικό κεκτημένο και συνεπώς θα μειώνονται αποφασιστικά οι πιθανότητες κινδύνου για τους ξένους επενδυτές. Εκτός αυτών όμως, θα πρέπει να σημειώσουμε πως η Αλβανία σύμφωνα με τους Nakuçi et al (2006), έχει και σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που

Πηγή: *CIA/Albania*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

μπορούν μελλοντικά να αποδώσουν αποθέματα ΑΞΕ και να κάνουν την χώρα ανταγωνιστική στην διεθνή αγορά. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη αναφέρονται ως πλεονεκτήματα της Αλβανίας, η γεωγραφική θέση, όπως αυτή αναλύθηκε παραπάνω, ο πλούτος της σε φυσικούς πόρους, το εργατικό δυναμικό έχει μία αρκετά υψηλή εξειδίκευση και τέλος ανταγωνιστικούς μισθούς.

Σύμφωνα με το Rimed Report 14 (2006), **το βασικότερο πλεονέκτημα της πρωτεύουσας της Αλβανίας, των Τιράνων και κατ' επέκταση ολόκληρης της χώρας, είναι η γεωγραφική της θέση στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια, ενώ το βασικότερο μειονέκτημα της είναι η διαφθορά και η εγκληματικότητα, η κακή κατάσταση των κτιριακών δομών και η άναρχη και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη δομών χωρίς πολεοδομικό σχεδιασμό.**

Πηγή: *FIAA*

Η κυβέρνηση της χώρας έχει λάβει μέτρα για τον περιορισμό των βίαιων εγκλημάτων, και πρόσφατα ενέκρινε μια δέσμη δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων με στόχο τη μείωση της παραοικονομίας και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Η οικονομία ενισχύεται με ετήσια εμβάσματα από το εξωτερικό που αντιπροσωπεύουν περίπου το 15% του ΑΕΠ, κυρίως από Αλβανούς που ζουν στην Ελλάδα και την Ιταλία και αυτό βοηθά την αντιστάθμιση του μεγάλου εμπορικό ελλείμματος. Σημαντικό στοιχείο που αξίζει να αναφέρουμε είναι ότι ο γεωργικός τομέας, αντιπροσωπεύει περισσότερο από το ήμισυ της απασχόλησης στην Αλβανία, αλλά μόνο το ένα πέμπτο του ΑΕΠ. Παρόλο που το ήμισυ της απασχόλησης βασίζεται στην γεωργία, παρατηρείται το γεγονός της εργασίας με την γη να κατέχουν μικρές επιχειρήσεις και οικογενειακές καλλιέργειες γεγονός που δείχνει χαμηλού επιπέδου εξοπλισμούς και ακαθόριστα δικαιώματα ιδιοκτησίας γης. Στο τομέα της ενέργειας παρατηρούνται αρκετά προβλήματα εξαιτίας απαρχαιωμένων υποδομών και μεγάλη εξάρτησης από την υδροηλεκτρική ενέργεια, γεγονός που οδηγεί και σε δυσκολία εισροής ξένων επενδύσεων στην περιοχή. Η αποπεράτωση του νέου θερμοηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή του Αυλώνα θα βοηθήσει και θα ενισχύσει τις δομές παραγωγής, γεγονός που συντελεί και σύμμαχο στην προσέλκυση ΑΞΕ. Σημαντική βαρύτητα δίνεται και στα σχέδια για την αναβάθμιση των δικτύων μεταφοράς, οδικούς άξονες και σιδηροδρομικό δίκτυο[22],

[22] Με την βοήθεια από ταμεία της Ε.Ε.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

μεταξύ της Αλβανίας με το Μαυροβουνίου και το Κοσσυφοπέδιο, που θα συμβάλει αποφασιστικά στην παραπέρα ανάπτυξη (CIA, 2011)

Πίνακας 5.1: Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για την ΑΛΒΑΝΙΑ

	GDP growth (annual %)	GDP - per capita (PPP) - σε $	Συνολικός Πληθυσμός	FDI net inflows (% of GDP)
1997	-10,2	3.033	3.086.806	2,163
1998	12,7	3.470	3.075.628	1,650
1999	10,1	3.883	3.069.856	1,200
2003	5,7	5.231	3.086.736	3,150
2004	5,9	5.675	3.098.677	4,572
2005	5,5	6.163	3.110.579	3,134
2006	5	6.880	3.121.751	3,562
2007	6	7.310	3.132.458	6,113
2008	7,5	8.373	3.143.291	7,225
2009	2,5	8.373	3.155.271	8,139

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της World bank (2011).*

Συμπερασματικά βλέπουμε πως η Αλβανία παρουσιάζει σημαντική μείωση στο ΑΕΠ το 1997 γεγονός που οφείλεται στην αιματηρές εξεγέρσεις και την περίοδο γενικών αναταραχών και πολιτικής αστάθειας στην περιοχή, με τις επόμενες χρονιές να είναι σημαντικές για την δημιουργία βάσεων ανάπτυξης. Από το 2003 μέχρι και το 2009 (διαθέσιμα στοιχεία από την World Bank), παρατηρούμε ένα μέσο όρο αύξησης του ΑΕΠ, 5,44%, με σημαντική πτώση το τελευταίο εξεταζόμενο έτος. Εντυπωσιακό είναι και το στοιχείο της μείωσης του πληθυσμού την περίοδο 1997 – 1999, γεγονός που υποδηλώνει την κατάσταση στην γείτονα χώρα εκείνη την περίοδο. Μέσα σε μία δεκαετία η Αλβανία είχε αύξηση στο συνολικό μέγεθος του πληθυσμού της περίπου 2,5%. Το εξεταζόμενο μέγεθος των εισροών των ΑΞΕ στην χώρα παρατηρούμε πως τα χρόνια των αναταραχών μειώνεται (ποσοτική επίδραση των αναταραχών της περιοχής στις εισροές ΑΞΕ), αλλά η προσπάθεια αναδιάρθρωσης της περιοχής και των γενικών μεταρρυθμίσεων που αναλύσαμε και σε προηγούμενο σημείο της μελέτης επιφέρει αύξηση από το 2003 – 2009, 160%. Η συγκεκριμένη άνοδος είναι αρκετά αισιόδοξο γεγονός για την πορεία της Αλβανίας από ένα κράτος αναταραχών και πολιτικής αστάθειας, σε ένα κράτος με ευρωπαϊκή προοπτική και ελκυστικό στις ΑΞΕ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Γράφημα 5.1: Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ - Αλβανία

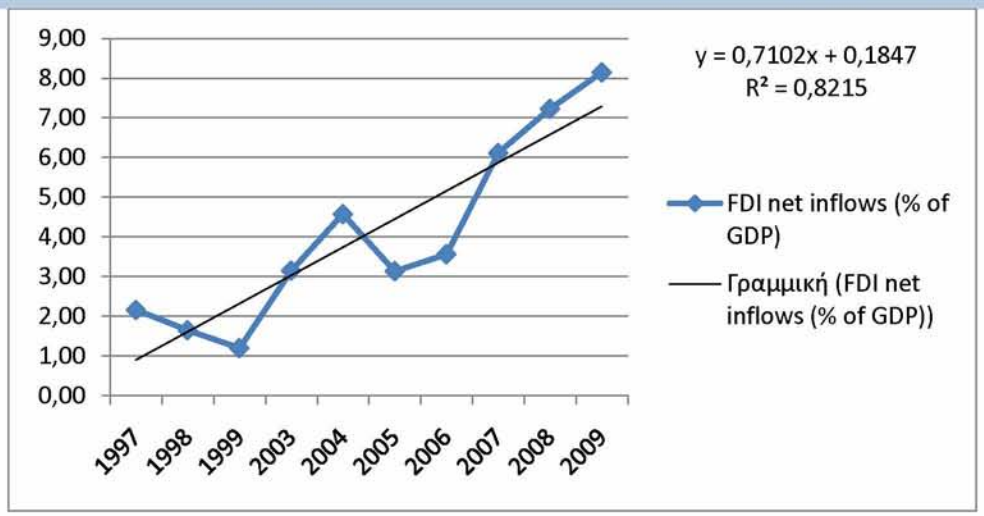

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω στοιχεία.*

Σύμφωνα με την Bank of Albania (2006), οι χώρες οι οποίες επενδύουν στην Αλβανία προέρχονται κατά 82% από την Ευρώπη και συγκεκριμένα παρατηρούμε οι ΑΞΕ προς την Αλβανία φαίνεται να προέρχονται από τις παρακάτω χώρες:

Πίνακας 5.2: Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Αλβανία.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΞΕ ΑΠΟ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	
Ιταλία	51,14%
Ελλάδα	24,33%
Τουρκία	3,80%
Αμερική	2,66%
Κίνα	1,90%
Γερμανία	1,71%
Ουγγαρία	1,33%
Άλλη	13,12%

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Bank of Albania (2006).*

Από τον παραπάνω πίνακα αλλά και όπως αυτός αποτυπώνεται γραφικά στη συνέχεια, είναι ξεκάθαρο ότι η Ιταλία είναι η χώρα η οποία έχει προβεί στις περισσότερες ΑΞΕ στην Αλβανία και ύστερα η Ελλάδα. Η Ιταλία και η Ελλάδα συμμετέχουν στην εισροή ΑΞΕ στην Αλβανία συνολικά κατά 75%, εκμεταλλευόμενες την απόσταση των χωρών από την Αλβανία,

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

έτσι ώστε να μεταφέρουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες εκεί και να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα που τους προσφέρονται.

Γράφημα 5.2: Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Αλβανία

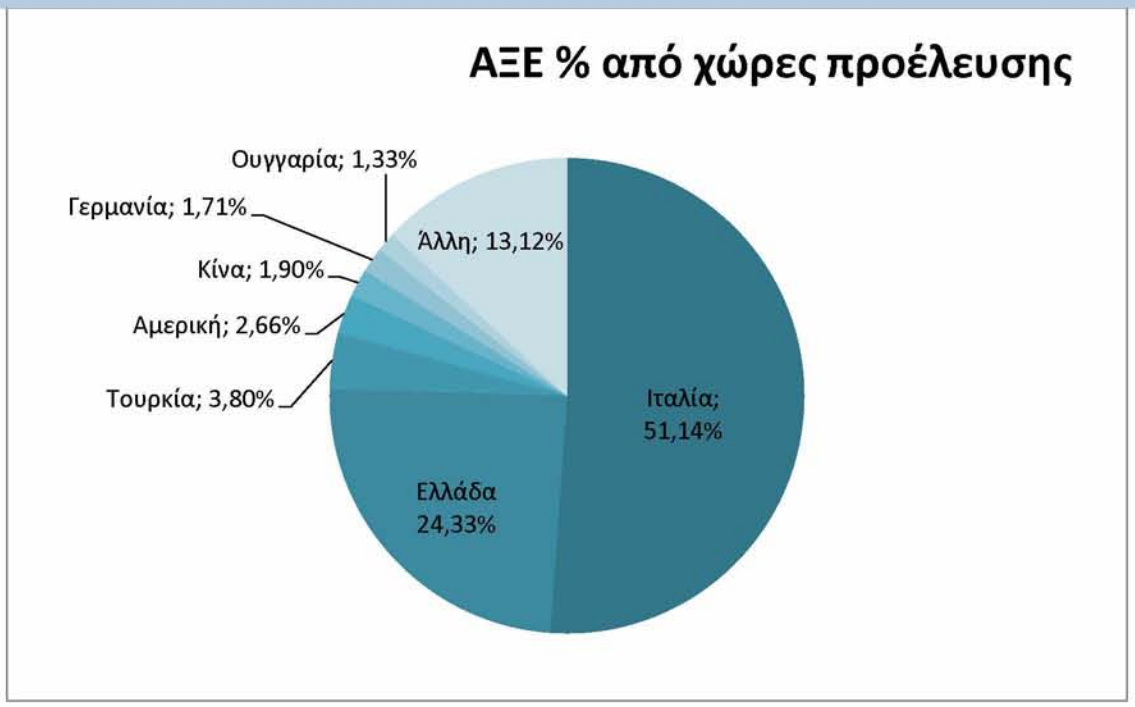

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Στους τομείς που η Αλβανία φαίνεται να κεντρίζει το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών σύμφωνα και με την ίδια πηγή από την Bank of Albania (2006) είναι:

Πίνακας 5.3: ΑΞΕ στην Αλβανία ανά τομέα δραστηριότητας.

Τομέας Δραστηριότητας	**Ποσοστιαία**
Μεταποιητική Βιομηχανία	45,0%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο - Επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης	27,0%
Κατασκευές	8,0%
Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	5,0%
Ακίνητα - Εκμισθώσεις - Τεχνολογία της πληροφορίας	5,0%
Άλλοι Τομείς	10,0%

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από Bank of Albania (2006)*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Στο παραπάνω πίνακα φαίνονται οι τομείς στους οποίους επενδύονται ξένα κεφάλαια στην Αλβανία. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι η μεταποιητική βιομηχανία αποτελεί το βασικότερο πόλο έλξης. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την έρευνα Investment Horizons: West Balkans (2006)[23], στην οποία γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις σχέσεις Ιταλίας – Αλβανίας στον τομέα της ένδυσης, με πολλές ιταλικές επιχειρήσεις να ζητούν φθηνό εργατικό και α' ύλες στην Αλβανία και να προωθούν στην συνέχεια μέσω ιταλικών καναλιών διανομής τα τελικά προϊόντα στην αγορά της Ιταλίας αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης. Το ίδιο συμβαίνει και σε ενδιάμεσα προϊόντα που σχετίζονται και με άλλους κλάδους, όπως της αυτοκινητοβιομηχανίας που στην Αλβανία οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται συγκριτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με την χώρα προέλευσής τους ή άλλες χώρες.

Λοιπά χαρακτηριστικά

Στην προσπάθεια να εξετάσουμε από πολλές πλευρές το φαινόμενο, θα παρουσιάσουμε στον παρακάτω πίνακα, ενδιαφέροντα μεγέθη της αλβανικής κοινωνίας – οικονομίας, που για πολλές επιχειρήσεις, αλλά και για μελλοντικές ΑΞΕ στην περιοχή τείνουν να είναι λόγοι – κίνητρα ή αντίθετα αντικίνητρα επένδυσης.

Πίνακας 5.4: Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την ΑΛΒΑΝΙΑ

Economy	Έτος		
Εργατικό Δυναμικό	2009		1.100.000
Εργατικό Δυναμικό – ανά δραστηριότητα	2006	Γεωργικός Τομέας	58%
		Βιομηχανία	15%
		Υπηρεσίες	27%
Ανεργία	2010		12,70%
Εξαγωγές (δις δολάρια)	2010		$1.339
Εισαγωγές (δις δολάρια)	2010		$4.337
Πληθωρισμός	2010		3,40%
Communication			
Χρήστες internet	2009		1.300.000
Transportation			
Αεροδρόμια	2010		5
Εμπορικά Λιμάνια	2010		25(1)[24]

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA - 2011)*

[23] Μελέτη υπό την αιγίδα της World Bank Group/ Multilateral Investment Guarantee Agency

[24] Σε παρένθεση αναφέρεται ο αριθμός των εμπορικών λιμανιών που ανήκουν ή έχουν παραχωρηθεί σε άλλη χώρα. Η χώρα η οποία κατέχει το 1 από τα 25 εμπορικά λιμάνια της Αλβανίας είναι η Τουρκία.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τα παραπάνω στοιχεία είναι ενδεικτικά κάποια βασικά οικονομικά και όχι μόνο στοιχεία, που σύμφωνα με μελέτες είναι βασικά στην διερεύνηση των ΑΞΕ και τα κίνητρα που μία χώρα μπορεί να προσελκύσει ξένους επενδυτές. Ο Rolfe R. et al (1993), αναφέρθηκε στην σημασία του εργατικού δυναμικού ως κίνητρο επένδυσης σε μία περιοχή, ενώ ο ίδιος αναφέρει σαν βασικούς παράγοντες εξίσου σημαντικούς την ανάπτυξη, το μέγεθος της αγοράς, τα επίπεδα βασικών μακροοικονομικών μεγεθών κ.α.

Σημαντική αναφορά στην εξέταση του φαινομένου δίνεται από αρκετούς μελετητές και στις υποδομές (επικοινωνιών και μεταφορών), που υποδηλώνει και βασικά γνωρίσματα της χώρας υποδοχής σε μία ΠΕ που θέλει να επενδύσει σε αυτήν. Ο Rolfe et al (1993) και Lydon et al (2005), στάθηκαν στην αξία των υποδομών και συγκεκριμένα στον τρόπο που μπορεί να επηρεάσει μία ΠΕ. Ο Lydon et al (2005), χρησιμοποιεί τις τηλεφωνικές συνδέσεις ανά 1000 κατοίκους για να μελετήσει την επιρροή πάνω στις εισροές ΑΞΕ, αλλά και το τα χιλιόμετρα οδικού δικτύου. Η μελέτη μας διαφοροποιείται και προσθέτει την δυνατότητα πρόσβασης στο internet από τους κατοίκους της χώρας και επίσης την υποδομή σε αεροδρόμια και εμπορικά λιμάνια.

Μία ακόμα διάσταση που θα προσπαθήσουμε να δώσουμε στην ανάλυση μας είναι η επιρροή της απόστασης μεταξύ των χωρών. Οι χώρες με τις οποίες η Αλβανία έχει άμεσες σχέσεις σε όρους εξαγωγών και εισαγωγών είναι αυτές που θα εξεταστούν και από την μελέτη μας.

Πίνακας 5.5: Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την ΑΛΒΑΝΙΑ και η απόστασή τους

	σε δις $		οδική απόσταση σε χλμ
ΧΩΡΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ
ΑΛΒΑΝΙΑ (2010)	4337	1339	X
Ιταλία (2009)	29,94%	58,75%	1119
Ελλάδα (2009)	14,05%	9,69%	578
Αυστρία (2009)		6,73%	1401
Κίνα (2009)	5,39%	5,68%	n.a
Τουρκία (2009)	7,10%		1773
Γερμανία (2009)	6,90%		2057

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA) και του δικτυακού ιστότοπου apostasies.gr*

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις χώρες που συνεργάζονται εμπορικά με την Αλβανία. Η Ιταλία αποτελεί την πρώτη χώρα είτε σε εισαγωγές από την Αλβανία, είτε σε εξαγωγές από αυτήν με την χιλιομετρική απόσταση από οδική αρτηρία να είναι 2 φορές μεγαλύτερη από αυτήν Αλβανίας – Ελλάδας. Οι δύο χώρες

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

μέσω της Αδριατικής έρχονται πιο κοντά σε σχέση με τους υπόλοιπους, καθώς μπορούν να έχουν και σύνδεση με ακτοπλοϊκές γραμμές.

Ελληνική Δραστηριότητα στην Αλβανία

Στα πλαίσια της μελέτης θεωρήθηκε σκόπιμο να αναζητηθούν και ελληνικές επενδύσεις στην γειτονα χώρα. Τα στοιχεία προήλθαν από τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ).

Πίνακας 5.6: ελληνικές επιχειρήσεις και τομέας δραστηριότητάς τους στην ΑΛΒΑΝΙΑ

ΤΟΜΕΑΣ	ΕΤΑΙΡΙΕΣ		
Τραπεζικός τομέας	Εθνική / Alpha	Εμπορική	Πειραιώς - Tirana Bank
Τηλεπικοινωνίες	AMC (Cosmote group)	Vodafone	
Πετρελαιοειδή	Global Petroleum (ΕΛΠΕ)	Mamidoil	Euroil
Κατασκευές	Εγνατία	ΔΙΕΚΑΤ	Atermon
Βιομηχανικά προϊόντα	Μαΐλης (υλικά συσκευασίας)	Alumil	Morpack (υλικά συσκευασίας)
Τρόφιμα	Λούλης (άλευρα)		
Ασφαλιστικός τομέας	Interalbanian (Όμιλος Ασπίς)		
Σύμβουλοι επιχειρήσεων	Rokas and Partners		
Μεταφορές	Ολυμπιακή	Aegean	
Υγεία	Κεντρική Κλινική Αθηνών	Όμιλος Υγεία	

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από ΣΒΒΕ*

Γιατί να επενδύσει κανείς στην Αλβανία;

- Αλματώδης πρόοδος στην αναβάθμιση των υποδομών, ιδίως του οδικού δικτύου, το διεθνές αεροδρόμιο των Τιράνων και τα λιμάνια. (Financial Standards Foundation, 2009)
- Το τραπεζικό σύστημα απέφυγε την παγκόσμια οικονομική μετάδοση της κρίσης και θεωρείται επικερδής και σταθερό. (Financial Standards Foundation, 2009)
- Σημαντική μείωση της Διαφθοράς (Financial Standards Foundation, 2009)
- Δημιουργία Βιομηχανικών Πάρκων και ελεύθερες βιομηχανικές ζώνες (FIAA[25])
- Η γεωγραφική θέση, με εύκολη πρόσβαση και σταυροδρόμι στις αγορές τις Ευρώπης (Rimed Report 14, 2006)

[25] Foreign Investors Association of Albania

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

5.2.2 – ΒΟΣΝΙΑ / ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ (BOSNIA and HERZEGOVINA)

Η Βοσνία – Ερζεγοβίνη (BiH) είναι και αυτή μία χώρα της βαλκανικής χερσονήσου στην νοτιοανατολική Ευρώπη. Στα βόρεια και δυτικά σύνορά της, «συναντάει» τα σύνορα της Κροατίας. Ανατολικά συνορεύει με την Σερβία και στο νότιο τμήμα της είναι το Μαυροβούνιο. Στο εσωτερικό της χώρα συνυπάρχουν Βόσνιοι, Σέρβοι αλλά και Κροάτες μιας και η BiH μέχρι της αρχές της δεκαετίας του 90 αποτέλεσε μέρος της Γιουγκοσλαβίας. (http://en.wikipedia.org/wiki/Bosnia_and_Herzegovina)

Η BiH αποτέλεσε ανεξάρτητο κράτος στις αρχές του 90 και από τη Συμφωνία του Dayton η μεταπολεμική εξέλιξη της χώρας χαρακτηρίζεται με την προσπάθειά της για σταδιακή ενσωμάτωσή της στο περιφερειακό και το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Ο εν λόγω στόχος αναφέρεται σε φιλελευθεροποιήσεις, αναδιαρθρώσεις και ιδιωτικοποιήσεις στρατηγικών τομέων ή κρατικών επιχειρήσεων, τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Πηγή: *CIA/BiH*

Το κράτος με την μικρή αυτή ιστορία προσπαθεί να κεντρίσει όπως αναφέρθηκε παραπάνω ΑΞΕ, αλλά ταυτόχρονα και να λύσει ή καλυτέρα να ενοποιήσει κάποιες οντότητες στο εσωτερικό της έτσι ώστε να μπορέσει να ασκήσει πιο ολοκληρωμένη πολιτική. Μετά την ειρηνευτική συμφωνία του Dayton, τα σύνορα της χώρας παρέμειναν ως είχαν, αλλά αναγνωρίζονται σε δεύτερο επίπεδο και δύο οντότητες στο εσωτερικό της χώρας, μία κροατική ομοσπονδία της Βοσνίας και μία σερβική ομοσπονδία της Βοσνίας (Srpska).

Τον Ιούνιο του 2008 υπεγράφη Συμφωνία Σταθεροποιήσεως και Συνδέσεως με την Ε.Ε., προσπάθεια που απαιτεί συνέπεια, συνέχεια και χρόνο για την επίτευξή της, ιδίως αν ληφθεί υπόψη το πολύπλοκο σύστημα διακυβέρνησης της χώρας και η συχνή έλλειψη συνεργασίας και διαφάνειας μεταξύ των Οντοτήτων και των Κεντρικών Οργάνων της.

Η χώρα την περίοδο των πολεμικών συγκρούσεων πλήττεται ανεπανόρθωτα και σύμφωνα με στοιχεία της CIA (2011), μειώνει την παραγωγή της κατά 80%. Μεταπολεμικά η χώρα προσπαθεί να σταθεί στα πόδια της, αλλά ως το 1995 στην χώρα κυριαρχεί η ανεργία. Σύμφωνα με τον Hunya (2002), η μετάβαση στην περίοδο ειρήνης και η διαδικασία ανόρθωσης της παραγωγής σε ικανοποιητικά επίπεδα έρχεται εν μέρει το 1996 – 1999, αλλά

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

επιβραδύνεται την επόμενη τριετία. Από το 2003 και πάλι σύμφωνα και πάλι με την CIA (2011), η παραγωγή οδεύει προς μία σταθερή αύξηση σχεδόν 5% χρόνο γεγονός που αποτελεί θετικό στοιχείο για την χώρα, την ενταξιακή της προοπτική, αλλά κυρίως για την προσέλκυση ΑΞΕ. Η οικονομική κρίση έρχεται σε μία δύσκολη περίοδο για την BiH που την στιγμή που στρέφεται στην παγκόσμια αγορά και έρχεται στο προσκήνιο με προσπάθειες για σταθεροποίηση και προσέλκυση ΑΞΕ.

Ο ιδιωτικός τομέας παρόλα αυτά βρίσκεται σε άνοδο και η χώρα κεντρίζει το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών έστω και με αργά βήματα. Βασικό πρόβλημα για την άσκηση πολιτική είναι ο διαχωρισμός των τριών οντοτήτων στο εσωτερικό της χώρας, που κάνει τις πολιτικές αποφάσεις σύνθετες. Στο βασικό αυτό εμπόδιο θα μπορούσε κανείς να προσθέσει και το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού πηγαίνει σε ανελαστικά έξοδα, όπως μισθοί, συντάξεις και όχι σε κάποια σχέδια επενδυτικού χαρακτήρα ή αναπτυξιακής μορφής.

Σύμφωνα με τον Sergi (2003), σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας κατέχει η γεωργία. Στις κοιλάδες της χώρας παράγονται σιτάρι, σίκαλη, κριθάρι, λινάρι, καπνός, τεύτλα και φρούτα, ενώ στις ορεινές περιοχές υπάρχουν πολλοί βοσκότοποι όπου εκτρέφονται βοοειδή, άλογα και πρόβατα. Τα πολλά δάση δίνουν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Επιπλέον, η περιοχή έχει πολλά ορυκτά, σιδηρομεταλλεύματα, γαιάνθρακες, αλάτι, μόλυβδο, χαλκό, κ.ά. Στη χώρα υπάρχουν βιομηχανίες σιδηροβιομηχανίας, τροφίμων, καπνού και ειδών βυρσοδεψίας.

Τέλος επισημαίνεται, ότι λόγω των χαμηλών εισοδημάτων και του γενικού επιπέδου της χώρας το στοιχείο «τιμή» είναι κυρίαρχο στην αγορά, με την ποιότητα να έρχεται σε δεύτερη μοίρα (Sergi, 2003)

Πίνακας 5.7: Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη

	GDP growth (annual %)	GDP - per capita (PPP) - σε $	Συνολικός Πληθυσμός	FDI net inflows (% of GDP)
1995	20,8	1.334	3.332.123	n.a
1996	88,9	2.589	3.305.662	n.a
1997	34,9	3.478	3.365.555	n.a
1998	15,6	3.932	3.480.172	1,62
1999	9,6	4.226	3.601.301	3,77
2000	5,5	4.441	3.693.578	2,65
2001	4,4	4.672	3.748.354	2,06
2002	5,3	4.963	3.776.053	4,03
2003	4	5.263	3.783.067	4,56
2004	6,1	5.744	3.781.764	7,08
2005	5	6.233	3.781.274	5,65
2006	6,2	7.088	3.781.488	6,27

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

2007	6,8	7.895	3.778.410	13,60
2008	5,42	9.088	3.773.100	4,98
2009	-2,9	8.491	3.766.579	1,38

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της World bank (2011).*

Συμπερασματικά βλέπουμε ότι στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη από το 1995 και συγκεκριμένα την Συμφωνία του Dayton η μεταπολεμική της εξέλιξη χαρακτηρίζεται από εντυπωσιακές ποσοστιαίες μεταβολές ανά έτος για το ΑΕΠ. Αυτό θεωρείται σημαντικό για ένα κράτος που προσπαθεί να ορθοποδήσει και να αποκτήσει μία πολιτική και οικονομική σταθερότητα. Από το 2000 οι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ παρουσιάζουν μείωση, με μέσο όρο κοντά στο 5,5%. Το 2009 παρατηρείται αρνητική μεταβολή, γεγονός που μπορεί να οφείλεται και στην λεγόμενη οικονομική κρίση, καθώς και οι αντίστοιχες ΑΞΕ έχουν μειωθεί δραματικά το 2009, φτάνοντας στο χαμηλότερο σημείο της περασμένης 10ετίας. Κατά μέσο όρο η ποσοστιαία αύξηση των εισροών ΑΞΕ σε σχέση με το ΑΕΠ είναι από το 1998 και μετά, που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, 4,8%. Τέλος η BiH μέσα στην 15ετία που περιγράφεται στον παραπάνω πίνακα, έχει 13% αύξηση του πληθυσμού της.

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Γράφημα 5.3: Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Βοσνία / Ερζεγοβίνη

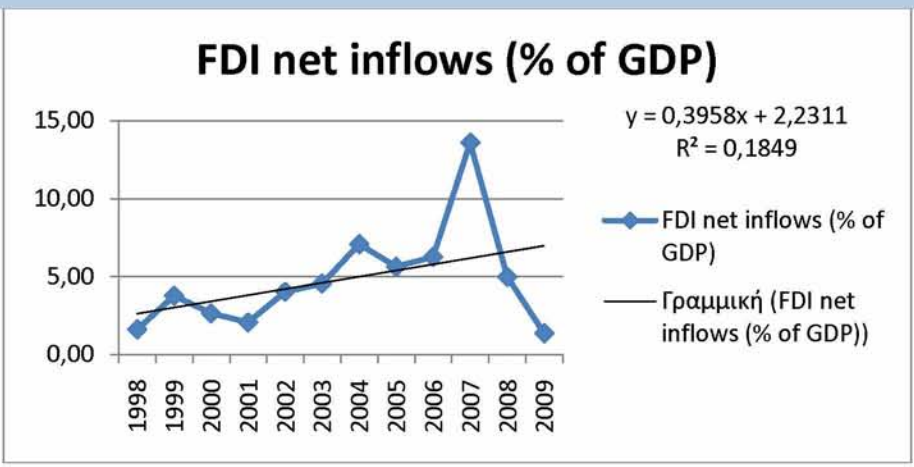

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω στοιχεία.*

Σύμφωνα με την FIPA (2011)[26], τα τελευταία χρόνια το 90% των επενδύσεων που πραγματοποιούνται στην BiH προέρχεται από την Ευρώπη. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι χώρες από τις οποίες προέρχονται οι ΑΞΕ στην BiH:

[26] Foreign Investment Promotion Agency of Bosnia and Herzegovina

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 5.8: ΑΞΕ σε million € από χώρες προέλευσης στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη.

ΑΞΕ (2006 - 2010) ΑΠΟ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ σε million €						
ΧΩΡΑ / ΕΤΟΣ	2006	2007	2008	2009	2010	total
Αυστρία	1.190	1.294	1.446	1.524	1.621	7.075
Σερβία	65	773	832	850	901	3.421
Κροατία	423	546	626	667	706	2.968
Σλοβενία	365	427	610	669	690	2.761
Ελβετία	203	337	364	374	383	1.661
Γερμανία	255	270	294	346	353	1.518
Ρωσία	0	167	202	218	234	821
Ολλανδία	95	113	134	131	133	606
Τουρκία	53	64	68	115	134	434
Ιταλία	75	103	114	125	130	547
Άλλες Χώρες	289	447	586	774	866	2.962
Σύνολο ΑΞΕ	3.013	4.541	5.276	5.793	6.151	24.774

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της FIPA (2011).*

Γράφημα 5.4: Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη

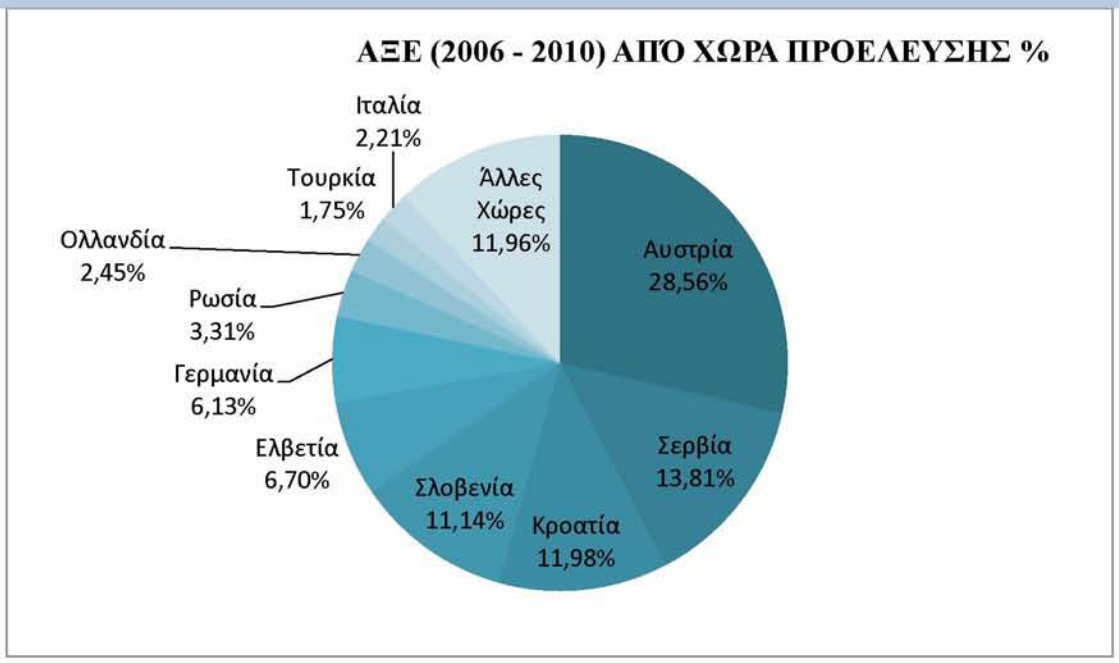

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Στον παραπάνω πίνακα και στην γραφική του απεικόνιση, γίνεται αντιληπτό ότι η Αυστρία είναι η χώρα προέλευσης των περισσότερων ξένων επενδύσεων στην Βοσνία – Ερζεγοβίνη. Επιπλέον χρήσιμο στοιχείο που προκύπτει, είναι πως οι επενδύσεις από την Αυστρία από το 2006 έως το 2010 αυξάνονται με σταθερό ρυθμό ανά έτος χωρίς να σημειώνουν πτώση, παρά την οικονομική κρίση. Η Σερβία και η Κροατία είναι στην συνέχεια αυτές που ασκούν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

επιχειρηματική δραστηριότητα στη BiH γεγονός που οφείλεται στην πληθυσμιακή κάλυψη της χώρας με Σέρβους και Κροάτες. Το συγκεκριμένο γεγονός βοηθάει επιχειρήσεις να δραστηριοποιηθούν στην Βοσνία και να έχουν ως σημείο αναφοράς τους ομοεθνείς τους και όχι μόνο.

Σε ότι αφορά τους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας στους οποίους η BiH φαίνεται να προσελκύει επενδύσεις, σύμφωνα με τους CIA (2011) και FIPA (2011) είναι:

Πίνακας 5.9: ΑΞΕ στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη ανά τομέα δραστηριότητας.

Τομέας Δραστηριότητας	**Ποσοστιαία**
Μεταποιητική Βιομηχανία - Κατασκευές	34,0%
Τραπεζικό τομέα	22,0%
Τηλεπικοινωνίες	12,0%
Εμπορικό Τομέα (εισαγωγές - εξαγωγές)	12,0%
Άλλες Οικονομικές Υπηρεσίες	7,0%
Υπηρεσίες	7,0%
Ακίνητα	2,0%
Μεταφορές	2,0%
Τουρισμός	2,0%

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της FIPA (2011).*

Σύμφωνα με το Investment Horizons: West Balkans (2006), η Βοσνία είναι μια χώρα που συγκεντρώνει επενδύσεις σε τμήματα ημικατεργασμένων προϊόντων κυρίως στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας και με χαμηλό κόστος για τις επιχειρήσεις συνθέτει ένα κομμάτι επεξεργασίας των τελικών προϊόντων. Σημαντικός είναι και ο όγκος ξένων επενδύσεων στον τραπεζικό τομέα που θεωρείται κλειδί για την συμμετοχή και άλλων επενδύσεων σε άλλους τομείς.

Λοιπά χαρακτηριστικά

Στην προσπάθεια να εξετάσουμε από πολλές πλευρές το φαινόμενο, θα παρουσιάσουμε στον παρακάτω πίνακα, ενδιαφέροντα μεγέθη της κοινωνίας – οικονομίας της BiH, που για πολλές επιχειρήσεις, αλλά και για μελλοντικές ΑΞΕ στην περιοχή τείνουν να είναι λόγοι – κίνητρα ή αντίθετα αντικίνητρα επένδυσης.

Πίνακας 10: Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Economy	Έτος		
Εργατικό Δυναμικό	2010		2.600.000
Εργατικό Δυναμικό – ανά δραστηριότητα	2008	Γεωργικός Τομέας	20,5%
		Βιομηχανία	32,6%

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

		Υπηρεσίες	65,1%
Ανεργία	2010		43,10%
Εξαγωγές (δις δολάρια)	2010		$4,804
Εισαγωγές (δις δολάρια)	2010		$9,220
Πληθωρισμός	2010		3,10%
Communication			
Χρήστες internet	2009		1.422.000
Transportation			
Αεροδρόμια	2010		24
Οδικό Δίκτυο (χλμ)	2006		21.846

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA - 2011)*

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτουν αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την Βοσνία – Ερζεγοβίνη και κάποια από τα βασικά της μεγέθη. Το εργατικό δυναμικό ανέρχεται περίπου στο 68% του πληθυσμού, ενώ οι υπηρεσίες είναι αυτές που απασχολούν την πλειοψηφία των εργαζομένων. Επιπλέον μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι χρήστες του internet αντιστοιχούν περίπου στο 38% του πληθυσμού.

Πίνακας 11: Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την Βοσνία - Ερζεγοβίνη και η απόστασή τους.

	σε δις $		οδική απόσταση σε χλμ
ΧΩΡΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ
BiH (2010)	9220	4804	X
Κροατία (2009)	22,17%	19,07%	350
Σλοβενία (2009)	13,45%	18,58%	392
Ιταλία (2009)	11,89%	16,87%	530
Γερμανία (2009)	14,04%	13,38%	1050
Αυστρία (2009)	6,61%	10,25	510
Ουγγαρία (2009)	5,74%		401

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA) και του δικτυακού ιστότοπου apostasies.gr*

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως η BiH, δραστηριοποιείται εμπορικά με χώρες που είναι σχετικά κοντά σε απόσταση και επιπλέον με ποσοστά είτε στις εισαγωγές, είτε στις εξαγωγές, που είναι μοιρασμένα σε διαφορετικές χώρες, με την Κροατία κατά κύριο λόγο να έχει πιο ενεργό ρόλο στις εμπορικές συναλλαγές με την Βοσνία – Ερζεγοβίνη. Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο και στις ιδιαίτερες σχέσεις των δύο κρατών σε ευρύτερο γεωπολιτικό πλαίσιο και τον ρόλο της κροατικής οντότητας στο εσωτερικό της BiH.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Ελληνική Δραστηριότητα στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Η ελληνική παρουσία στην οικονομία και την αγορά της BiH είναι πενιχρή. Υπάρχουν λίγες ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται μόνιμα και με έδρα τη BiH (συνήθως μικρό - μεσαίες) ενώ μέχρι σήμερα, έχουν υλοποιηθεί ελάχιστα σχέδια ιδιωτικής συνεργασίας στο πλαίσιο του ΕΣΟΑΒ[27], παρά το γεγονός που προβλέπει επιδότηση έως 30% της συνολικής επένδυσης. Σε πολύ χαμηλά επίπεδα κινούνται και οι εμπορικές συναλλαγές μας με την BiH, που καταγράφουν τα τελευταία χρόνια μικρό πλεόνασμα υπέρ της χώρα μας.

Κυριότερες επενδύσεις ελληνικών εταιριών είναι: της Ελληνικής Εταιρίας Εμφιαλώσεως 3Ε, της Αλουμίλ, των ΕΛΠΕ με εμπορική δραστηριότητα, εταιρία Κολίγας στο τομέα ξυλείας και η εταιρία Καμπέρα σε προφίλ αλουμινίου. Επιπρόσθετα, αξιόλογη είναι και η ελληνική παρουσία σε εταιρίες μελετών και συμβούλων που υλοποιούν προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Παρατηρείται επίσης συμμετοχή ελληνικών εταιριών σε όλες σχεδόν τις προκηρύξεις έργων από αυτούς τους δύο φορείς (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος).

Πίνακας: ελληνικές επιχειρήσεις και τομέας δραστηριότητάς τους στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη

ΤΟΜΕΑΣ	ΕΤΑΙΡΙΕΣ
Εμφιάλωση	3Ε
Αλουμίνιο	Καμπέρας
Πετρελαιοειδή	Global Petroleum (ΕΛΠΕ)
Ξυλεία	Κολίγας
Βιομηχανικά προϊόντα	Alumil

Πηγή: επεξεργασία του συγγραφέα από *ΣΒΒΕ*

Παρόλο που η Βοσνία - Ερζεγοβίνη παρουσιάζει σημαντικά αποθέματα επενδυτικών ευκαιριών, οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν έχουν δυναμική παρουσία στην περιοχή.

Γιατί να επενδύσει κανείς στη Βοσνία Ερζεγοβίνη;

- Το μεγαλύτερο μέρος του τραπεζικού συστήματος της χώρας ελέγχεται από ξένους επενδυτές και έχει καταφέρει να επηρεαστεί λιγότερο από άλλες χώρες, από την παγκόσμια οικονομική κρίση. (Financial Standards Foundation, 2010)

[27] Το Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ), αποτελεί προσπάθεια της Ελλάδος, ως δότριας χώρας, να ενσωματώσει μεμονωμένες πρωτοβουλίες αναπτυξιακής βοήθειας σε ένα ενιαίο σχέδιο και να προωθήσει έτσι μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή πολιτική. Το Σχέδιο αποσκοπεί, κατ' αρχήν, στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική σταθερότητα της περιοχής της Νότιο-ανατολικής Ευρώπης, ενώ απώτερος στόχος του είναι ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, η προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων, η στήριξη των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου, ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης και αυτοδιοίκησης, η ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, η αντιμετώπιση των οικονομικών ανισοτήτων καθώς και η κατάρτιση του εργατικού και επιστημονικού δυναμικού των επωφελούμενων χωρών. Σημαντικό επίσης στόχο του ΕΣΟΑΒ αποτελεί η υποστήριξη του ευρωπαϊκού προσανατολισμού των ληπτριών χωρών. (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Σημαντικά είναι τα στοιχεία σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό και την ανάπτυξη του, όπως παρουσιάζεται σε πολλές έρευνες. Το προσδόκιμο ζωής είναι 78,7 χρόνια, το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας είναι 8,9 ανά 1.000 γεννήσεις, το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι $4,303 (ΔΝΤ - 2010), 5,0% του πληθυσμού θεωρείται υποσιτίζεται και το ποσοστό μητρικής θνησιμότητας είναι 3% ανά 100.000 γεννήσεις. (Financial Standards Foundation, 2010)
- Σύμφωνα με την FIPA (2011), οι πιο ελκυστικοί τομείς για επενδύσεις στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, είναι: ο αγροτικός τομέας, αυτοκινητοβιομηχανία, ξυλεία, κατασκευές, τουρισμός, αλλά και τεχνολογίες των πληροφοριών.

5.2.3 – ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (BULGARIA)

Η Βουλγαρία είναι ακόμα μία χώρα που ανήκει στην ευρύτερη περιοχή της βαλκανικής χερσονήσου. Στα σύνορά της συναντάει κάνεις πέντε διαφορετικές χώρες ενώ ιστορικά θα βρει κανείς την χώρα αναμεμειγμένη σε όλα τα δρώμενα που έχουν διαδραματιστεί στην περιοχή. Στα βόρεια συνορεύει με την Ρουμανία κατά μήκος του ποταμού Δούναβη, ενώ δυτικά, με την Σερβία και τα Σκόπια. Στα νότια σύνορα της είναι η Ελλάδα, αλλά και λίγο πιο ανατολικά της η Τουρκία, με κύριο ανατολικό σύνορο την Μαύρη Θάλασσα. Στα πλαίσια της ανάλυσης που θα ακολουθήσει, θα πρέπει να σημειώσουμε πως η Βουλγαρία, αποτελεί και την 16η μεγαλύτερη χώρα της Ευρώπης σε έκταση. (http://en.wikipedia.org/wiki/Bulgaria).

Ιστορικά χαρακτηριστικά της περιοχής, αποτελεί η ανάμειξη της με Σλάβους κατά των 7ο αιώνα και την σύνθεση ενός πρώτου βουλγαρικού κράτους. Μέσα στους επόμενους αιώνες η περιοχή αποτέλεσε μέρος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και μετέπειτα της Οθωμανικής. Η πλήρης ανεξαρτητοποίηση της Βουλγαρίας επιτυγχάνεται το 1908 και ακολουθείται από τους δύο Παγκόσμιους πολέμους όπου συμμετέχει με τους ηττημένους. Μέσα στα επόμενα χρόνια εισέρχεται στην Σοβιετική «σφαίρα» και ονοματίζεται Λαϊκή Δημοκρατία το 1946. Η κομμουνιστική κυριαρχία στην περιοχή λήγει το 1990 και εισέρχεται πλέον σε μία διαδικασία μετάβασης προς την πολιτική δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς, ενώ παράλληλα θα πρέπει να καταπολεμήσει «αμαρτίες» του παρελθόντος με υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας, διαφθοράς και να επιτύχει σταθερότητα σε μακροοικονομικά μεγέθη της. Η είσοδος της χώρας στο ΝΑΤΟ το 2004 και

Πηγή: *CIA/Bulgaria*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

στην Ε.Ε. το 2007, είναι μία επιβράβευση των προσπαθειών που έχει καταβάλει η χώρα, της πολιτικής σταθερότητας και της προσέλκυσης ΑΞΕ που έχουν εκτοξευθεί (CIA – world fact book, 2011).

Η μετάβαση από το κομμουνιστικό μοντέλο προς την οικονομία της αγοράς και την δημοκρατία δεν υπήρξε ανώδυνη για τη Βουλγαρία, όπως και για καμία από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, και δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη. Όλα τα κράτη τού πρώην ανατολικού μπλοκ, χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν προβλήματα προσαρμογής στην ελεύθερη αγορά, που προκαλούσαν, ο εξαιρετικά βεβαρημένος και δυσκίνητος κρατικός μηχανισμός, η ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης και η κακή οργάνωση του κρατικού ελέγχου και της παραγωγικής βάσης. Επιπλέον, η απουσία ορθολογικού χρηματοοικονομικού και φορολογικού συστήματος, παρέλυε τη διαδικασία οικονομικής προσαρμογής, που σταδιακά αντικαθίσταται από πιο σύγχρονα συστήματα. Η οικονομική αναρχία που επικράτησε κατά την πρώτη μετακουμμουνιστική περίοδο, η οποία επέτρεψε την εκτεταμένη αισχροκέρδεια, έφερε πολλές από τις βαλκανικές χώρες στα πρόθυρα κατάρρευσης και εμφύλιων συρράξεων. Η κοινωνική συνοχή και ειρήνη στη Βουλγαρία απειλήθηκε κατά την περίοδο 1996-97 όταν το τραπεζικό σύστημα κατέρρευσε, όταν και αποκαλύφθηκε η κατάχρηση των αποταμιεύσεων από τα πυραμιδικού τύπου πιστωτικά ιδρύματα (Bitzenis, 2004)

Σύμφωνα με τους Labrianidis et al. (2004) η Βουλγαρία περνάει τρεις φάσεις ανάπτυξης, σχετίζοντας επιπρόσθετα, τις ελληνικές επενδύσεις στην περιοχή:

- 1989 – 1993 «the 'El Dorado' period)

Στην πρώτη αυτή περίοδο, δόθηκε η εντύπωση στις επιχειρήσεις ότι αυτές οι περιοχές[28] στην μετακουμμουνιστική τους προσαρμογή θα αποτελέσουν, έναν «επιχειρηματικό παράδεισο», που θα τους αποφέρει γρήγορο και εύκολο κέρδος χωρίς μεγάλες μακροπρόθεσμες επενδύσεις. Στην πραγματικότητα, υπήρχαν παραδείγματα επιχειρηματιών οι οποίοι για έναν χρόνο απολάμβαναν εξαιρετικά υψηλά ποσοστά κέρδους. Ωστόσο, στις περισσότερες των περιπτώσεων σύντομα συνειδητοποίησαν ότι τα πράγματα ήταν πιο σκληρά από ό, τι αναμένανε και αναγκάστηκαν να αποσύρουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες από την περιοχή.

- 1994 – 1997 «The Mafia period»

Η εσωτερική κατάσταση στην Βουλγαρία, χαρακτηρίζεται από πολλαπλασιασμό των παράνομων πρακτικών στον οικονομικό τομέα, από έλλειψη θεσμών στην αγορά, έλλειψη διακρατικών συμφωνιών για την προστασία των επενδύσεων, κλπ. Οι επιχειρηματικές

[28] Και όχι μόνο η Βουλγαρία, αλλά και άλλες γειτονικές περιοχές που περνούσαν το μεταβατικό στάδιο από τα κουμμουνιστικά καθεστώτα στην ελεύθερη αγορά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

δραστηριότητες στην περιοχή έρχονται αντιμέτωπες με τις κακές συνθήκες που διαμορφώνονται και αφορούν την επένδυσή τους σε μία χώρα με κοινωνικό – πολιτική αστάθεια και πτώχευση αξιοπιστίας ως προς επιχειρηματικό περιβάλλον.

- 1997 – στο παρόν «Normalization»

Η περίοδος αυτή είναι που κανείς μπορεί να παρατηρήσει μία προσπάθεια διεθνοποίησης και ανοίγματος της εγχώριας αγοράς σε νέες επενδυτικές ευκαιρίες και προσέλκυση ΑΞΕ. Σημαία αυτού του εγχειρήματος, η αποκρατικοποίηση και το ενδιαφέρον ελληνικών επιχειρηματιών και μη, να είναι έντονο και να αποτυπώνεται ολοένα και περισσότερο στα χρόνια που ακολουθούν. Χαρακτηριστικές είναι οι μεγάλες επενδύσεις με μακροπρόθεσμες προοπτικές, κυρίως με χώρα προέλευσης την Ελλάδα. Άξιο αναφοράς και το γεγονός ότι στις επενδύσεις αυτής της περιόδου δεν συμμετέχουν μόνο μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και μεγάλες του δημόσιου τομέα, όπως ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ), Ελληνικά Πετρέλαια (ΕΛΠΕ) και της Εθνικής Τράπεζας, όπως θα αναφέρουμε και στην συνέχεια.

Οι διαδοχικές κυβερνήσεις έχουν αποδείξει με πράξεις τη δέσμευσή τους για τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και την υπεύθυνη φορολογικής στρατηγικής, γεγονός που οδηγεί την χώρα την περίοδο 2004 – 2008 σε σημαντικά ποσά ΑΞΕ και υψηλά επίπεδα κατανάλωσης που επηρεάζονται από την παγκόσμια οικονομική κρίση, επιβραδύνοντας τους ρυθμούς ανάπτυξης που παρατηρήθηκαν (CIA - world fact book, 2011).

Πίνακας 12: Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

	GDP growth (annual %)	GDP - per capita (PPP) - σε $	Συνολικός Πληθυσμός	FDI net inflows (% of GDP)
1990	-9,12	5.411	8.718.000	0,02
1991	-8,45	5.181	8.632.000	0,51
1992	-7,27	4.971	8.540.000	0,40
1993	-1,48	5.045	8.472.000	0,37
1994	1,82	5.268	8.435.000	1,09
1995	2,86	5.554	8.400.000	0,69
1996	-9,03	4.653	8.356.000	1,23
1997	-1,65	4.863	8.312.068	5,02
1998	4,86	5.470	8.257.000	4,11
1999	1,96	5.666	8.208.000	6,19
2000	5,73	6.301	8.060.000	7,76
2001	4,15	6.854	7.910.000	5,86
2002	4,65	7.579	7.869.000	5,66
2003	5,51	8.213	7.823.000	10,15

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

2004	6,75	8.876	7.781.000	10,53
2005	6,36	9.809	7.740.000	14,92
2006	6,51	11.077	7.699.020	23,36
2007	6,45	12.287	7.659.764	31,38
2008	6,22	13.748	7.623.395	17,76
2009	-4,95	13.333	7.585.131	9,43

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της World bank (2011).*

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει η εργασία στον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να αποτυπώσουμε σημαντικές πληροφορίες που αναφέρθηκαν και σε θεωρητικό πλαίσιο για την Βουλγαρία και την οικονομική της εξέλιξη. Την δεκαετία 1998 – 2008 παρατηρούμε αύξηση στον ρυθμό ανάπτυξης της Βουλγαρίας που οδηγεί σε αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μέσα στην δεκαετία κατά 150%. Το 2009 παρατηρείται μείωση του ΑΕΠ κατά 4,95% γεγονός που οφείλεται σύμφωνα με τον Kovacevic (2009), στους **τρεις ταυτόχρονους κλονισμούς** που δέχθηκαν οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, όπως η παρατεταμένη περίοδος κρύου που έπληξε την περιοχή, την διακοπή παροχής φυσικού αερίου από την Ρωσία και την παγκόσμια οικονομική κρίση, γεγονότα που συντέλεσαν σημαντικά στο πάγωμα αναπτυξιακών προγραμμάτων και αναστολή επιχειρηματικών σχεδίων για επενδύσεις και ΑΞΕ.

Ένα αξιόλογο συμπέρασμα που προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα είναι η διαχρονική μείωση του πληθυσμού της Βουλγαρίας και αυτός μέσα στα χρόνια που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα φαίνεται να μειώνεται συνολικά κατά 13%. Για την εξήγηση αυτού του φαινομένου, ανατρέξαμε στην διεθνή αρθρογραφία για να μπορέσουμε να δώσουμε μία ξεκάθαρη απάντηση και σύμφωνα με την Petkova (2002), αυτό οφείλεται στα υψηλά ποσοστά τουρκόφωνου πληθυσμού στην Βουλγαρία, γεγονός που στην μετακουμμουνιστική περίοδο, έδωσε το δικαίωμα σε πολλούς από αυτούς να καταφύγουν στην μετανάστευση στην γειτονική Τουρκία Η κατάσταση στην Βουλγαρία μπορεί να έχει βελτιωθεί και να αποτελεί στο πρόσφατο παρελθόν πόλο έλξης για επενδύσεις, όμως οι λόγοι μετανάστευσης μπορούν να επικεντρωθούν στο βιοτικό επίπεδο και ειδικά τα πρώτα χρόνια της μεταβατικής περιόδου δεν αποτελούσε έκπληξη η μετανάστευση για νέους είτε τουρκικής, είτε βουλγαρικής καταγωγής καθώς θεωρούνταν ως μία εναλλακτική επιλογή στην υψηλή ανεργία και τους χαμηλούς μισθούς. Σήμερα η κατάσταση τείνει να αντιστραφεί, αλλά η μετανάστευση δεν αποφεύχθηκε. Την ίδια προσπάθεια, περιορισμού της εισροής οικονομικών μεταναστών, προσπαθεί να εφαρμόσει τα τελευταία χρόνια και η τουρκική πλευρά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τέλος όσον αφορά την εισροή ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ παρατηρούμε εντυπωσιακή αύξηση μετά από το 2004 και την Βουλγαρία να έχει κάνει σημαντική προσπάθεια να προσελκύσει ολοένα και περισσότερες ΑΞΕ, με «σημαία» τις αποκρατικοποιήσεις.

Αξίζει να σταθούμε στον τομέα ιδιωτικοποιήσεις και ΑΞΕ λίγο περισσότερο, καθώς αποτελεί βασικό κομμάτι προσέλκυσης ΑΞΕ από την Βουλγαρία. Σύμφωνα με τους Kalotay και Hunya (2000), η σημασία των ιδιωτικοποιήσεων σε ένα κράτος για την προσέλκυση ΑΞΕ αποτελεί βασικό κίνητρο για τους ξένους επενδυτές.

Σύμφωνα με τον Miller (2006), στην Βουλγαρία μετά από συντονισμένες προσπάθειες ιδιωτικοποίησης, η χώρα κατάφερε ένα πρώτο κύμα μαζικών ιδιωτικοποιήσεων που περιορίζονταν σε μερικές εξαγορές και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του 1997. Μέσα από αυτήν την προσπάθεια το ¼ των κρατικών επιχειρήσεων ιδιωτικοποιήθηκαν εν μέρει, ενώ απέκτησαν και σημαντικά πλεονεκτήματα και συμμετοχή σε πολλά κρατικά προγράμματα αναπτυξιακού χαρακτήρα. Η Βουλγαρία ακολούθησε το παράδειγμα άλλων χωρών που ξεκίνησαν προγράμματα μαζικής ιδιωτικοποίησης, τα οποία επικρίθηκαν και αντιμετώπισαν προβλήματα στην εφαρμογή τους. Η Βουλγαρία μπόρεσε να ακολουθήσει το παράδειγμα αυτών των χωρών προσπαθώντας να περιορίσει τα προβλήματα που τις επηρέασαν. Το συμπέρασμα ότι η ιδιωτικοποίηση βοήθησε την Βουλγαρία αλλά και την καλή λειτουργία των βουλγαρικών επιχειρήσεων τα επόμενα χρόνια της ιδιωτικοποίησης επιβεβαιώνεται και από τον Atanasov (2003).

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Γράφημα 5.5: Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Βουλγαρία

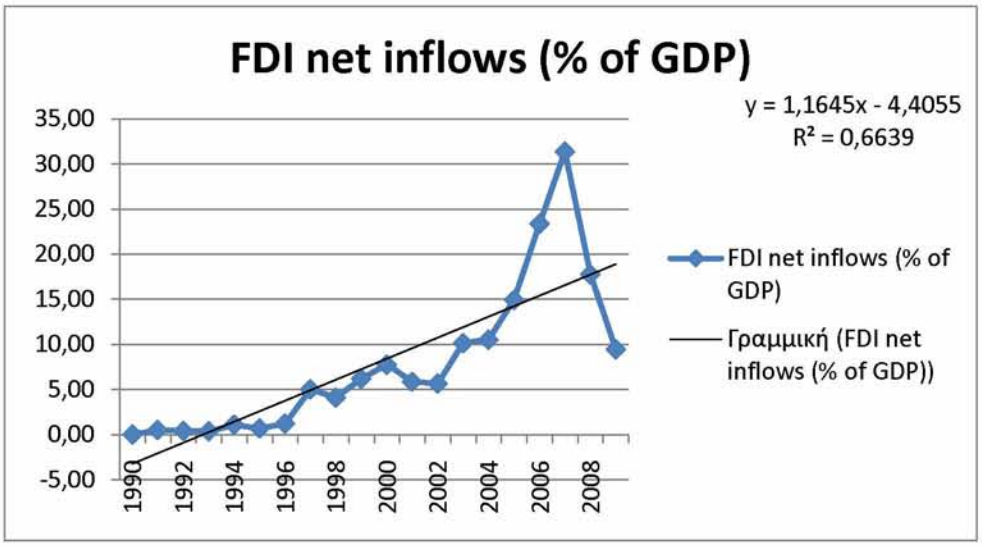

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω στοιχεία.*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Η Βουλγαρία κατάφερε να κάνει σταδιακά άλματα στην προσέλκυση ΑΞΕ και χωρίς έντονες μεταπτώσεις, από το 2004 και μετά γνώρισε μεγάλες επενδύσεις. Ερωτηματικό είναι το γεγονός της μεγάλης πτώσης το 2009, που οφείλεται στην παγκόσμια οικονομική κρίση, αλλά θα μπορούσε να έχει σαφώς πιο ομαλή κάμψη η εισροή ΑΞΕ και όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό. Σύμφωνα με τον Bitzeni (2004), η εύθραυστή επιχειρηματική δομή και η υψηλή εγκληματικότητα έχει κάνει την Βουλγαρία, σύμφωνα με τις ίδιες τις επιχειρήσεις, να θεωρείται υψηλού κινδύνου χώρα, γεγονός που σε περιόδους κρίσης επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό την εισροή ΑΞΕ.

Πίνακας 5.13: Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Βουλγαρία.

ΑΞΕ (1992 - 2006) ΑΠΟ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ σε million €						
ΧΩΡΑ / ΕΤΟΣ	1992 - 2002	2003	2004	2005	2006	total
Αυστρία	501	238	908	1.253	554	3.454
Ολλανδία	343	243	457	189	843	2.075
Ελλάδα	652	225	256	355	331	1.819
Αγγλία	155	96	68	405	862	1.586
Γερμανία	556	108	358	81	104	1.207
Ιταλία	547	101	105	133	74	960
Ουγγαρία	33	379	62	86	305	865
Βέλγιο	457	31	129	55	151	823
Ελβετία	180	145	142	320	35	822
Αμερική	363	128	145	66	116	818
Άλλες Χώρες						4.481
Σύνολο ΑΞΕ	3.787	1.694	2.630	2.943	3.375	14.429

Πηγή: *Bulgarian National Bank (2008)*

Σύμφωνα με στοιχεία για το 2008 του Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου της Βουλγαρίας (NSI), υπάρχουν αρκετές ΠΕ από διάφορες χώρες που επενδύουν στην Βουλγαρία και μάλιστα με μεγάλη συμμετοχή από χρόνο σε χρόνο. Η Αυστρία είναι πρώτη στην σχετική λίστα και ακολουθούν Ολλανδία και Ελλάδα.

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, ένα σημαντικό μέρος, περίπου (20,0%) των συνολικών ξένων επενδύσεων απορροφά η αγορά ακινήτων. Σημαντικές επίσης είναι και οι εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων στον χρηματοπιστωτικό τομέα (18,5%), στην παραγωγή και μεταποίηση, στο εμπόριο, στις κατασκευές και στην ηλεκτρική ενέργεια.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 5.6: Ποσοστό ΑΞΕ από χώρες προέλευσης στην Βουλγαρία

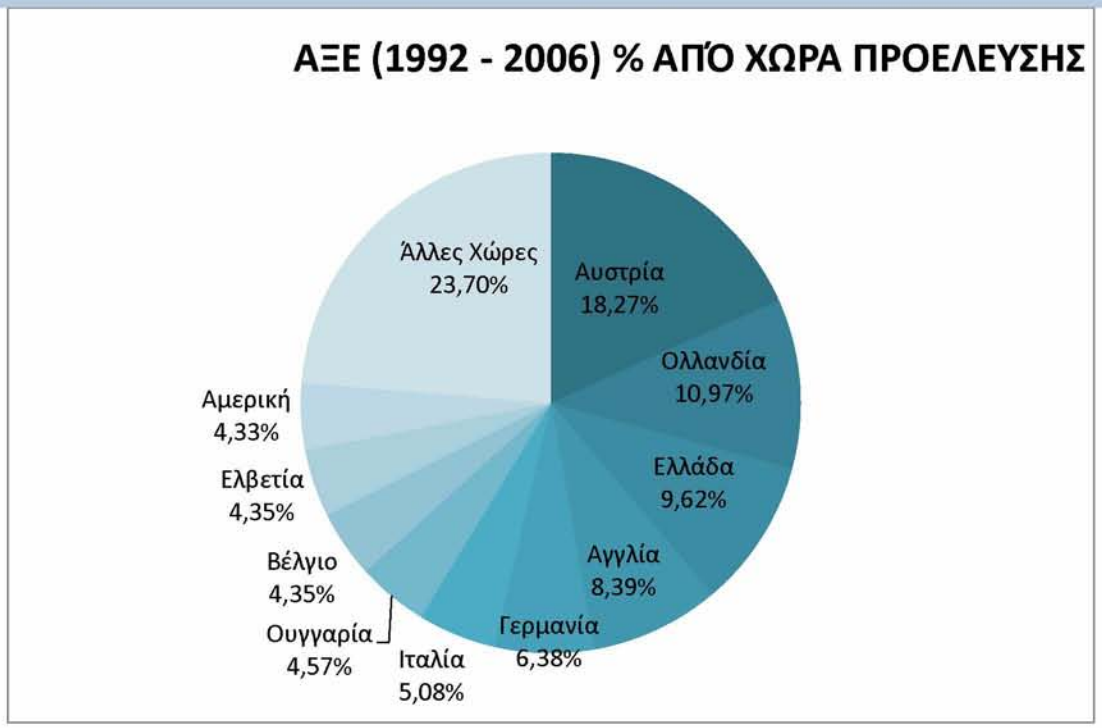

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Σύμφωνα με στοιχεία για το 2008 του Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου της Βουλγαρίας (NSI) και αναλυτικότερα σύμφωνα με την Bulgarian National Bank (2008) παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα αποτελέσματα από το 1998 έως και το 2006 οι τομείς δραστηριότητας των ξένων επενδυτών στην Βουλγαρία από το 1998 - 2006.

Πίνακας 5.14: ΑΞΕ στην Βουλγαρία ανά τομέα δραστηριότητας (1998 – 2006).

ΤΟΜΕΑΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (1998 - 2006)	Ποσοστό %
Χρηματοπιστωτικός	18,44%
Εμπόριο - Επιδιορθώσεις	17,72%
Ακίνητα	16,30%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, φυσικού αερίου	9,54%
Οπτάνθρακας, χημικές ουσίες, καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα	7,07%
Τηλεπικοινωνίες	6,11%
Κατασκευές	5,20%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	1,52%
Άλλοι τομείς	18,10%

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από Bulgarian National Bank (2008)*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Λοιπά χαρακτηριστικά

Στην προσπάθεια να εξετάσουμε από πολλές πλευρές το φαινόμενο, θα παρουσιάσουμε στον παρακάτω πίνακα, ενδιαφέροντα μεγέθη της κοινωνίας – οικονομίας της Βουλγαρίας, που για πολλές επιχειρήσεις, αλλά και για μελλοντικές ΑΞΕ στην περιοχή τείνουν να είναι λόγοι – κίνητρα ή αντίθετα αντικίνητρα επένδυσης.

Πίνακας 5.15: Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Βουλγαρία

Economy			
Εργατικό Δυναμικό	2009		3.400.000
Εργατικό Δυναμικό ανά δραστηριότητα	2009	Γεωργικός Τομέας	7,1%
		Βιομηχανία	35,2%
		Υπηρεσίες	57,7%
Ανεργία	2010		9,20%
Εξαγωγές (δις δολάρια)	2010		$19,33
Εισαγωγές (δις δολάρια)	2010		$22,78
Πληθωρισμός	2010		4,40%
Communication			
Χρήστες internet	2009		3.395.000
Transportation			
Αεροδρόμια	2010		210
Οδικό Δίκτυο (χλμ)	2008		40.231

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA - 2011)*

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτουν αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την Βουλγαρία και κάποια από τα βασικά της μεγέθη. Το εργατικό δυναμικό ανέρχεται περίπου στο 45% του πληθυσμού, ενώ οι υπηρεσίες είναι αυτές που απασχολούν την πλειοψηφία των εργαζομένων. Επιπλέον μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι χρήστες του internet αντιστοιχούν περίπου στο ίδιο ποσοστό με το εργατικό δυναμικό, 45% του πληθυσμού. Στα αξιοσημείωτα, ο αριθμός των αεροδρομίων που διαθέτει η χώρα και το μεγάλο οδικό δίκτυο που οφείλεται και στην μεγάλη έκτασή της.

Πίνακας 5.16: Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ και η απόστασή τους

	σε δις $		οδική απόσταση σε χλμ
ΧΩΡΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ
Βουλγαρία (2010)	22,78	19,33	X
Ρωσία (2009)	13,14%		n.a
Γερμανία (2009)	12,23%	11,21%	2006
Ιταλία (2009)	7,78%	9,24%	1623
Ελλάδα (2009)	6,17%	9,43%	773

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Ρουμανία (2009)	5,65%	8,52%	503
Τουρκία (2009)	5,48%	7,33%	1159
Ουκρανία (2009)	4,81%		1019
Αυστρία (2009)	4,08%		1347
Βέλγιο (2009)		5,61%	2399
Γαλλία (2009)		4,44%	2455

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA) και του δικτυακού ιστότοπου apostasies.gr*

Παρατηρούμε αρχικά ότι αρκετές χώρες συνεργάζονται εμπορικά με την Βουλγαρία και αυτό δείχνει πως όταν μία χώρα κάνει βήματα προόδου, έχει και αντίστοιχα αποτελέσματα στις εμπορικές της σχέσεις. Παρατηρούμε ότι αρκετές είναι οι χώρες της κεντρικής Ευρώπης που έχουνε εμπορικές σχέσεις με την Βουλγαρία και μάλιστα αρκετά χιλιόμετρα μακριά της. Η χώρα με τις περισσότερες εισαγωγές από την Βουλγαρία είναι η Ρωσία και η Γερμανία και αντίστοιχα εξάγει σε μεγαλύτερο βαθμό στην Γερμανία, Ιταλία και Ελλάδα.

Ελληνική Δραστηριότητα στην Βουλγαρία

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την Κεντρική Τράπεζα της Βουλγαρίας (BNB), η ελληνική δραστηριότητα ακολουθεί σχεδόν την ίδια πορεία, με αυτή που παρουσιάζεται παραπάνω για τις εισροές ΑΞΕ στην Βουλγαρία διαχρονικά. Στο παρακάτω γράφημα φαίνεται η διαχρονική εξέλιξη των ελληνικών ΑΞΕ στην Βουλγαρία.

Γράφημα: Αξία των ελληνικών εισροών ΑΞΕ στην Βουλγαρία

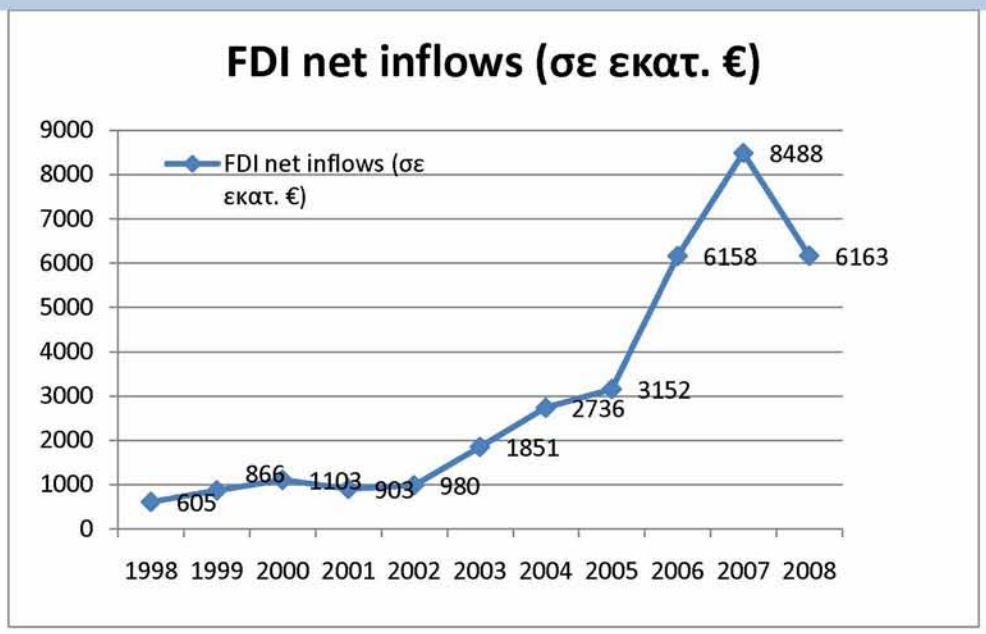

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Κεντρική Τράπεζας Βουλγαρίας BNB*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στη χώρα, ύψους 6.163 εκατ. € κατά το 2008, σημείωσαν κάμψη κατά 28% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και συνεισέφεραν κατά 18,1% στο ΑΕΠ (έναντι 29,4% το 2007). Κατά την περίοδο των 12 τελευταίων ετών, το ύψος των συνολικών ξένων επενδύσεων στην Βουλγαρία, εκτιμάται σε 33,7 δις. €. Σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα, από το 2002 και μετά, με την εξαίρεση του 2008, οι ξένες επενδύσεις παρουσίασαν συνεχή ετήσια άνοδο, ενώ, μόνο κατά την τελευταία διετία η Βουλγαρία προσέλκυσε μεγάλα επενδυτικά κεφάλαια από το εξωτερικό.

Σε σχέση με άλλες χώρες των Βαλκανίων οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι αρκετές στο αριθμός που δραστηριοποιούνται στην Βουλγαρία επενδύοντας μεγάλα κεφάλαια. Κρίθηκε σκόπιμο στα πλαίσια της μελέτης να αναφέρουμε έναν συνοπτικό πίνακα που θα αναφέρεται μόνο στους τομείς δραστηριότητας. Αξίζει να αναφερθούμε βέβαια και στο γεγονός ότι πολλές από τις επιχειρήσεις προέρχονται από την Βόρεια Ελλάδα εκμεταλλευόμενες και την κοντινότερη απόσταση τους από τις χώρες των άλλων χωρών στην Βαλκανική χερσόνησο.

Πίνακας 5.17: Τομέας δραστηριότητάς – συμμετοχή ελληνικών επενδύσεων σε σχέση με το σύνολο της εισροής βουλγαρικών ΑΞΕ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΤΟΜΕΑΣ	Συμμετοχή % των ελληνικών επενδύσεων	Συμμετοχή % ανά τομέα στο σύνολο των εισροών των βουλγαρικών ΑΞΕ
Χρηματοπιστωτικός	44,3	18,1
Μεταφορές - Επικοινωνίες	20,6	45,6
Χονδρεμπόριο - Λιανεμπόριο	13,4	9,2
Παραγωγή - Μεταποίηση	11,6	6,2
Αγορά ακινήτων	6,9	3,1
Κατασκευές	1,6	3,9
Γεωργία - Δασοκομία	0,3	5,7
Ηλεκτρική Ενέργεια	0,3	0,3
Ξενοδοχειακές μονάδες - Εστίαση	0,2	0,6
Άλλες υπηρεσίες	0,8	7,3
	για το 2008	για την περίοδο 1998 - 2008

Πηγή: *Bulgarian National Bank (BNB) - ΣΕΒΕ*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τους τομείς που οι ελληνικές επενδυτικές δραστηριότητες δίνουν βαρύτητα, σε σχέση με τους τομείς που συνολικά προσελκύουν το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας στην Βουλγαρία καλύπτει σχεδόν το ½ των συνολικών ξένων επενδύσεων από ελληνικές επιχειρήσεις και αυτό έρχεται σε αντίθεση με το σύνολο των εισροών ΑΞΕ που παρατηρούνται στην Βουλγαρία καθώς μόλις ένα 18% επενδύει σε υπηρεσίες – προϊόντα του χρηματοπιστωτικού τομέα. Σε αυτό το κομμάτι είναι λογικό να συμμετέχουν ελληνικές τράπεζες, όπως η EUROBANK EFG GROUP και η ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

Μεγάλη βαρύτητα δίνουν οι ξένοι επενδυτές στους τομείς μεταφοράς και επικοινωνιών με τον ΟΤΕ από ελληνικής πλευράς να έχει έντονη παρουσία όπως και σε άλλες περιοχές των Βαλκανίων. Στους τομείς του εμπορίου και στην παραγωγή - μεταποίηση βλέπουμε σημαντικά ποσοστά επενδύσεων από ελληνικές εταιρίες στην Βουλγαρία σε σχέση με το σύνολο και αυτό σύμφωνα με τον ΣΕΒΕ, οφείλεται στην μεγάλη «πληγή» των Βορειοελλαδικών επιχειρήσεων που μετακινούν τις δραστηριότητες τους στην γειτονική χώρα εξαιτίας των πολλαπλών κινήτρων που προσφέρονται σε σχέση με αυτά που προσφέρει η Ελλάδα. Η απόσταση που έχει να καλύψει ο έλληνας επιχειρηματίας της Βόρειας Ελλάδας για να εγκαταστήσει την δραστηριότητα του στην Βουλγαρία απέχει κατά πολύ από τα 773 χλμ που αναφέρονται σαν μέσος όρος σε παραπάνω πίνακα.

Πίνακας 5.18: Απόσταση Βόρειο - ελλαδικών πόλεων από Νότιο - βουλγαρικές πόλεις

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	χλμ
Sofia	296
Blagoevgrad	203
Sandanski	142
Petrich	136
ΣΕΡΡΕΣ	
Sandanski	66

Πηγή: *apostaseis.gr*

Σύμφωνα με την Anagnostou et al (2006), η Σόφια φαίνεται να διατηρεί ένα υψηλής εξειδίκευσης εργατικό δυναμικό, υγιές θεσμικό πλαίσιο για έρευνα και τεχνολογία αλλά και χαμηλούς μισθούς, χαμηλό κόστος λειτουργίας και παραγωγής. Αν και ο τριτογενής τομέας είναι ο μεγαλύτερος στο σύνολο της Βουλγαρίας αλλά και στην πόλη, η παρουσία της βαριάς βιομηχανίας είναι σημαντική. Από το 1990 η πόλη παρουσιάζει μια σημαντική αύξηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων καθώς και των άμεσων ξένων επενδύσεων. Αυτό το γεγονός αλλά και η σχέση των πόλεων Θεσσαλονίκης – Σόφιας που σύμφωνα με τους Arvanitidi et al (2008) αποτελούν δύο από τα μητροπολιτικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, μπορούν να αποτελέσουν τους λόγους που μία επιχείρηση θα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

αναζητήσει τις δυνάμεις – αδυναμίες, τις απειλές και τις ευκαιρίες που κάθε περιοχή μεταξύ των μητροπολιτικών πόλεων της Νοτιοανατολικής Ευρώπης διαθέτει. Τα μητροπολιτικά κέντρα έχουν πρωτεύοντα ρόλο σε ολόκληρη την περιοχή, λόγω της ιδιότητάς τους, ως πολιτικά / διοικητικά κέντρα για την οικονομική ανάπτυξη και κυριαρχία τους, έναντι των άλλων εθνικών αστικών κέντρων. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, πολλές είναι τις τελευταίες δεκαετίες οι μελέτες (θεωρητικές και εμπειρικές), σχετικά με την βαθύτερες και αναδυόμενες δυνάμεις που προκαλεί ο αστικός μετασχηματισμός της Ευρώπης μέσα από πρίσμα των μητροπολιτικών κέντρων και τον ρόλο που αυτά μπορούν να διαδραματίσουν στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής (Cheshire, 1990, 1995; Castells, 1993; Hall, 1993; Lever and Bailly, 1996; Moulaert et al., 2003; Arvanitidis and Petrakos, 2006).

Για την πόλη της Σόφιας και κατ' επέκταση για την Βουλγαρία **το κυρίαρχο πλεονέκτημα τους αποτελούν το ειδικευμένο εργατικό δυναμικό** σύμφωνα με το Rimed Report 14 (2006) και ακολουθούν **η καλή γεωγραφική θέση στα Βαλκάνια και η ισχυρή επιστημονική βάση**. **Στα μειονεκτήματα της πρωτεύουσας κυρίως η διαφορά και η εγκληματικότητα είναι το βασικότερο πρόβλημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί, το κυκλοφοριακό πρόβλημα στις ώρες αιχμής, αλλά και η κακή ποιότητα των υποδομών.**

Αν τα παραπάνω στοιχεία συγκριθούν με τα αντίστοιχα της Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, ένας επιχειρηματίας ίσως επιλέξει να εγκαταστήσει τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες στη Σόφια και στις γύρω περιοχές, διότι το ειδικευμένο εργατικό δυναμικό υπάρχει σε πολύ μικρότερη κλίμακα με τα πλεονεκτήματα της να είναι η γεωγραφική θέση και η ιστορική κληρονομιά. Όσες επιχειρήσεις δεν σχετίζονται άμεσα με τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής θέσης αλλά με το ειδικευμένο προσωπικό και το φθηνό εργατικό στην βιομηχανία, έχει αναπτύξει τα κίνητρά του για εγκατάσταση της επιχείρησής του στην γειτονική χώρα. Στα βασικότερα μειονεκτήματα της Θεσσαλονίκης που και πάλι αποτελούν πιθανό πλεονέκτημα της Σόφιας είναι το κυκλοφοριακό και το ακριβό κόστος ζωής σε σχέση με άλλες μητρόπολης των Βαλκανίων.

<u>Φορολογικό Σύστημα και φορολογικές απαλλαγές ως επενδυτικό κίνητρο</u>

Ο Φορολογικός Νόμος που τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2007 ελαφρύνει τις προϋποθέσεις σχετικά με την απαλλαγή φόρου για ορισμένες επιχειρηματικές δαπάνες, επιτρέπει στους εμπόρους λιανικής να αφαιρούν ελλείμματα απογραφής μέχρι ένα ορισμένο ποσοστό των καθαρών πωλήσεών τους, εισάγει ορισμένες εξαιρέσεις αναφορικά με την υποχρέωση προκαταβολής εταιρικών φόρων και ταυτόχρονα γεφυρώνει την διαφορά στην φορολογική βάση για τις μηνιαίες προκαταβολές εταιρικού φόρου για το διάστημα Ιανουαρίου – Μαρτίου με εκείνη για τους υπόλοιπους μήνες του έτους. Σύμφωνα με τα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

στοιχεία που διατυπώθηκαν στο θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης[29] αλλά και επιπλέον σύμφωνα με τους Blonigen και Davies (2004) και De Mello και Luiz (1997), τα φορολογικά κίνητρα ενθαρρύνουν τους ξένους επενδυτές να προσεγγίσουν της χώρες και να εκμεταλλευτούν τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα.

Στην Βουλγαρία, ο ορισμός των έμμεσων διανομών κερδών διευρύνεται με σκοπό να περιλάβει και τους τόκους σε ορισμένα soft δάνεια ενώ διευκρινίζεται ότι οι κεφαλαιοποιημένες δαπάνες τόκων μέσω απόσβεσης των παγίων δεν περιλαμβάνονται στην ελλιπή κεφαλαιοποίηση (thin capitalization). Οι παραπάνω ρυθμίσεις ισχύουν από 1ης Ιανουαρίου 2008.

Οι επενδυτές σε ορισμένες υπανάπτυκτες περιοχές της χώρας (με ποσοστό ανεργίας που ουσιωδώς υπερβαίνει το μέσο επίπεδο ανεργίας) μπορούν να έχουν ορισμένες φορολογικές απαλλαγές στον εταιρικό φόρο. Απαλλαγή μέχρι και 100% του εταιρικού φόρου βιομηχανιών που εγκαθίστανται σε περιοχές με ανεργία μεγαλύτερη κατά τουλάχιστον 35% του μέσου όρου. Η ισχύς της απαλλαγής είναι για πέντε χρόνια ανεξάρτητα αν στο μεταξύ η ανεργία μειωθεί. Μπορεί επίσης να δοθεί απαλλαγή φόρου μέχρι ύψους 10% της αξίας επενδύσεων σε κτίρια, υποδομές, μεταφορικά μέσα, κ.ά με εξαίρεση τα επιβατικά αυτοκίνητα, εάν η επένδυση γίνει σε περιοχές με ανεργία μεγαλύτερη κατά 50% του μέσου όρου. Αφαίρεση από τα κέρδη των αμοιβών μέχρι και 12 μηνών εφόσον αφορούν σε προσληφθέντες ανέργους εγγεγραμμένους στην Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης. Επίσης τα νομικά πρόσωπα συμπεριλαμβανομένων εκείνων που χρησιμοποιούν αλλοδαπούς από άλλες χώρες μέλη της ΕΕ και εκτελούν προγράμματα τεχνικής συνεργασίας που χρηματοδοτούνται από τα Κοινοτικά Προγράμματα Phare και ISPA απαλλάσσονται από την φορολογία εταιρειών στην Βουλγαρία (Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ξάνθης – Ebex)[30].

5.2.4 – ΚΡΟΑΤΙΑ (CROATIA)

Η Κροατία είναι μία χώρα που ανήκει στα Βαλκάνια αν και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί όπως η ίδια επιθυμεί και χώρα της κεντρική Ευρώπης. Σημαντικό χαρακτηριστικό της χώρας αποτελεί η γεωγραφική της θέση η οποία θεωρείται ως σταυροδρόμι της κεντρικής Ευρώπης στα Βαλκάνια και στην Αδριατική Θάλασσα. Στα βόρεια σύνορα της χώρας υπάρχει η Σλοβενία, δυτικά η Ιταλία και Ουγγαρία, Σερβία, Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο συνορεύουν με την Κροατία στην ανατολική και νότια πλευρά της (http://en.wikipedia.org/wiki/Croatia).

---

[29] Βλέπε, υποκεφάλαιο 4.2.4

30 Τα παραπάνω στοιχεία αντλήθηκαν από το Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ξάνθης, καθώς είναι μία από τις επιλέξιμες περιοχές εφαρμογής του Προγράμματος INTERREG III A - PHARE CBC Ελλάδα - Βουλγαρία 2000-2006

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τα εδάφη που σήμερα κατέχει η Κροατία ήταν μέρος της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας μέχρι το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο Κροάτες, Σέρβοι και Σλοβένοι σχημάτισαν ένα βασίλειο στην περιοχή που ονομάστηκε Γιουγκοσλαβία. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Γιουγκοσλαβία έγινε ένα ομοσπονδιακό ανεξάρτητο κομμουνιστικό κράτος με τον στρατάρχη Τίτο να κατέχει ηγετικό ρόλο. Αν και η Κροατία ανακήρυξε την ανεξαρτησία της από τη Γιουγκοσλαβία το 1991, χρειάστηκαν τέσσερα χρόνια αιματηρών συγκρούσεων πριν την οριστική εκκαθάριση από κατοχικά σερβικά στρατεύματα από τα κροατικά εδάφη. Το 2009 η Κροατία γίνεται μέλος του ΝΑΤΟ, βρίσκεται στο κατώφλι της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως υποψήφια χώρα προς ένταξη και θεωρείται από Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα ως μία από τις αναδυόμενες χώρες ως προς την ανάπτυξη και τα εισοδήματα (CIA, 2011).

Πηγή: CIA/Croatia

Η Κροατία είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες από αυτές της πρώην γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας. Η οικονομία της Κροατίας υπέφερε τα πάνδεινα κατά τη διάρκεια του πολέμου (1991-1995) και η παραγωγική της δραστηριότητα κατέρρευσε. Η χώρα δεν μπόρεσε να εκμεταλευτεί τα πρώτα κύματα ξένων επενδύσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου.

Από το 2000 έως και το 2007, οι οικονομική πορεία της Κροατίας άρχισε να βελτιώνεται σιγά-σιγά, με μέτρια αλλά σταθερή αύξηση του ΑΕΠ μεταξύ 4% και 6%, με «σημαία» ανάκαμψης τον τουρισμού και τις καταναλωτικές δαπάνες. Επιπρόσθετα, η διατήρηση σταθερής μακροοικονομικής πολιτικής, η οποία συνίσταται από την Ε.Ε. και τους διεθνείς οργανισμούς, είχαν ως αποτέλεσμα τη συνεχή ανοδική πορεία της οικονομίας της Κροατίας τα τελευταία χρόνια.

Σύμφωνα με τους Donato De Rosa et al (2009), υπάρχουν ακόμα προβλήματα που βάζουν εμπόδια στην χώρα, για την παραπέρα ανάπτυξής της. Σε αυτά συμπεριλαμβάνεται το υψηλό ποσοστό ανεργίας, το αυξανόμενο εμπορικό έλλειμμα και η άνιση περιφερειακή ανάπτυξη στο εσωτερικό της. Το κράτος διατηρεί σημαντικό ρόλο στην οικονομία, καθώς οι προσπάθειες ιδιωτικοποίησης αποτυγχάνουν λόγω της δύσκαμπτης δημοσιονομικής πολιτικής. Επιπλέον η θέσπιση ασφαλούς συστήματος καταγραφής ακινήτων και απόκτησης τίτλων ιδιοκτησίας, η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, η επιτάχυνση της

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

αναδιάρθρωσης των προβληματικών επιχειρήσεων και η μεγαλύτερη ευελιξία στη αγορά εργασίας είναι βασικά ζητήματα που θα πρέπει να λύσουν οι κυβερνήσεις στην χώρα.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που προκύπτει σύμφωνα με τον Alen Škudar, είναι ότι οι περισσότερες από τις επενδύσεις, χρησιμοποιούνται για την ιδιωτικοποίηση των τηλεπικοινωνιών και των χρηματοπιστωτικών τομέων, δηλαδή, σε τράπεζες. (άνω του 70% του συνόλου των επενδύσεων) (Bratic, 2005).

Πίνακας 5.19: Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΚΡΟΑΤΙΑ

	GDP growth (annual %)	GDP - per capita (PPP) - σε $	Συνολικός Πληθυσμός	FDI net inflows (% of GDP)
1991	-21,09	8.303	4.510.000	n.a.
1992	-11,71	7.572	4.470.000	0,13
1993	-8,03	6.856	4.640.000	1,32
1994	5,87	7.395	4.650.000	0,79
1995	6,82	8.030	4.669.000	0,49
1996	5,84	9.033	4.494.000	2,11
1997	6,78	9.641	4.572.000	2,29
1998	2,13	10.143	4.501.000	3,73
1999	-1,50	9.964	4.554.000	6,31
2000	3,03	10.819	4.426.000	5,21
2001	3,83	11.573	4.440.000	6,92
2002	5,44	12.537	4.440.000	4,16
2003	4,96	13.308	4.440.000	6,05
2004	4,25	14.341	4.439.000	2,65
2005	4,21	15.200	4.442.000	4,02
2006	4,74	16.541	4.440.000	7,05
2007	5,47	18.469	4.436.000	8,53
2008	2,36	19.832	4.434.000	8,65
2009	-5,81	19.805	4.432.001	4,61

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της World bank (2011).*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούνε να βγούνε βασικά συμπεράσματα σχετικά με την Κροατία. Όσον αφορά το ΑΕΠ βλέπουμε πως μετά την ανεξαρτησία της Κροατίας και τις αιματηρές συγκρούσεις που ακολούθησαν το αρνητικό πρόσημο στις τιμές του ΑΕΠ είναι χαρακτηριστικό σημάδι. Από το 1994 ως το 1997 παρατηρείται μία σταθερή αύξηση του ΑΕΠ με μέσο όρο 6,3% και αντίστοιχα μία πτωτική αύξηση και μείωση για τα επόμενα δύο χρόνια. Από το 2000 – 2007 παρατηρείται μια σταθερή αύξησή του με μέσο όρο κοντά στο 4,5% ανά έτος. Είναι η περίοδος όπου η Κροατία βελτιώνει την οικονομία της και μπαίνει στο σταυροδρόμι της ευρωπαϊκής της ολοκλήρωσης και προσέλκυσης ΑΞΕ με τα θετικά και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

τα αρνητικά της, όπως αυτά παρουσιάζονται και από τους Donato De Rosa et al (2009). Το 2008 – 2009 η οικονομική κρίση οδηγεί και την Κροατία σε πτώση του ΑΕΠ, κάτι που όπως φαίνεται δεν την άφησε ανεπηρέαστη.

Ο πληθυσμός στην Κροατία παραμένει σε σταθερά επίπεδα για τα χρόνια που αναλύονται καθώς μία συνολική μείωση -1,7% συνολικά δεν είναι δραματική σε σχέση με τον πληθυσμό και αν αναλογιστεί κανείς την εμπόλεμη κατάσταση της περιοχής στην αρχή της δεκαετίας του 90'.

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Η συμμετοχή των εισροών ΑΞΕ στο ΑΕΠ φαίνεται να έχει μία αστάθεια στην εξέλιξη του χρόνου. Η Κροατία είναι ακόμα μία χώρα των Βαλκανίων που προσέλκυσε ΑΞΕ, αλλά με αρκετές διακυμάνσεις ανάλογα την περίοδο. Όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα, οι ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ, χωρίζονται για την εξεταζόμενη περίοδο σε 4 φάσεις με αντίστοιχες διακυμάνσεις.

1991 – 1994 (ελάχιστες εισροές ΑΞΕ)

1995 – 2000 (πρώτο έντονο κύμα ΑΞΕ)

2001 – 2004 (πτωτική τάση σε μία σταθεροποιητική φάση της κροατικής οικονομίας)

2005 – 2007 (άνοδος και μέγιστες τιμές προσέλκυσης ΑΞΕ)

Γράφημα 5.7: Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Κροατία

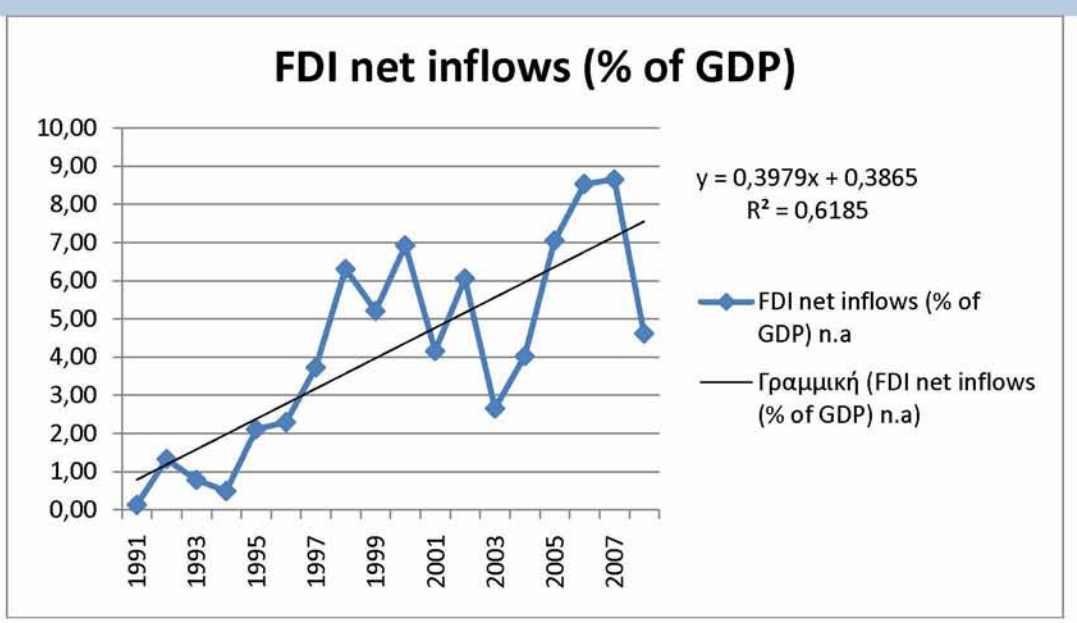

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω στοιχεία.*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Το 2006, κυρίως λόγω δύο εξαγορών μεγάλων επιχειρήσεων, της τράπεζας Splitska Banka (για την οποία υποψήφιος αγοραστής ήταν και η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος) από την γαλλική Societe Generale και της φαρμακευτικής Pliva από την αμερικανική Barr, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Κροατία ξεπέρασαν τα επίπεδα του 2005. Το 2007, οι ξένες άμεσες επενδύσεις παρουσίασαν νέα αύξηση, σε σχέση με το 2006, φθάνοντας το ύψος των 3,7 δισ. €, εκ των οποίων 1,7 δισ. € αφορούν επενδύσεις κεφαλαίου και 494,7 εκ. € επανεπενδύσεις κερδών, με αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί νέο ρεκόρ. Κατά το 2008 ανήλθαν σε 3,3 δισ. €, εκ των οποίων 1,80 δισ. € ήταν εξαγορές και 0,51 δισ. € επανεπενδυθέντα κέρδη και με κυριότερη εξαγορά αυτήν του 22,15% των μετοχών της εταιρίας πετρελαιοειδών INA από την ουγγρική MOL (Croatian National Bank, 2011).

Πίνακας 5.20: ΑΞΕ σε million € (1993 – 2009) από χώρες προέλευσης στην Κροατία.

ΧΩΡΕΣ	1993 - 2004	2005	2006	2007	2008	2009	total
ΑΥΣΤΡΙΑ	2.642	544	-510	2.079	1.061	420	6.235
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	541	174	1.954	261	289	785	4.003
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2.008	-132	229	173	428	162	2.868
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	563	329	52	260	960	167	2.331
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	572	104	302	16	108	158	1.260
ΓΑΛΛΙΑ	167	-8	1.034	107	11	42	1.354
ΙΤΑΛΙΑ	653	178	188	-89	54	82	1.066
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	353	119	83	222	181	112	1.069
ΒΕΛΓΙΟ	25	-1	1	338	32	27	422
ΕΛΒΕΤΙΑ	152	38	264	-156	101	9	408
Άλλες χώρες							2.574

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Croatian National Bank (http://www.hnb.hr/statistika/estatistika.htm).*

Από τα παραπάνω στατιστικά αξίζει να σημειωθεί πως η Αυστρία είναι η χώρα που επενδύει στην Κροατία τα μεγαλύτερα ποσά ΑΞΕ στην Κροατία. Επιπλέον η Ολλανδία είναι μία ακόμα χώρα που σταδιακά έχει επενδύσει υψηλά κεφάλαια. Γεγονός που προκύπτει από τα παραπάνω είναι πως δεν υπάρχουν διαχρονικές σταθερές ΑΞΕ στην χώρα της Κροατίας. Η Αυστρία έκανε στροφή στις ΑΞΕ στην Κροατία, αλλά το 33% σχεδόν των εισροών ΑΞΕ από την Κροατία πραγματοποιείται το 2007, γεγονός που παρατηρείται και για την Ολλανδία, που σε ποσοστό 48,8% έχει επενδύσει στην Κροατία κεφάλαια μέσα στο 2006.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Στο παρακάτω γράφημα θα παρατηρήσουμε τις χώρες που πραγματοποίσαν ΑΞΕ στην Κροατία, σύμφωνα με στοιχεία που αντλήθηκαν από την Croatian National Bank, παρουσιάστηκαν παραπάνω και αφορούν την περίοδο 1993 – 2010.

Γράφημα 5.8: Ποσοστό ΑΞΕ (1993 – 2009) από χώρες προέλευσης στην Κροατία

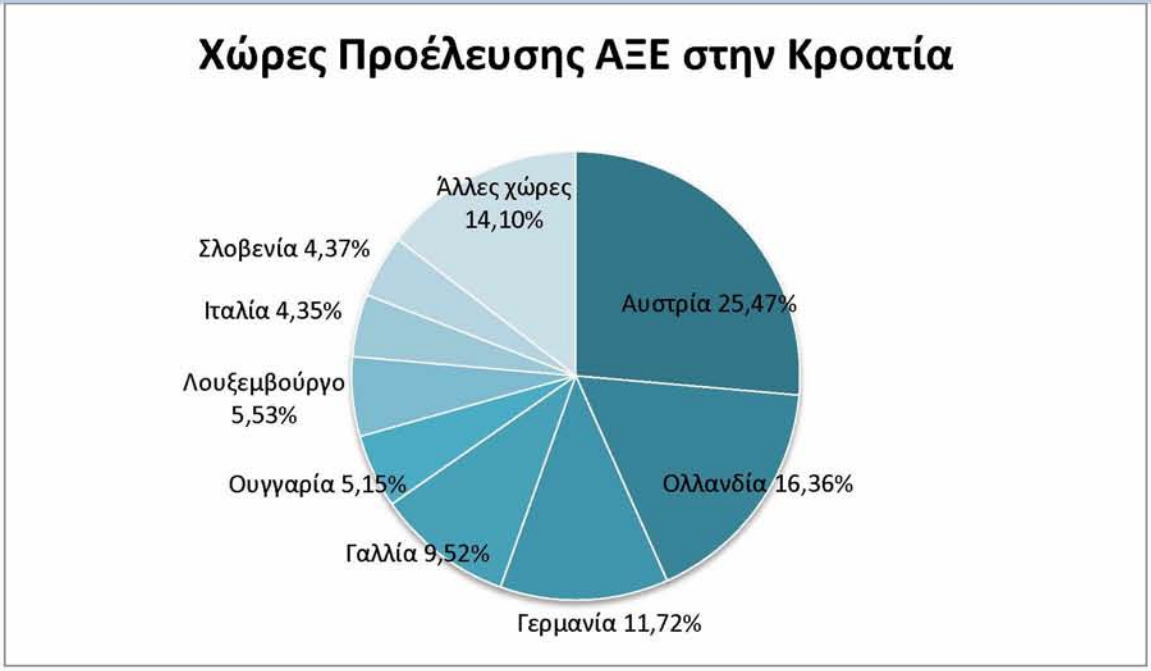

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Από τα παραπάνω στατιστικά αξίζει να σημειωθεί πως η Ελλάδα δεν έχει προχωρήσει σε μεγάλες επένδυση στην χώρα και διατηρεί κάποια μικρά ποσοστά σε εξαγωγές και εισαγωγές.

Ο προβληματισμός του Alen Škudar που αναφέρθηκαμε και παραπάνω σε προσέλκυση ΑΞΕ της Κροατίας κυρίως σε χρηματοπιστωτικό τομέα και σε τηλεπικοινωνίες, έχει μία βάση, αλλά από τα νούμερα δεν προκύπτει τόσο μεγάλο ποσοστό. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται σύμφωνα με στοιχεία που αντλήθηκαν από την Croatian National Bank, οι τομείς στους οποίους οι ξένοι επενδυτές επενδύουν στην Κροατία.

Πίνακας 5.21: ΑΞΕ στην Κροατία ανά τομέα δραστηριότητας (1993 – 2010)

Τομέας Δραστηριότητας	**Total 1993 – 2010 (In Million €)**	**Ποσοστιαία**
Χρηματοπιστωτικός	8.615,4	35,20%
Χονδρεμπόριο	2.782,7	11,37%
Παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου	1.597,2	6,53%
Αγορά ακινήτων	1.404,0	5,74%
Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	1.250,4	5,11%

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Λιανεμπόριο εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1.192,3	4,87%
Παραγωγή χημικών προϊόντων	1.148,5	4,69%
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	765,1	3,13%
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών προϊόντων	765,0	3,13%
Άλλοι τομείς δραστηριοτήτων	4.954,2	20,24%

Πηγή: *Croatian National Bank, (http://www.hnb.hr/statistika/estatistika.htm)*

Λοιπά χαρακτηριστικά

Στην προσπάθεια να εξετάσουμε από πολλές πλευρές το φαινόμενο, θα παρουσιάσουμε στον παρακάτω πίνακα, ενδιαφέροντα μεγέθη της κοινωνίας – οικονομίας της Κροατίας, που για πολλές επιχειρήσεις, αλλά και για μελλοντικές ΑΞΕ στην περιοχή τείνουν να είναι λόγοι – κίνητρα ή αντίθετα αντικίνητρα επένδυσης.

Πίνακας 5.22: Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την Κροατία

Economy			
Εργατικό Δυναμικό	2010		1.762.000
Εργατικό Δυναμικό ανά δραστηριότητα	2008	Γεωργικός Τομέας	5,1%
		Βιομηχανία	31,3%
		Υπηρεσίες	63,6%
Ανεργία	2010		17,60%
Εξαγωγές (δις δολάρια)	2010		$11,51
Εισαγωγές (δις δολάρια)	2010		$20,93
Πληθωρισμός	2010		1,30%
Communication			
Χρήστες internet	2009		2.234.000
Transportation			
Αεροδρόμια	2010		69
Οδικό Δίκτυο (χλμ)	2008		29.248
Εμπορικά Λιμάνια	2010		6

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA - 2011)*

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτουν ιδιαίτερα χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με κάποια στοιχεία της κροατικής οικονομίας και κοινωνίας. Η Κροατία διαθέτει 1.762.000 για το 2010 εργατικό δυναμικό το οποίο αντιστοιχεί περίπου στο 40% του συνολικού πληθυσμού και επιπλέον φαίνεται η κατανομή του εργατικού δυναμικού ανά δραστηριότητα με μεγάλη έμφαση να δίνεται στις υπηρεσίες. Επιπρόσθετα η ανεργία ανέρχεται σε πολύ υψηλά ποσοστά

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

που το 2010 ήταν στο 17,6%, γεγονός αρκετά ανησυχητικό για την κροατική οικονομία. Όσον αφορά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές από και προς την Κροατία διαπιστώνουμε ένα αρκετά μεγάλο αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο, ενώ ο πληθωρισμός κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα της τάξης του 1,3%.

Στους τομείς επικοινωνίας και υποδομών, θα πρέπει να τονίσουμε ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό Κροατών είναι χρήστες του διαδικτύου, ποσοστό που ανέρχεται στο 50,5%, δηλαδή περισσότεροι από τον μισό συνολικό πληθυσμό. Τέλος στην Κροατία μπορεί να έχει πρόσβαση κανείς είτε με ένα μεγάλο οδικό δίκτυο, είτε μέσω κάποιων εμπορικών λιμανιών[31] και αεροδρόμιων.

Πίνακας 5.23: Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την ΚΡΟΑΤΙΑ και η απόστασή τους

	σε δις $		οδική απόσταση σε χλμ
ΧΩΡΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ
Κροατία (2010)	20,93	11,51	X
Ιταλία (2009)	15,46%	19,10%	654
Γερμανία (2009)	13,57%	11,06%	1062
Ρωσία (2009)	9,29%		n.a
Κίνα (2009)	6,83%		n.a
Σλοβενία (2009)	5,75%	7,47%	214
Αυστρία (2009)	5,04%	5,44%	387
Βοσνία - Ερζεγοβίνη (2009)		12,98%	290
Σερβία (2009)		5,41%	676

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA) και του δικτυακού ιστότοπου apostasies.gr*

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως η Κροατία έχει εμπορικές σχέσεις με χώρες που βρίσκονται αρκετά κοντά της, αλλα και χώρες όπως Ρωσία και Κίνα. Βασικός εμπορικός «συνεργάτης» της Κροατίας είναι η Ιταλία αλλά και η Γερμανία. Παρατηρούμε επιπρόσθετα ότι χώρα όπως η Βοσνία – Ερζεγοβίνη που έχει ισχυρούς δεσμούς μέρος της, με την Κροατία, διατηρεί και πολύ υψηλά ποσοστά σε όρους εξαγωγών από την Κροατία.

Ελληνική Δραστηριότητα στην Κροατία

Θα πρέπει να σημειωθεί πως δεν θα αναφερθούμε σε μεγάλη έκταση για τις ελληνικές επενδύσεις στην περιοχή καθώς είναι μηδαμινές και μπορούν να απεικονιστούν σύντομα στον παρακάτω πίνακα σε όρους εισαγωγών – εξαγωγών από το 1995 - 2008. Από την Ελλάδα

[31] Omisalj, Ploce, Rijeka, Sibernik, Split, Vukovar (στον ποταμό Δούναβη).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

στην Κροατία υπάρχει γενικά μικρός όγκος εξαγωγών την τελευταία 15ετία με κύριους πρωταγωνιστές τις κονσερβοποιίες ροδάκινων (Croatian Bureau Of Statistics, 2009).

Πίνακας 5.24: Εισαγωγές – Εξαγωγές, Ελλάδας - Κροατίας (1995 – 2008)

ΕΤΟΣ	% στο σύνολο Εισαγωγών - Εξαγωγών Ελλάδας -> Κροατίας	
	Εξαγωγές	Εισαγωγές
1995	0,21	0,41
1996	0,19	0,16
1997	0,25	0,37
1998	0,22	0,22
1999	0,23	0,79
2000	0,25	2,02
2001	0,29	0,51
2002	0,23	1,33
2003	0,52	0,61
2004	0,32	0,18
2005	0,34	1,3
2006	0,39	0,33
2007	0,27	0,17
2008	0,27	0,8

Πηγή: *Croatian Bureau Of Statistics*

Τέλος όσον αφορά και τις ΑΞΕ, από το 1993 μέχρι και το 2008, έχουν πραγματοποιηθεί συνολικές Α.Ξ.Ε. στην Κροατία ύψους 21,04 δισ. €, από τα οποία μόλις 5,5 – 6 εκ. € προέρχονται από ελληνικές επενδύσεις. Σε αυτό το ύψος ελληνικών ΑΞΕ, δεν συμπεριλαμβάνεται η επένδυση 90 εκ. € της MARFIN Investment Group, εξαγοράς του 49,99% των μετοχών της εταιρίας χαρτοφυλακίου (συμμετοχών) «Sunce Koncern d.d.» που δραστηριοποιείται κυρίως στον τουριστικό τομέα στην Κροατία, διότι στα στατιστικά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας δεν εμφανίζεται ως επένδυση προερχόμενη από την Ελλάδα.

Γιατί να επενδύσει κανείς στη Κροατία:

- Η χώρα δεν εξαρτάται υπερβολικά από οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα. Εντούτοις, μερικοί τομείς είναι πιο αποδοτικοί και επικερδείς μελλοντικά. Ο τομέας των υπηρεσιών πρόκειται να είναι ελκυστικότερος στις μελλοντικές επενδύσεις και ιδιαίτερα ο τουρισμός (Donato De Rosa et al., 2009)
- Στην Κροατία, η βιομηχανία αποτελεί το ένα πέμπτο του ΑΕΠ και απασχολεί το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού. Ηλεκτρική, επεξεργασία τροφίμων, χημικές

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ουσίες, φαρμακευτικά είδη, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, επεξεργασία ξύλου, κατασκευή μηχανών και συσκευών, εξοπλισμός ναυπηγικής και τηλεπικοινωνιών. Οι βιομηχανικές εξαγωγές αποτελούν περίπου το 90% της συνολικής κροατικής εξαγωγής προϊόντων γεγονός που μπορεί να εκμεταλλευτεί ένας ξένος επενδυτής στην Κροατία. (Croatian National Bank, 2010)

- Εξαιρετική γεωγραφική θέση της περιοχής, ταυτόχρονα καινοτόμες επιχειρηματικές διαδικασίες και πολύγλωσσο εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό (Invest in croatia - www.croinvest.org)

5.2.5 - ΠΓΔΜ (FYROM)

Η ΠΓΔΜ (πρώην Γιουκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας), είναι ακόμα μία χώρα στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Είναι ένα κράτος της πρώην ενωμένης Γιουκοσλαβίας που κύρηξε την ανεξαρτησία της το 1991. Το 1993 έγινε μέλος του ΟΗΕ, αλλά εξαιτίας της διαμάχης με την Ελλάδα σχετικά με την ονομασία της, εντάχθηκε στον Οργανισμό με την προσωρινή ονομασία FYROM.

Η ΠΓΔΜ συνορεύει από όλες τις πλευρές της με άλλες χώρες των Βαλκανίων, όπως το Κόσοβο στα βορειοδυτικά, την Σερβία βόρεια της, την Βουλγαρία στα ανατολικά, την Ελλάδα στα νότια σύνορά της και δυτικά την Αλβανία. Πρωτεύουσα της χώρας είναι τα Σκόπια ενώ από το Δεκέμβριο του 2005 υπήρξε επίσης υποψήφια για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. (http://en.wikipedia.org/wiki/FYROM)

Πηγή: CIA/FYROM

Η ΠΓΔΜ είναι μία μικρή και ανοιχτή οικονομία των Βαλκανίων, ευάλωτη στις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες εξελίξεις, αλλά και με βασική επιδίωξη την είσοδό της στην Ε.Ε. Από την διάσπαση της Γιουκοσλαβίας και τα κράτη τα οποία προέκυψαν η ΠΓΔΜ, είναι από τα κράτη με την μικρότερη ανάπτυξη και προοπτική εξέλιξης από τις αντίστοιχες των άλλων Δημοκρατιών της πρώην Γιουκοσλαβίας. Στο σύνολο της Γιουκοσλαβίας η συμμετοχή της ΠΓΔΜ στην συνολική παραγωγή της ομοσπονδίας σε αγαθά και υπηρεσίες ήταν περίπου στο 5%. Σύμφωνα με στοιχεία από την CIA (2011), βασικά θέματα που εμπόδισαν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας ως το 1996, είναι η απουσία υποδομών, τις κυρώσεις του ΟΗΕ μετά την διάσπαση της Γιουκοσλαβίας και το ελληνικό οικονομικό εμπάργκο σε μια διαμάχη σχετικά με το συνταγματικό της όνομα και την σημαία της χώρας.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τότε, η ΠΓΔΜ προσπαθεί να διατηρήσει τη μακροοικονομική της σταθερότητα με χαμηλό πληθωρισμό και κάνοντας τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό και στον επιχειρηματικό τομέα προσπαθεί να προσελκύσει ξένες επενδύσεις. Η ανεργία αποτελεί μία βασική πληγή της κοινωνίας της και έτσι η δημιουργία θέσεων εργασίας αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι κάθε πολιτικής μεταρρύθμισης.

Ως επακόλουθο της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, η ΠΓΔΜ γνώρισε μείωση στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, και μεγάλωσε το εμπορικό έλλειμμα. Ωστόσο, ως αποτέλεσμα της συντηρητικής δημοσιονομικής πολιτικής και ενός υγιούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, το 2010 η χώρα έλαβε βελτίωση από τους οίκους αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας. Η μακροοικονομική σταθερότητα διατηρήθηκε όπως επίσης και η συνετή νομισματική πολιτική, η οποία κράτησε το εγχώριο νόμισμα, σε σταθερά επίπεδα έναντι του ευρώ, ενώ τα επιτόκια έπεφταν (CIA, 2011).

Σύμφωνα με τον Petreski (2005), η οικονομική και κοινωνική κατάσταση στην ΠΓΔΜ, δεν είναι η καλύτερη δυνατή, αλλά, παρά τις πολλές εξωτερικές και εσωτερικές κρίσεις, κατά την τελευταία δεκαετία, η οικονομία της αποδεικνύει σημαντική ανθεκτικότητα. Στα βασικά αρνητικά σημεία της οικονομίας της γειτονικής χώρας είναι ότι από τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη και τους κοινωνικούς δείκτες φανερώνεται ένας αρνητικός ρυθμός ανάπτυξης. Μετά τη μακρόχρονη συνεχή πτωτική τάση, η παραγωγή εξακολουθεί να είναι κάτω από το επίπεδο του 1990. Η απασχόληση είναι κάτω από το επίπεδο του 1990 και το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο μεταξύ της Ευρώπης. Δεν είναι μόνο ότι η φτώχεια που δεν έχει μειωθεί, αλλά και όσοι ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας αυξάνονται.

Πίνακας 5.25: Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΠΓΔΜ

	GDP growth (annual %)	GDP - per capita (PPP) - σε $	Συνολικός Πληθυσμός	FDI net inflows (% of GDP)
1991	-6,17	5.357	1.922.685	n.a
1992	-6,56	5.094	1.934.044	n.a
1993	-7,47	4.792	1.944.026	n.a
1994	-1,76	4.783	1.953.611	0,71
1995	-1,11	4.803	1.963.487	0,21
1996	1,18	4.927	1.973.795	0,25
1997	1,44	5.060	1.984.186	0,42
1998	3,38	5.293	1.994.293	4,21
1999	4,34	5.549	2.003.566	2,41
2000	4,55	5.934	2.011.614	6,00

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

2001	-4,53	5.828	2.018.347	13,01
2002	0,85	6.032	2.023.913	2,78
2003	2,82	6.260	2.028.451	2,54
2004	4,09	6.839	2.032.188	6,02
2005	4,10	7.656	2.035.312	1,67
2006	3,95	8.539	2.037.863	6,66
2007	5,90	9.257	2.039.838	8,83
2008	4,80	10.687	2.041.342	6,17
2009	-0,70	11.159	2.042.484	2,69

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της World bank (2011).*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να συμπεράνουμε βασικά χαρακτηριστικά που αφορούν την οικονομία της γειτονικής χώρας και την προσπάθεια ανάπτυξης της μετά την διάσπαση της από την Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία. Τα πρώτα χρόνια φαίνεται να είναι αρκετά δύσκολα γεγονός που απεικονίζεται και στους πτωτικούς ρυθμούς ανάπτυξης που παρατηρούνται στον πίνακα. Από το 1996 και μετά αρχίζει μία αργή αλλά ασταθής ανάπτυξη, παρόλα αυτά σε επίπεδα χαμηλότερα από αυτά του 1990 – 1991. Η διατήρηση των χαμηλών ποσοστών αύξησης του ρυθμού ανάπτυξης συνοδεύονται από σημαντικές διακυμάνσεις, που δημιουργούν ανησυχίες ως προς την πραγματική ικανότητα της συνολικής οικονομίας να παράγει ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Petreski (2005), η ανησυχία είναι εντονότερη γιατί ακόμα και σε περιόδους που παρατηρείται ανάπτυξη, κυμαίνεται μέσα σε ένα στενό εύρος αύξησης που δεν είναι βιώσιμη.

Ο πληθυσμός της ΠΓΔΜ παρουσιάζει αυξητικές τάσεις κάθε χρονία και μέσα σε μία 20ετία ο συνολικός πληθυσμός αυξήθηκε κατά 6,23%, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με άλλες χώρες των Βαλκανίων. Η εισροή ΑΞΕ ως προς το GDP, φαίνεται να είναι σε χαμηλά επίπεδα και με αρκετή αστάθεια.

Με σκοπό την ενίσχυση της οικονομίας, την καταπολέμηση της φτώχειας και την ενίσχυση της ανάπτυξης, κατόπιν συμφωνίας με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η χώρα έλαβε, τον Απρίλιο του 1997, πιστωτική διευκόλυνση ύψους περίπου 73,7 εκατ. US$ με την παροχή δεκαετών δανείων με ευνοϊκούς όρους για την υποστήριξη των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στη γεωργία και τις επιχειρήσεις. Η εθνοτική κρίση του 2001 οδήγησε τη χώρα σε οικονομική ύφεση, με το ΑΕΠ να καταγράφει μείωση (-4,5%) λόγω περιορισμού των εσωτερικών και διμερών εμπορικών συναλλαγών, περιοδικών αποκλεισμών των μεθοριακών σταθμών και επενδυτικής αβεβαιότητας. Ταυτόχρονα, η δημοσιονομική πολιτική χαλάρωσε και οι κρατικές δαπάνες αυξήθηκαν σημαντικά με αποτέλεσμα τη διακοπή από το

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΔΝΤ, των συζητήσεων για νέα συμφωνία με την τότε κυβέρνηση της χώρας, πριν τις βουλευτικές εκλογές του 2002 και τη συνέχισή τους με τη νέα κυβέρνηση.

Σύμφωνα με τον Bitzenis et al (2007), το θέμα τον ΑΞΕ είναι γεγονός που ενδιαφέρει τόσο ακαδημαϊκούς, όσο και επαγγελματίες σε ολόκληρο τον κόσμο τις τελευταίες δεκαετίες. Οι «κανόνες του συγκεκριμένου παιχνιδιού» σε ένα ταχύτατα μεταβαλλόμενο φαινόμενο, που ασκεί τρομερό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρες υποδοχής, την ανταγωνιστική θέση των πολυεθνικών σε έναν άγριο παγκόσμιο διεθνή ανταγωνισμό.

Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με την Panagiotou (2008), η ανάδυση των νέων ανεξάρτητων κρατών που ακολούθησαν την διάλυση των ομοσπονδιών, και τον αναπροσανατολισμό τους προς μια οικονομία της αγοράς, έχει ως αποτέλεσμα το άνοιγμα αυτών των χωρών στην προσέλκυση ΑΞΕ και την εμφάνιση ενός εντελώς νέου πεδίου στη βιβλιογραφία των ΑΞΕ.

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Γράφημα 5.9: Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – ΠΓΔΜ

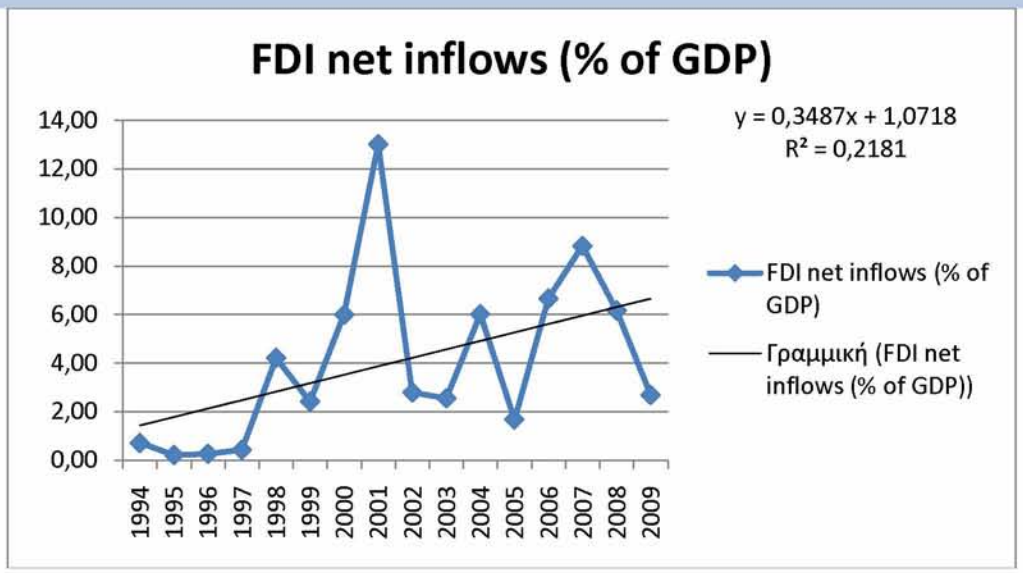

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω στοιχεία.*

Ένα από τα στοιχεία που η FYROM προσπάθησε να πετύχει για την οικονομία της χώρας ήταν η προσέλκυση ΑΞΕ. Στο να καταφέρει να κεντρίσει το ενδιαφέρον ξένων κεφαλαίων και μεγάλων ΠΕ, στράφηκε σε πολιτικές προσέλκυσης. Τα πρώτα θετικά στοιχεία ΑΞΕ ήρθαν το 1998 για την χώρα και μετά από μία μικρή πτώση, εκτόξευσε τα ποσοστά ΑΞΕ το 2001 γεγονός όμως που ήταν παροδικό και χωρίς συνέπεια τα επόμενα χρόναι με συνεχή σκαμπανεβάσματα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 5.26: Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στην ΠΓΔΜ.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΞΕ % ΑΠΟ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	
Ολλανδία	16,67%
Σλοβενία	12,45%
Ουγγαρία	12,38%
Ελλάδα	12,11%
Αυστρία	11,54%
Ελβετία	6,43%
Αγγλία	3,53%
Βουλγαρία	2,94%
Σερβία	2,67%
Λουξεμβούργο	1,97%
Άλλη Χώρα	17,32%

Πηγή: *National Bank of the Republic of Macedonia*

Η εισροή ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ, φαίνεται να κεντρίζει ΠΕ από την Ολλανδία κατά κύριο λόγο και επιπλέον άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι αρκετές είναι οι χώρες που πραγματοποιούν ΑΞΕ στην ΠΓΔΜ. Πέντε χώρες μέσα σε μία 13ετία είναι αυτές που έχουν ποσοστά πάνω από 10%. Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται και γραφικά η συγκεκριμένη κατανομή ΑΞΕ ανά χώρα προέλευσης.

Γράφημα 5.10: Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στην ΠΓΔΜ

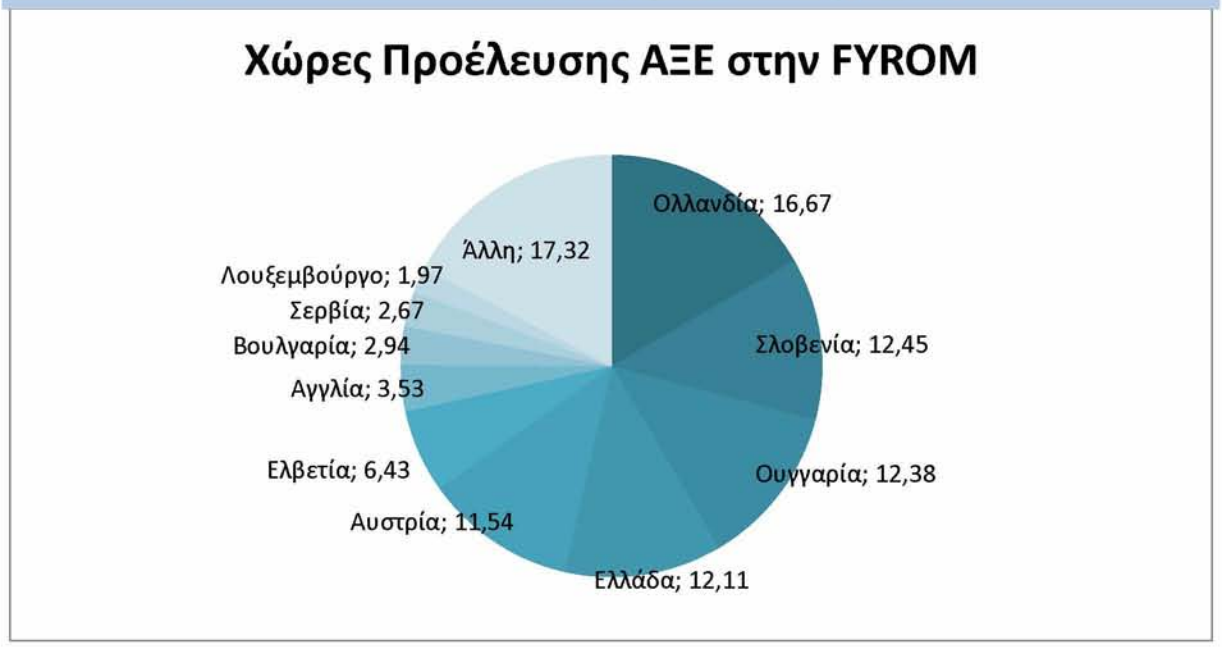

Πηγή: *National Bank of the Republic of Macedonia*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τα παραπάνω στατιστικά αξίζει να τονιστεί η μεγάλη συμμετοχή χωρών στις επενδύσεις στην FYROM. Ψηλότερα στην σχετική λίστα των επενδύσεων είναι η Ολλανδία με ποσοστό 16,67% την περίοδο 1997 έως και 2009, στο σύνολο των ΑΞΕ με χώρα προορισμού την FYROM.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι τομείς στους οποίους επενδύουν στην FYROM οι ΠΕ που προερχόνται από τις χώρες που επενδύουν στην περιοχή σύμφωνα με στοιχεία της εθνικής τράπεζας της χώρας:

Πίνακας 5.27: ΑΞΕ στην FYROM ανά τομέα δραστηριότητας σε million € (2003 – 2007)

Τομέας Δραστηριότητας	2003	2004	2005	2006	2007	total
Βιομηχανικός	18,4999	158,3122	19,5251	99,4045	126,80	422,5442
Χρηματοπιστωτικός	33,6920	28,4040	29,0960	40,9896	119,00	251,1775
Εμπορικός	2,9879	8,2782	13,7325	53,8376	58,45	137,2821
Μεταφορές και Επικοινωνία	12,3367	35,9701	-17,6313	-6,3723	112,66	136,9659
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και φυσικού αερίου	-0,0225	2,1110	-0,0332	119,2027	-3,57	117,6850
Ακίνητα	9,4283	7,4484	13,5522	12,8699	41,04	84,3393
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	5,9243	3,6037	3,4246	15,3217	4,50	32,7783
Ορυχεία - Λατομεία	-1,8698	6,8054	16,4402	0,6011	8,92	30,9010
Κατασκευαστικός	10,6258	-0,2533	-1,6279	3,2712	14,80	26,8127
Άλλοι τομείς δραστηριοτήτων	8,8082	9,9919	0,7348	5,6608	23,3748	48,5706
total	**100,4109**	**260,6716**	**77,2131**	**344,7867**	**505,97**	**1.289,0564**

Πηγή: *National Bank of the Republic of Macedonia*

Στον παραπάνω πίνακα φαίνονται διαχρονικά οι ΑΞΕ ανά τομέα δραστηριότητας και στην συνέχεια απεικονίζονται συνοπτικά και ποσοστιαία, ώστε να μπορούνε ασφαλέστερα συμπεράσματα.

Πίνακας 5.28: ΑΞΕ στην FYROM ανά τομέα δραστηριότητας σε million € και ποσοστιαία (2003 – 2007)

Τομέας Δραστηριότητας	**total**	**Ποσοστιαία**
Βιομηχανικός	422,54	32,78%
Χρηματοπιστωτικός	251,18	19,49%
Εμπορικός	137,28	10,65%
Μεταφορές και Επικοινωνία	136,97	10,63%

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και φυσικού αερίου	117,68	9,13%
Ακίνητα	84,34	6,54%
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	32,78	2,54%
Ορυχεία - Λατομεία	30,90	2,40%
Κατασκευαστικός	26,81	2,08%
Άλλοι τομείς δραστηριοτήτων	48,57	3,77%

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Λοιπά χαρακτηριστικά

Στην προσπάθεια να εξετάσουμε από πολλές πλευρές το φαινόμενο, θα παρουσιάσουμε στον παρακάτω πίνακα, ενδιαφέροντα μεγέθη της κοινωνίας – οικονομίας της FYROM, που για πολλές επιχειρήσεις, αλλά και για μελλοντικές ΑΞΕ στην περιοχή τείνουν να είναι λόγοι – κίνητρα ή αντίθετα αντικίνητρα επένδυσης.

Πίνακας 5.29: Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για την FYROM

Economy			
Εργατικό Δυναμικό	2009		994.000
Εργατικό Δυναμικό ανά δραστηριότητα	2009	Γεωργικός Τομέας	19,9%
		Βιομηχανία	22,1%
		Υπηρεσίες	58,0%
Ανεργία	2010		32,00%
Εξαγωγές (δις δολάρια)	2010		$3,17
Εισαγωγές (δις δολάρια)	2010		$5,11
Πληθωρισμός	2010		1,60%
Communication			
Χρήστες internet	2009		1.057.000
Transportation			
Αεροδρόμια	2010		14
Οδικό Δίκτυο (χλμ)	2008		13.736

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA - 2011)*

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα για την γειτονική χώρα και τα οποία έχουν να κάνουν με τα στοιχεία της οικονομίας της και με τους τομείς των υποδομών στις μεταφορές και την πρόσβαση του πληθυσμού στο διαδίκτυο. Στο σύνολο του πληθυσμού για το 2009, το 48,7% αυτών αποτελεί εργατικό δυναμικό και εξ' αυτών το 20% περίπου ασχολείται με την γεωργία και το 22% σε τμήματα της βιομηχανίας, με την πλειοψηφία να ασχολούνται με τον τομέα των υπηρεσιών. Τα επίπεδα ανεργίας στην χώρα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα και φτάνουν για το 2010 το 32%. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι, περίπου το 52% του πληθυσμού είναι χρήστες του διαδικτύου.

Πίνακας 5.30: Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για την FYROM και η απόστασή τους

	σε δις $		οδική απόσταση σε χλμ
ΧΩΡΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ
FYROM (2010)	5,11	3,17	Χ
Γερμανία (2009)	15,11%	20,31%	1799
Ελλάδα (2009)	14,88%	13,09%	459
Ιταλία (2009)	7,68%	11,08%	1219
Βουλγαρία (2009)	9,08%	10,61%	500
Κροατία (2009)		7,74%	980
Τουρκία (2009)	7,59%		1520
Σλοβενία (2009)	6,26%		963
Ουγγαρία (2009)	4,31%		789

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA) και του δικτυακού ιστότοπου apostasies.gr*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να αντλήσουμε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις χώρες με τις οποίες συνεργάζεται εμπορικά η FYROM. Οι περισσότερες των χωρών που συνδέονται εμπορικά με την FYROM, είναι σε κοντινή σχετικά απόσταση με την χώρα. Κυριότερη χώρα στις οποίες οι εξαγωγές τις χώρας κατευθύνονται είναι η Γερμανία και η Ελλάδα, ενώ το ίδιο συμβαίνει και προς την αντίθετη κατεύθυνση στις εισαγωγές.

Ελληνική Δραστηριότητα στην FYROM

Όπως φάνηκε και στους προηγούμενους πίνακες, η Ελλάδα κατέχει σημαντικά μερίδια ΑΞΕ στην γειτονική χώρα, με πληθώρα ελληνικών επενδύσεων να έχουν πραγματοποιήσει επενδύσεις με γνώμονα τις επενδυτικές ευκαιρίες που προκύπτουν.

Συγκεκριμένα, στη FYROM, σύμφωνα με στοιχεία του ΣΒΒΕ, δραστηριοποιούνται περίπου 280 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων, οι δέκα μεγαλύτερες εκ των οποίων έχουν επενδύσει περί τα 800 εκατ. €. Οι εν λόγω επιχειρήσεις, σε μια χώρα με υψηλότατα επίπεδα ανεργίας, παρέχουν απασχόληση περίπου σε 20.000 εργαζόμενους, ενώ πολλές ακόμα θέσεις εργασίας δημιουργούνται δευτερογενώς. Οι τομείς στου οποίους έχουν συμμετοχή ελληνικές εταιρίες είναι:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- οι τράπεζες (28% επί του συνόλου των ελληνικών επενδύσεων),
- η ενέργεια (25%),
- οι τηλεπικοινωνίες (17%)[32]
- η βιομηχανία (15%),
- το εμπόριο τροφίμων/ποτών (10%)
- και άλλες διάφορες επενδύσεις (5%).

Πίνακας 5.31: ελληνικές επιχειρήσεις, τομέας δραστηριότητάς τους και ύψος επένδυσης στη FYROM

ΕΤΑΙΡΙΑ	ΤΟΜΕΑΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ (€)
ΕΛΠΕ	Πετρελαιοειδή	200.000.000
Εθνική Τράπεζα	Τραπεζικός τομέας	178.000.000
ΟΤΕ	Τηλεπικοινωνίες	160.000.000
TITAN	Τσιμέντα	75.000.000
Αθηναϊκή Ζυθοποιία	Τρόφιμα / Ποτά	60.000.000
Βερόπουλος	Super Market	43.000.000
Alpha Bank	Τραπεζικός τομέας	25.000.000
Elbisko	Τρόφιμα / Ποτά	24.000.000
L.Tobacco Michailidis	Καπνά	12.000.000
Σπυρίδων Γκίνης	Ενδύματα	6.000.000
Κρι - Κρι	Γαλακτοκομικά	2.900.000
Σιδενόρ	Χαλυβουργία	2.000.000
Χατζηιωαννίδης	Κλωστοϋφαντουργία	1.400.000
Αργυριάδης	Ιατρικό Κέντρο	1.300.000
Aloumil	Αλουμίνιο	1.000.000
Σφακιανάκης Σ.Α.	Αυτοκίνητο	650.000

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από ΣΒΒΕ*

Από τα στοιχεία που ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος παρουσιάζει στις ετήσιες εκθέσεις του και στις εταιρίες που έχουν μεταφέρει τις δραστηριότητές τους στην γειτονική FYROM, ½ των επιχειρήσεων αυτών προέρχεται από την Κεντρική Μακεδονία και έχει εγκαταστήσει τις δραστηριότητές της στην FYROM. Αυτό οφείλεται σύμφωνα και με τους Bitzenis et al. (2007) και με τον Panagiotou (2008), στο φθηνό εργατικό κόστος, στα

[32] Ποσοστό που πιθανότατα να έχει μεταβληθεί έπειτα από την πώληση της Cosmofon στη Slovenia Telecom το 2009.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

επενδυτικά κίνητρα που συνολικά προσφέρει η χώρα, αλλά επιπλέον και στην ευκολία έναρξης επιχείρησης, χωρίς έντονη γραφειοκρατική διαδικασία.

Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της FYROM

Σύμφωνα με αρκετές δημοσιευμένες μελέτες οι οποίες αναλύουν το φαινόμενο επενδύσεων στην γειτονική χώρα (Bitzenis et al., 2007; Papadopoulos et al., 2001; Panagiotou 2008), προκύπτουν τα παρακάτω πλεονεκτήματα:

- Φιλικό περιβάλλον για επιχειρήσεις με πολλά κίνητρα για τις επιχειρήσεις που θα θελήσουν να επενδύσουν.
- Χώρα με σχετικά καλές υποδομές και με συνεχή βελτίωση
- Διαθέτει εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό και σχετικά με χαμηλές ανταμοιβές εργασίας
- Μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού έχει κατανοήσει το επιχειρηματικό πνεύμα, γεγονός που βοηθάει στην ανάπτυξη ποικίλων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Συγκριτικά πλεονεκτήματα σε κάποιους τομείς και ευκολία στο να ξεκινήσεις την επιχειρηματική σου δράση.

Στην ίδια λογική διαπιστώνονται και κάποια μειονεκτήματα:

- Βασικό μειονέκτημα της χώρας είναι πως αποτελεί μία μικρή αγορά. Γνωρίζοντας αυτό το μειονέκτημα η χώρα προσπαθεί να συνάψει όσον το δυνατόν περισσότερες και με καλύτερους όρους συμφωνίες εμπορίου με ελεύθερες ζώνες με πολλές γειτονικές χώρες.
- Εκτός της μικρής αγοράς, ο κόσμος στην FYROM δεν διαθέτει και μεγάλη αγοραστική δύναμη και επιπλέον πλήττεται από μεγάλα ποσοστά ανεργίας.
- Παρόλο που η σταθερότητα στην χώρα δεν είναι εύθραυστη και έχει αναπτύξει ισχυρές πολιτικές, υπάρχουν ακόμα κάποια προβλήματα σχετικά με νομικό – πολιτικά ζητήματα που θα πρέπει να αναπτυχθούν καθώς επίσης και η εγχώρια κεφαλαιαγορά.

5.2.6 - ΡΟΥΜΑΝΙΑ (ROMANIA)

Η Ρουμανία είναι και αυτή μία χώρα που βρίσκεται στο σταυροδρόμι της Κεντρικής αλλά και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Ρουμανία είναι ένα κράτος που αποτέλεσε βασικό κόμβο στην μετακίνηση προϊόντων από την Ευρώπη στην παρευξείνια ζώνη και ως τον Β' παγκόσμιο πόλεμο παρουσίασε καλές οικονομικές επιδόσεις σε σχέση με άλλες χώρες των Βαλκανίων. Η Ρουμανία συνορεύει με Ουγγαρία και Σερβία στα δυτικά της, Ουκρανία και

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Μολδαβία στα βορειοανατολικά της και την Βουλγαρία στο νότιο τμήμα της. Επιπλέον σημαντικό γεγονός για την Ρουμανία είναι το φυσικό σύνορο της με την Μαύρη Θάλασσα. (http://en.wikipedia.org/wiki/Romania)

Η Ρουμανία είναι μία χώρα που εντάχθηκε στην Ε.Ε. με την διεύρυνση αυτής το 2007 και μία χώρα με αρκετές ανισορροπίες στο πέρασμα των χρόνων όπως πολλές από τις χώρες των Βαλκανίων. Η ανάπτυξη της Ρουμανίας παρουσίασε ιδιαιτερότητες οι οποίες λειτούργησαν αποτρεπτικά στα πρώτα έτη της εφαρμογής της οικονομίας της αγοράς. Οι συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες καθόρισαν την πορεία ανάπτυξης, με συνέπεια την καθυστέρηση της διεθνοποίησης της οικονομίας της, παρά τις θετικές προοπτικές που προδιαγράφονταν. Η μετάβαση από τον κομμουνισμό το 1989 προς την ανοιχτή οικονομία ήταν αρκετά δύσκολη, καθώς η χώρα έπρεπε να βάλει βάσεις με «όπλο» μία παρωχημένη βιομηχανική οργάνωση, που καθιστούσε την παραγωγή δύσκολη. Σύμφωνα με την CIA (2011), οι χειρότερες επιδόσεις της ρουμανικής οικονομίας σημειώθηκαν στο διάστημα 1988-1993, γεγονός που απεικονίζεται στην πτώση του ΑΕΠ κατά 75% μέσα σε μία 3ετία. Η σημαντική αυτή πτώση του ΑΕΠ στην ρουμανική οικονομία οδηγεί την χώρα σε συντηρητικές πολιτικές και συντήρηση δομών και πολιτικών προηγούμενων ετών που καθυστερούν την απελευθέρωση της χώρας στις διεθνής αγορές. Τα πρώτα σημάδια ανάπτυξης παρουσιάζονται το 1994 – 1995 με κυρίαρχο σύμμαχο τα ιδιωτικά αγροτικά νοικοκυριά.

Πηγή: CIA/Romania

Βασική επιδίωξη και τις Ρουμανίας στην πορεία της προς την απελευθέρωσή της στις αγορές, ήταν η προσέλκυση ΑΞΕ, Σύμφωνα με την Larive Romania[33] (2006) κυρίως σε κλάδους αιχμής της ρουμανικής οικονομίας. Οι τότε κυβερνήσεις θεωρούσαν τον κλάδο της βιομηχανίας βασικό στο να προσελκύσουν ΑΞΕ, αλλά τα πρώτα αποτελέσματα ήταν αρνητικά. Οι βασικοί λόγοι που ξένοι επενδυτές έμεναν μακριά από την Ρουμανία ήταν:

- Η περιορισμένη απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, η διαπλοκή, με εξυπηρέτηση οικονομικών συμφερόντων και η έλλειψη σταθερότητας σε πολιτικό επίπεδο.

[33] Πρόκειται για μια από τις κορυφαίες εταιρείες παροχής συμβουλών που προσφέρει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών επιχειρηματικής ανάπτυξης τόσο στις δημόσιες όσο και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Οι μόνοι ξένοι επενδυτές που πραγματοποίησαν επενδύσεις και γενικά είσοδο στη ρουμανική αγορά, με σημαντικό όγκο επενδύσεων, ήταν οι Κορεάτες, οι οποίοι και διέβλεψαν συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας. Δυστυχώς για τη Ρουμανία δεν παρατηρήθηκε παρόμοια κίνηση και από άλλους επενδυτές, με συνέπεια να χάσει τη δυνατότητα για μία έγκαιρη είσοδο στην νέα κατανομή των ευρωπαϊκών αγορών.

Από το 1999 και μετά η χώρα αρχίζει να ξεπερνάει την οικονομική δυσχέρεια στην οποία έχει περιέλθει για μία δεκαετία σχεδόν και βασικό στοιχείο στην ανάπτυξη της αποτέλεσαν οι ΑΞΕ. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά των Birsan και Buiga (2009) που δείχνουν ότι η συμμετοχή των ΑΞΕ στο ΑΕΠ το 1990 – 1996 ήταν κοντά στο 1%, ενώ το 1997 – 2000 περίπου στο 13%.

Η ιδιωτικοποίηση της Dacia το 1999, ήταν μία έκρηξη στα σημάδια ανάκαμψη της αυτοκινητοβιομηχανίας που προσέλκυσε επενδύσεις δισεκατομμυρίων ευρώ και αργότερα από άλλους ξένους επενδυτές. Τα ταμεία του κράτους ενισχύθηκαν από την είσοδο και άλλων επενδυτών που συμμετείχαν σε ιδιωτικοποιήσεις τόσο στον τομέα της ενέργειας, όσο και στον τραπεζικό κλάδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πώληση της BCR που έφερε στα κρατικά ταμεία 2,2 δισ. ευρώ. Παράλληλα με τα παραπάνω η Ρουμανία εισέρχεται στον χάρτη των κορυφαίων χωρών στα τρόφιμα γεγονός που σημαίνει επιπλέον επενδυτικά κίνητρα και εισροή νέων κεφαλαίων στην Ρουμανία.

Παρά το γεγονός ότι η Ρουμανία από το 1997 μέχρι και σήμερα προσέλκυε αρκετές επενδύσεις σε σημαντικούς κλάδους της οικονομίας της και εξαιτίας της γεωγραφικής θέσης της (σταυροδρόμι για το πέρασμα στη Μαύρη Θάλασσα), δεν κατάφερε να αναπτύξει εξίσου και τα εγχώρια βιοτικά και όχι μόνο επίπεδα της οικονομίας της. Σύμφωνα με την Larive Romania (2006) αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι σε μία 20ετία κατασκευάστηκαν μόλις 166χλμ αυτοκινητόδρομου, ο αγροτικός τομέας παρέμεινε στάσιμος, χωρίς να σημειώσει την προσδοκώμενη ανάπτυξη, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα και μάλιστα σε ένα από τα χαμηλότερα της Ε.Ε.

Από το 2004 - 2005 η Ρουμανία έχει επωφεληθεί από ένα μεγάλο ρεκόρ εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων που σύμφωνα με τους Pauwels και Lonita (2008), οφείλεται:

στην μακροοικονομική σταθερότητα της χώρας, την ισχυρή αύξηση του ΑΕΠ, των μεγάλο αριθμό ιδιωτικοποιήσεων και την προοπτική και μετέπειτα την ένταξη στην Ε.Ε. Σύμφωνα όμως με την CIA (2011), η οικονομία της Ρουμανίας συρρικνώθηκε μετά το 2008, καθώς από την μία η χώρα άρχισε να αισθάνεται τις επιπτώσεις της παγκόσμιας ύφεσης στις χρηματοπιστωτικές αγορές και το εμπόριο, με αποτέλεσμα το ΑΕΠ να μειωθεί περισσότερο από 7% το 2009 και από την άλλη η αύξηση του κόστους εργασίας που επηρέασε την διεθνή

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ανταγωνιστικότητα της Ρουμανίας, γεγονός που οδήγησε την χώρα στο κατώφλι του ΔΝΤ και των ξένων δανειστών.

Πίνακας 5.32: Μεγέθη (GDP, POPULATION, FDI inflows/GDP) για τη ΡΟΥΜΑΝΙΑ

	GDP growth (annual %)	GDP - per capita (PPP) - σε $	Συνολικός Πληθυσμός	FDI net inflows (% of GDP)
1990	-5,60	5.178	23.207.000	0,00
1991	-12,90	4.675	23.185.000	0,14
1992	-8,84	4.438	22.789.000	0,31
1993	1,51	4.611	22.755.000	0,36
1994	3,97	4.900	22.731.000	1,13
1995	7,16	5.371	22.681.000	1,18
1996	4,01	5.726	22.608.000	0,74
1997	-6,10	5.505	22.554.000	3,44
1998	-4,79	5.341	22.503.000	4,82
1999	-1,20	5.343	22.457.994	2,92
2000	2,10	5.660	22.443.000	2,80
2001	5,70	6.417	22.132.000	2,88
2002	5,10	7.013	21.803.129	2,50
2003	5,20	7.677	21.742.028	3,10
2004	8,40	8.733	21.684.884	8,53
2005	4,17	9.359	21.634.350	6,55
2006	7,90	11.128	21.587.666	9,29
2007	6,00	12.686	21.546.873	5,86
2008	9,43	14.757	21.513.622	6,94
2009	-8,50	14.278	21.482.395	3,92

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της World bank (2011).*

Η θεωρητική αναδρομή στην οικονομική και όχι μόνο εξέλιξη της Ρουμανίας απεικονίζεται αναλυτικότερα και στο παραπάνω πίνακα. Μέχρι και το 1992 - 1993 παρατηρείται μείωση του ΑΕΠ με τα πρώτα ουσιαστικά σημάδια ανάπτυξης να εμφανίζονται από το 1994. Από το 2000 έως και το 2008 το ΑΕΠ έχει σημαντικές αυξήσεις για την Ρουμανία με μέσο όρο αύξησης ανά έτος κοντά στο 6%, με τα σημάδια ανάπτυξης να είναι ορατά και τις ΑΞΕ να παίζουν τον κυρίαρχο ρόλο στην χώρα με τα σημαντικά πλεονεκτήματα όπως αυτά διατυπώθηκαν και παραπάνω από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μέσα σε μία 20ετία αυξήθηκε κατά 175% γεγονός που μαρτυράει τα σημαντικά επίπεδα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ανάπτυξης της χώρας. Ο πληθυσμός στην Ρουμανία μειώθηκε σε μία 20ετία 7,43%μ αλλά είναι από τις χώρες των Βαλκανίων με τον μεγαλύτερο πληθυσμό.

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Στο επίπεδο των ΑΞΕ παρατηρούνται αρκετές διακυμάνσεις διαχρονικά και φαίνεται από την συμμετοχή των ΑΞΕ στο ΑΕΠ. Τις περιόδους εκείνες όπου οι εισροές ΑΞΕ κινούνται σε με ανοδικές τάσεις και η ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ είναι πιο έντονη. Από την διαχρονική πορεία της προσέλκυσης ΑΞΕ στην Ρουμανία, παρατηρούμε μία σταδιακή αύξηση, με αποκορύφωση αυτών, την 5ετία 2004 – 2008. Σημαντική πτώση παρατηρείται το 2009 που αποτυπώνεται και στο ΑΕΠ.

Γράφημα 5.11: Ποσοστιαία μεταβολή των εισροών ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ – Ρουμανία

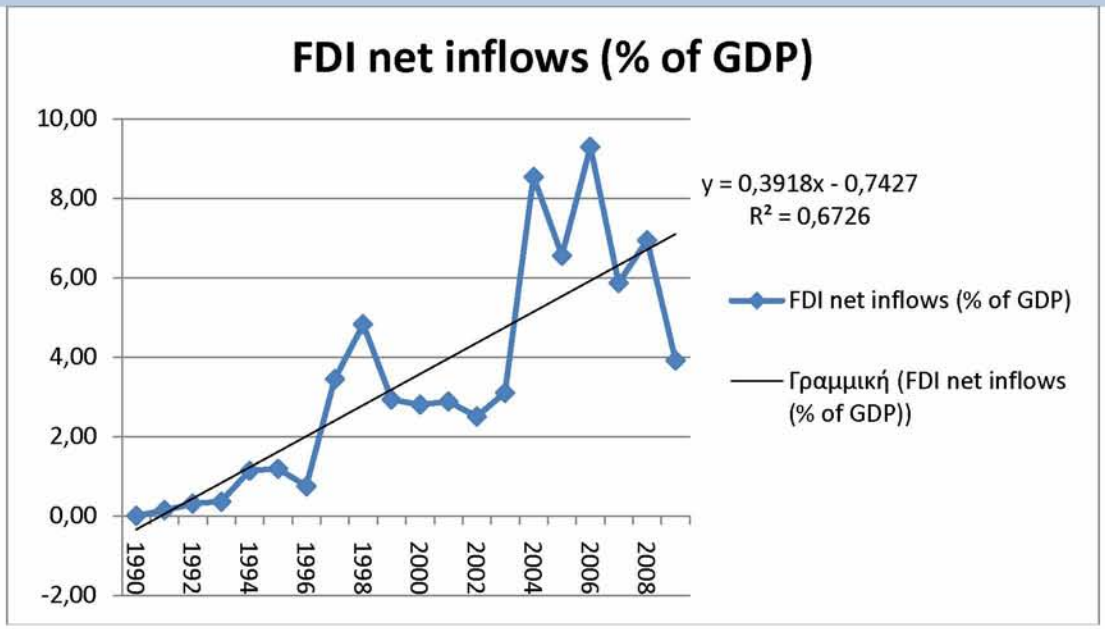

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω στοιχεία.*

Η Ρουμανία εξελίχθηκε, μέσα στα τελευταία χρόνια, σε ένα ιδιαίτερα ελκυστικό προορισμό για τους αλλοδαπούς επενδυτές λόγω, μεταξύ άλλων, του μεγέθους της αγοράς της (τον μεγαλύτερο πληθυσμό από τις βαλκανικές χώρες) και τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης μιας δυναμικά εξελισσόμενης οικονομίας. Ο βαθμός ελκυστικότητας της αυξήθηκε ιδιαίτερα μέσα στα 2-3 χρόνια πριν την πλήρη ένταξη της στην ΕΕ, όταν πλέον φάνηκε πως σύντομα (από 01.01.2007) θα αποτελούσε μέρος της ευρωπαϊκής ενιαίας εσωτερικής αγοράς. Οι ρουμανικές αρχές διέγνωσαν εγκαίρως ότι το πλεονέκτημα του χαμηλού εργατικού κόστους, πάνω στο οποίο στηρίχθηκε αρχικά η μαζική παραγωγή προϊόντων υψηλής έντασης εργασίας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

(έτοιμο ένδυμα, υποδήματα κλπ) και το οποίο θα χανόταν μέσα στα επόμενα χρόνια – λόγω του ποσοστού αύξησης των μισθών –προχώρησαν στην παροχή νέων ελκυστικών κινήτρων προς τους υποψήφιους επενδυτές.

Έτσι από 01.01.2005 η Ρουμανία μείωσε τον φορολογικό συντελεστή τόσο επί των εταιρικών κερδών όσο και επί του εισοδήματος των φυσικών προσώπων στο 16%. Πριν την εν λόγω μείωση ο φορολογικός συντελεστής επί των εταιρικών κερδών ανερχόταν στα 25% ενώ για τα εισοδήματα των φυσικών προσώπων κυμαίνεται μεταξύ 18% - 40%. Η μείωση των φορολογικών συντελεστών και η ένταξη της Ρουμανίας στην ΕΕ, βελτίωσαν αισθητά το επιχειρηματικό περιβάλλον και συνέβαλαν σε θεαματική αύξηση της εισροής επενδυτικών κεφαλαίων στη χώρα (Pauwels and Lonita, 2008)

Πίνακας 5.33: Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στην Ρουμανία.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΞΕ % ΑΠΟ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	
Ολλανδία	19,07%
Αυστρία	15,58%
Γερμανία	15,46%
Γαλλία	7,91%
Ελλάδα	6,89%
Κύπρος	6,06%
Ιταλία	5,16%
Ελβετία	3,75%
Ισπανία	3,33%
U.S.A	2,87%
Αγγλία	2,78%
Ουγγαρία	2,33%
Άλλη χώρα	8,81%

Πηγή: *The National Trade Register Office*[34]

[34] Εθνικό Γραφείο Εγγραφής Εμπορικών Εταιριών το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης της Ρουμανίας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 5.12: Ποσοστό ΑΞΕ (1997 – 2009) από χώρες προέλευσης στη Ρουμανία

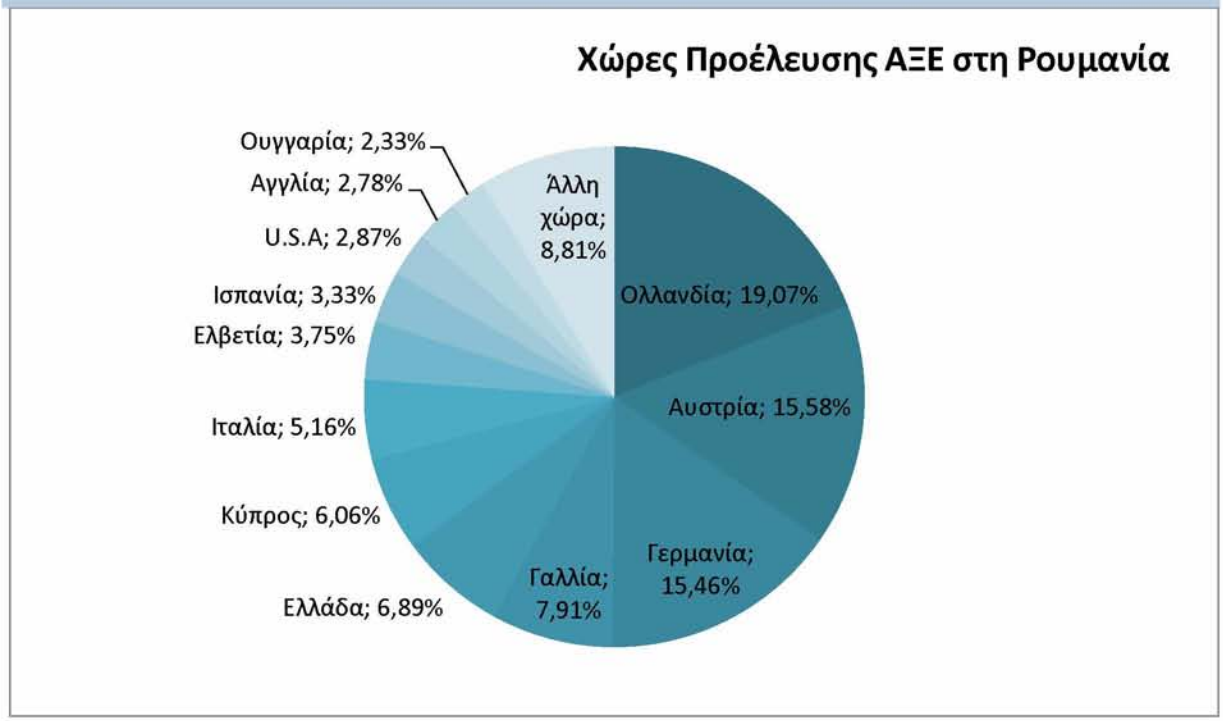

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από The National Trade Register Office*

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι η Ολλανδία είναι η πρώτη χώρα σε επενδύσεις στη Ρουμανία και ακολουθεί η Αυστρία και η Γερμανία. Επιπλέον και οι ελληνικές επενδύσεις στην Ρουμανία είναι σε αρκετά υψηλό επίπεδο, κατατάσσοντας την χώρα μας, ανάμεσα στις πέντε πρώτες χώρες προέλευσης ΑΞΕ για την Ρουμανία.

Στους παρακάτω πίνακες φαίνονται οι τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται οι ξένοι επενδυτές στη Ρουμανία.

Πίνακας 5.34: ΑΞΕ στη Ρουμανία ανά τομέα δραστηριότητας (2008 – 2009)

	2009	2008
Τομέας Δραστηριότητας	**Ποσοστιαία**	**Ποσοστιαία**
Χονδρεμπόριο - Λιανεμπόριο	35,70%	30,70%
Βιομηχανία	11,90%	7,40%
Κατασκευές	9,30%	15,70%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	8,80%	12,50%
Ακίνητα	7,70%	7,20%
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	5,10%	5,50%
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	4,90%	3,80%
Ενημέρωση και επικοινωνία	3,50%	3,50%
Μεταφορά και αποθήκευση	3,30%	3,10%

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	3,10%	3,20%
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	1,10%	1,10%
Άλλες δραστηριότητες	5,60%	6,30%

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από The National Trade Register Office*

Την περίοδο 2008 – 2009 ο παραπάνω πίνακας δείχνει τους τομείς δραστηριότητας που οι ξένοι επενδυτές συμμετείχαν στη Ρουμανία. Το εμπόριο είναι αυτό που φαίνεται να προσπαθούν να εκμεταλλευτούν οι ξένοι επενδυτές και αυτό έχει ως βάση το μέγεθος της αγοράς της Ρουμανίας. Πολλές των περιπτώσεων οι δραστηριότητες ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών και σε σχέση με άλλες χώρες παρουσιάζει χαμηλότερα ποσοστά ΑΞΕ σε μεταφορά και επικοινωνία, καθώς επίσης και σε χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, κάτι το οποίο όμως παρατηρήθηκε τα προηγούμενα χρόνια.
Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αντίστοιχα αποτελέσματα από το 1991 – 2007.

Πίνακας 5.35: ΑΞΕ στη Ρουμανία ανά τομέα δραστηριότητας (1991 – 2007)

	1991-2007
Τομέας Δραστηριότητας	**Ποσοστιαία**
Υπηρεσίες	27,90%
Χονδρεμπόριο	24,70%
Βιομηχανία	16,30%
Λιανεμπόριο	11,40%
Κατασκευές	6,80%
Τουρισμός	5,40%
Αγροτικό τομέα	4,20%
Μεταφορές	3,30%

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από The National Trade Register Office*

Στον παραπάνω πίνακα δεν προκύπτουν ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις με όσα ισχύουν την περίοδο 2008 – 2009, καθώς η μεγαλύτερη προσέλκυση ΑΞΕ στην Ρουμανία, πραγματοποιείται για το χονδρεμπόριο και το λιανεμπόριο. Στον τομέα των υπηρεσιών συμπεριλαμβάνονται εταιρίες συμβούλων, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, διοικητικές κλπ.

Λοιπά χαρακτηριστικά

Στην προσπάθεια να εξετάσουμε από πολλές πλευρές το φαινόμενο, θα παρουσιάσουμε στον παρακάτω πίνακα, ενδιαφέροντα μεγέθη της κοινωνίας – οικονομίας της Ρουμανίας, που για πολλές επιχειρήσεις, αλλά και για μελλοντικές ΑΞΕ στην περιοχή τείνουν να είναι λόγοι – κίνητρα ή αντίθετα αντικίνητρα επένδυσης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 5.36: Στοιχεία Οικονομίας – Επικοινωνιών – Μεταφορών για τη Ρουμανία

Economy			
Εργατικό Δυναμικό	2009		9.350.000
Εργατικό Δυναμικό ανά δραστηριότητα	2006	Γεωργικός Τομέας	29,7%
		Βιομηχανία	23,2%
		Υπηρεσίες	47,1%
Ανεργία	2010		8,20%
Εξαγωγές (δις δολάρια)	2010		$51,91
Εισαγωγές (δις δολάρια)	2010		$59,84
Πληθωρισμός	2010		6,00%
Communication			
Χρήστες internet	2009		7.787.000
Transportation			
Αεροδρόμια	2010		54
Οδικό Δίκτυο (χλμ)	2009		81.713

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA - 2011)*

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την Ρουμανία και τα οικονομικό – κοινωνικά της χαρακτηριστικά. Το εργατικό δυναμικό της χώρας αντιστοιχεί στο 43,5% του πληθυσμού της χώρας και είναι μοιρασμένο στις δραστηριότητες όπως φαίνεται παραπάνω με μεγαλύτερο τομέα των υπηρεσιών. Η ανεργία είναι στο 8,2% γεγονός που είναι ανησυχητικό καθώς αυξήθηκε από τις προηγούμενες χρονιές. Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως και οι χρήστες internet στην χώρα αναλογούν στο 36,25% του πληθυσμού γεγονός που θα πρέπει να βελτιωθεί καθώς σε μία εξελισσόμενη κοινωνία του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου, είναι πολύ χαμηλό αυτό το ποσοστό. Όσον αφορά τα αεροδρόμια και το οδικό δίκτυο που δείχνει τις υποδομές της χώρας αυτό είναι αποτέλεσμα της έκτασης και του πληθυσμού που έχει η Ρουμανία.

Πίνακας 5.37: Χώρες - εμπορικοί «συνεργάτες» για τη Ρουμανία και η απόστασή τους

	σε δις $		οδική απόσταση σε χλμ
ΧΩΡΑ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ
ΡΟΥΜΑΝΙΑ (2010)	59,84	51,91	X
Γερμανία (2009)	17,30%	18,76%	1.618
Ιταλία (2009)	11,78%	15,42%	1.883
Ουγγαρία (2009)	8,36%	4,33%	574
Γαλλία (2009)	6,14%	8,20%	2.316
Κίνα (2009)	4,91%		n.a
Αυστρία (2009)	4,75%		1.104

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τουρκία (2009)		4,99%	1.619

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα από στοιχεία της Central Intelligence Agency (CIA) και του δικτυακού ιστότοπου apostasies.gr*

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως οι Ρουμανία έχει εμπορικές σχέσεις με αρκετές μεγάλες χώρες και σε σχέση με άλλες χώρες παρατηρούνται και εμπορικές δραστηριότητες σε μεγαλύτερη απόσταση. Η Γερμανία και η Ιταλία είναι οι βασικές χώρες με τις οποίες η Ρουμανία έχει εισαγωγές και εξαγωγές. Το μέγεθος της χώρας σε πληθυσμό και η ένταξής της στην Ε.Ε είναι τα χαρακτηριστικά που οδηγούν σε υψηλά ποσοστά εμπορίου και κυρίως με μεγάλες χώρες.

Ελληνική Δραστηριότητα στη Ρουμανία

Οι επενδύσεις από την Ελλάδα το 2009, σύμφωνα με στοιχεία του The National Trade Register Office, ανέρχονται περίπου στα 3,5 δισ. €. Στο ποσό αυτό έχουν συμπεριληφθεί και επενδυτικά κεφάλαια, τα οποία οι ελληνικές μητρικές εταιρίες μετέφεραν στη Ρουμανία μέσω θυγατρικών τους από την Κύπρο, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και άλλες χώρες.

Το φάσμα των κλάδων, οι οποίοι έχουν απορροφήσει ελληνικά επενδυτικά κεφάλαια είναι ευρύτατο. (υπηρεσίες – βιομηχανία – χονδρεμπόριο – λιανεμπόριο – κατασκευές – γεωργία κ.α.). Εντυπωσιακά είναι τα στοιχεία που παρουσιάζονται από τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος και δείχνουν ότι είναι ισχυρή η παρουσία των ελληνικών τραπεζών στην Ρουμανία, διαθέτοντας περίπου στ 900 υποκαταστήματα.

Επειδή οι ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη Ρουμανία, είναι πάρα πολλές (4899 επιχειρήσεις – με υποκαταστήματα, σύμφωνα με το The National Trade Register Office για το 2010), η μελέτη θα ασχοληθεί με τις κυριότερες αυτών.

Οι μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία είναι εκείνες του ΟΤΕ (ο οποίος κατέχει το 54% της ROMTELECOM) και της COSMOTE.

Πίνακας 5.38: Τομέας δραστηριότητάς και συμμετοχή ελληνικών εταιριών στη Ρουμανία

ΤΟΜΕΑΣ	ΕΤΑΙΡΙΕΣ	
Τραπεζικός τομέας	EUROBANK EFG GROUP	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Τηλεπικοινωνίες	ΟΤΕ ΑΕ	Cosmote

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Τρόφιμα - Ποτά	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΜΦΙΑΛΩΣΕΩΣ ΑΕ COCA	2002, εξαγορά του 94,5% της Dorna Apemin S.A.
Δομικά Υλικά	ISOMAT ABEE	Προχώρησε σε επένδυση ύψους 7,0 εκ.€ για την κατασκευή γραφείων διοίκησης και εργοστασίου παραγωγής των προϊόντων της επί ιδιόκτητου οικοπέδου εκτάσεων 20χιλ. τ.μ. στο Βουκουρέστι
Σύμβουλοι επιχειρήσεων	Ευρωσύμβουλοι ΑΕ	υπηρεσίες υποστήριξης σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, αλλά και σε μεγάλους κρατικούς οργανισμούς
Εξοπλισμός	KLEEMANN Hellas	Εμπορία ολοκληρωμένων συστημάτων ανελκυστήρων
Μεταλλουργία, Προϊόντα από Μέταλλο	Alumil	Η εταιρία διαθέτει μία υπερσύγχρονη μονάδα ηλεκτροστατικής βαφής στο Βουκουρέστι και το μεγαλύτερο τοπικό δίκτυο διανομής με αποθήκες σε 23 πόλεις.
Κλωστοϋφαντουργία – έτοιμο ένδυμα	Μινέρβα Αφοί Ι. & Β.Λαδένης Βιομηχανία Πλεκτικής ΑΕ	2007, επένδυση συνολικού ύψους 915.000 € για την επέκταση κτιριακών εγκαταστάσεων και την ενίσχυση του μηχανολογικού εξοπλισμού της

Πηγή: *ΣΕΒΕ*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

6.1 Ανταγωνιστικότητα

Σε αυτό το σημείο της μελέτης μας θα προσπαθήσουμε να δώσουμε την εικόνα της ανταγωνιστικότητας και τον τρόπο που αυτή συνδέεται με τις ΑΞΕ. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας έχει αποτελέσει ένα από τα κεντρικότερα ζητήματα της οικονομικής θεωρίας και πολιτικής.

Τα τελευταία χρόνια η εθνική ανταγωνιστικότητα έχει αποκτήσει μια νέα δυναμική στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, της μειωμένης άσκησης αυτόνομης κρατικής πολιτικής και του διεθνούς ανταγωνισμού. Η πρώτη συζήτηση περί εθνικής ανταγωνιστικότητας ξεκίνησε από το βιβλίο του Porter το 1990[35]. Σύμφωνα με αυτή την πρώτη προσέγγιση, ο Porter ουσιαστικά αναφέρεται σε εθνική ανταγωνιστικότητα, αλλά όχι στο σύνολό της, παρά μόνο σε διάφορους κλάδους. Παρόλα αυτά δεν παραβλέπει να τονίσει την σημαντικότητα των ενδογενών χαρακτηριστικών της κάθε χώρας που με την σειρά τους επηρεάζουν και κλαδικά την ανταγωνιστικότητα. Αυτοί οι παράγοντες που ο Porter ξεχωρίζει είναι:

Οι συνθήκες ζήτησης – Οι συσχετιζόμενοι κλάδοι – Η στρατηγική των επιχειρήσεων, δομή και ανταγωνιστικότητα του κλάδου – Οι συνθήκες παραγωγής (συντελεστές παραγωγής).

Διάγραμμα 6.1: Ενδογενής παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα

Πηγή:
Porter (1990)

[35] Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, New York

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.2 Μέτρηση της Ανταγωνιστικότητας

Η αυξανόμενη προβολή των θεμάτων ανταγωνιστικότητας έχει οδηγήσει και σε έντονο ενδιαφέρον για τη μέτρηση και συγκριτική αποτίμησή της. Η αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας αποτελεί ένα επιπλέον εργαλείο στα χέρια ενός ξένου επενδυτή και γενικά στην προσέλκυση ΑΞΕ. Για τον λόγο αυτό πληθώρα δεικτών και μεθοδολογιών χρησιμοποιούνται είτε από διάφορες εθνικές υπηρεσίες, είτε από διεθνείς οργανισμούς, για να διαπιστώσουν τις μεταβολές, και γενικά τις εξελίξεις στην ανταγωνιστικότητα των χωρών και των περιφερειών.

Το World Economic Forum (2009) με την Έκθεσης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας που καταρτίζει προσπαθεί να συμβάλει ουσιαστικά με παράγοντες που επηρεάζουν παγκοσμίως την ανταγωνιστικότητα και να δίνουν ένα εργαλείο στις κυβερνήσεις για την υλοποίηση πολιτικών, αλλά και των επιχειρηματικών κύκλων για την υλοποίηση ΑΞΕ.

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας είναι μια πολυδιάστατη και δυναμική έννοια που δεν αντικατοπτρίζεται απλά με μία ποσοτική μέτρηση εξαγωγικών επιδόσεων αλλά εμπεριέχει παραμέτρους, όπως η μακροχρόνια προοπτική του βιοτικού επιπέδου κ.α. Για να μπορέσουμε να αναλύσουμε τους δείκτες ανταγωνιστικότητας, θα πρέπει να αναφερθούμε στην **Πυραμίδα της Ανταγωνιστικότητας** που αποτελεί την ανάλυση της πολυδιάστατης και δυναμικής αυτής έννοιας. Η υιοθέτηση της πυραμίδας ανταγωνιστικότητα γίνεται με βάση το ΕΣΑΑ και χωρίζεται σε τέσσερα βασικά επίπεδα:

<u>1ο Επίπεδο: Βασικές Προϋποθέσεις</u>

- Κοινωνική συνοχή - Υποδομές - Ενέργεια - Φυσικοί Πόροι - Επιχειρηματική κουλτούρα - Κοινωνικό κεφάλαιο

<u>2ο Επίπεδο: Οριζόντιες Πολιτικές και εισροές ΑΞΕ</u>

- Εκπαίδευση - Δεξιότητες - Αγορά Εργασίας - Οικονομικό, Επιχειρηματικό Περιβάλλον - Τιμή και κόστη - Επιχειρηματικότητα - καινοτομία, Έρευνα - τεχνολογία

<u>3ο Ενδιάμεσα αποτελέσματα ανταγωνιστικότητας</u>

- Τομεακή σύνθεση προϊόντος και απασχόλησης,
- Παραγωγικότητα, ένταξη στις παγκόσμιες αγορές

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

4ο Ικανοποίηση τελικών στόχων αναπτυξιακού χαρακτήρα

- Εθνικό Εισόδημα – Απασχόληση - Ποιότητα Ζωής

Διάγραμμα 6.2: Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας

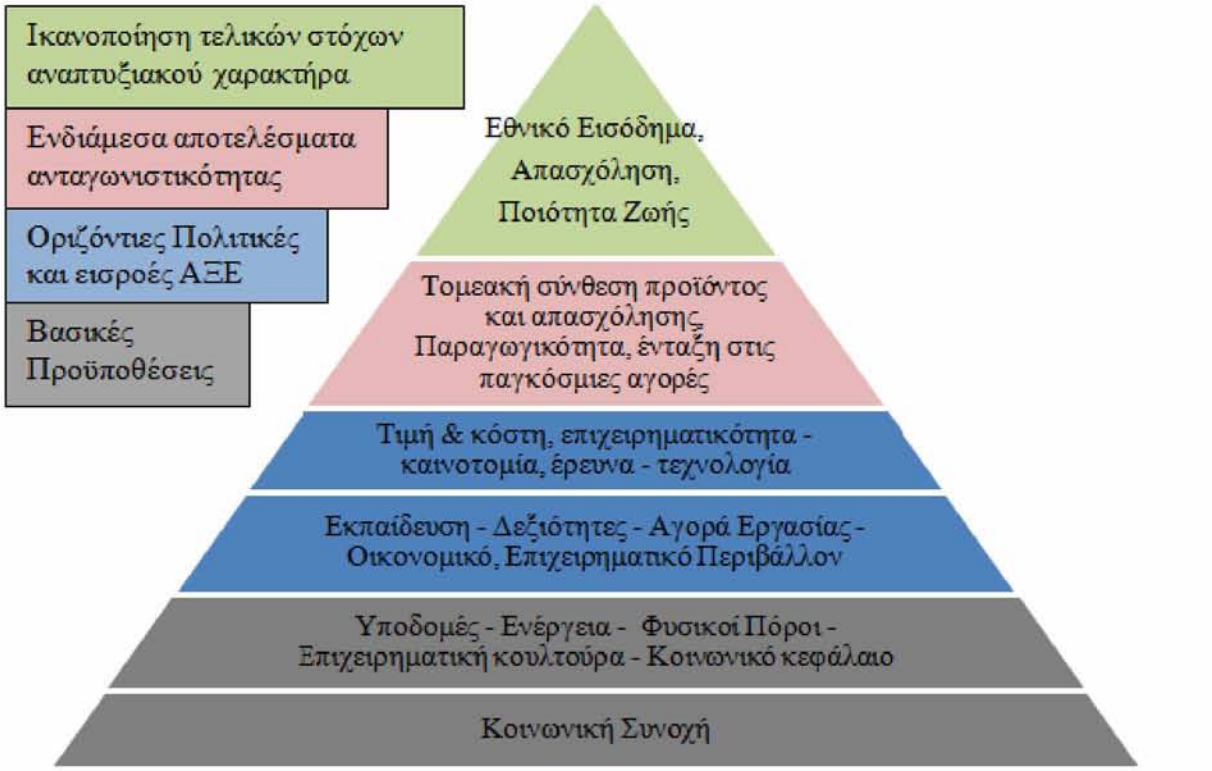

Πηγή: *Πυραμίδας Ανταγωνιστικότητας, βασισμένο στο ΕΣΑΑ (2009).*

Από τα παραπάνω σύμφωνα με την ΕΣΑΑ (2010), και σύμφωνα με την πυραμίδα της ανταγωνιστικότητας, όπως αυτή περιγράφεται ή απεικονίζεται στο παραπάνω διάγραμμα, θα πρέπει κάθε κράτος για να πετύχει τους ανώτερους στόχους για την οικονομίας της χώρας, θα πρέπει να έχει ισχυρά θεμέλια. Τα ισχυρά θεμέλια ενός κράτους χαρακτηρίζονται από τις βασικές προϋποθέσεις του 1ου επιπέδου. Σε δεύτερη φάση θα πρέπει το κράτος να ασχοληθεί με οριζόντιες πολιτικές που έχουν σχέση με τα όσα αναφέρονται στο 2ο επίπεδο. Η ένταξη της χώρας στην παγκοσμιοποιημένη αγορά αποτελεί το 3ο επίπεδο της πυραμίδας, που θα προσελκύσει ολοένα και περισσότερες ΑΞΕ η χώρα με σκοπό να δημιουργήσει εκείνες τις δομές – αποτελέσματα ώστε να πετύχει ικανοποιητικές αναπτυξιακού χαρακτήρα συνθήκες στο εσωτερικό της χώρας, που σχετίζονται με το 4ο επίπεδο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.2.1 - Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας - GCI

Ο Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (***Growth Competitiveness Index, GCI***), αξιολογεί τα λειτουργούντα ιδρύματα και την οικονομική πολιτική της χώρας που είναι δυνατό να υποστηρίξουν υψηλά ποσοστά οικονομικής μεγέθυνσης σε μεσοπρόθεσμη βάση – 5 έως 8 έτη - και αντικατοπτρίζει την ικανότητα των οικονομιών να επιτύχουν διατηρήσιμη ανάπτυξη εξετάζοντας μακροοικονομικά, θεσμικά και τεχνολογικά κριτήρια.

Ο Δείκτης GCI διαμορφώνεται από τρεις μικρότερους δείκτες, τον δείκτη τεχνολογίας (Technology Index), τον δείκτη δημοσίων ιδρυμάτων (Public Institutions Index) και τον δείκτη μακροοικονομικού περιβάλλοντος (Macroeconomic Environment Index).

Σύμφωνα με το World Economic Forum (2010), η βαρύτητα υπολογισμού για τον δείκτη GCI δίνεται από το παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 6.3: Υπολογισμός Δείκτη Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (GCI)

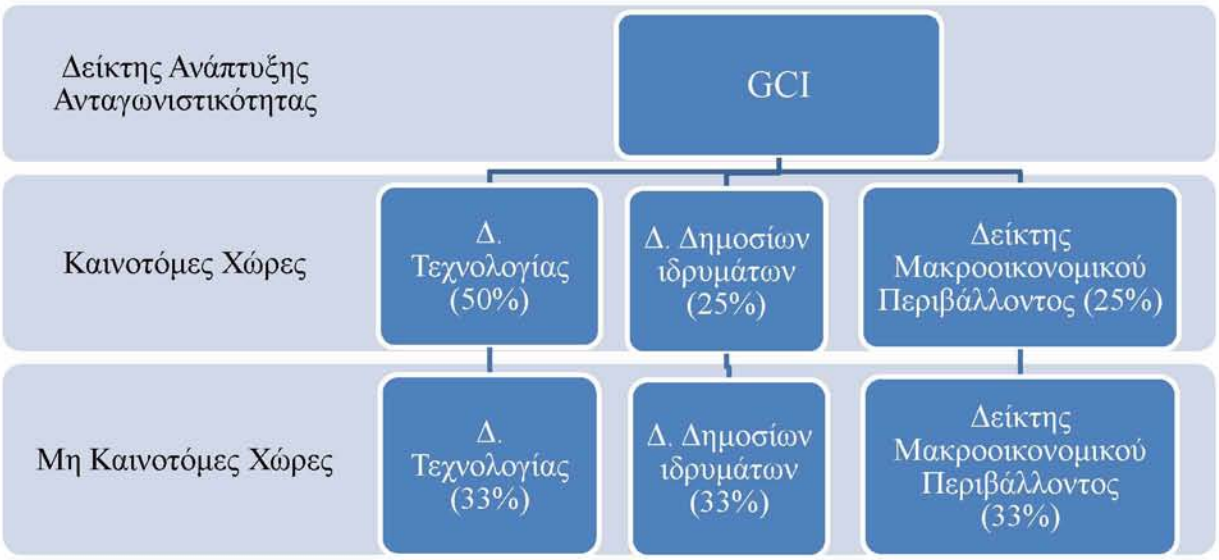

Πίνακας 6.1: Δείκτης Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας, GCI (2009 - 2011)

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΤΟΣ				
	2010 - 2011		2009 - 2010		2008 - 2009
	κατάταξη	score	κατάταξη	score	κατάταξη
ΑΛΒΑΝΙΑ	88	3,94	96	3,72	108
ΒΟΣΝΙΑ	102	3,7	109	3,53	107
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	71	4,13	76	4,02	76
ΚΡΟΑΤΙΑ	77	4,04	72	4,03	61
FYROM	79	4,02	84	3,95	89
ΣΕΡΒΙΑ	96	3,84	93	3,77	85

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΡΟΥΜΑΝΙΑ	67	4,16	64	4,11	68
ΕΛΛΑΔΑ	83	3,99	71	4,04	67
Σε Σύνολο	139 χώρες		133 χώρες		
Μέγιστο (max) - Ελάχιστο (min)	5,63	2,73	5,6	2,58	**GCI**
Balkans - 7	μ.ο.	3,98	μ.ο.	3,88	
Europe Union - 27	μ.ο.	4,9	μ.ο.	4,7	

Πηγή: *επεξεργασία συγγραφέα, από The Global Competitiveness Report 2010–2011; The Global Competitiveness Report 2009–2010*

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως οι χώρες των Βαλκανίων προσπαθούν να γίνουν ανταγωνιστικές διαθέτοντας εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα τις αναδείξουν και θα τις βοηθήσουν να αναρριχηθούν στην κατάταξη παγκοσμίως. Ο μέσος όρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 χωρών είναι στο 4,9, την στιγμή που ο μέσος όρος των βαλκανικών χωρών (εκτός της Ελλάδας), είναι στο 3,98. Σύμφωνα με το World Economic Forum (2010), οι βαλκανικές χώρες τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει βήματα προόδου και αυτό φαίνεται και ποσοτικά μέσα από διάφορους δείκτες, όπως ο GCI της ανταγωνιστικότητας. Εντύπωση προκαλεί η αλματώδεις πορεία της Αλβανίας που μέσα σε δύο χρόνια κέρδισε 20 θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη. **Σε αντίθεση αυτού αξίζει να αναφέρουμε και την πτωτική πορεία της Ελλάδας που μέσα σε δύο χρόνια εξίσου έχει χάσει 16 θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη και μάλιστα στον μέσο όρο της Ε.Ε είναι αυτή με το χαμηλότερο score ανταγωνιστικότητας από τις 27 χώρες.** Σε καλύτερη θέση βρίσκονται Ρουμανία και Βουλγαρία που εντάσσονται ήδη και στην Ε.Ε των 27 χωρών. Τέλος αξίζει να αναφέρουμε πως στις τελευταίες χώρες της παγκόσμιας κατάταξης βρίσκονται χώρες από την «μαύρη» ήπειρο[36].

Στις κύριες κατηγορίες από τις οποίες αποτελείται ο δείκτης GCI αξίζει να αναφέρουμε και τους υπό – δείκτες που συνθέτουν το τελικό αποτέλεσμα. Με την παρακάτω σειρά βαρύτητας όπως αναλύεται από το European Commission Joint Research Centre (2009):

Υγεία και βασική εκπαίδευση, Μακροοικονομικό περιβάλλον, Υποδομές, Μέγεθος Αγοράς, Καινοτομία, Αποδοτικότητα Εργατικού Δυναμικού, Δημόσια Ιδρύματα κ.α.

[36] Στα Global Competitiveness Report 2010 - 2011 και 2009 – 2010, μπορεί κανείς να βρει πληροφορίες και για την σειρά κατάταξης των χωρών παγκοσμίως και για κάθε υπό – δείκτη που συνθέτει τον τελικό δείκτη GCI.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.2.2 - Ο Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας - MICI[37]

Ο δείκτης MICI χρησιμοποιείται από την βιβλιογραφία για να αξιολογήσει το επιχειρηματικό περιβάλλον, τις δομές των αγορών και των επιχειρήσεων και αντικατοπτρίζει το τρέχον επίπεδο της ευημερίας για την εκάστοτε χώρα. Σύμφωνα με την εφαρμογή του δείκτη, οι χώρες διαιρούνται σε τρεις ομάδες βάσει του κατά κεφαλή ΑΕΠ προσαρμοσμένο στην ισοτιμία αγοραστικής δύναμης.

Ο δείκτης μικροοικονομικής ανταγωνιστικότητας παρέχει ένα θεμελιώδες πλαίσιο και μια προσέγγιση βασισμένη στις μικροοικονομικές αρχές της ευημερίας ενός κράτους για τη μέτρηση και ανάλυση της βασικής ανταγωνιστικότητας μεγάλου αριθμού χωρών.

Σύμφωνα με το World Economic Forum (2010), για να εξαχθεί ο συνολικός Δείκτης Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI), υπολογίζονται δύο υπό - δείκτες που μετρούν:

- την ποιότητα του εθνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος και
- τον βαθμό πολυπλοκότητας των επιχειρηματικών λειτουργιών και στρατηγικής.

Διάγραμμα 6.4: Υπολογισμός Δείκτη Μικροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας (MICI)

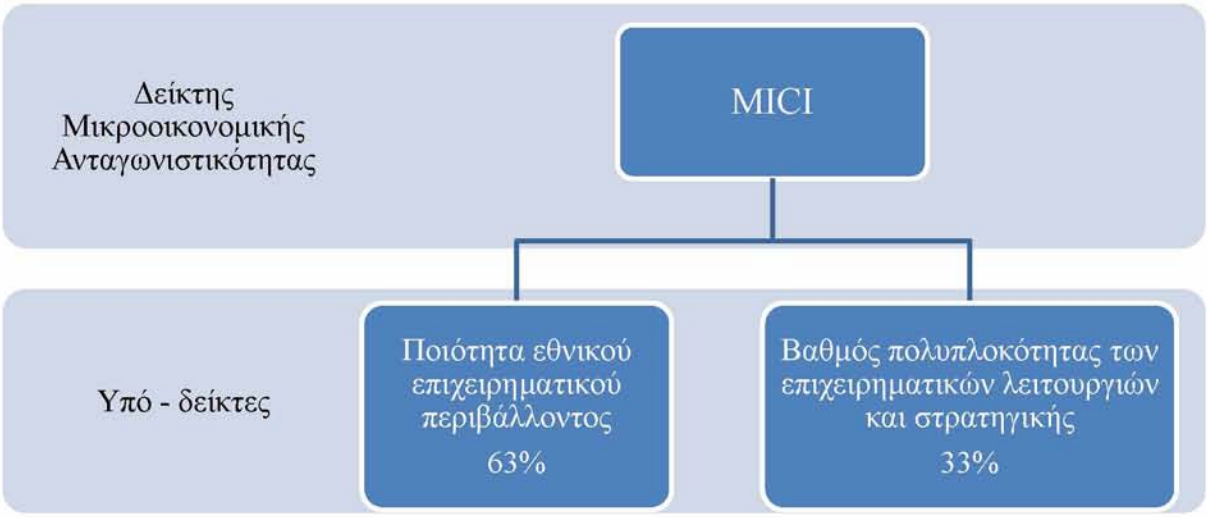

Πηγή: World Economic Forum (2011)

Σύμφωνα με τους Jacobs και Šlaus, (2010), **το κατά κεφαλή ΑΕΠ αποτελεί την πιο ακριβή παράμετρο ποσοτικής μέτρησης της εθνικής παραγωγικότητας και συνδέεται στενά σε**

[37] Ο δείκτης Μακροοικονομικής Ανταγωνιστικότητας εμφανίζεται στην βιβλιογραφία και ως Δείκτης Τρέχουσας Ανταγωνιστικότητας (Current Competitiveness Index, CCI) και πλέον δεν χρησιμοποιείται όσο ο GCI

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

βάθος χρόνου με το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας. Είναι η καλύτερη μεμονωμένη, συνοπτική μέτρηση της ανταγωνιστικότητας και είναι μια μεταβλητή διαθέσιμη για όλα τα κράτη. Παρά το γεγονός ότι αντικατοπτρίζει τα δομικά θεμελιώδη στοιχεία μακροπρόθεσμα, επηρεάζεται επίσης από μια μεγάλη σειρά βραχυπρόθεσμων και ιδιόρρυθμων παραγόντων όπως οι φυσικές καταστροφές, οι μακροοικονομικοί κραδασμοί και απρόσμενες εξελίξεις σε συγκεκριμένους εξαγωγικούς κλάδους.

6.2.3 - Ειδικοί Δείκτες Ανταγωνιστικότητας

Σε αυτό το σημείο στην μελέτη θα αναφερθούνε κάποιοι ειδικοί δείκτες ανταγωνιστικότητας, οι οποίοι είναι εξίσου σημαντικοί για την οικονομική ανάπτυξη και κατ' επέκταση την προσέλκυση ΑΞΕ.

- Δείκτης Αντιληπτής Διαφθοράς - Corruption Perceptions Index (CPI)

Ο δείκτης CPI κατατάσσει τις χώρες σύμφωνα με τον βαθμό που η διαφθορά γίνεται αντιληπτή στην εκάστοτε χώρα. Ως διαφθορά σύμφωνα με τους Getz και Volkema (2001) διαφθορά είναι: *η κατάχρηση εξουσίας των δημοσίων υπαλλήλων ή πολιτικών με σκοπό να αποκομίσουν ιδιωτικό όφελος.*

Πίνακας 6.2: Δείκτης Αντιληπτής Διαφθοράς, CPI (2010)

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΤΟΣ	
	2010	
	κατάταξη	score
ΑΛΒΑΝΙΑ	87	3,3
ΒΟΣΝΙΑ	91	3,2
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	73	3,6
ΚΡΟΑΤΙΑ	62	4,1
FYROM	62	4,1
ΣΕΡΒΙΑ	78	3,5
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	69	3,7
ΕΛΛΑΔΑ	78	3,5
Σε Σύνολο	178 χώρες	
Μέγιστο (max) - Ελάχιστο (min)	9,3	1,1
Balkans - 7	μ.ο.	3,64
Europe Union - 27	μ.ο.	6,3

Πηγή: *επεξεργασία συγγραφέα, από Corruption Perceptions Index (2010)*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει το συμπέρασμα πως οι χώρες των Βαλκανίων αντιμετωπίζουν προβλήματα διαφθοράς σε σχέση με τις χώρες της Ε.Ε. Είναι χαρακτηριστικό ότι όσο μεγαλύτερο είναι το score που έχει κάθε χώρα στην κατάταξη του δείκτη αντιληπτής διαφθοράς, τόσο μικρότερα τα κρούσματα διαφθοράς. Η χώρα με την μικρότερη διαφθορά είναι η Δανία, ενώ η Σομαλία είναι η χώρα με την μεγαλύτερη. Η Ελλάδα καταλαμβάνει ακόμα μία τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. ακόμα δηλαδή και από τις τελευταίες χώρες που εισήλθαν στην ένωση κατά την τελευταία διεύρυνση. Η Ελλάδα είναι η χώρα με την μεγαλύτερη διαφθορά σύμφωνα με τον δείκτη CPI μεταξύ των 27 χωρών της Ένωσης, αλλά επιπρόσθετα είναι και στην 78^{η} θέση παγκοσμίως. Στα Βαλκάνια παρατηρούνται επίπεδα διαφθοράς που επιδέχονται βελτιώσεις, έτσι ώστε για κάποιες χώρες να ανοίξει ο δρόμος προς την Ε.Ε., αλλά και επιπλέον για την προσέλκυση ΑΞΕ.

- Δείκτης Κινδύνου Χώρας – Country Risk Index

Ο κίνδυνος χώρας αναφέρεται στον κίνδυνο επένδυσης για μια χώρα, ανάλογα με τις αλλαγές που αφορούν στο επιχειρησιακό περιβάλλον. Οι αλλαγές στο επιχειρηματικό περιβάλλον μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τα λειτουργικά κέρδη ή την αξία των περιουσιακών στοιχείων σε μια συγκεκριμένη χώρα, οπότε και ο δείκτης κινδύνου χώρας είναι ένα σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να βελτιώσει μια χώρα, αλλά και να εξετάσει μία ξένη επιχείρηση. Σύμφωνα με ιδιωτικές εταιρίες που αναλύουν τέτοιου είδους δείκτες, όπως η Euromoney και η RPS group, ο δείκτης κινδύνου χώρας υπολογίζεται από τους παρακάτω υπό – δείκτες με τις ακόλουθες βαρύτητες.

Πολιτικός Κίνδυνος (30%), Οικονομικές Επιδόσεις (30%), Διαρθρωτικές αλλαγές (10%), Δείκτες χρέους (10%), Πιστοληπτική Ικανότητα (10%), πρόσβαση στην τραπεζική χρηματοδότηση και τις κεφαλαιαγορές (10%). (Euromoney.com)

- Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας στον Κόσμο - Economic Freedom of the World (EFW)

Ο συγκεκριμένος δείκτης ανταγωνιστικότητας μετρά το βαθμό στον οποίο οι πολιτικές και τα θεσμικά όργανα των χωρών, υποστηρίζουν την οικονομική ελευθερία. Σύμφωνα με το Economic Freedom of the World (2010) ο δείκτης εξετάζει σαράντα δύο σημεία για να εκτιμήσει έναν δείκτη που να σχετίζεται με την οικονομική ελευθερία στον κόσμο. Συνοπτικά χωρίζουμε σε πέντε βασικούς τομείς:

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Μέγεθος της κυβέρνησης (πχ δαπάνες δημόσιας κατανάλωσης ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης)
- Νομική Δομή και ασφάλεια των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας (πχ Στρατιωτική επέμβαση στην πολιτική διαδικασία - ICRG, Προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας – GCR)
- Εμπόριο με έμφαση στις εξαγωγές (πχ φόροι – δασμοί διεθνούς εμπορίου)
- Πρόσβαση στις αγορές (πχ εργασίας, κατώτατοι μισθοί)
- Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (πχ ελευθερία στην διακίνηση χρήματος, πληθωρισμός)

Πίνακας 6.3: Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας στον Κόσμο, EWF (2008)

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	**ΕΤΟΣ**	
	2008	
	κατάταξη	**score**
ΑΛΒΑΝΙΑ	48	7,18
ΒΟΣΝΙΑ	111	6,03
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	36	7,31
ΚΡΟΑΤΙΑ	87	6,51
FYROM	72	6,83
ΣΕΡΒΙΑ	97	6,31
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	85	6,58
ΕΛΛΑΔΑ	60	6,95
Σε Σύνολο	141 χώρες	
Μέγιστο (max) - Ελάχιστο (min)	9,05	3,57
Balkans - 7	μ.ο.	6,68
Europe Union - 27	μ.ο.	7,33

Πηγή: *επεξεργασία συγγραφέα, από Economic Freedom of the World (2010)*

Από τον παραπάνω δείκτη μπορούμε να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα, σχετικά με τις χώρες των Βαλκανίων και την ελευθερία που δείχνουν στον κόσμο. Η διαφορά σε σχέση με τις 27 χώρες της Ε.Ε είναι μικρότερη σε σχέση με προηγούμενους δείκτες και αυτό είναι άκρως ενθαρρυντικό και δίνει περισσότερες προοπτικές για τις βαλκανικές χώρες. Στην καλύτερη θέση βρίσκεται η Βουλγαρία και ακολουθεί η Αλβανία(!), με την Ελλάδα να είναι στην 60η θέση της παγκόσμιας κατάταξης, αλλά και πάλι πολύ χαμηλότερα από της υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε, καθώς βρίσκεται στην 23η θέση του σχετικού δείκτη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Δείκτης Ανθρώπινου Δυναμικού – Human Development Index (HDI)

Ο συγκεκριμένος δείκτης σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη είναι ακόμα ένας δείκτης που λαμβάνεται υπόψη για να μετρήσει την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των χωρών και προσμετράται στην εικόνα της χώρας υποδοχής.

Πίνακας 6.4: Human Development Index, HDI (1990 – 2010)

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΤΟΣ						ΚΑΤΑΤΑΞΗ
	1990	1995	2000	2005	2009	2010	
ΑΛΒΑΝΙΑ	0,647	0,633	0,67	0,7	0,716	0,719	High HD (64)
ΒΟΣΝΙΑ	n.a.	n.a.	n.a.	0,698	0,709	0,71	High HD (68)
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0,678	0,678	0,693	0,724	0,741	0,743	High HD (58)
ΚΡΟΑΤΙΑ	n.a.	0,69	0,72	0,752	0,765	0,767	High HD (51)
FYROM	n.a.	0,634	0,66	0,678	0,697	0,701	High HD (71)
ΣΕΡΒΙΑ	n.a.	n.a.	n.a.	0,719	0,733	0,735	High HD (60)
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0,688	0,674	0,69	0,733	0,764	0,767	High HD (50)
ΕΛΛΑΔΑ	0,753	0,761	0,784	0,839	0,853	0,855	Very High HD (22)
World HDI	0,526	0,554	0,57	0,598	0,619	0,624	**HDI**
Europe and Central Asia	0,66	0,628	0,648	0,679	0,698	0,702	

Πηγή: *Επεξεργασία από Human Development Report 2010*

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε ότι η περιοχή των Βαλκανίων είναι μία περιοχή με υψηλούς δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης. Σχεδόν το σύνολο των χωρών των Βαλκανίων ανήκουν από την 50η έως και την 71η θέση σε παγκόσμια κλίμακα. Σε καλύτερη θέση βρίσκεται η Ρουμανία και η Κροατία και ακολουθεί η Βουλγαρία. Η Ελλάδα είναι στην 22η θέση της παγκόσμιας κατάταξης ανθρώπινης ανάπτυξης γεγονός που την ξεχωρίζει από τις λοιπές βαλκανικές χώρες όπως φαίνεται και από την πολύ υψηλή κατάταξη που της αντιστοιχεί.[38]

[38] Ο Δείκτης εφευρέθηκε από τον βραβευμένο με Νόμπελ **Amartya Sen**, τον Πακιστανό οικονομολόγο **Mahbub ul Haq**, με βοήθεια από τον **Gustav Ranis** του πανεπιστημίου Γέιλ και τον Λόρδο **Meghnad Desai** του "London School of Economics" και χρησιμοποιείται έκτοτε από τον ΟΗΕ στην ετήσια Αναφορά Ανθρώπινης Ανάπτυξης.
Ο Δείκτης υπολογίζεται με βάση:

- Προσδόκιμο ζωής στην γέννηση
- Γνώση και μόρφωση
- Ποιότητα ζωής, όπως χαρακτηρίζεται από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) κατά κεφαλήν.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι με δείκτη

- HDI > 0,785 η χώρα κατατάσσεται σε very high HD
- HDI > 0.675 η χώρα κατατάσσεται σε high HD

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 6.1: Human Development Index – Συγκριτική Απεικόνιση

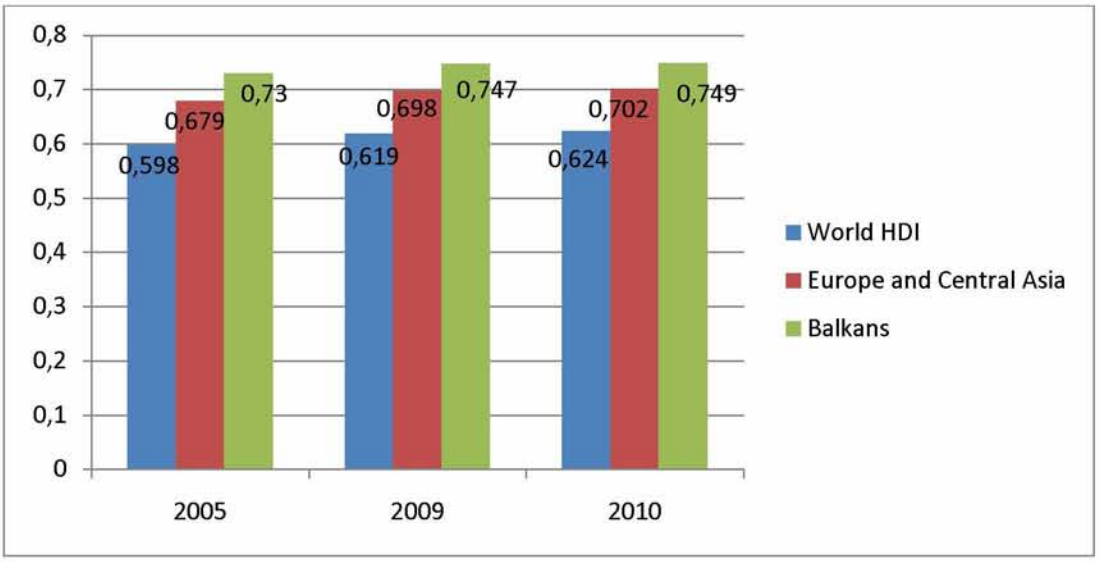

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα σύμφωνα με τα παραπάνω*

- Δείκτης Καινοτομίας –Global Innovation Index (GII)

Ο δείκτης της παγκόσμιας καινοτομίας[39] δείχνει τα επίπεδα καινοτομίας των επιχειρήσεων μιας χώρας και επιπλέον την ικανότητα της κυβέρνησης να ενθαρρύνει και να υποστηρίξει την καινοτομία μέσω της δημόσιας πολιτικής. Ο συγκεκριμένος δείκτης ξεκίνησε να αναπτύσσεται στα πλαίσια ερευνητικών μελετών στις Η.Π.Α και είχε μεγάλη απήχηση στις αναλύσεις των ξένων χωρών που θέλουν να προβούν σε ΑΞΕ.

Για να προσδιοριστεί ο συγκεκριμένος δείκτης χρησιμοποιήθηκαν δύο υπό – δείκτες, που αφορούν τις εισροές καινοτομίας, αλλά και τις εκροές καινοτομίας. Συγκεκριμένα:

Εισροές Καινοτομίες: Κυβερνητική και Φορολογική Πολιτική, Εκπαιδευτική Πολιτική και Εθνικό περιβάλλον σε σχέση με την καινοτομία κ.α

Εκροές Καινοτομίας: διπλώματα ευρεσιτεχνίας, μεταφορά τεχνολογίας, αποτελέσματα Ε&Α, επιδόσεις επιχειρήσεων (παραγωγικότητα εργασίας), απόδοση μετοχών, κ.α

- HDI > 0.475 η χώρα κατατάσσεται σε medium HD
- HDI < 0.475 η χώρα κατατάσσεται σε low HD

[39] Τις περισσότερες φορές στην βιβλιογραφία αναφέρεται απλά ως Δείκτης Καινοτομίας (GII)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 6.5: Δείκτης Καινοτομίας, GII (2008 - 2009)

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΤΟΣ 2008		ΕΤΟΣ 2009	
	κατάταξη	score	κατάταξη	score
ΑΛΒΑΝΙΑ	121	2,11	81	2,86
ΒΟΣΝΙΑ	107	2,3	116	2,58
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	74	2,85	49	3,26
ΚΡΟΑΤΙΑ	62	3,03	45	3,28
FYROM	89	2,6	77	2,89
ΣΕΡΒΙΑ	92	2,37	101	2,68
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	69	2,92	52	3,22
ΕΛΛΑΔΑ	54	3,17	46	3,28
Σε Σύνολο	130 χώρες		132 χώρες	
Μέγιστο (max) - Ελάχιστο (min)	5,28	1,81	4,86	2,13
Balkans - 7	μ.ο.	2,6	μ.ο.	2,97
Europe Union - 27	μ.ο.	3,89	μ.ο.	3,9

Πηγή: *επεξεργασία συγγραφέα, από Global Innovation Index Report 2009-2010 και Global Innovation Index Report 2008-2009*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τα επίπεδα καινοτομίας και την ανταγωνιστικότητα σχετικά με την καινοτομία των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων καθώς επίσης και για την ικανότητα των κυβερνήσεων να ενθαρρύνουν καινοτόμες δραστηριότητες. Η περιοχή των Βαλκανίων εμφανίζει κατά μέσο score σε μεσαία κλίμακα. Απέχει αρκετά από τον αντίστοιχο μ.ο. της Ε.Ε, και κάποιες από τις χώρες των Βαλκανίων (Βοσνία), είναι αρκετά πίσω στην συνολική παγκόσμια κατάταξη. Οι χώρες που κυριαρχούν στην περιοχή στον συγκεκριμένο δείκτη είναι η Κροατία και η Ελλάδα με την Βουλγαρία και την Ρουμανία να ακολουθούν. Η Αλβανία μέσα σε μία χρόνια παρουσίασε αλματώδεις βελτίωση, γεγονός που θα την βοηθήσει στην παραπέρα ανάπτυξή της.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.2.4 - Συνοπτικά – Συγκριτικά οι Δείκτες Ανταγωνιστικότητας

Πίνακας 6.6: Βαλκανικές χώρες και Κατάταξη ανά δείκτη ανταγωνιστικότητας[40]

	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	FYROM	ΣΕΡΒΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ
GII	81	116	49	45	77	101	52	46
HDI	64	68	58	51	71	60	50	22
GCI	88	102	71	77	79	96	67	83
CPI	87	91	73	62	62	78	69	78
EWF	48	111	36	87	72	97	85	60

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα*

Γράφημα 6.2: Βαλκανικές χώρες και κατάταξή τους, ανά δείκτη ανταγωνιστικότητας

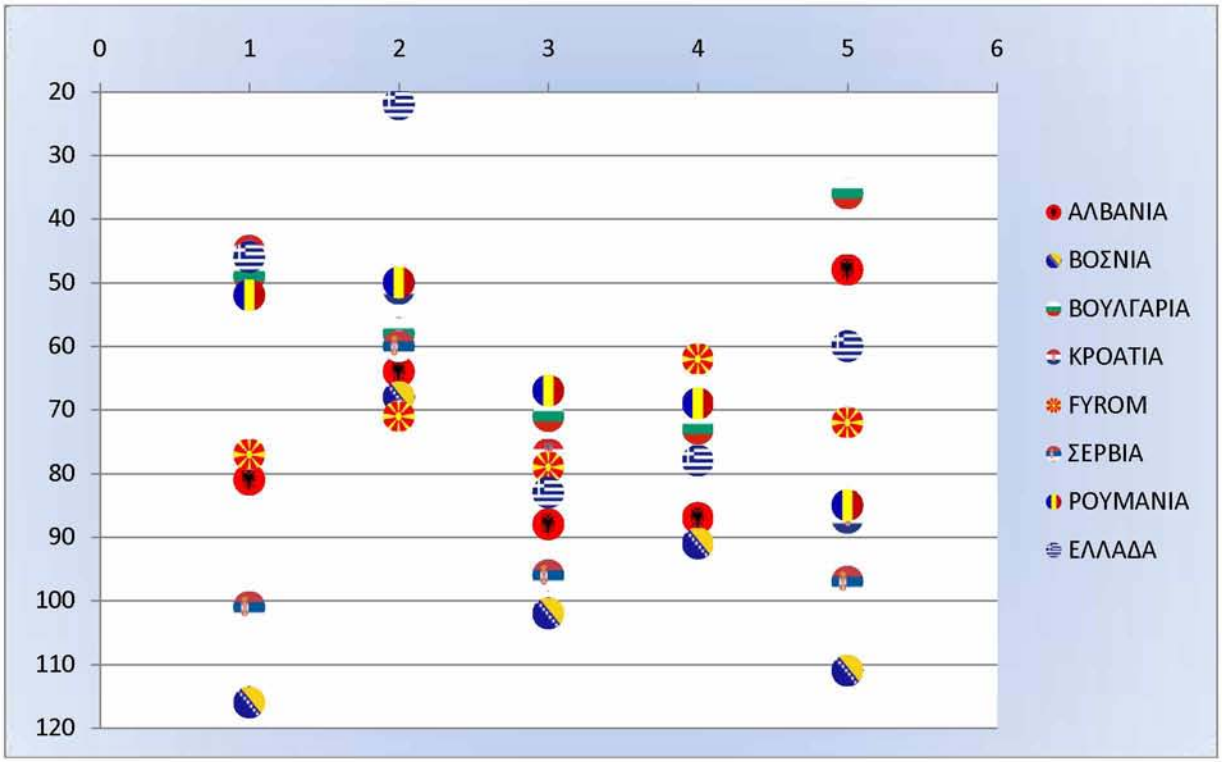

Πηγή: *Επεξεργασία του συγγραφέα*

Είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι οι αντιστοιχίες των αριθμών για τη θέση του οριζόντιου άξονα είναι: GII (1) – HDI (2) – GCI (3) – CPI (4) – EWF (5)

[40] Στον πίνακα και στο γράφημα χρησιμοποιούνται οι πιο πρόσφατες μετρήσεις ανά δείκτη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.3 Επιχειρείν στα Βαλκάνια (Doing Business)

Σε αυτό το σημείο η μελέτη σκιαγραφεί την κατάσταση στα Βαλκάνια προσπαθώντας να δώσει μία διάσταση στο πόσο εύκολο είναι για μία επιχείρηση να προσεγγίσει την αγορά των Βαλκανίων και δραστηριοποιηθεί επιχειρηματικά.

Στην προσπάθεια αυτή θα ακολουθήσουμε έννοιες που καλύπτουν το φάσμα της επιχειρηματικότητας και αναλύονται στην σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία.

6.3.1 - Ξεκινώντας μία επιχείρηση (Starting a Business)

Σύμφωνα με τον Zashev (2008), ένας από τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα είναι η διαδικασία έναρξης που απαιτείται για να μπορέσει να ξεκινήσει η επιχείρηση να δραστηριοποιείται. Ακόμα και σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όλοι οι φορείς χάραξης πολιτικών, αναγνωρίζουν και στρέφουν την προσοχή τους στην σημασία των ιδιωτικών επιχειρήσεων και στην προσέλκυση ΑΞΕ από διάφορες ΠΕ σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Οι βασικές μεταβλητές που μπορούν να επηρεάσουν την έναρξη της επιχείρησης, σύμφωνα με αναλύσεις της βιβλιογραφίας είναι:

- Χρόνος (25%), *μέτρηση σε μέρες έναρξης*
- Κόστος (25%), *ως ποσοστό του κατά κεφαλήν εισοδήματος, χωρίς δωροδοκίες*
- Γραφειοκρατία (25%), *αριθμός εγγράφων για να ολοκληρωθεί η διαδικασία.*
- Προ – πληρωμένο ελάχιστο κεφάλαιο – εγγύηση (25%), *ποσό που καταβάλλεται σε τράπεζα πριν την έναρξη. (ως ποσοστό του κατά κεφαλήν εισοδήματος)*

Doing Business (2010)[41]

Πίνακας 6.7: Ξεκινώντας μία επιχείρηση στις βαλκανικές χώρες.

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Έναρξη Επιχείρησης - 2010				
	Χρόνος	Κόστος (%)	Προ - πληρωμένο ελάχιστο κεφάλαιο	Γραφειοκρατία	**total 1 κατάταξη**
ΑΛΒΑΝΙΑ	5	17	0	5	46
ΒΟΣΝΙΑ	60	15,8	29,8	12	160
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	18	1,7	20,7	4	50

[41] Το Doing Business (2010), αποτελεί την ετήσια έκθεση των IFC (International Finance Corporation) και World Bank, που διερευνά τους κανονισμούς που ενισχύουν την επιχειρηματική δραστηριότητα ανά χώρα και τους κανονισμούς που την περιορίζουν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΚΡΟΑΤΙΑ	22	8,4	13,4	7	101
FYROM	4	2,5	0	4	6
ΣΕΡΒΙΑ	13	7,1	6,1	7	73
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	10	2,9	0,9	6	42
ΕΛΛΑΔΑ	19	10,9	21,4	15	140
Σε Σύνολο	183 χώρες				

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Από το παραπάνω πίνακα προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με τις χώρες των Βαλκανίων και χρήσιμα ταυτόχρονα για επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται να προβούν σε ΑΞΕ στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και θέλει να γνωρίζει την διαδικασία έναρξης που απαιτείται.

Η FYROM είναι η χώρα των Βαλκανίων που μπορεί μια επιχείρηση να ξεκινήσει πιο γρήγορα την δραστηριότητάς της. Επιπλέον, είναι και μέσα στις έξι πρώτες χώρες παγκοσμίως που χαρακτηρίζεται από ευκολία έναρξης επιχείρησης. Σημαντικά πλεονεκτήματα καταγράφουν οι Βουλγαρία, Ρουμανία και Αλβανία, με την Ελλάδα να βρίσκεται στην 140 θέση και να πλήττεται σημαντικά από την γραφειοκρατία.

6.3.2 - Χρησιμοποίηση Εργαζομένων (Employing workers)

Σε αυτό το υποκεφάλαιο η μελέτη θα αναφερθεί στους κανονισμούς που διέπουν την απασχόληση. Αυτό είναι ένα σημαντικό στοιχείο για τις επιχειρήσεις καθώς σύμφωνα με τον Doing Business (2010), **οι χώρες με χαμηλότερο εισόδημα έχουν λιγότερο ευέλικτη εργατική νομοθεσία.** Η εργατική νομοθεσία είναι αυτή που από χώρα σε χώρα προστατεύει τον εργαζόμενο από φαινόμενα άνισης μεταχείρισης ή εργατικής εκμετάλλευσης. Σύμφωνα με τους Sangheon et al. (2008) και Botero et al. (2004), οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο αντιμετωπίζουν την πρόκληση της εξεύρεσης της σωστής ισορροπίας μεταξύ, προστασίας των εργαζομένων και ευελιξίας της αγοράς εργασίας, ενώ επιπρόσθετα τονίζουν το γεγονός ότι η αυστηρότερη ρύθμιση σε θέματα εργασίας από τις κυβερνήσεις, σχετίζεται με το χαμηλό εργατικό δυναμικό και την αυξημένη ανεργία.

Στις υποκατηγορίες του δείκτη αυτού είναι θέματα που σχετίζονται με κανόνες πρόσληψης, ωράρια εργασίας και απολύσεις. Αναλυτικά:

- Δυσκολίες πρόσληψης (25%), *Συμβάσεις ορισμένου χρόνου και κατώτατοι μισθοί (0-100) – Παγκόσμιος Μέσος Όρος (30) – (High Income (23) < 30 < Low Income (37))*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

- Αυστηρότητα ωραρίου (25%), *Μέρες μη εργασίας και πληρωμένες ημέρες διακοπών (0-100) – Παγκόσμιος Μέσος Όρος (26) (High Income = Low Income = 27-28)*
- Δυσκολία Απόλυσης (25%), *Νομικό – Οικονομικές απαιτήσεις σε περίπτωση απόλυσης (0-100) - Παγκόσμιος Μέσος Όρος (28) (High Income (22) < 28 < Low Income (36))*
- Κόστος (25%), *Περίοδος (εβδομάδες) προειδοποίησης και αποζημιώσεις απόλυσης (εβδομάδες μισθοδοσίας) – Παγκόσμιος Μέσος Όρος (50) (High Income (38) < 50 < Low Income (69))*

Doing Business (2010)

Πίνακας 6.8: Χρησιμοποίηση Εργαζομένων για τις βαλκανικές χώρες.

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Χρησιμοποίηση Εργαζομένων - 2010				
	Δυσκολίες Πρόσληψης	Αυστηρότητα Ωρών	Δυσκολίες Απόλυσης	Πλεονάζον Κόστος	**total 2 κατάταξη**
ΑΛΒΑΝΙΑ	44	20	10	56	105
ΒΟΣΝΙΑ	56	13	30	31	111
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	17	40	0	9	53
ΚΡΟΑΤΙΑ	61	40	50	39	163
FYROM	11	20	10	26	58
ΣΕΡΒΙΑ	78	7	20	35	94
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	67	40	30	8	113
ΕΛΛΑΔΑ	44	67	40	24	147
Σε Σύνολο	183 χώρες				

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως οι χώρες των Βαλκανίων έχουν μεγάλες διαφορές σχετικά με τα επίπεδα αντιμετώπισης των εργαζομένων. Αυτό οφείλεται σε ένα μέρος στις επιχειρήσεις, αλλά κυρίως από την κεντρική κυβέρνηση που θεσπίζει αντίστοιχες νομοθεσίες σχετικά με τα εργασιακά ζητήματα. Ο πίνακας συνοψίζει για τον βαλκανικό χώρο τις συνθήκες που επικρατούν και παρουσιάζει την παγκόσμια κατάταξη των χωρών σε θέματα «ευκολίας» με την χρησιμοποίηση εργαζομένων. Το συγκεκριμένο κομμάτι είναι ένα θέμα που ενδιαφέρει και θα πρέπει να κοιτάξει μία ΠΕ προτού προβεί σε ΑΞΕ στην εκάστοτε χώρα. Σύμφωνα με τους Sangheon et al. (2008), στην διεθνή βιβλιογραφία παρουσιάζεται και ένας ξεχωριστός δείκτης – EW, ο οποίος διαχρονικά εμπλουτίζεται με διάφορες παραμέτρους.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τις βαλκανικές χώρες, FYROM και Βουλγαρία έχουν τα πιο ευέλικτα καθεστώτα εργασίας και για το λόγο αυτό βρίσκονται ιδιαίτερα ψηλά στην παγκόσμια κατάταξη. Η Ελλάδα σε ακόμα έναν δείκτη παρουσιάζεται με αρκετές ακαμψίες και προβλήματα σχετικά με τους παγκόσμιους μέσους όρους, ακόμα και από χώρες των Βαλκανίων που προσαρμόζονται στα δεδομένα που προσελκύουν ΑΞΕ.

6.3.3 - Προστασία Επενδυτών (Protecting investors)

Η προστασία του ξένου επενδυτή θεωρείται ακόμα ένα βασικό εργαλείο στα χέρια των ΠΕ για να αναπτύξουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα με ασφάλεια και χωρίς μεγάλο κίνδυνο στην χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με τους Djankov et al. (2008), οι εταιρείες χρειάζονται κεφάλαια για να είναι σε θέση να αναπτυχθούν και μεταγενέστερα να επεκταθούν. Στην προσπάθεια ανάπτυξής τους, οι εταιρίες που αναζητούν χρηματοδότηση μέσω αγοράς μετοχών, αναζητούν και την και την αντίστοιχη προστασία της επένδυσής τους. Η τρέχουσα κρίση έχει καταστήσει την πρόσβαση σε αγορές μετοχών μεγαλύτερη πρόκληση. Σε εποχές αβεβαιότητας, οι επενδυτές γίνονται ακόμη πιο ανησυχεί για την εταιρική διακυβέρνηση και τους διάφορους κινδύνους αναζητώντας κάθε πιθανή προστασία.

Η μεγαλύτερη δυνατή προστασία για τους επενδυτές συνδέεται με την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πρόσβαση των επιχειρήσεων στις αγορές μετοχών και τον ταχύτερο δυνατό κύκλο εργασιών στα χρηματιστήρια (Djankov et al., 2008).

Πίνακας 6.9: Προστασία Επενδυτών για τις βαλκανικές χώρες.

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	**Προστασία Επενδυτών - 2010**	
	Δύναμη στην προστασία επενδυτών (0-10)	**total 3 κατάταξη**
ΑΛΒΑΝΙΑ	7,3	15
ΒΟΣΝΙΑ	5	93
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	6	41
ΚΡΟΑΤΙΑ	4	132
FYROM	6,7	20
ΣΕΡΒΙΑ	5,3	73
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	6	41
ΕΛΛΑΔΑ	3,3	154
Σε Σύνολο	183 χώρες	

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Στο παραπάνω πίνακα γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι υπάρχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ των χωρών των Βαλκανίων σχετικά με θέματα προστασίας του επενδυτή σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει συλλέξει η μελέτη από το Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ. Ξεκινώντας από τις χώρες με τις καλύτερες «επιδόσεις», στο συγκεκριμένο θέμα, είναι η Αλβανία και η FYROM και επιπλέον Βουλγαρία και Ρουμανία. Από την άλλη πλευρά σε ακόμα έναν δείκτη η Ελλάδα είναι σε πολύ χαμηλή θέση της παγκόσμιας κατάταξης.

Αξίζει να αναφερθούμε σε αυτό το σημείο ότι κορυφαίες χώρες σε θέματα προστασίας του επενδυτή είναι: Νέα Ζηλανδία (1) – (9,7), Σιγκαπούρη (2) – (9,3), Χόνγκ Κονγκ (3) – (9,0), Καναδάς (4) – (8,3) και Κολομβία (4) – (8,3). Στην αντίθετη πλευρά η χειρότερη χώρα σε θέματα προστασίας του επενδυτή, είναι το Αφγανιστάν (183) – (0,7).

6.3.4 - Πληρωμή Φόρων (Paying Taxes)

Τα θέματα που αφορούν την φορολόγηση των ΠΕ είναι ένα από τα κυρίαρχα θέματα που απασχολούν κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα που θέλει να προβεί σε ΑΞΕ. Οι πολιτικές για τη φορολόγηση των κερδών των πολυεθνικών εταιρειών (ΠΕ) βρίσκονται σήμερα σε μια κατάσταση ζυμώσεων, με σημαντικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται στη φορολογική μεταχείριση του εισοδήματος από πηγές του εξωτερικού σε διάφορες χώρες. Οι επιχειρήσεις ανά τον κόσμο έχει αποδειχθεί σε αρκετές μελέτες ότι θα ήθελαν στο κομμάτι της φορολογίας να δούνε βελτιώσεις από τις κυβερνήσεις (Huizinga et al., 2008)

Στις υποκατηγορίες του δείκτη αυτού είναι θέματα που σχετίζονται με τα παρακάτω:

Συνολικό Ποσοστό Φορολογίας (33%). *Φορολογική υποχρέωση, ως ποσοστό των κερδών*

Πληρωμές (33%). *Αριθμός πληρωμών σε μία χρονιά*

Χρόνος (33%). *Ώρες που απαιτούνται ανά έτος για προετοιμασία, κατάθεση και πληρωμή φόρων.*

Doing Business (2010)

Πίνακας 6.10: Πληρωμή Φόρων για τις βαλκανικές χώρες.

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Πληρωμή Φόρων - 2010			
	Πληρωμές ανά έτος	Ώρες ενασχόλησης με φορολογικά θέματα	Σύνολο Φορολογικού Συντελεστή (% των κερδών)	total 4 κατάταξη
ΑΛΒΑΝΙΑ	44	244	44,9	138
ΒΟΣΝΙΑ	51	422	27,1	128

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	17	616	31,4	95
ΚΡΟΑΤΙΑ	17	196	32,5	39
FYROM	40	75	16,4	26
ΣΕΡΒΙΑ	66	279	34	137
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	113	202	44,6	149
ΕΛΛΑΔΑ	10	224	47,4	76
Σε Σύνολο	183 χώρες			

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Ο δείκτης πληρωμής φόρων που φαίνεται για τις βαλκανικές χώρες έχει μεγάλες αποκλίσεις από χώρα σε χώρα. Φαίνεται ότι η FYROM είναι για ακόμα έναν δείκτη ελκυστική για ξένες επενδύσεις, καθώς έχει αρκετά πλεονεκτήματα έναντι άλλων βαλκανικών χωρών. Στην δεύτερη θέση από τις βαλκανικές χώρες είναι η Κροατία που ενώ σε προηγούμενους δείκτες έδειχνε να έχει αρνητικά στοιχεία για προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, σε θέματα φορολόγησης και των υπό – κατηγοριών της είναι αρκετά ελκυστική και δείχνει να έχει ρίξει το βάρος της στο θέμα φορολόγησης. Σε αντίθετη θέση είναι η Ρουμανία, η Σερβία και η Αλβανία οι οποίες βρίσκονται χαμηλά στην ελκυστικότητα βάση φορολόγησης, στην παγκόσμια κατάσταση.

6.3.5 - Διασυνοριακό Εμπόριο (Trading across borders)

Σύμφωνα με τους Mardas και Nikas (2008), το διεθνές εμπόριο είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς στους οποίους μπορεί να έχει η επιχείρηση στραμμένη την προσοχή της. Το εμπόριο είναι δίνει ερεθίσματα στις επιχειρήσεις και επιπλέον θεωρείται σημαντικός παράγοντας για την καταπολέμηση της τρέχουσας οικονομικής κρίσης.

Σύμφωνα με το Doing Business (2010), σε περίπτωση που το εμπορικό περιβάλλον είναι ευνοϊκό για τις επιχειρήσεις, αυτές είναι σε καλύτερη θέση έναντι άλλων επιχειρήσεων σε άλλες χώρες με διαφορετικά χαρακτηριστικά στο διασυνοριακό εμπόριο. Αν το εμπορικό περιβάλλον είναι καλό τότε οι επιχειρήσεις θα μπορούν να επωφεληθούν από νέες ευκαιρίες, να αναπτυχθούν και να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας, τουλάχιστον όταν η παγκόσμια οικονομία ανακάμψει και πάλι. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής μπορούν να βοηθήσουν με τη μείωση της γραφειοκρατίας και τις διαδικαστικές απαιτήσεις στις εισαγωγές και τις εξαγωγές.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Στις υποκατηγορίες του δείκτη αυτού είναι θέματα που σχετίζονται με τα παρακάτω:

Έγγραφα για εισαγωγές και εξαγωγές (33%).

Χρόνος που απαιτείται για εισαγωγές και εξαγωγές (33%). *Εκτελωνισμός, τεχνικός έλεγχος, στο λιμάνι, χειρισμός τερματικών, χερσαίες μεταφορές κ.α.*

Κόστος για εξαγωγές και εισαγωγές (33%). *US$ ανά container*

Doing Business (2010)

Πίνακας 6.11: Διασυνοριακό εμπόριο για τις βαλκανικές χώρες.

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Διασυνοριακό Εμπόριο - 2010						
	Εξαγωγές			Εισαγωγές			
	Έγγραφα	Χρόνος	Κόστος	Έγγραφα	Χρόνος	Κόστος	total 5 κατάταξη
ΑΛΒΑΝΙΑ	7	19	725	9	18	710	66
ΒΟΣΝΙΑ	6	16	1.125	7	16	1.090	63
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	5	23	1.551	7	21	1.666	106
ΚΡΟΑΤΙΑ	7	20	1.281	8	16	1.141	96
FYROM	6	12	1.436	6	11	1.420	62
ΣΕΡΒΙΑ	6	12	1.398	6	14	1.559	69
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	5	12	1.275	6	13	1.175	46
ΕΛΛΑΔΑ	5	20	1.153	6	25	1.265	80
Σε Σύνολο	183 χώρες						

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάμεσα στις χώρες των Βαλκανίων σχετικά με το διασυνοριακό εμπόριο. Ο μέσος όρος των εγγράφων που απαιτούνται για εξαγωγές είναι: 5,875 ενώ για τις εισαγωγές ο αντίστοιχος μέσος όρος είναι: 6,875. Αντίστοιχα σχετικά με τον χρόνο που απαιτείται για μία τέτοια διαδικασία είναι κατά μέσο όρο για τις εξαγωγές: 16,75 μέρες, την στιγμή που για τις εισαγωγές είναι ακριβώς ο ίδιος. Τέλος το μέσο κόστος για τις εξαγωγές είναι: 1243€ ανά container, τη στιγμή που για τις εισαγωγές είναι: 1253,25€.

6.3.6 – Σύνοψη / Συμπέρασμα υποκεφαλαίου

Παραπάνω η εργασία προσπάθησε να δώσει μία εικόνα για την κατάσταση που επικρατεί στις χώρες των Βαλκανίων σχετικά με τον τρόπο που μία επιχείρηση αντιμετωπίζεται, ευνοείται ή δυσκολεύεται στις επιχειρηματικές τις δραστηριότητες στην περιοχή.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Η κατάσταση που επικρατεί δείχνει πως η κάθε χώρα προσπαθεί να δώσει σε συγκεκριμένα σημεία πλεονεκτήματα στις επιχειρήσεις να επενδύσουν σε αυτήν. Το γεγονός αυτό απεικονίζεται στους ξεχωριστούς υπό – δείκτες που αναπτύχθηκαν παραπάνω, αλλά συνολικά δίνουν και μία συνολική εικόνα που θα η απεικόνισή της δίνεται στον παρακάτω πίνακα. Σε κάποιους υπό – δείκτες οι βαλκανικές χώρες έχουν μεγάλες αποκλίσεις στην παγκόσμια κατάταξή τους και στις επιμέρους κατηγορίες, αλλά και σε άλλους οι αποκλίσεις είναι ελάχιστες.

Πίνακας 6.12: Συνολική κατάταξη βαλκανικών χωρών – Easy of doing business

ΧΩΡΕΣ - ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Easy of doing business	Κατάταξη στα Βαλκάνια	
	total		
ΑΛΒΑΝΙΑ	82	FYROM	1
ΒΟΣΝΙΑ	116	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	44	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3
ΚΡΟΑΤΙΑ	103	ΑΛΒΑΝΙΑ	4
FYROM	32	ΣΕΡΒΙΑ	5
ΣΕΡΒΙΑ	88	ΚΡΟΑΤΙΑ	6
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	55	ΕΛΛΑΔΑ	7
ΕΛΛΑΔΑ	109	ΒΟΣΝΙΑ	8
Σε Σύνολο	183 χώρες		

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Πίνακας 6.13: Συνοπτική απεικόνιση των επιμέρους υπό – δεικτών.

ΧΩΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Έναρξη επιχείρησης	Χρησιμοποίηση Εργαζομένων	Προστασία Επενδυτών	Πληρωμή Φόρων	Διασυνοριακό Εμπόριο
ΑΛΒΑΝΙΑ	46	105	15	138	66
ΒΟΣΝΙΑ	160	111	93	128	63
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	50	53	41	95	106
ΚΡΟΑΤΙΑ	101	163	132	39	96
FYROM	6	58	20	26	62
ΣΕΡΒΙΑ	73	94	73	137	69
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	42	113	41	149	46
ΕΛΛΑΔΑ	140	147	154	76	80
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	**77,25**	**105,5**	**71,125**	**98,5**	**73,5**
Σε Σύνολο	183 χώρες				

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από Doing Business (2010) και ΕΣΑΑ.*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Όπως φαίνεται παραπάνω η συνολική εικόνα της κατάστασης, δείχνει ότι η FYROM είναι η χώρα των Βαλκανίων που έχει τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα για να επενδύσει κανείς. Σε πολλές των περιπτώσεων η συγκεκριμένη χώρα ευνοεί την προσέλκυση επενδύσεων και ακολουθεί η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως η Ελλάδα είναι πολύ χαμηλά στην παγκόσμια κατάταξη και δεύτερη χειρότερη στα Βαλκάνια.

Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται η γενική εικόνα κάθε χώρας ξεχωριστά με την ένδειξη του μέσου όρους παγκοσμίως σε σχέση με την κατάταξη της κάθε χώρας σε κάθε έναν υπό – δείκτη ξεχωριστά.

Γράφημα 6.3: Βαλκανικές χώρες – Easy of doing business

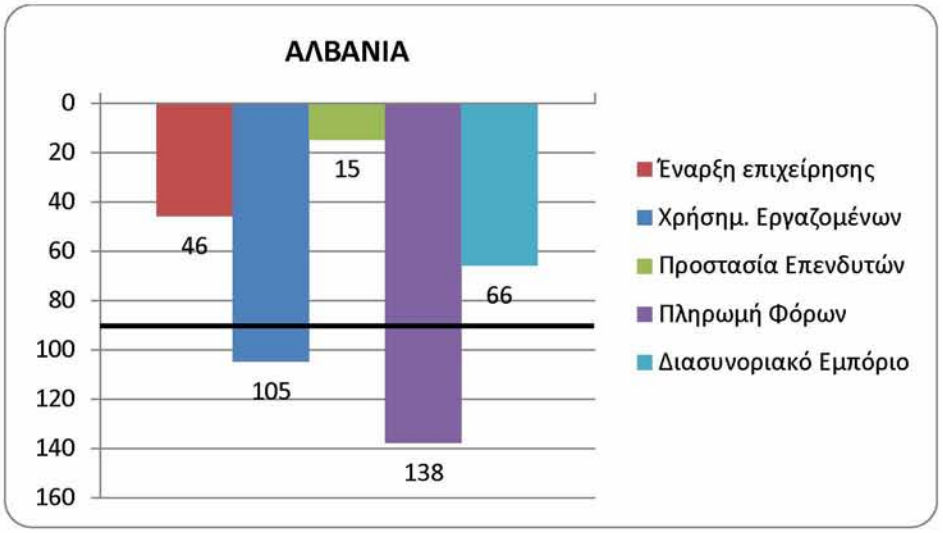

Η Αλβανία φαίνεται να είναι στην 82η θέση παγκοσμίως και στην 4η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** η προστασία των επενδυτών και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** η πληρωμή φόρων.

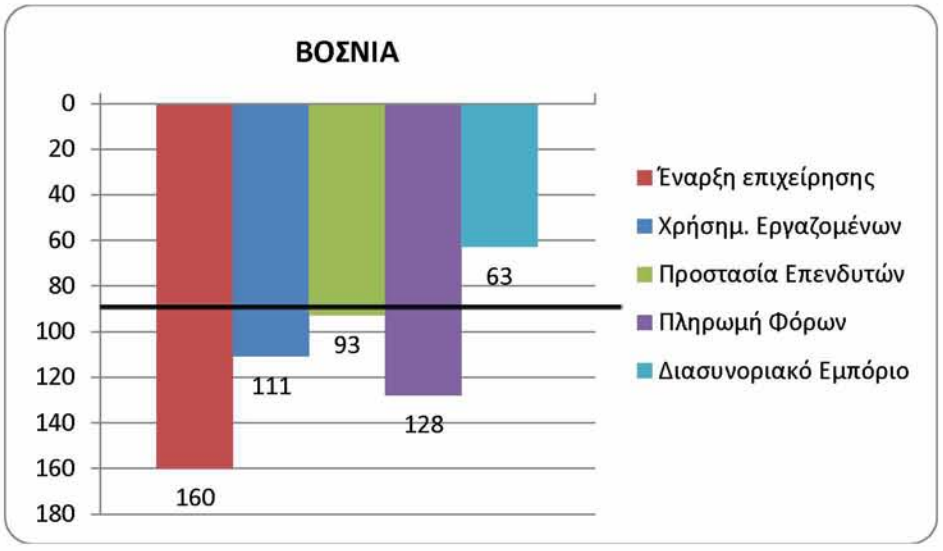

Η Βοσνία - Ερζεγοβίνη φαίνεται να είναι στην 116η θέση παγκοσμίως και στην τελευταία θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** το διασυνοριακό εμπόριο και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** η έναρξη της επιχείρησης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

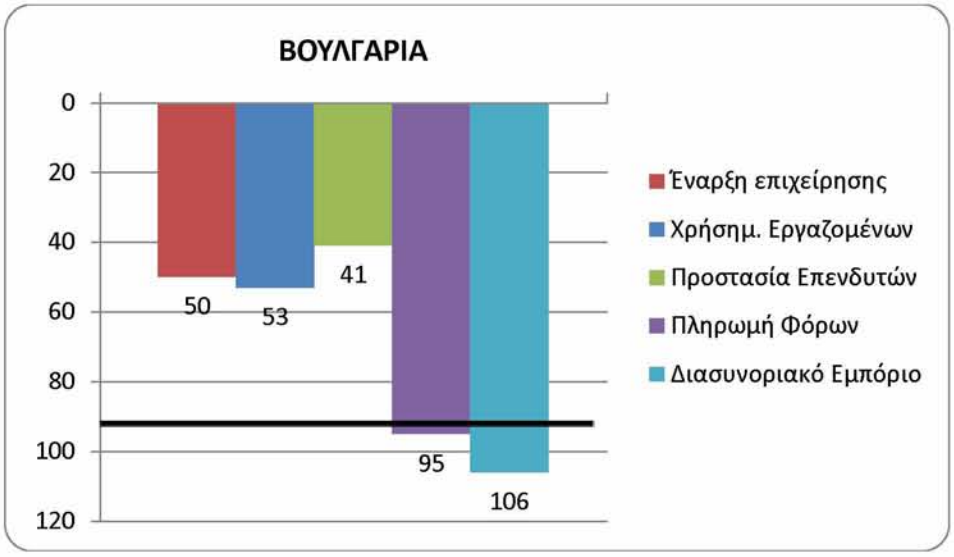

Η Βουλγαρία φαίνεται να είναι στην 44η θέση παγκοσμίως και στην 2η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** η προστασία των επενδυτών και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** το διασυνοριακό εμπόριο

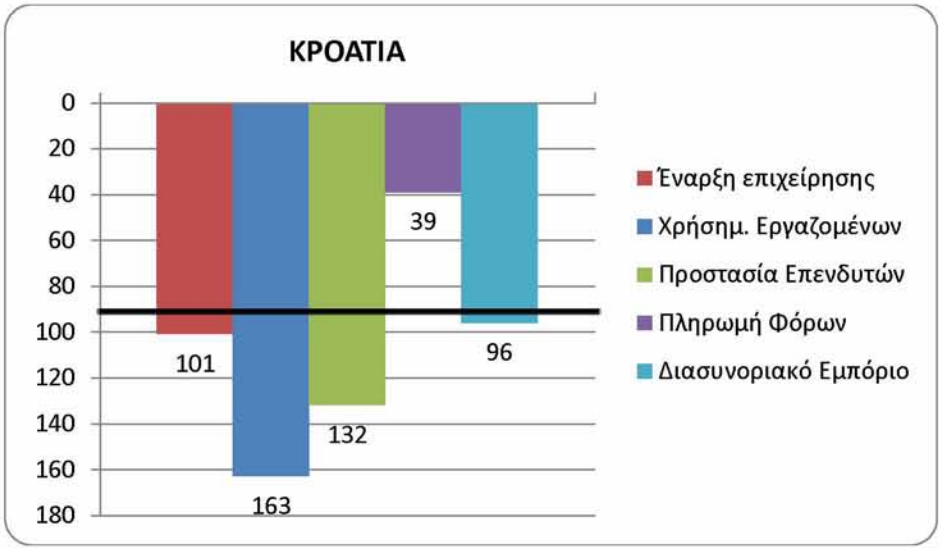

Η Κροατία φαίνεται να είναι στην 103η θέση παγκοσμίως και στην 6η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** η πληρωμή φόρων και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** στη χρησιμοποίηση των εργαζομένων.

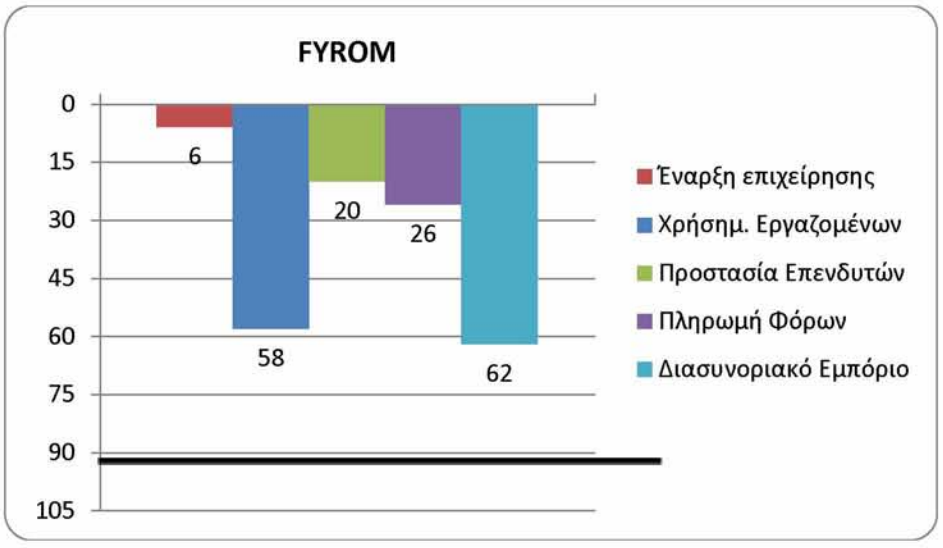

Η FYROM φαίνεται να είναι στην 32η θέση παγκοσμίως και στην 1η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** η ευκολία έναρξης της επιχείρησης και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** το διασυνοριακό εμπόριο

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

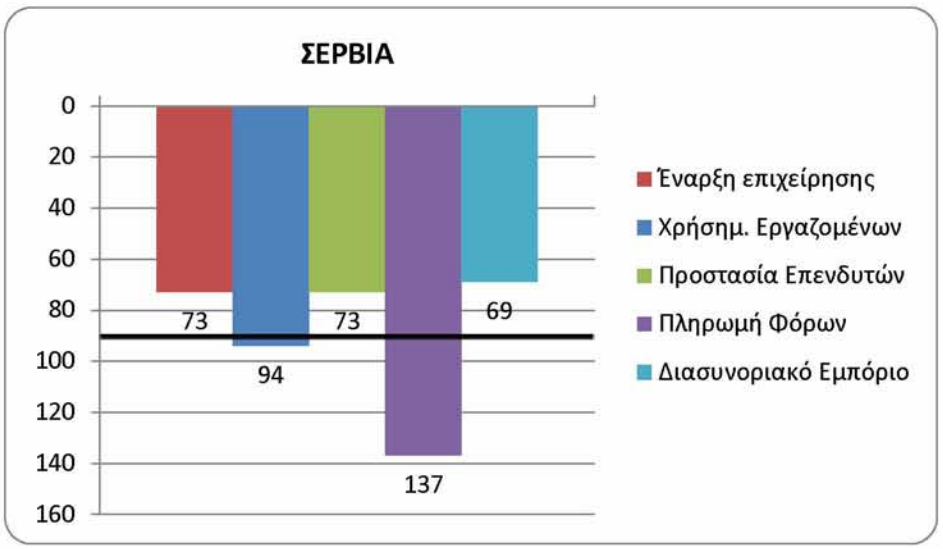

Η Σερβία φαίνεται να είναι στην 88η θέση παγκοσμίως και στην 5η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** το διασυνοριακό εμπόριο και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** στην πληρωμή φόρων

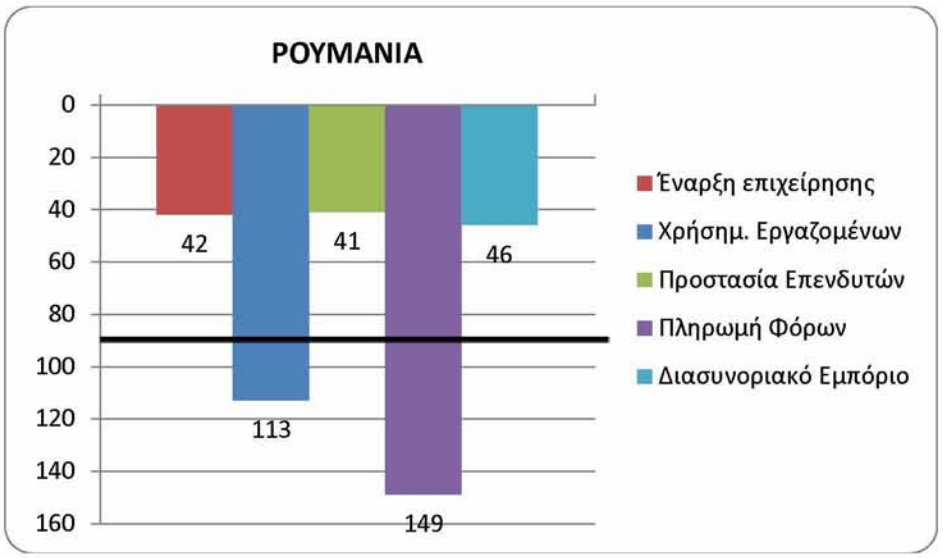

Η Ρουμανία φαίνεται να είναι στην 55η θέση παγκοσμίως και στην 3η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** Η προστασία των επενδυτών και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** στην πληρωμή φόρων

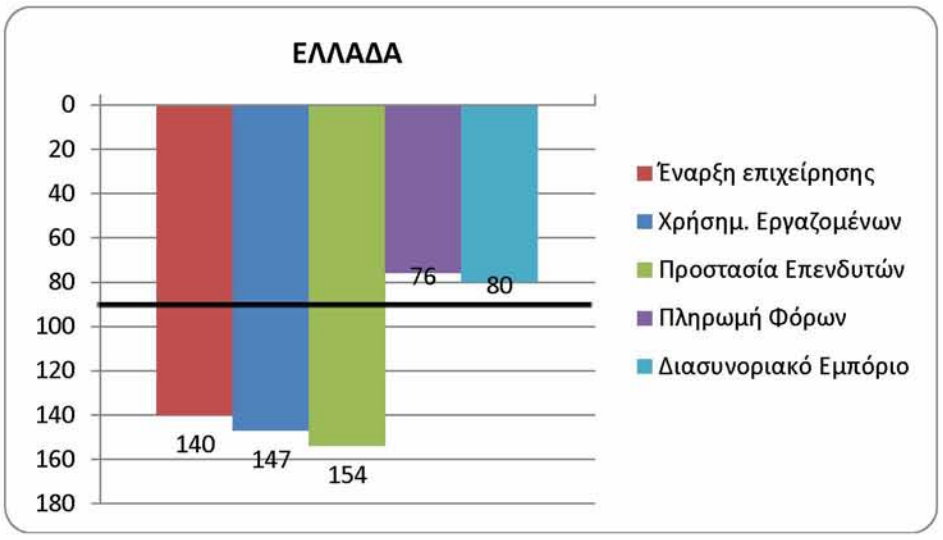

Η Ελλάδα φαίνεται να είναι στην 109η θέση παγκοσμίως και στην 7η θέση μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. **Μεγαλύτερο πλεονέκτημα** στην πληρωμή φόρων και **Μεγαλύτερο μειονέκτημα** στην προστασία των επενδυτών

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.4 Μέγεθος Αγοράς

Όπως φάνηκε από την θεωρία, το μέγεθος της εγχώριας αγοράς για την χώρα υποδοχής, μαζί με τις προοπτικές μεγέθυνσής της, παίζει θετικό ρόλο στις ΑΞΕ (Christiansen και Ogutcu, 2002).

Σύμφωνα με τον Chakrabarti (2001), το μέγεθος της αγοράς έχει εξεταστεί σε πολλές μελέτες και στο σύνολο τους έχει αποδειχθεί η θετική του συσχέτιση με την εισροή ΑΞΕ. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, το ΑΕΠ σε απόλυτα μεγέθη έχει σημαντικότερη συσχέτιση με την εισροή ΑΞΕ απ' ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αλλά παρόλα αυτά και τα δύο έχουν θετική συσχέτιση.

Πίνακας 6.14: Επίδραση Μεγέθους Αγοράς στις ΑΞΕ (ανασκόπηση βιβλιογραφίας)

	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΙΣ ΑΞΕ, από διάφορες μελέτες		
	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΜΕΛΗΤΕΟ
ΜΕΓΕΘΟΣ ΑΓΟΡΑΣ	Bandera & White (1968)		
	Schmitz & Bieri (1975)		
	Swedenborg (1979)		
	Lunn (1980)		
	Dunning (1980)		
	Root & Ahmed (1979)		
	Kravis & Lipsey (1982)		
	Nigh (1985)		
	Schneider & Frey (1985)		
	Culem (1988)		
	Papanastassiou &Pearce (1990)		
	Wheeler & Mody (1992)		
	Sader (1993)		
	Tsai (1994)		
	Shamsuddin (1994)		
	Billington (1999)		
	Pistoresi (2000)		
	Bajorubio and Sosvilla & Rivero (1994)		

Πηγή: *Billington N. (1999); Chakrabarti (2001); Christiansen και Ogutcu, (2002); D' Mello και Luiz, (1997); Chakrabarti (2003); Nojoud (2007)*

Από το σύνολο της βιβλιογραφικής διερεύνησης, αλλά και των αναφορών που προκύπτουν από αυτές, βγαίνει το συμπέρασμα ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν:

Είναι προτιμότερο να χρησιμοποιηθεί το ΑΕΠ σε απόλυτες τιμές, αντί του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται για τις συγκριτικά στοιχεία για τις

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Βαλκανικές χώρες σχετικά με το απόλυτο μέγεθος ΑΕΠ, τον πληθυσμό και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το οποίο προκύπτει.

Πίνακας 6.15: Συγκριτικός Πίνακας GDP (current US$)

	GDP (current US$)					
	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1995	2.424.498.953	1.866.572.993	13.069.087.677	22.118.850.756	4.449.375.526	35.477.055.619
1996	3.013.217.853	2.786.045.392	8.890.314.315	23.380.148.931	4.422.159.849	35.333.677.695
1997	2.196.223.714	3.671.816.538	10.053.468.883	23.600.645.766	3.735.312.201	35.285.888.482
1998	2.727.745.453	4.116.699.576	13.060.786.261	25.238.954.017	3.571.043.202	42.115.494.069
1999	3.434.402.453	4.685.729.743	13.228.374.665	23.034.743.817	3.673.288.166	35.592.337.083
2000	3.686.649.387	5.505.984.456	12.903.546.576	21.320.355.354	3.586.883.989	37.052.636.395
2001	4.091.020.249	5.748.990.555	13.868.600.612	22.873.138.359	3.436.961.385	40.180.746.113
2002	4.449.373.456	6.651.226.179	15.979.194.408	26.452.066.311	3.791.306.758	45.824.529.874
2003	5.652.325.082	8.370.020.196	20.668.176.666	33.857.060.046	4.629.520.342	59.507.345.650
2004	7.464.446.950	10.022.840.635	25.283.228.736	40.692.402.079	5.368.441.930	75.489.440.362
2005	8.376.483.740	10.763.567.750	28.895.083.540	44.437.480.675	5.814.726.241	98.913.392.472
2006	9.132.562.332	12.254.412.802	33.209.188.725	49.049.397.204	6.373.113.830	122.641.508.768
2007	10.834.045.687	15.226.731.980	42.113.655.820	58.558.231.254	7.921.348.089	169.282.491.900
2008	12.968.653.525	18.511.525.614	51.824.867.627	69.332.496.258	9.517.794.451	200.071.062.765
2009	12.015.485.021	17.042.403.580	48.721.978.433	63.033.554.761	9.221.076.357	161.110.320.401

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από World Bank/data.*

Πίνακας 6.16: Συγκριτικός πίνακας πληθυσμού (1995 – 2009)

	Population (total)					
	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1995	3.133.759	3.332.123	8.400.000	4.669.000	1.963.487	22.681.000
1996	3.105.896	3.305.662	8.356.000	4.494.000	1.973.795	22.608.000
1997	3.086.806	3.365.555	8.312.068	4.572.000	1.984.186	22.554.000
1998	3.075.628	3.480.172	8.257.000	4.501.000	1.994.293	22.503.000
1999	3.069.856	3.601.301	8.208.000	4.554.000	2.003.566	22.457.994
2000	3.067.556	3.693.578	8.060.000	4.426.000	2.011.614	22.443.000
2001	3.069.383	3.748.354	7.910.000	4.440.000	2.018.347	22.132.000
2002	3.076.282	3.776.053	7.869.000	4.440.000	2.023.913	21.803.129
2003	3.086.736	3.783.067	7.823.000	4.440.000	2.028.451	21.742.028
2004	3.098.677	3.781.764	7.781.000	4.439.000	2.032.188	21.684.884
2005	3.110.579	3.781.274	7.740.000	4.442.000	2.035.312	21.634.350
2006	3.121.751	3.781.488	7.699.020	4.440.000	2.037.863	21.587.666
2007	3.132.458	3.778.410	7.659.764	4.436.000	2.039.838	21.546.873
2008	3.143.291	3.773.100	7.623.395	4.434.000	2.041.342	21.513.622
2009	3.155.271	3.766.579	7.585.131	4.432.001	2.042.484	21.482.395

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από World Bank/data.*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τα παραπάνω προκύπτει:

GDP growth % 1995 - 2009					
ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
395,59%	813,03%	272,80%	184,98%	107,24%	354,13%

Από τα παραπάνω στοιχεία, δεν έχει νόημα να γίνει σύγκριση των απόλυτων μεγεθών του GDP, καθώς δεν μιλάμε για χώρες με τον ίδιο πληθυσμό, αλλά θα μπορούσαμε να συγκρίνουμε τους ρυθμούς ανάπτυξης της καθεμίας. Η Βοσνία – Ερζεγοβίνη φαίνεται να έχει πετύχει μεγαλύτερα ποσοστά ανάπτυξης καθώς μέσα στην εξεταζόμενη 15ετία έχει πετύχει 813% αύξηση του GDP

Επιπλέον προκύπτει το παρακάτω γράφημα, σχετικά με τον πληθυσμό:

Γράφημα 6.4: Πληθυσμός (1995-2009)

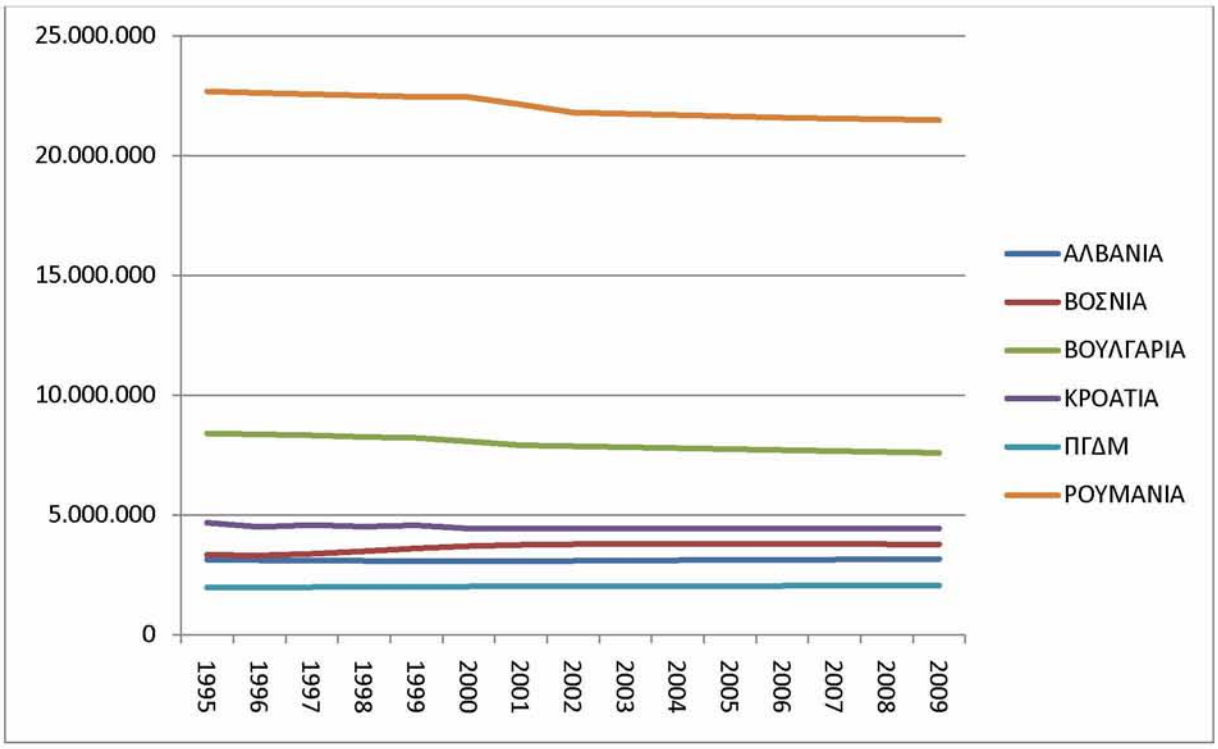

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Συμπερασματικά βλέπουμε ότι από τις εξεταζόμενες χώρες των Βαλκανίων η Ρουμανία και η Βουλγαρία είναι αυτές με τον μεγαλύτερο πληθυσμό και οι υπόλοιπες έχουν πληθυσμό λιγότερο από 5 εκατομμύρια.

Από τους πίνακες 6.15 και 6.16, μπορούμε να υπολογίσουμε και το GDP ανά άτομο.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Πίνακας 6.17: Συγκριτικός πίνακας GDP (current US$) per head.

	GDP (current US$) / Population (total)					
	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1995	774	560	1.556	4.737	2.266	1.564
1996	970	843	1.064	5.203	2.240	1.563
1997	711	1.091	1.210	5.162	1.883	1.565
1998	887	1.183	1.582	5.607	1.791	1.872
1999	1.119	1.301	1.612	5.058	1.833	1.585
2000	1.202	1.491	1.601	4.817	1.783	1.651
2001	1.333	1.534	1.753	5.152	1.703	1.816
2002	1.446	1.761	2.031	5.958	1.873	2.102
2003	1.831	2.212	2.642	7.625	2.282	2.737
2004	2.409	2.650	3.249	9.167	2.642	3.481
2005	2.693	2.847	3.733	10.004	2.857	4.572
2006	2.925	3.241	4.313	11.047	3.127	5.681
2007	3.459	4.030	5.498	13.201	3.883	7.856
2008	4.126	4.906	6.798	15.637	4.663	9.300
2009	3.808	4.525	6.423	14.222	4.515	7.500

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Από τον παραπάνω πίνακα επιβεβαιώνεται το γεγονός που είχε αναφερθεί και στην ανάλυση των βαλκανικών χωρών ξεχωριστά, ότι η Κροατία είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες της περιοχής καθώς διαθέτει το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από όλες τις εξεταζόμενες χώρες και μάλιστα είναι 2 φορές μεγαλύτερο από την δεύτερη Ρουμανία. Στην χειρότερη θέση φαίνεται να είναι η Αλβανία, που μαζί με την Βοσνία το 1995 είχαν πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, γεγονός που μαρτυράει και τις δυσκολίες που πέρασε η περιοχή των Βαλκανίων στα τέλη της περασμένης χιλιετίας.

6.5 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα γίνει μία συγκριτική ανάλυση σχετικά με την προσέλκυση ΑΞΕ την περασμένη 15ετία στις εξεταζόμενες χώρες.

Στις περισσότερες μελέτες χρησιμοποιείται η εισροή ΑΞΕ στην χώρα υποδοχής και σχετικά με την δικιά μας μελέτη της περισσότερες των περιπτώσεων χρησιμοποιείται ως εξαρτημένη μεταβλητή.

Επιπλέον μία μεταβλητή που θα προκύπτει από τις εισροές ΑΞΕ/ΑΕΠ, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί έτσι ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να υπάρχει μια μη-στάσιμη ενδογενής μεταβλητή στις παλινδρομήσεις. Ταυτόχρονα λαμβάνεται υπόψη το οικονομικό

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

μέγεθος της χώρας, ΑΕΠ, το οποίο φυσιολογικά επηρεάζει το επίπεδο των ΑΞΕ που παρατηρούνται σε κάθε χώρα γιατί ενδέχεται να είναι αρκετά παραπλανητικό το αποτέλεσμα συγκρίνοντας χώρες σε όρους ροών ΑΞΕ, χωρίς να υπάρχει αναφορά σε αντίστοιχο οικονομικό τους μέγεθος (Chakrabarti, 2003; Nojoud, 2007).

Πίνακας 6.18: Συγκριτικά - Εισροές ΑΞΕ στις βαλκανικές χώρες.

	Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$)					
	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1995	70.000.000		90.400.000	108.053.140	9.490.000	419.000.000
1996	90.100.000		109.000.000	492.528.183	11.210.000	263.000.000
1997	47.500.000		504.800.000	541.135.804	15.740.000	1.215.000.000
1998	45.010.000	66.736.468	537.317.256	940.830.562	150.482.086	2.031.000.000
1999	41.200.000	176.780.595	818.788.155	1.452.386.278	88.406.156	1.041.000.000
2000	143.000.000	146.075.611	1.001.503.842	1.109.936.498	215.056.603	1.037.000.000
2001	207.300.000	118.495.220	812.942.202	1.582.412.026	447.131.666	1.157.000.000
2002	135.000.000	267.769.569	904.659.791	1.099.965.085	105.574.579	1.144.000.000
2003	178.036.401	381.784.637	2.096.788.700	2.048.805.989	117.759.613	1.844.000.000
2004	341.285.113	709.849.622	2.662.208.756	1.078.564.922	323.027.159	6.443.000.000
2005	262.479.013	607.810.601	4.312.402.138	1.788.093.912	96.999.482	6.482.160.000
2006	325.258.317	768.276.100	7.757.606.832	3.456.792.107	424.155.269	11.393.430.000
2007	662.280.000	2.070.789.567	13.214.535.612	4.995.585.005	699.092.642	9.925.000.000
2008	937.048.963	921.489.556	9.204.680.510	5.995.036.456	586.953.719	13.883.000.000
2009	977.974.280	234.585.958	4.594.593.273	2.906.025.233	247.861.226	6.310.000.000

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από World Bank/data.*

Αρχικά φαίνεται πως σε απόλυτα αριθμητικά μεγέθη η Ρουμανία έχει προσελκύσει περισσότερες ΑΞΕ. Αυτό από την μία είναι λογικό καθώς αποτελεί την μεγαλύτερη πληθυσμιακά χώρα των Βαλκανίων και έτσι μία ΠΕ μπορεί να έχει πρόσβαση σε μεγαλύτερη αγορά, από την άλλη όμως δεν μπορεί να αποδώσει ξεκάθαρα, το παραπάνω, την εικόνα του κατά πόσο η Ρουμανία έχει εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και αν η εισροή ΑΞΕ αποτυπώνεται και σε όρους ανάπτυξης.

Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$)					
ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
4.463.472.085	6.470.443.504	48.622.227.067	29.596.151.200	3.538.940.200	64.587.590.000
Άθροισμα εισροών ΑΞΕ 1995 - 2009[42]					

Δεύτερη χώρα σε προσέλκυση ΑΞΕ είναι η Βουλγαρία και στη συνέχεια η Κροατία γεγονός που προκαλεί εντύπωση, καθώς η Κροατία έχει μεγαλύτερα μεγέθη στο ΑΕΠ σε σχέση με

[42] Εκτός της Βοσνίας που τα διαθέσιμα στοιχεία είναι από το 1998 μέχρι και το 2009

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

την Κροατία, γεγονός που δείχνει ότι η Βουλγαρία έχει αξιοποιήσει καλύτερα τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα για να προσελκύσει ΑΞΕ.

Στον παρακάτω πίνακα θα δώσουμε μία απεικόνιση των εισροών ΑΞΕ σε σχέση με τον πληθυσμό, δηλαδή την κατά κεφαλή εισροή ΑΞΕ, που δείχνει το κατά πόσο το μέγεθος των εισροών ΑΞΕ αναλογεί σε τυπικά σε κάθε άτομο. Με το παρακάτω μπορούμε να δώσουμε μία καλύτερη διάσταση στην σημασία του ύψους των ΑΞΕ, που προσέλκυσε η κάθε χώρα.

Πίνακας 6.19: Συγκριτικά – κατά κεφαλήν εισροές ΑΞΕ στις βαλκανικές χώρες.

	Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$) / Population (total)					
	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1995	22		11	23	5	18
1996	29		13	110	6	12
1997	15		61	118	8	54
1998	15	19	65	209	75	90
1999	13	49	100	319	44	46
2000	47	40	124	251	107	46
2001	68	32	103	356	222	52
2002	44	71	115	248	52	52
2003	58	101	268	461	58	85
2004	110	188	342	243	159	297
2005	84	161	557	403	48	300
2006	104	203	1.008	779	208	528
2007	211	548	1.725	1.126	343	461
2008	298	244	1.207	1.352	288	645
2009	310	62	606	656	121	294

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$) / Population (total)					
ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1.429	1.717	6.305	6.653	1.743	2.981
Άθροισμα κατά κεφαλή εισροών ΑΞΕ 1995 – 2009[43]					

Σύμφωνα με τα παραπάνω φαίνεται πως η Ρουμανία παρόλο που έχει την μεγαλύτερη εισροή ΑΞΕ, αυτό ανά άτομο έχει μικρότερη τιμή σε σχέση με άλλες εξεταζόμενες χώρες. Η χώρα που φαίνεται να έχει εκμεταλλευτεί σε μεγαλύτερο βαθμό τις ΑΞΕ, είναι η Κροατία και η Βουλγαρία.

Παρακάτω γίνεται και μία συγκριτική ανάλυση των εισροών ΑΞΕ/ΑΕΠ, γιατί πολλές μελέτες, (Chakrabarti, 2003; Nojoud, 2007), το χρησιμοποιούν σαν μεταβλητή για να

[43] Εκτός της Βοσνίας που τα διαθέσιμα στοιχεία είναι από το 1998 μέχρι και το 2009

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

αποφευχθεί το ενδεχόμενο να υπάρχει μια μη-στάσιμη ενδογενής μεταβλητή στις παλινδρομήσεις.

Πίνακας 6.20: Συγκριτικά εισροές ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ

	Foreign direct investment, net inflows (% of GDP)					
	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΠΓΔΜ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
1995	2,89%		0,69%	0,49%	0,21%	1,18%
1996	2,99%		1,23%	2,11%	0,25%	0,74%
1997	2,16%		5,02%	2,29%	0,42%	3,44%
1998	1,65%	1,62%	4,11%	3,73%	4,21%	4,82%
1999	1,20%	3,77%	6,19%	6,31%	2,41%	2,92%
2000	3,88%	2,65%	7,76%	5,21%	6,00%	2,80%
2001	5,07%	2,06%	5,86%	6,92%	13,01%	2,88%
2002	3,03%	4,03%	5,66%	4,16%	2,78%	2,50%
2003	3,15%	4,56%	10,15%	6,05%	2,54%	3,10%
2004	4,57%	7,08%	10,53%	2,65%	6,02%	8,53%
2005	3,13%	5,65%	14,92%	4,02%	1,67%	6,55%
2006	3,56%	6,27%	23,36%	7,05%	6,66%	9,29%
2007	6,11%	13,60%	31,38%	8,53%	8,83%	5,86%
2008	7,23%	4,98%	17,76%	8,65%	6,17%	6,94%
2009	8,14%	1,38%	9,43%	4,61%	2,69%	3,92%

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Γράφημα 6.5: Εισροές ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ

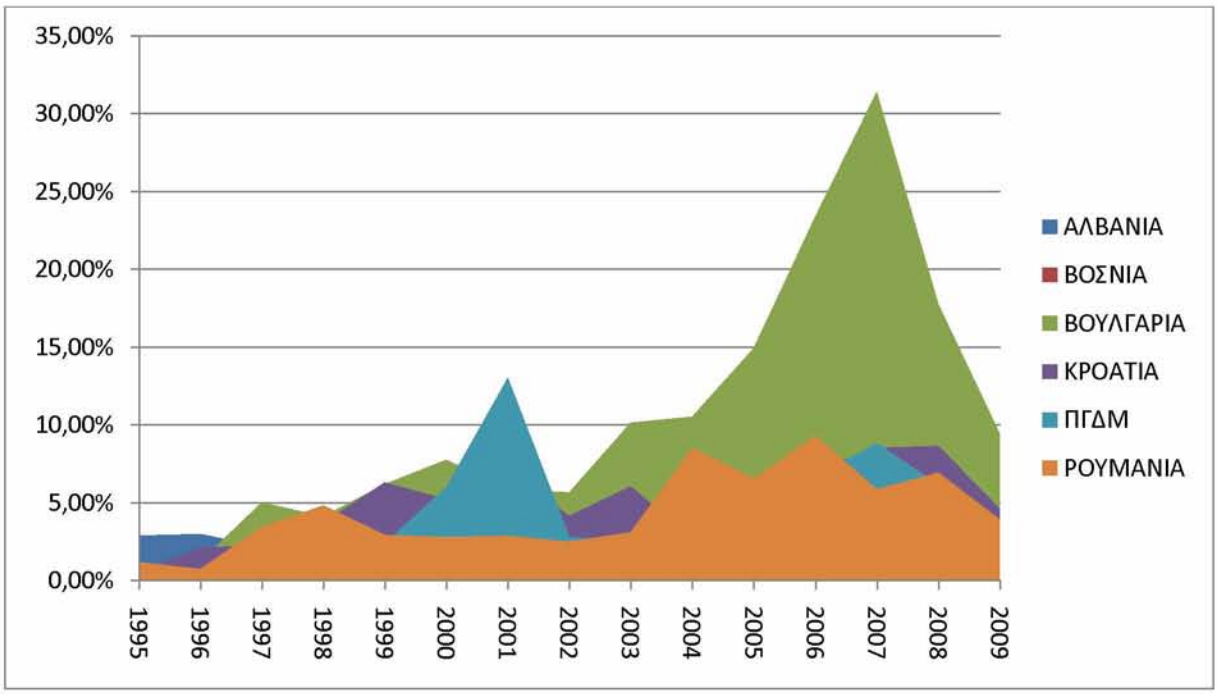

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η Βουλγαρία έχει την μεγαλύτερη συμμετοχή ΑΞΕ στο ΑΕΠ της. Επιπρόσθετα παρατηρούμε ένα παροδικό ξέσπασμα ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ και όχι μόνο για την ΠΓΔΜ το 2001.

Πίνακας 6.21: Ετήσια εισροή ΑΞΕ (αθροιστικά), για τις εξεταζόμενες χώρες των Βαλκανίων

ΕΤΟΣ	Balkans (6 χώρες)
1995	696.943.140
1996	965.838.183
1997	2.324.175.804
1998	3.771.376.372
1999	3.618.561.184
2000	3.652.572.554
2001	4.325.281.114
2002	3.656.969.025
2003	6.667.175.341
2004	11.557.935.571
2005	13.549.945.145
2006	24.125.518.625
2007	31.567.282.826
2008	31.528.209.203
2009	15.271.039.970

Άθροισμα 5 χωρών

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα, από World Bank/data*

Γράφημα 6.6: Ετήσια εισροή ΑΞΕ (αθροιστικά), για τις εξεταζόμενες χώρες των Βαλκανίων

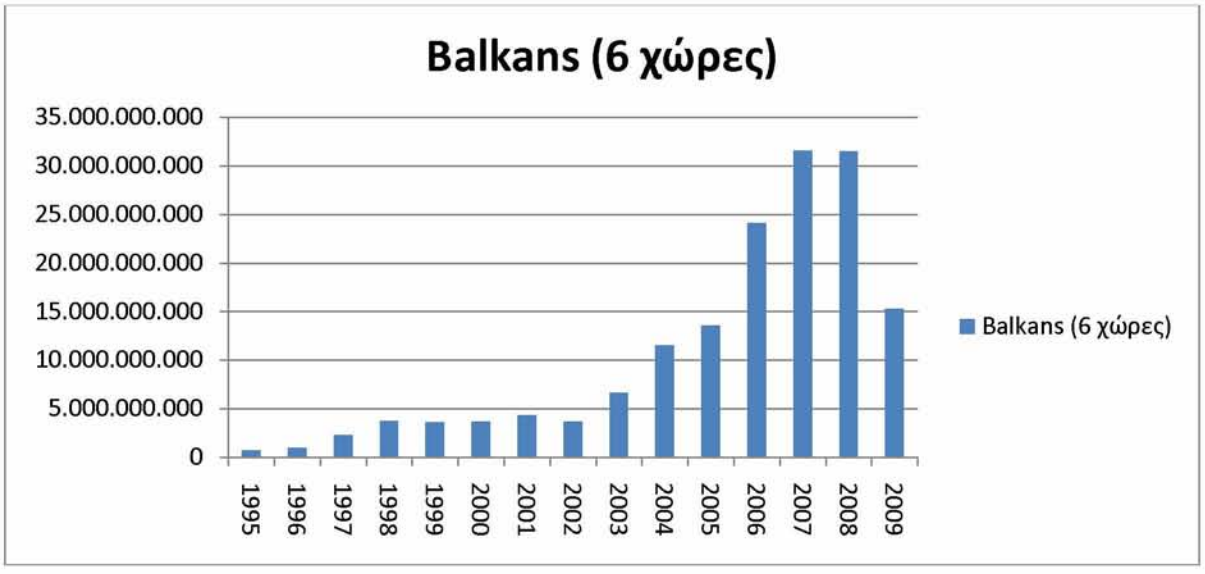

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γραφικά ο παραπάνω πίνακας μας δίνει μία καλύτερη εικόνα της προσέλκυσης ΑΞΕ στα Βαλκάνια την εξεταζόμενη 15ετία και θέτει και τον προβληματισμό για την επόμενη μέρα καθώς η αυξανόμενη ροή ΑΞΕ που παρατηρείται, φαίνεται να διακόπτεται το 2009. Η συγκεκριμένη εξέλιξη είναι αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Τα πρώτα σημαντικά αποτελέσματα για τα βαλκάνια φαίνεται να είναι από το 2003 και μετά, γεγονός που συνεχίζεται με έντονες ανοδικές τάσεις έως και το 2008. Η συγκεκριμένη περίοδος ήταν η σημαντικότερη για τα Βαλκάνια, στην προσέλκυση ξένων επενδυτών στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης αγοράς και της διεθνοποίησης κεφαλαίων.

6.6 Διαθεσιμότητα Πόρων

Η σημασία των διαθέσιμων πόρων για μία οικονομία (χώρα υποδοχής), αλλά και για τους ξένους επενδυτές αποτελεί ζήτημα που απασχολεί και επηρεάζει τις ΑΞΕ, όπως είδαμε και στο θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης[44]. Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα επιχειρήσουμε μια συγκριτική ανάλυση των διαθέσιμων πόρων κάθε χώρας σε υποδομές, φυσικούς πόρους και εργατικό δυναμικό.

Πολλές έρευνες, Borenszstein et al. (1998); Hill και Munday (1992); Mudambi (1995); Coughlin et al. (1991) κ.α., χρησιμοποιούν μεταβλητές στην έννοια των υποδομών, όπως:

Δαπάνες για οδικές μεταφορές, Κατά κεφαλήν κατανάλωση ενέργειας, Συγκοινωνίες, Οδικό δίκτυο, Δίκτυο αερομεταφορών, Ανώτερες τηλεπικοινωνιακές συνδέσεις (internet, τηλέφωνο), Παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος κ.α.

Στα πλαίσια της μελέτης θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει μία συγκριτική προσέγγιση των χωρών των εξεταζόμενων βαλκανικών χωρών ως προς ορισμένα σημεία που κρίθηκαν σημαντικότερα, βάση άλλων μελετών.

Η **φτωχή υποδομή** αυξάνει το κόστος του «Επιχειρείν» και μειώνει την απόδοση των επενδύσεων. Συνεπώς, χώρες με καλή υποδομή αναμένεται να προσελκύουν περισσότερες ΑΞΕ. Για την εξέταση της υποδομής πρόσβασης στην πληροφορία θα χρησιμοποιήσουμε την σύγκριση σχετικά με τους χρήστες internet.

[44] Βλέπε σελ.71

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.6.1 - Χρήστες Internet

Πίνακας 6.22: Συγκριτική Απεικόνιση χρηστών Internet

ΕΤΟΣ - 2009	ΧΡΗΣΤΕΣ INTERNET	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	
ΑΛΒΑΝΙΑ	1.300.000	3.155.271	41,20%	
ΒΟΣΝΙΑ	1.421.540	3.766.579	37,74%	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	3.395.004	7.585.131	44,76%	μ.ο.
ΚΡΟΑΤΙΑ	2.234.000	4.432.001	50,41%	
ΠΓΔΜ	1.057.000	2.042.484	51,75%	
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	7.787.000	21.482.395	36,25%	40,49%
WORLD	1.832.779.793	6.775.235.741	27,05%	
EUROPEAN UNION	335.873.120	498.643.210	67,36%	

High income: OECD	758.521.205	1.024.918.221	74,01%
High income: nonOECD	48.238.446	91.633.514	52,64%
Upper middle income	346.756.802	1.001.743.859	34,62%
Lower middle income	656.183.161	3.810.798.383	17,22%
Low income	23.080.179	846.141.764	2,73%

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από World Bank / data*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να εξάγουμε τα αντίστοιχα γραφήματα και τα σχετικά συμπεράσματα.

Γράφημα 6.7: Σύγκριση χρηστών Internet, στις εξεταζόμενες βαλκανικές χώρες - 2009

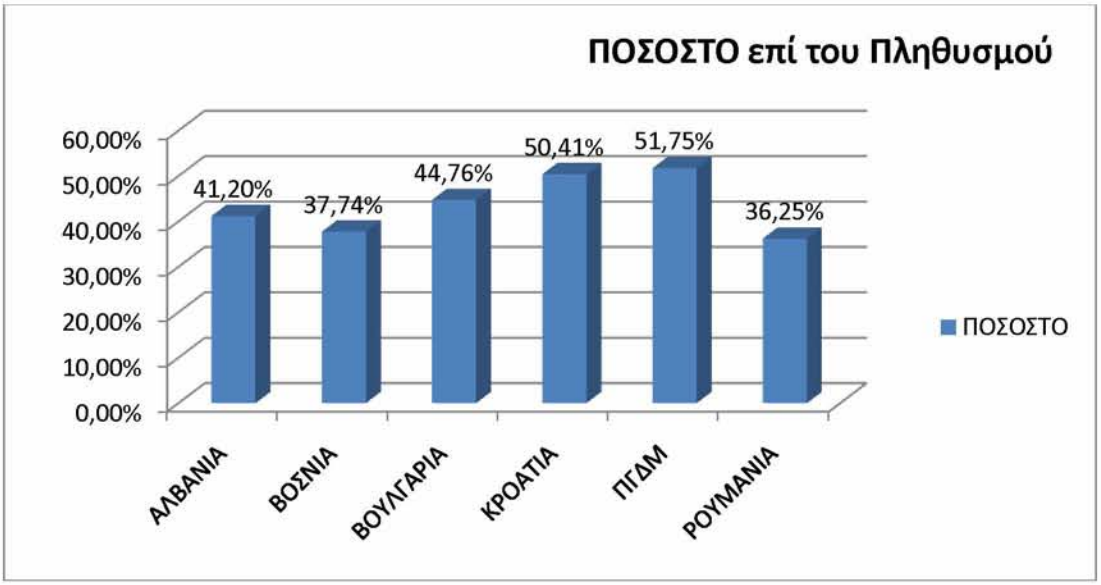

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 6.8: Σύγκριση χρηστών Internet σε group χωρών – 2009

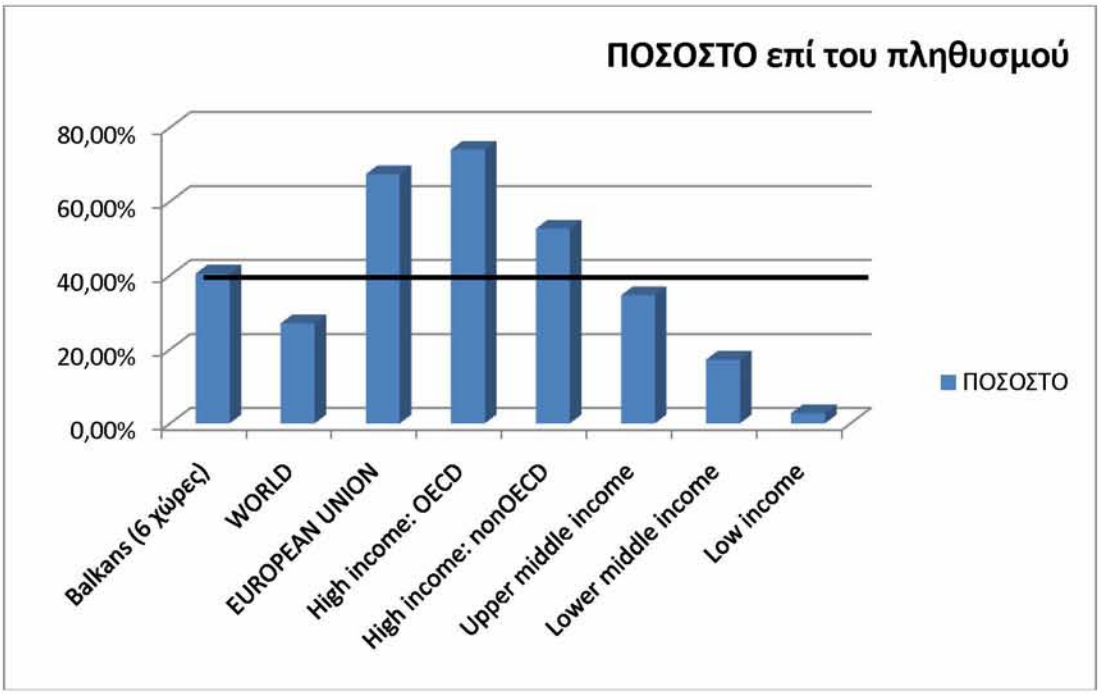

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι πως το 40,5 του πληθυσμού των εξεταζόμενων βαλκανικών χωρώ είναι χρήστες του internet. Το γεγονός αυτό είναι ενθαρρυντικό, καθώς **δείχνει εξοικείωση του πληθυσμού με την τεχνολογία, πρόσβαση στην παγκοσμιοποιημένη επικοινωνία και καλύτερο επίπεδο ενημέρωσης**.

Στο γράφημα 6.7, φαίνεται πως η ΠΓΔΜ και η Κροατία διαθέτουν τα υψηλότερα ποσοστά πληθυσμού με πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ η χώρα με την χαμηλότερη πρόσβαση (ποσοστιαία), είναι η Ρουμανία. Παρόλο το μέγεθος της, η Ρουμανία θα πρέπει να βελτιώσει το επίπεδο χρήσης νέων τεχνολογιών για να μπορέσει να ακολουθήσει της παγκόσμιες εξελίξεις.

Στο γράφημα 6.8, φαίνεται πως οι βαλκανικές χώρες έχουν ένα σχετικά καλό μέσο όρο χρηστών του internet, καθώς βρίσκεται πάνω από τις χώρες – upper middle income, αλλά και κάτω από τις χώρες – high income (OECD / nonOECD). Οι χώρες των Βαλκανίων σε σχέση με την Ε.Ε. βρίσκεται αρκετά χαμηλότερα, αλλά ίσως η ευρωπαϊκή προοπτική και άλλων χωρών των Βαλκανίων ίσως ανεβάσει τα ποσοστά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.6.2 - Υποδομές

Οι υποδομές αποτελούν το βασικό φυσικό σύστημα της κάθε χώρας ή του πληθυσμού της και μπορεί να συμπεριλαμβάνει, το οδικό δίκτυο, σιδηροδρομικό δίκτυο και αερομεταφορές. Τα συστήματα αυτά έχουν θεωρούνται σημαντικά στη βελτίωση της δυναμικής ανάπτυξης των οικονομιών. Σε αυτό το σημείο της μελέτης εξετάζουμε τις μεταφορές. Σύμφωνα με τον Hien (2008), η εξέταση των μεταφορών είναι σημαντική, καθώς είναι μία μεταβλητή εντάσεως κεφαλαίου και μπορεί να παρουσιάζει σημαντικές οικονομίες κλίμακας.

Οι υποδομές επηρεάζουν την εισροή ΑΞΕ τόσο με άμεσους και έμμεσους τρόπους:

Διάγραμμα 6.5: Επίδραση των υποδομών στις ΑΞΕ

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από Hien (2008)*

Οι υποδομές στο σύστημα μεταφορών παρέχουν καλύτερες συνθήκες για τους ξένους επενδυτές να έχουν πρόσβαση στις αγορές και για εισροές και για εκροές αγαθών (Hien, 2008).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα στοιχεία σχετικά για τις εξεταζόμενες χώρες.

Πίνακας 6.23: Απεικόνιση δικτύων μεταφορών

2009	Οδικό Δίκτυο (km)	Αεροδρόμια	Σιδηροδρομικό Δίκτυο (km)	Έκταση ενδοχώρας (sq. km)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
ΑΛΒΑΝΙΑ	18.000	5	339	27.398	3.155.271
ΒΟΣΝΙΑ	22.926	25	601	51.187	3.766.579
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	40.231	210	4.151	108.489	7.585.131
ΚΡΟΑΤΙΑ	29.343	69	2.722	55.974	4.432.001
ΠΓΔΜ	13.736	14	699	25.433	2.042.484
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	81.713	54	10.784	229.891	21.482.395
Ε.Ε	5.814.080	3.383	230.237	4.324.782	498.643.210

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από CIA/data*

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις υποδομές της κάθε χώρες τόσο σε σχέση με το οδικό δίκτυο, όσο για το σιδηροδρομικό δίκτυο και τα αεροδρόμια. Σε απόλυτα μεγέθη δεν είναι η πιο αξιόπιστη μορφή σύγκρισης των χωρών, αλλά παρόλα αυτά μπορεί κάποιος να διαπιστώσει τις υποδομές κάθε χώρας.

Για να μπορέσουμε να βγάλουμε συγκρίσιμα στοιχεία, η μελέτη ακολουθεί μελέτες όπως των Borenszstein et al. (1998); Hien (2008), υπολογίζοντας τις αναλογίες:

- Οδικό δικτύου ως προς την έκταση της χώρας
- Σιδηροδρομικό δίκτυο σε σχέση με την έκταση της χώρας
- Αεροδρόμια σε σχέση με την κάλυψη του πληθυσμού

Πίνακας 6.24: Συγκριτική Απεικόνιση δικτύων μεταφορών

ΧΩΡΕΣ / ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Οδικό Δίκτυο (km)	Σιδηροδρομικό Δίκτυο (km)	Αεροδρόμια
	1km --> ανά sq km	1km --> ανά sq km	1 airport --> ανά άτομα εξυπηρέτησης
ΑΛΒΑΝΙΑ	1,52	80,82	631.054,20
ΒΟΣΝΙΑ	2,23	85,17	150.663,16
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2,70	26,14	36.119,67
ΚΡΟΑΤΙΑ	1,91	20,56	64.231,90
ΠΓΔΜ	1,85	36,38	145.891,71
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	2,81	21,32	397.822,13
Ε.Ε	0,74	18,78	147.396,75

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να δούμε τις υποδομές τις κάθε χώρα σε σχέση με την έκταση της και σε σχέση με τον πληθυσμό που εξυπηρετεί. Με μία πρώτη ματιά φαίνεται ότι οι χώρες των Βαλκανίων είναι αρκετά πίσω σε σχέση με τις υποδομές, καθώς το οδικό δίκτυο δίνει πρόσβαση σε μικρότερη έκταση της χώρας, σε σχέση με τις αντίστοιχες αναλογίες τις Ε.Ε. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και για το σιδηροδρομικό δίκτυο, ενώ στα αεροδρόμια τα πράγματα φαίνεται να είναι καλύτερα με φωτεινό παράδειγμα την Βουλγαρία και την Κροατία, που 1 αεροδρόμιο εξυπηρετεί 36.199 άτομα και 64.231 αντίστοιχα.

Γράφημα 6.9: Σύγκριση οδικού δικτύου

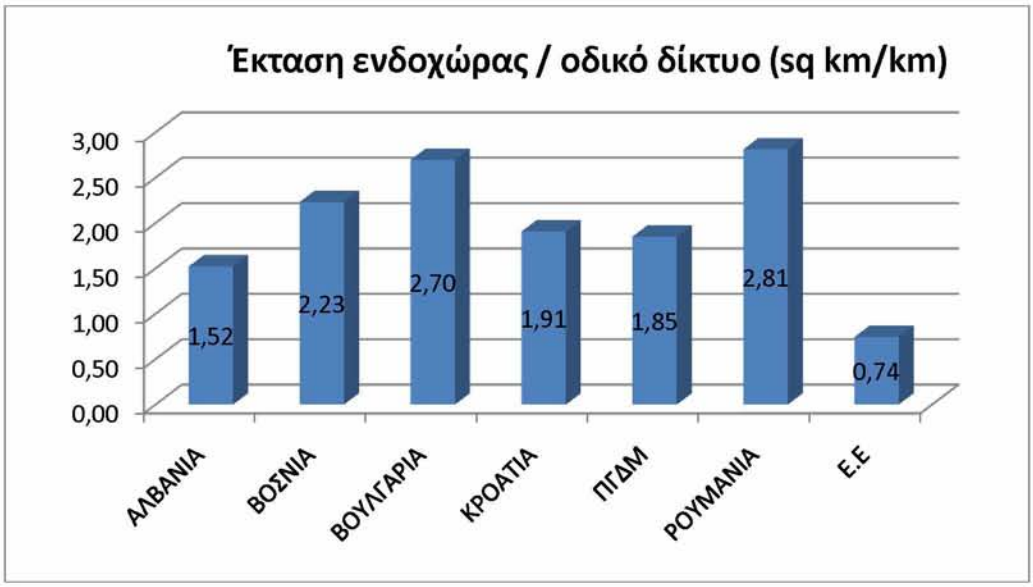

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Στο παραπάνω γράφημα φαίνεται τα τετραγωνικά χιλιόμετρα έκτασης ανά χώρα που καλύπτονται από ένα χιλιόμετρο οδικού δικτύου. Η κάλυψη αυτή για την Ε.Ε. στο σύνολο της ανέρχεται στο 0,74. Οι βαλκανικές χώρες δεν έχουν την συγκεκριμένη κάλυψη και θα πρέπει να βελτιώσουν περισσότερο τις υποδομές τους σε αυτό το κομμάτι. Σε καλύτερη κατάσταση η Αλβανία και σε χειρότερη κατάσταση η Ρουμανία και η Βουλγαρία που είναι ήδη μέλη και της Ε.Ε.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 6.10: Σύγκριση σιδηροδρομικού δικτύου

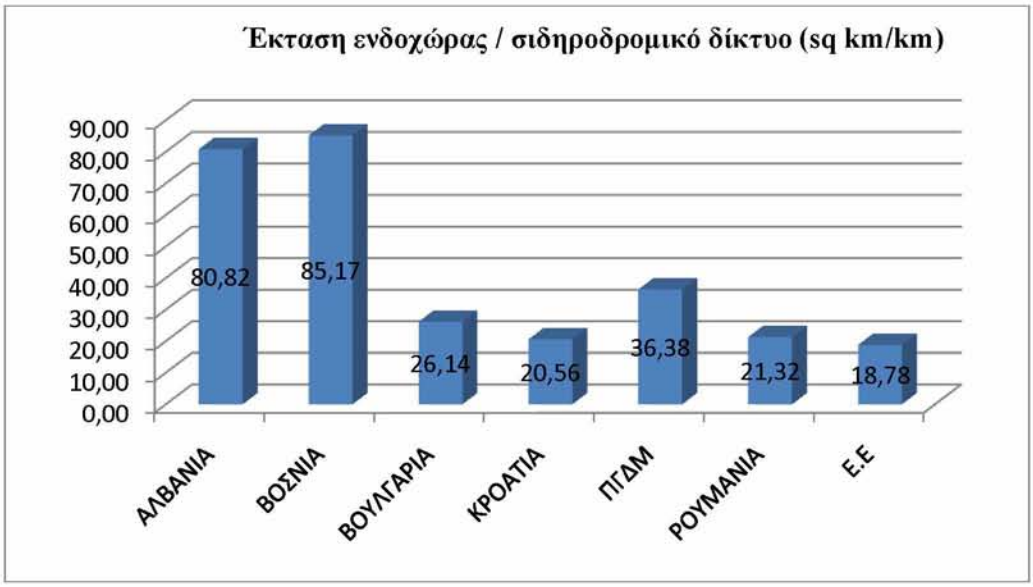

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Σε αυτήν την περίπτωση η κατάσταση είναι διαφορετικά απ' ότι στο οδικό δίκτυο. Η σιδηροδρομική αρτηρία των χωρών φαίνεται να έχει μεγάλες αποκλίσεις. Για την Αλβανία και την Βοσνία είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα η πρόσβαση με το σιδηροδρομικό δίκτυο σε περιοχές των χωρών. Αντίθετα στις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες η απόσταση από την ΕΕ δεν είναι μεγάλη και γενικά κυμαίνεται σε καλά επίπεδα. Καλύτερη χώρα σε αυτόν τον τομέα είναι η Κροατία και η Ρουμανία, με την Βουλγαρία να ακολουθεί.

Γράφημα 6.11: Σύγκριση αεροδρομίων

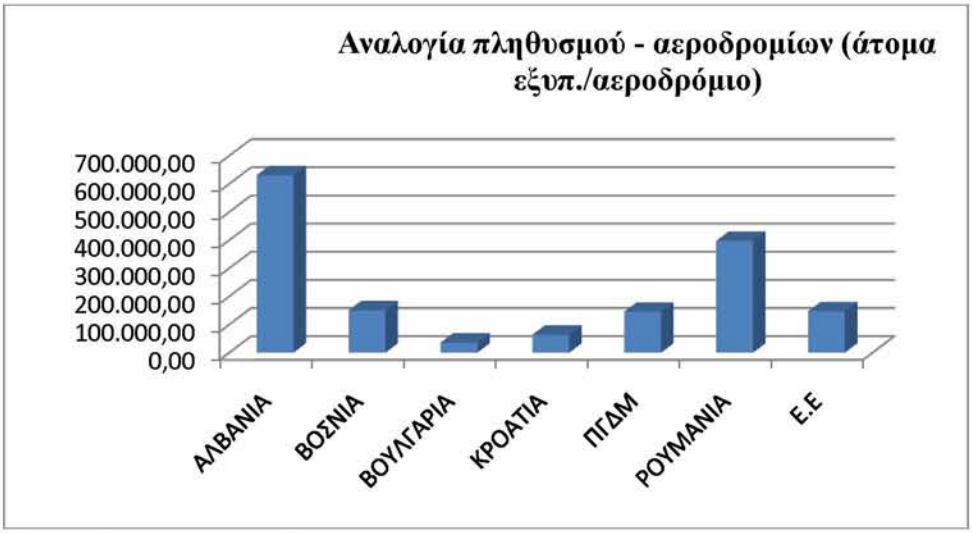

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Από το παραπάνω γράφημα φαίνεται πως η Βουλγαρία και η Κροατία είναι οι χώρες που έχουν δώσει μεγαλύτερη βαρύτητα στις αερομεταφορές καθώς η αναλογίες εξυπηρέτησης πληθυσμού σε σχέση με τα υπάρχοντα αεροδρόμια είναι χαμηλότερα και από αυτόν της Ε.Ε. Η χειρότερη χώρα είναι η Αλβανία και ακολουθεί η Ρουμανία.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

6.7 ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΑΞΕ

Σε αυτήν την ενότητα πραγματοποιείται μία σύνθεση των επενδύσεων στις εξεταζόμενες βαλκανικές χώρες για να μπορέσουμε να δώσουμε την κατεύθυνση ανά χώρα στην περιοχή των Βαλκανίων. Για να μπορέσει η μελέτη να βγάλει ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τις χώρες προέλευσης των ΑΞΕ, έκανε μία σύνθεση με βάση την συμμετοχή των χωρών σε πραγματικές τιμές ΑΞΕ και όχι απλά με ποσοστιαία συμμετοχή σε κάθε χώρα, καθώς υπάρχει διαφορά μεταξύ των χωρών στους όγκους εισροής ΑΞΕ.

Οι συγκεκριμένες χώρες προκύπτουν ανά χώρα, από την περίοδο 1997 – 2009. Ο λόγος που επιλέχτηκε η συγκεκριμένη περίοδος είναι η πληροφόρηση η οποία είναι ελλιπής σε κάποιες περιπτώσεις. (πχ Αλβανία).

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται για κάθε χώρα ποσοστά συμμετοχής στο σύνολο των εξεταζόμενων Βαλκανικών χωρών. Ο παρακάτω πίνακας έχει προέλθει μετά από επεξεργασία του συγγραφέα από τα διαθέσιμα στοιχεία. Τα ποσοστά έχουν εξαχθεί ως εξής:

Για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα → Ύψος επένδυσης ανά χώρα →Αθροιστικό ύψος επένδυσης ανά χώρα → Ποσοστιαία Συμμετοχή της καθεμίας στο σύνολο των εξεταζόμενων χωρών → Φθίνουσα ταξινομημένα ως προς το ποσοστό

Πίνακας 6.25: Συμμετοχή χωρών με ΑΞΕ στα Βαλκάνια

Α/Α	ΧΩΡΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	Α/Α	ΧΩΡΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	Αυστρία	18,55%	11	Σλοβενία	1,98%
2	Ολλανδία	14,70%	12	Βέλγιο	1,37%
3	Γερμανία	11,10%	13	Σερβία	1,23%
4	Ιταλία	5,99%	14	Κροατία	1,01%
5	Γαλλία	4,50%	15	Λουξεμβούργο	0,91%
6	Ουγγαρία	4,13%	16	Ρωσία	0,28%
7	Ελλάδα	3,81%	17	Τουρκία	0,26%
8	Ελβετία	3,78%	18	Βουλγαρία	0,07%
9	Αγγλία	3,43%	19	Κίνα	0,05%
10	Αμερική	2,45%	-	Άλλες Χώρες	20,39%

Πηγή: *Επεξεργασία συγγραφέα με στοιχεία από World Bank / data; Bank of Albania; FIPA; Bulgarian National Bank; Croatian National Bank; National Bank of the Republic of Macedonia; The National Trade Register Office*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Γράφημα 6.12: Συμμετοχή χωρών με ΑΞΕ στα Βαλκάνια (Top – 10)

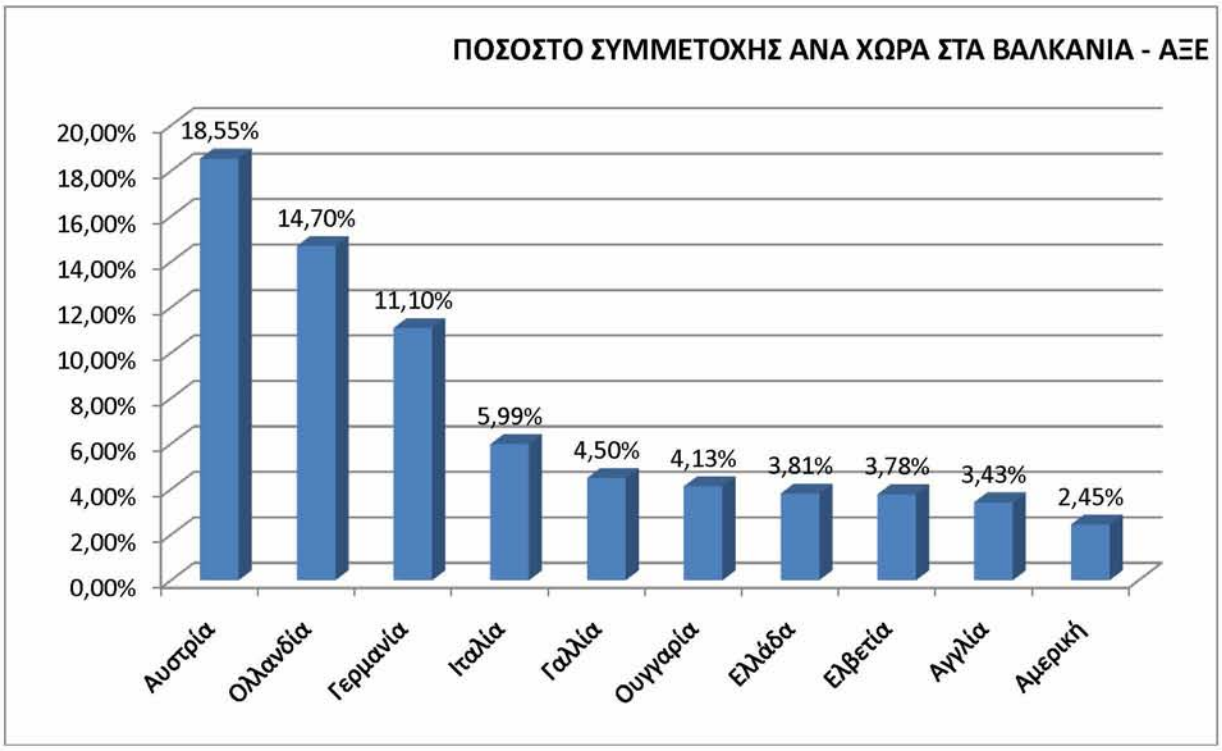

Πηγή: *επεξεργασία του συγγραφέα από τα παραπάνω*

Το παραπάνω γράφημα είναι αποτέλεσμα του παραπάνω πίνακα και συνθέτει την εικόνα στις εισροές ΑΞΕ στις εξεταζόμενες χώρες στα Βαλκάνια. Η Αυστρία και η Ολλανδία είναι οι μεγαλύτεροι επενδυτές στα Βαλκάνια και έπεται η Γερμανία και η Ιταλία. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 7η συνολικά θέση με ποσοστό συμμετοχής στο ύψος των επενδύσεων 3,81%.

Αξίζει να σημειωθεί στα πλαίσια της συγκριτικής ανάλυσης δεν παραθέτει η έρευνα εκ νέου τα αποτελέσματα ανά χώρα, καθώς αυτά έχουν αναλυθεί στις ενότητες της κάθε χώρας ξεχωριστά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα μελέτη έγινε μία αναλυτική παρουσίαση της κατάστασης που επικρατεί στις χώρες των Βαλκανίων, τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν τα περασμένα χρόνια στην περιοχή, αλλά καθώς και για την ανταγωνιστικότητα των χωρών σε ένα νέο οικονομικό περιβάλλον που παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Από το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης προκύπτουν θεωρίες για τους φορείς των ΑΞΕ ανά τον κόσμο, τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις, που προσεγγίζουν την σημασία τους και τον ρόλο τους στην διεθνοποίηση του κεφαλαίου και στην αναζήτηση νέων περιοχών επιχειρηματικής δραστηριότητας που θα κάνει τα στάδια της παραγωγής, της προώθησης κλπ, πιο αποδοτικά για την επιχείρηση. Βασικό ζήτημα για τις ΠΕ είναι η μεταφορά επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε μία άλλη χώρα έτσι ώστε να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που η χώρα προσφέρει.

Επιπλέον, γίνεται μια ανασκόπηση στην βιβλιογραφία για τις ΑΞΕ και τις βασικές αρχές – θεωρίες που αναλύθηκαν τα προηγούμενα χρόνια από παλιότερες προσεγγίσεις, μέχρι τις προσεγγίσεις σύγχρονων ερευνητών. Βασικό συμπέρασμα και θέμα προς συζήτηση είναι η διαφοροποίηση των θεωριών σχετικά με τις ΑΞΕ, όσο αυτές εναρμονίζονται όλο και περισσότερο με την παγκοσμιοποιημένη μορφή της αγορά και της διεθνοποίησης. Οι μορφές των ΑΞΕ μεταβάλλονται σύμφωνα με τις νέες οικονομικές συνθήκες και απαιτήσεις τις αγοράς και για τον λόγο αυτό διαφοροποιούνται διαχρονικά και οι θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τις ΑΞΕ.

Στο τρίτο μέρος της μελέτης, σχετικά με τους παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ, γίνεται μια εκτενή βιβλιογραφική ανασκόπηση παρουσιάζοντας τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τον ξένο επενδυτή πριν την πραγματοποίηση της επένδυσης. Βασικοί παράγοντες που προκύπτουν από την βιβλιογραφία είναι το μέγεθος της αγοράς, το κόστος εγκατάστασης και μεταφοράς σε μία χώρα υποδοχής, η σταθερότητα (όχι αναταραχές οποιασδήποτε μορφής) στην χώρα, καθώς διαφορετικά κινδυνεύουν άμεσα να αποτύχουν ή να υποβαθμιστούν οι επενδύσεις τους. Σε γενικές γραμμές προκύπτουν παράγοντες από διάφορους τομείς της κοινωνίας μια χώρας. Οι παράγοντες είναι κυρίως οικονομικοί, αλλά και θεσμικοί, πολιτισμικοί κ.α. Στους οικονομικούς παράγοντες φαίνεται μεγαλύτερη επίδραση να έχουν οι παράγοντες που σχετίζονται με τα μακροοικονομικά χαρακτηριστικά μιας χώρας (υποδομές, βασικά οικονομικά μεγέθη, φυσικοί πόροι κ.α.)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Αφού σε θεωρητικό επίπεδο όσο προχωρούσε η έρευνα προέκυπταν βασικά σημεία συζήτησης, για την συνέχεια της έρευνας, προχώρησε η μελέτη στην μελέτη περίπτωσης των Βαλκανίων, εξετάζοντας διαχρονικά από το χθες (προβλήματα), στο σήμερα (προσπάθειες ανάπτυξης και στροφή στις διεθνής αγορές για προσέλκυσης ΑΞΕ),.

Το συμπέρασμα που προκύπτει συνολικά από τις χώρες, είναι ότι υπάρχει μία σημαντική πρόοδος στην εξέλιξή τους, η οποία όμως θα πρέπει να συνεχιστεί και να προσεγγίσει – να συγκλίνει ακόμα περισσότερο με άλλες χώρες των Βαλκανίων. Βασικά πλεονεκτήματα προκύπτουν για ορισμένες χώρες σε σχέση με άλλες της περιοχής, όπως η γεωγραφική θέση της Αλβανίας, το μέγεθος αγοράς της Ρουμανίας, την ευκολία επιχειρηματικότητας στην FYROM, τις ζώνες φορολογίας, με μειωμένους, έως και μηδενικούς συντελεστές στη Βουλγαρία, την επίπεδα ΑΕΠ για την Κροατία. Βασικά λοιπόν ζητήματα προέκυψαν ανά χώρα, όπως και ζητήματα σχετικά με τις ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια. Οι ελληνικές επιχειρήσεις επενδύουν στα Βαλκάνια, κατέχοντας την 7^{η} θέση σε όγκο επενδύσεων.

Στην συγκριτική ανάλυση της μελέτης αχοληθήκαμε την την ανταγωνιστικότητα των βαλκανικών χωρών, καθώς και τα επίπεδα που αυτές βρίσκονται σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα βήματα προόδου για τις χώρες των Βαλκανικών χωρών δεν επιβεβαιόνται μόνο από την προσέλκυση ΑΞΕ που παρατηρήθηκε τα περασμένα χρόνια, αλλά και μέσα από τους δείκτες ανταγωνιστικότητας. Στο δείκτη GCI οι χώρες των Βαλκανίων βρίσκονται περίπου στην μέση της κατάταξης παγκοσμίως, προσεγγίζοντας κάθε χρόνο και περισσότερο τον παγκόσμιο μέσο όρο. Η απόσταση τους σε σχέση με την Ε.Ε είναι ακόμα μεγάλη. Στα πλαίσια ακόμα καλύτερης προσέγγισης του θέματος της ανταγωνιστικότητας, αναζητήθηκαν και αναλύθηκαν και πιο εξειδικευμένη δείκτες ανταγωνιστικότητας.

Δείκτης αντιληπτής διαφθοράς. Οι χώρες τον Βαλκανίων μαστίζονται ακόμα και στις μέρες από την διαφθορά που επικρατεί. Η διαφθορά είναι το μεγαλύτερο πλήγμα των βαλκανικών χωρών που βρίσκονται 45% χαμηλότερα από τον παγκόσμιο μέσο όρο και 72% χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σύμφωνα με τον δέικτη ελευθερίας στον κόσμο, φαίνεται ξεκάθαρα ότι για τις χώρες των Βαλκανίων η στροφή στις διεθνείς αγορές και στην προσέλκυση ΑΞΕ είναι βασικός στόχος όλων. Ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης επιβεβαιώνει την βελτίωση των συνθηκών στις χώρες των Βαλκανίων, κατατάσσοντας αυτές, ως χώρες με υψηλό επίπεδο ανθρώπινης ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα. Σε επίπεδα καινοτομίας οι χώρες των Βαλκανίων είναι ακόμα αρκετά πίσω, αλλά συνδυάζοντας το θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο φαίνεται ξεκάθαρα ότι οι ΠΕ είναι και φορείς έρευνας και ανάπτυξης, οι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

προοπτικές ανάπτυξης καινοτόμων δραστηριοτήτων, αναμένεται να βελτιώσει την εικόνα της περιοχής και σε όρους καινοτομίας.

Η μελέτη επικεντρώνει την συγκριτική της ανάλυση και σε θέμα επιχειρηματικότητας στις βαλκανικές χώρες, βγάζοντας το συμπέρασμα πως κάθε χώρα προσφέρει κίνητρα για προσέλκυση επιχειρήσεων και ότι είναι ανταγωνιστική σε συγκεκριμένους τομείς που η ίδια επιθυμεί να προσέλκυση το διεθνές ενδιαφέρον. Η συνολική εικόνα δείχνει την FYROM ως την χώρα που μπορεί κάποιος να επενδύσει ευκολότερα με μεγαλύτερο πλεονέκτημα την ευκολία έναρξης επιχείρησης.

Η συγκριτική ανάλυση που ακολούθησε έδειξε πως το μεγαλύτερο μέγεθος αγοράς το διαθέτει η Ρουμανία, αλλά το μεγαλύτερο κατά κεφαλή ΑΕΠ το διαθέτει η Κροατία. Σχετικά με τις ΑΞΕ τον μεγαλύτερο όγκο εισροών ΑΞΕ από το 1995 ως το 2009 είχαν κατεύθυνση την Ρουμανία, αλλά η κατά κεφαλή αναλογία φαίνεται να είναι υπέρ της Κροατίας και της Βουλγαρίας. Στο σύνολό τους οι ΑΞΕ στα Βαλκάνια κορυφώθηκαν το 2007 – 2008, με σημείο ανοδικής τροχιάς μετά το 2003.

Σχετικά με την ανάπτυξη του πληθυσμού μέσω εξοικείωσης του με το διαδίκτυο, φαίνεται αρχικά πως προσεγγίζει το 40% κατά μέσο όρο σε όρους χρηστών διαδικτύου. Το συγκεκριμένο ποσοστό απέχει από τα επίπεδα της Ε.Ε, αλλά αντιστοιχεί στα επίπεδα των χωρώ που χαρακτηρίζονται ως upper middle income χώρες.

Σε θέματα υποδομών το οδικό δίκτυο σε σχέση με την έκταση της χώρας, φαίνεται να είναι καλύτερο για την Αλβανία, αλλά οι οδικοί άξονες μεταφορών στα Βαλκάνια φαίνεται να απέχουν πολύ από τους αντίστοιχους της Ε.Ε. Η Αλβανία τα τελευταία χρόνια έδωσε βάση στις υποδομές κατασκευάζοντας δρόμους. Στην χειρότερη θέση η Ρουμανία. Αντίστοιχα για το σιδηροδρομικό δίκτυο των χωρών, φαίνεται πως η Αλβανία και η Βοσνία είναι ακόμα πολύ πίσω, αλλά οι άλλες βαλκανικές χώρες καλύπτουν μεγάλες εκτάσεις και προσεγγίζουν τα αντίστοιχα νούμερα της Ε.Ε.

Οι περισσότερες επενδύσεις στα Βαλκάνια προέρχονται από την κεντρική και βόρεια Ευρώπη με την Αυστρία και την Ολλανδία να κατέχουν τα υψηλότερα ποσοστά ΑΞΕ. Η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία είναι οι χώρες της Νότιας Ευρώπης που στρέφονται με ΑΞΕ στα Βαλκάνια, αλλά και εμπορικά με εισαγωγές και εξαγωγές.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ για παραπέρα έρευνα:

Η συνεχώς μεταβαλλόμενη οικονομική κατάσταση και εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που πλήττει πολλές από τις χώρες που δέχονται ΑΞΕ, αλλά και που πραγματοποιούν ΑΞΕ (μέσω ΠΕ), φαίνεται να επηρεάζουν και τις ΑΞΕ στην περιοχή των Βαλκανίων. Το γεγονός αυτό αποτυπώθηκε έντονα το 2009 με μείωση των ΑΞΕ στο σύνολο των Βαλκανικών χωρών. Σε αυτή τη λογική παρακολούθησης του φαινομένου των ΑΞΕ εν μέσω οικονομικής κρίσης, θα είχε αξία να γίνει παραπέρα έρευνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Arvanitidis, P. and Petrakos, G. (2008). Metropolitan development and cooperation in South - Eastern Europe. *Région et Développement* n° 27, p.p. 133 – 159

Aseidu, E. (2006), Foreign Direct Investment in Africa: The Role of Natural Resources, Market Size, Government Policy, Institutions and Political Instability. *The World Economy*, Vol. 29(1), pp. 63-77

Aseidu, E. (2002) On the determinants of foreign direct investment to developing countries: Is Africa different? *World Development*, 30(1), pp. 107-119.

Atanassov, Boyko (2003). Privatization and Corporate Governance in a Transition Economy: The Case of Bulgaria. *PhD dissertation, University of Delaware*.

Bank of Albania (2006). Foreign direct investment in Albania. *Economic Bulletin*, Vol. 9(2). pp. 88-105

Beugelsdijk S., Smeets R., Zwinkels R. (2008). The impact of horizontal and vertical FDI on host's country economic growth. *International Business Review* Volume 17(4), Pages 452-472

Billington N. (1999). The location of foreign direct investment: an empirical analysis. *Applied Economics*, Vol.31(1), pp. 65-76

Birsan M., Buiga A. (2009). FDI Determinants: Case of Romania. Transit Stud Rev, doi:10.1007/s11300-008-0033-2

Bitzenis A., Marangos J., Nuskova V. (2007). Motives for Foreign Direct Investment in the Manufacturing Sector in FYR Macedonia. *Post-Communist Economies*, Vol. 19(4), pp. 505 - 527

Bitzenis A., Tsitouras A., Vlachos V. (2007). Motives for FDI in a small emu member state: the case of Greece. *Journal of Economics and Business* Vol. X(2), pp. 11-42

Bitzenis A. (2006). Determinants of Greek FDI Outflows in the Balkan Region: The Case of Greek Entrepreneurs in Bulgaria. *Eastern European Economics*, Volume 44(3), pages 79 – 96

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Bitzenis A. (2004). Is globalization consistent with the accumulation of FDI inflows in the Balkan countries? Regionalisation for the case of FDI inflows in Bulgaria. *European Business Review*. Vol.16(4), pp. 406-425

Blonigen B., Davies R. (2004). The Effects of Bilateral Tax Treaties on U.S. FDI Activity. *International Tax and Public Finance*, Vol.11(1), pp. 601-622

Borensztein E., De Gregorio J., Lee J-W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of International Economics*, vol.45(1), pp 115-135

Botero Juan C, Djankov S., La Porta R., Lopez de Silanes F., Shleifer A. (2004). The regulation of labor. *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 119(4), pp. 1339–1382.

Bratic V. (2005). Foreign Direct Investment and its Impact on the Croatian Economy. *Financial Theory and Practice*, Vol.29 (2), pp. 209-214

Buckley P. (1988). The Limits of Explanation: Testing the Internalization Theory of the Multinational Enterprise. *Journal of International Business Studies*, Vol. 19 (2), pp. 181-193

Chakrabarti A. (2003). A theory of the spatial distribution of foreign direct investment. *International Review of Economics and Finance*, Vol.12(1), pp. 149-169

Chakrabarti A. (2001). The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensitivity Analyses of Cross-Country Regressions. *KYKLOS*, Vol. 54(1), pp. 89–114

Chandler A.C. (1980). The growth of the transnational industrial firm in the United States and the United Kingdom: A comparative analysis. *The Economic History Review*, Vol.33(3), pp.396-410

Chapman S.D. (1985). British – Based Investment Groups Before 1914. *The Economic History Review*. Vol.38(2), pp.230-251

Christiansen, H. and Ogutcu, M. (2002). FDI for development: Maximizing benefits, minimizing costs, Global Forum on international investment, Attracting FDI for development, *Shanghai, 5-6 December 2002*, OECD.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Cucovic N., Bartlett W. (2007). Entrepreneurship and Competitiveness: The Europeanisation of Small and Medium-sized Enterprise Policy in Croatia. *Southeast European and Black Sea Studies*. Vol.7(1), pp.37-56

Cui A. Griffith D., Cavusgil T., Dabic B. (2006). The influence of market and cultural environmental factors on technology transfer between foreign MNCs and local subsidiaries: A Croatian illustration. *Journal of World Business*, Vol.41(1), pp. 100–111

De Mello Jr., Luiz R. (1997). Foreign direct investment in developing countries and growth: A selective survey. *Journal of Development Studies*, vol.34(1), pp. 1 – 34

Dunning, J. (1994). Re-evaluating the benefits of foreign direct investment, *Transnational Corporations*, vol. 3(1), pp. 27-51.

Djankov S., La Porta R., Lσpez de Silanes F. and Shleifer A. (2008). The Law and Economics of Self - Dealing. *Journal of Financial Economics*, vol.88(3) pp.430–65.

Donato De Rosa, Sujster S., Boromisa A., Sonje V. (2009). Barriers to Competition in Croatia: The Role of Government Regulation. *Policy Research Working Paper* 5100 pp. 1-93.

Eckel C. (2003). Fragmentation, Efficiency - Seeking FDI, and Employment. *Review of International Economics*, Vol. 11(2), pp. 317–331

Errunza V. (2001). Foreign Portfolio Equity Investments, Financial Liberalization, and Economic Development. *Review of International Economics*, vol.9(4), pp. 703–726

Fatić A. (2000). Stability and corruption in South - Eastern Europe. *South -East Europe Review*, vol.4(1), pp. 61 – 72

Feenstra R. (1998). Integration of Trade and Disintegration of Production in the Global Economy. *The Journal of Economic Perspectives*, Vol.12(4) pp. 31-50

Friedman J., Gerlowski D., Silberman J. (1992). What Attracts Foreign Multinational Corporations? Evidence From Branch Plant Location in the United States. *Journal of regional science,* Vol. 32(4), pp. 403-418

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Gail Theus Fairhurst και B. Kay Snavely (1983), Majority and Token Minority Group Relationships: Power Acquisition and Communication. *The Academy of Management Review*, Vol. 8(2), pp. 292-300

Getz, K. and Volkema, R. (2001). Cultural, perceived corruption, and economics, *Business and Society*, 40(1), pp. 7-30

Goetschin P. (1973). L' Enterprise multinationale: present et future. Problèmes Economiques, *Juliet No 1330*.

Hien P. (2008). The effects of oda in infrastructure on fdi inflows in provinces of Vietnam, 2002-2004. *Vietnam Development Forum*. Working Paper 089. http://www.vdf.org.vn/workingpapers/vdfwp089

Huizinga H., Laeven L., Nicodème G., Barrios S. (2008). International Taxation and Multinational Firm Location Decisions. CESifo working paper no. 2503

Hymer S. (1970). The efficiency (contradictions) of Multinational Corporations. *American Economic Review*, Vol.60(2), pp. 441-448

Hunya G. (2002). Recent FDI Trends, Policies and Challenges in South-East European Countries, *WIIW Research Reports No. 273*.

Ietto-Gillies G. (2002). Hymer, the Nation-State and the Determinants of Multinational Corporations' Activities. *Contributions to Political Economy* Vol.21(1), pp. 43–54

Jacobs G. και Šlaus I. (2010). Indicators of Economics Progress: The Power of measurement and Human Welfare. *Cadmus (SEED)*, vol.1(1), pp 53 – 113.

José De Gregorio (2003). The Role of Foreign Direct Investment and Natural Resources in Economic Development. *Central Bank of Chile, Working Papers No 196*

Kalnins A., Chung W. (2004). Resource - seeking agglomeration: a study of market entry in the lodging industry. *Strategic Management Journal*, Vol.25(7) pp. 689–699

Kalotay K., Hunya G. (2000). Privatization and FDI in Central and Eastern Europe. *Transnational Corporations*, Vol.9(1), pp. 39-66

Kekic L. (2005). Foreign Direct Investment in the Balkans: Recent Trends and Prospects. *Southeast European and Black Sea Studies*. Vol. 5(2), pp. 171–190

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Kokkinou A., Psycharis I. (2004). Foreign Direct Investments, Regional Incentives and regional attractiveness in Greece. *Department of Planning and Regional Development, School of Engineering, University of Thessaly*, Discussion Paper Series 10, (11), pp. 283-316

Kovacevic A. (2009). The Impact of the Russia–Ukraine Gas Crisis in South Eastern Europe. *Oxford Institute for Energy Studies*. Registered Charity, No. 286084

Koza M. and Lewin A. (1998). The Co-Evolution of Strategic Alliances. *Organization Science*: *Special Issue: Managing Partnerships and Strategic Alliances*, Vol. 9 (3), pp. 255-264

Kyaw, S. (2003) Foreign direct investment to developing countries in the Globalised world. *Paper presented at the DSA Conference 1003*. University of Strathclyde, Glasgow, 10-12 September 2003.

Labrianidis L., Lyberaki A., Tinios P. and Hatziprokopiou P. (2004). Inflow of Migrants and Outflow of Investment: Aspects of Interdependence between Greece and the Balkans. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.30(6). pp 1-26.

Langhammer R. (2005). The EU Offer of Service Trade Liberalization in the Doha Round: Evidence of a Not-Yet-Perfect Customs Union. *Journal of Common Market Studies*. Vol.43(2). pp. 311–325

Larive Romania (2006). Foreign Direct Investment in Romania. Romanian Business Digest, http://crib.mae.ro/upload/docs/6029_larive_art_sec.pdf

Lydon R. and Williams M. (2005). Communications Networks and Foreign Direct Investment in Developing Countries. *Communications & Strategies*, vol.58(1), pp. 43-60.

Luo Y. (2003). Market - seeking MNEs in an emerging market: How parent – subsidiary links shape overseas success. *Journal of International Business Studies* Vol.34(1), pp 290-309

Mardas D. και Nikas (2008), European Integration, Intra-industry Trade in Vertically Differentiated Products and the Balkan Countries. *International Atlantic Economic Society*, vol.1 (1), pp. 355 – 368

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Mauro, P. (1998), Corruption: Causes, consequences, and agenda for further research. *Finance and Development*. Vol.1 (1), pp. 11-14.

Miller J. (2006). Evaluation of Mass Privatization in Bulgaria. *William Davidson Institute Working Paper Number 814*

Moon, H. C. and Roehl, T. W. (2001). Unconventional foreign direct investment and the imbalance theory, *International Business Review*, vol.10 (1), pp. 197 – 215.

Moon, H. C. and Roehl, T. W. (1993). An imbalance theory of foreign direct investment, *Multinational Business Review*. Vol.1 (1), pp. 56 – 65.

Nabende, B, Ford, L, Sens, S, Stater, J. (2000). FDI locational determinants and the linkage between FDI and other macro-economic factor: Long – run dynamics in Pacific Asia. Discussion Papers 00-11 from Department of Economics, University of Birmingham

Nakuçi V. and Zizo K. (2006). Foreign direct investment (FDI) – the promoter of growth in the Albanian economy. *South-East Europe Review,* 1/2006, pp. 97-108

Nojoud S. Habash (2007). Πολιτισμικά, Πολιτικά και Οικονομικά Εμπόδια Προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις Χώρες της Μέσης Ανατολής. *PhD dissertation*, Πανεπιστήμιο Πατρών

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development (2010). Research and Development: National Trends and International Linkages. *Science and Engineering Indicators*, κεφ.4, pp.1-66

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development (2008). Recent trends in the internationalization of R&D in the enterprise sector special session on globalization. *DSTI/EAS/IND/SWP(2006)1/FINA*L pp. 1-77

Panagiotou R. (2008). Greece and FYROM: the dynamics of economic relations. *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol.8 (3), pp. 227 – 251

Pauwels S., Lonita L. (2008). FDI in Romania: from low-wage competition to higher value-added sectors. *ECFIN Country Focus*, Vol.5(3). Pp. 1-6

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Petkova L. (2002). The Ethnic Turks in Bulgaria: Social Integration and Impact on Bulgarian – Turkish Relations, 1947-2000. *The Global Review of Ethnopolitics*, Vol. 1(4), p.p. 42-59

Pike A. and Vale M. (1996), Greenfields and Brownfields: Automotive industrial development in the UK and in Portugal. *Finistera* XXXI, 62, pp. 97-119

Rolfe R., David A. Ricks, Martha M. Pointer, Mark McCarthy (1993). Determinants of FDI Incentive Preferences of MNEs. *Journal of International Business Studies*, Vol. 24 (2), pp. 335-355

Sangheon L., Deirdre Mccann, Torm N. (2008). The World Bank's "Employing Workers" index: Findings and critiques – A review of recent evidence. *International Labour Review*, Vol.1(1), pp. 416 – 432

Sergi B. (2003). FDI and the Balkans: A regional investment agency and regional centred economic choices to shape this decade. *South-East Europe Review*, issue: 01+02 / 2003, pp: 7 – 16

Shenkar O. (2001). Cultural distance revisited: Towards a more rigorous conceptualization and measurement of cultural differences. *Journal of International Business Studies*, Vol.32(3), pp. 519–535.

UNCTAD (2010). World Investment Report 2010. Foreign direct investment, the transfer and diffusion of technology, and sustainable development, New York and Geneva: United Nations.

UNCTAD (2007). World Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development, New York and Geneva: United Nations.

UNCTAD (2005). World Investment Report 2005: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D. New York and Geneva: United Nations.

UNCTAD (2003). World Investment Report 2003. FDI policies for development: National and International Perspectives, New York and Geneva: United Nations.

UNCTAD (2000). World Investment Report 2000. Cross – border Mergers and Acquisitions and Development. New York and Geneva: United Nations.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

UNCTAD, (1997). World Investment Report 1997, Division on Transnational Corporations and Investment, New York and Geneva: United Nations.

Wesson T. (1999). A Model of Asset-seeking Foreign Direct Investment Driven by Demand Conditions. Canadian Journal of Administrative Sciences. Vol.16(1), pp 1-10

Wilkins M. (1988). European and North American Multinationals, 1980-1914: Comparisons and Contrasts. *Business History.* Vol.30(1), pp.8-45

Yiu D. and Makino S. (2002). The Choice between Joint Venture and Wholly Owned Subsidiary: An Institutional Perspective. *Organization Science*, Vol. 13(6), pp. 667-683

Zashev P., (2008). The South-Eastern Balkans as a Common Economic Space: Comparison of Business Environments. *World Journal of Management and Economics*. Vol.2(1), pp. 9-19

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anagnostou, A., Arvanitidis, P., Kotios, A. and Petrakos, G., (2006). *Metropolitan Development, Cooperation and Cohesion in Southeastern Europe,* Volos: University of Thessaly Press.

Boniface P. (2001). *Άτλας Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Development Financing. (2000). *Mitigating risks for investment in least developed countries*. Ministry of Foreign Affairs: Sweden.

Dicken P. (1998). Global *Shift: Transforming the World Economy. 3rd edition*, London: Paul Chapman Publishing

Dunning (1993), Multinational *Enterprises and the Global economy*, Wokingham: Addison – Wesley Publishers

Garibaldi, P., Mora, N., Sahay, R. and Zettelmeyer, J. (2002) *What moves capital to transition economies*, Working paper no. 02/64, International Monetary Fund, Washington, D.C.

Hymer S. (1993). On Multinational Corporations and Foreign Direct Investment. In J.H. Dunning (Ed), the theory of transnational corporations. London: Rutledge.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

Jelavich, B. (1983). *History of the Balkans: Eighteenth and nineteenth centuries*, τόμος 1 εκδ. Cambridge University Press.

Papadopoulos G., Siomkos G., Tsiotras G., Xirotiri S. (2001). *Creation of Joint Ventures among participating counties: Contemporary Trends and Prospects in Greece and Bulgaria.* Εκδόσεις Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Euroconsultants S.A.

Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, New York

RIMED Published Report 14. (2006). *COMPARATIVE SWOT ANALYSIS OF THE FOUR METROPOLITAN REGIONS: Weaknesses, disadvantages, opportunities, threats and economic potential of the four metropolitan regions*. Regional Integration and Metropolitan Development in SEE, INTERREG III B CADSES, University of Thessaly, SEED Center, Volos

Αγαπητός Γ. (2004). *Εγχειρίδιο των Βασικών Οικονομικών Εννοιών*, εκδ. Γεώργιος Αγαπητός

Λιαργκόβας Π. (2007). *Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα*, Εκδόσεις Παπαζήσης

Μάρδας Δημήτρης (2006), *Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις – Από την ανοικτή οικονομία στην παγκοσμιοποίηση*, εκδόσεις Ζυγός

Μπιτζένης, Α. (2003a). *Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & Η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς*. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

Μπιτζένης, Α. (2003b). *Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & Η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς, Τόμος 2*. Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

Παπανδρέου Β. (1981). *Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και Αναπτυσσόμενες Χώρες*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Πιτέλης Χ. (1998). *Οικονομικοί θεσμοί, διεθνής ανταγωνιστικότητα και οικονομική πολιτική*, εκδ. Τυπωθήτω.

Ρουμελιώτης Π. (1978). *Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και Υπερκοστολογήσεις - Υπερκοστολογήσεις στην Ελλάδα*. εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

Bulgarian National Bank (BNB) / Statistics

Central Intelligence Agency (CIA – 2011). The world factbook. (https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook)

Corruption Perceptions Index (2010). *Annual Report*. Transparency International

Croatian Bureau Of Statistics

Croatian National Bank, (http://www.hnb.hr/statistika/estatistika.htm)

Doing Business (2010). *Annual Report*. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank

Financial Standards Foundation (2009), country Brief, Albania http://www.estandardsforum.org/system/briefs/226/original/brief-Albania.pdf?1254987828

Foreign Investment Promotion Agency (FIPA). (http://www.fipa.gov.ba/local_v2/default.asp)

Foreign Investment Advisory Service – FIAS, (2009). *Annual Report*. The World Bank Group.

Gwartney J., Hall J., Lawson R. (2010), Economic Freedom of the World: Annual Report. Fraser Institute.

Human Development Report (2010). The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development. United Nations Development Programme (UNDP)

Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), IEEE Spectrum Top 100 R&D Spenders, Standard & Poor's data (2006 και 2002), http://www.spectrum.ieee.org/images/dec07/images/12.RDchart.pdf, accessed 5 May 2009.

Investment Horizons: Western Balkans (2006). Benchmarking FDI Opportunities, World Bank Group/ Multilateral Investment Guarantee Agency.

The Global Competitiveness Report 2010–2011. Annual report.World Economic Forum

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38

The Global Competitiveness Report 2009–2010. Annual report.World Economic Forum

The National Trade Register Office / Statistics. http://www.onrc.ro/english/statistics.php

The World Bank / data for countries (http://data.worldbank.org)

Wikipedia.org (http://en.wikipedia.org/wiki/Balkans)

Zakharov V., Kušić S. (2003). ETSGs Fifth Annual Conference in Madrid, September 11th. 13th, 2003

Κόντης Α., Κιτωνάκης Ν. (2003). Η πολυεθνική επιχείρηση ως φορέας παγκοσμιοποιημένης οικονομικής δράσης, Α' πανελλήνιο Συνέδριο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, Αθήνα, 19-21/09/2003.

Εθνικό Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (ΕΣΑΑ). (http://www.antagonistikotita.gr/epan/site/Home/t_section)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
02/05/2026 06:04:46 EEST - 216.73.217.38